

Innst. S. nr. 104

(2000-2001)

Innstilling frå næringskomiteen om samtykke til at Norge deltar i EØS-komitébeslutning om innlemmelse av diversedirektivet (95/2/EF), fargestoffdirektivet (94/36/EF) og søtstoffdirektivet (94/35/EF) i EØS-avtalen

St.prp. nr. 12 (2000-2001)

Til Stortinget

1. SAMANDRAG

I proposisjonen fremmes forslag til vedtak om samtykke til at Norge deltar i EØS-komitébeslutning om innlemmelse av diversedirektivet (95/2/EF), fargestoffdirektivet (94/36/EF) og søtstoffdirektivet (94/35/EF) i EØS-avtalen. En gjennomføring av direktivene i norsk rett vil kreve endring av forskrift 21. desember 1993 nr. 1378 om tilsetningsstoffer til næringsmidler.

Dersom Stortinget samtykker i Regjeringens anbefaling, vil denne posisjon bli fremmet i den formelle forhandlingsstrukturen i EØS. Norge vil deretter kunne delta i en EØS-komitébeslutning i overensstemmelse med dette uten innhenting av ytterligere samtykke fra Stortinget, så fremt ikke vesentlige endringer i saken skulle oppstå.

Proposisjonen fremmes før det er utarbeidet en EØS-komitébeslutning, og utkast til beslutning kan derfor ikke fremlegges. EØS-komitébeslutningen forutsettes å bli utformet på vanlig måte om at direktivtekstene innlemmes i EØS-avtalen.

Rådsdirektiv 89/107/EØF av 21. desember 1988 om innbyrdes tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om tilsetningsstoffer som kan anvendes i næringsmidler (rammedirektivet om tilsetningsstoffer), er innlemmet i EØS-avtalen. Ifølge EØS-avtalen skulle derfor europaparlaments- og rådsdirektiv 95/2/EF av 20. februar 1995 om andre tilsetningsstoffer til næringsmidler enn fargestoffer og søtstoffer (diversedirektivet 95/2/EF), europaparlaments- og rådsdirektiv 94/36/EF av 30. juni 1994 om fargestoffer til bruk i næringsmidler (fargestoffdirektivet 94/36/EF) og europaparlaments- og rådsdirektiv 94/35/EF av 30. juni 1994 om søtstoffer til bruk i næringsmidler (søtstoffdirektivet 94/35/EF) vært innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i EFTA/EØS-statene samtidig med EU-statene.

Helsemessig sett er det store flertall av de tillatte stoffene og de mengdebegrensningene som er satt i EUs tre tilsetningsstoffdirektiver uproblematisk å gjennomføre i norsk regelverk. En delvis tilnærming til direktivene er foretatt ved siste revisjon av de norske bestemmelsene. Det er imidlertid norske fagmyndigheters vurdering at noen spesifikke bestemmelser i EUs tre tilsetningsstoffdirektiver kan øke helserisikoen for hele eller deler av befolkningen, i forhold til den situasjonen vi har i dag, dersom de gjøres gjeldende i Norge. Problemer er knyttet til å tillate økt bruk av:

- konserveringsmidlene nitritt og nitrat som kan omdannes til kreftfremkallende nitrosaminer i kjøttvarer;
- de såkalte azofargene som kan gi overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte personer;
- søtstoffet cyclamat som i store mengder kan gi testikkelskade og nedsatt sædkvalitet.

Norsk posisjon for EUs tre tilsetningsstoffdirektiver ble overlevert Kommisjonen 8. desember 1998. Det ble der fremsatt krav om opprettholdelse av nasjonale bestemmelser for nitritt/nitrat i diversedirektivet 95/2/EF, opprettholdelse av nasjonale bestemmelser for azofargestoffer i fargestoffdirektivet 94/36/EF og midlertidig opprettholdelse av nasjonale bestemmelser for cyclamat i søtstoffdirektivet 94/35/EF. Direktivenes bestemmelser for øvrig er i overensstemmelse med norsk regelverk om tilsetningsstoffer. Norge mottok 8. november 1999 avslag på kravene om å opprettholde nasjonale bestemmelser. Som begrunnelse ble det hovedsakelig vist til at Sverige og Danmark hadde fått avslag på omtrent tilsvarende anmodninger om opprettholdelse av nasjonale regler for disse stoffene.

Norske myndigheter har i etterkant av avslaget på kravene om å videreføre nasjonale bestemmelser hatt en dialog med Kommisjonen, hvor mulighetene for alternative løsninger er blitt diskutert. Kommisjonen har signalisert, blant annet på EØS-rådsmøtet 19. september 2000, at de forventer at direktivene tas inn i EØS-avtalen og at regelverket gjennomføres i EFTA-statene.

Fra Kommisjonens side legges det stor vekt på at eventuelle ulemper ved gjennomføringen av tilsetningsstoffdirektivene kan avhjelpes ved mindre inngripende tiltak, som ikke vil hindre den frie flyten av varer. Dette gjelder særlig merking av matvarene og forbrukerinformasjon. Kommisjonen legger også vekt på hvorvidt det foreligger nye momenter i saken, som for eksempel ny vitenskapelig dokumentasjon eller nye holdninger i EU-systemet.

Når det gjelder spørsmålet om en eventuell tilpassningstekst til direktivene, er det Rådet som tar den endelige avgjørelsen. Det er lite sannsynlig at Rådet gir Norge større frihet i gjennomføringen av direktivene enn det Danmark og Sverige har fått, og det synes derfor som Norge kun vil kunne oppnå en eventuell tidsbegrenset overgangsordning for søtstoffet cyclamat.

Signalene fra Kommisjonen om at det ikke lenger er rom for forhandlinger, tilsier at Norge nå har to alternativer: Enten å gjennomføre de tre tilsetningsstoffdirektivene, eller at EFTA som EUs motpart i EØS-avtalen reserverer seg mot å innlemme direktivbestemmelsene i EØS-avtalen, jf. EØS-avtalens art. 102. Det er med andre ord EFTA, og ikke bare Norge, som må reservere seg. Dersom EFTA reserverer seg, kan EU etter art. 102 svare med å gå til midlertidig suspensjon av berørte deler av avtalen, også for Island og Liechtenstein, med mindre avtalepartene blir enige om noe annet. I denne sammenheng vil det sannsynligvis si berørte deler av EØS-avtalens vedlegg II, næringsmiddel delen.

På bakgrunn av ovennevnte vurderinger anbefaler Regjeringen følgende:

- Norge deltar i en EØS-komiteebeslutning om å innlemme europaparlaments- og rådsdirektiv 95/2/EF av 20. februar 1995 om andre tilsetningsstoffer i næringsmidler enn fargestoffer og søtstoffer (diversedirektivet 95/2/EF) i EØS-avtalen. Det er lagt vekt på næringsmiddelprodusentenes og dagligvarebransjens uttalelse om at de vil holde tilsetningen av nitritt/nitrat på dagens nivå. Samtidig arbeides det for at EU på sikt endrer sitt regelverk.
- Norge deltar i en EØS-komiteebeslutning om å innlemme europaparlaments- og rådsdirektiv 94/36/EF av 30. juni 1994 om fargestoffer til bruk i næringsmidler (fargestoffdirektivet 94/36/EF) i EØS-avtalen. Det er lagt vekt på næringsmiddelprodusentenes og dagligvarebransjens uttalelse om at de ikke vil endre dagens praksis. Norge arbeider for at overfølsomhetsreaksjoner blir tatt inn som en del av grunnlaget ved de helsemessige vurderin-

gene av tilsetningsstoffer i vitenskapskomiteen for næringsmidler.

- Det fremmes krav om en overgangsordning mht. bestemmelsene om cyclamat i europaparlaments- og rådsdirektiv 94/35/EF av 30. juni 1994 om søtstoffer til bruk i næringsmidler (søtstoffdirektivet 94/35/EF). Dette innebærer at norske særregler opprettholdes inntil Kommisjonen har revurdert grenseverdiene i direktivet på grunnlag av den nye ADI-verdien. Dersom dette ikke aksepteres av EU, deltar Norge i en EØS-komiteebeslutning om å innlemme direktivet i EØS-avtalen. Samtidig innføres krav om brukerveiledning på emballasjen til bordsøttningsmidler.

Dersom Norge oppnår en overgangsordning for søtstoffdirektivet, vil dette bli reflektert i EØS-komiteebeslutningen.

2. MERKNADER FRÅ KOMITEEN

2.1 Innleiing

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Erling Brandsnes, Gunnar Breimo, Mimmi Bæivi, Karin Kjølmoen, Kjell Opseth og Rita Tveiten, frå Framstegspartiet, Øystein Hedstrøm og Terje Knudsen, frå Kristeleg Folkeparti, Randi Karlstrøm og Jon Lilletun, frå Høgre, Ansgar Gabrielsen og Ivar Kristiansen, frå Senterpartiet, leiaren Morten Lund, og frå Venstre, Leif Helge Kongshaug, syner til at Regjeringa i proposisjonen føreslår å innlemme tre direktiv som omhandlar tilsetningsstoff i EØS-avtala. Komiteen syner til at dei tre direktiva blei vedtatt i EU i 1994-1995.

Komiteen syner til at det på bakgrunn av saka blei gjennomført høyringar med følgjande institusjonar og organisasjonar den 11. desember 2000: Utanriksdepartementet, Sosial- og helsedepartementet, Statens næringsmiddeltilsyn, Statens næringsmiddeltilsyns råd, Statens helsetilsyn, Statens institutt for folkehelse, Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, Forbrukerrådet, Næringsmiddelbedriftenes Landsforeining, Nettverk for mat og miljø, Norges Astma- og Allergi-forbund, Landsorganisasjonen i Norge, Handels- og Servicenærings Hovedorganisasjon og Norges Kvinne- og Familieforbund.

Komiteen syner elles til svar frå Utanriksdepartementet på diverse spørsmål frå komiteen sine medlemmer (se korrespondanse vedlagt innstillinga).

Fleirtalet i komiteen, alle utanom medlemene frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, meiner at proposisjonen og saka gjennom desse omfattande og offentlege høyringane blei grundig klargjort frå ulike sider.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at det har vært satt av alt for kort tid til behandling av denne sak i komiteen. Disse medlemmer har mottatt mye utfyllende informasjon helt fram til tidspunkt for foreløpig avgivelse i komiteen. Dette medfører at det kan bli nødvendig å arbeide med nye merknader og eventuelt stille nye spørsmål helt fram til endelig avgivelse.

2.2 Merknader frå fleirtalet

2.2.1 Tilhøvet til EU og EØS-avtala

Fleirtalet i komiteen, medlemmene frå Arbeidarpartiet, Framstegspartiet og Høgre, syner til rådsdirektiv 89/107/EØF dagsett 21. desember 1988 om innbyrdes tilnærming av medlemsstatane si lovgjeving om tilsetjingsstoff som kan brukast i næringsmiddel (rammedirektivet om tilsetjingsstoff) er innlemma i EØS-avtala.

Fleirtalet syner vidare til at ifølgje EØS-avtala skulle difor europaparlaments- og rådsdirektiv 95/2/EF dagsett 20. februar 1995 om andre tilsetjingsstoff til næringsmiddel enn fargestoff og søtstoff (diversedirektivet 95/2/EF), europaparlaments- og rådsdirektiv 94/36/EF dagsett 30. juni 1994 om fargestoff til bruk i næringsmiddel (fargestoffdirektivet 94/36/EF) og europaparlaments- og rådsdirektiv 94/35/EF dagsett 30. juni 1994 om søtstoff til bruk i næringsmiddel (søtstoffdirektivet 94/35/EF) i utgangspunktet ha vore innlemma i EØS-avtala og gjennomført i EFTA-EØS-statane samstundes med EU-statane. Fleirtalet er merksam på at innlemminga, etter EU si oppfatning, skulle ha funne stad for fleire år sidan.

Fleirtalet er kjent med at Kommisjonen i november 1999 av slo Noreg sitt krav dagsett 8. desember 1998 om å oppretthalde nasjonale føreseigner for dei stoffa som ikkje er uproblematiske (m.a. nitritt, nitrat, azofargane, cyclamat). Kommisjonen syntte i hovudsak til at Sverige og Danmark hadde fått avslag på tilsvarende oppmodingar.

Fleirtalet syner til at norske styresmakter i ettertid etter avslaget har drøfta med Kommisjonen om det kan finnast alternative løysingar. Kommisjonen har derimot gjeve uttrykk for at ein ventar at direktiva vert tekne inn i EØS-avtala så snøgt råd er, og at regelverket vert gjennomført i EFTA-statane.

Fleirtalet er innforstått med at delar av EØS-avtala mellombels kan innstillast dersom ikkje dei nemnde direktiva vert innlemma så snøgt råd er. Fleirtalet meiner difor det hastar med å kome fram til ei tilfredsstillande løysing med EU/Kommisjonen.

Fleirtalet syner til brev dagsett 6. desember 2000 frå utanriksminister Thorbjørn Jagland der det m.a. står:

"Ut frå det førnemnde er det ønskeleg om Stortinget har handsama saka ferdig så snøgt som råd. Eg forstår at det vil kunne vere vanskeleg å fullføre handsaminga i Stortinget innan neste EØS-komitémøte 15. desem-

ber. I den situasjonen som ligg føre, ser eg det som svært viktig at vi på møtet 15. desember kan melde frå til Kommisjonen at innstillinga frå Næringskomiteen ligg føre, og at utkast til avgjerd i EØS-komiteen vil vere overlevert innan møtet i EØS-komiteen 26. januar 2001. I praksis vil plenumshandsaminga i Stortinget då måtte finne stad seinast i veke 3 neste år."

Fleirtalet vil peike på at Noreg har eit monaleg ansvar andsynes dei andre EFTA-landa. Desse landa vil òg bli råka dersom EU set i verk tiltak etter art. 102 i EØS-avtala.

2.2.2 Helsemessige tilhøve

Fleirtalet syner til at frå ein helsemessig synsstad er det store fleirtalet av dei tilletne stoffa og dei mengdavgrensingane som er sette i EU sine tre tilsetjingsstoffdirektiv uproblematiske å gjennomføre i norsk regelverk. Ei svært omfattande tilpassing til innhaldet i direktiva og føresegnene vart gjort av regjeringa Bondevik ved den siste revisjonen av den norske tilsetjingsstoff-føresegna i november 1999.

Fleirtalet er jamvel kjent med at det finnst sume helsemessige innvendingar når det gjeld å gjennomføre direktivreglane om bruk av konserveringsmidla nitritt og nitrat, dei såkalla azofargane og søtstoffet cyclamat, m.a. sidan direktiva opnar for auka bruk av desse stoffa i næringsmiddel. Fleirtalet vil peike på at dei fleste av dei nemnde stoffa er tilletne brukt i Noreg i dag, i det minste med lågare grenseverdier enn det som er nivåa i dei tre direktiva.

Fleirtalet syner til at dei tre direktiva gjev retningslinjer for maksimumsgrenser for bruk av tilsetjingsstoff, ikkje minimumsgrenser. Direktiva inneber ikkje krav eller påbod om bruk av fastsette tilsetjingsstoff og/eller fastsett mengd av tilsetjingsstoff. Næringsmiddelprodusentane kan fritt la vere å tilsetje stoffet, dersom det er ønskeleg.

Fleirtalet syner vidare til at dei fleste innbyggjarane og matprodusentane i EU-landa rettar seg etter dei nemnde direktiva på ein ansvarleg og fornuftig måte.

Fleirtalet vil òg syne til at norske innbyggjarar kvart år både kjøper og konsumerer monaleg mengd av mat- og drikkevarer i EU-landa, der dei tre direktiva gjeld no.

2.2.3 Praktiske tilpassingar til direktiva

Fleirtalet meiner det ser ut til å vere gode utsikter til å etablere ordningar som langt på veg sikrar vidareføring av eksisterande standardar og praksis i Noreg, sjølv om dei tre direktiva fullt ut vert implementerte. Næringsmiddelindustrien har uttala at han ikkje har trong for auka bruk av nitritt og nitrat og at det finnst gode alternative stoff til cyclamat. Dei store matvarekjedene har uttala at dei ikkje ønskjer å føre næringsmiddel med høgare innhald av dei aktuelle tilsetjingsstoffa enn det dei norske føresegnene tillet i dag.

Fleirtalet meiner det vil vere liten risiko for helseskade då både næringsmiddelindustrien og daglegvarebransjen i Noreg har uttala at dei tek sikte på å føre

vidare den praksisen som gjeld i dag for bruk av tilsetjingsstoff ved framstilling og sal av næringsmiddel.

Fleirtalet meiner det er av stor verd at både norskproduserte næringsmiddel og næringsmiddel som vert importerte, har tydelege og detaljerte varedeklarasjonar og er merka for t.d. allergikarar, når det er turvande. Forbrukarane vil ved hjelp av varemerking kunne velje bort næringsmiddel som inneheld ikkje-prefererte tilsetjingsstoff.

Fleirtalet meiner òg det er viktig at offentlege styresmakter gjennomfører informasjonstiltak andsynes norske forbrukarar. Slike informasjonstiltak, til dømes på Internett, må innehalde lettfatteleg informasjon om namn på tilsetjingsstoff, nummer, verknad, bruksområde, mogleg helseisiko, tilrådeleg dagleg inntak m.v.

Fleirtalet vil på dette grunnlaget fremje følgjande forslag:

"Stortinget ber Regjeringa fremje forslag som presiserer krava til tydelege og lettfattelege vare- og innhaldsdeklarasjonar/-merking av næringsmiddel. For næringsmiddel utan emballasje må det lagast eigne system. Det må spesielt leggjast vekt på krava som allergikarar og andre har for tydelege vare- og innhaldsdeklarasjonar.

Stortinget ber også Regjeringa gjennomføre informasjonstiltak når det gjeld bruk av tilsetjingsstoff i næringsmiddel andsynes norske forbrukarar."

Fleirtalet vil også framheve verdien av at offentlege kontrollinstansar har høgt fokus på bruken av tilsetjingsstoff i næringsmiddel og at desse ofte kontrollerer bruken av tilsetjingsstoff i næringsmiddel.

2.2.4 Nærare om søtstoffdirektivet

Fleirtalet syner til at cyclamat er eit søtjingsstoff som det har vore lov å bruka i Noreg i lang tid. Ein brukar det m.a. i lettbrus og suketar. Fleirtalet er vidare kjent med at for store inntak av dette stoffet kan vere skadeleg, og i særleg grad vil dette råka diabetikarar. Det er difor viktig å leggje til rette for at den einskilde forbrukaren ikkje brukar for mykje av stoffet cyclamat.

Fleirtalet er kjent med at det for cyclamat synest å vere utsikter for å kome til semje med EU om ei eventuell tidsavgrensa overgangsordning. Vitenskapskomiteen for næringsmiddel i EU (Scientific Committee on Food, SCF) har nyss senka verdien for akseptabelt dagleg inntak (ADI-verdien) vesentleg.

Fleirtalet syner til at Kommisjonen har signalisert at grenseverdiane i søtstoffdirektivet for å bruke cyclamat sannsynleg vil verte endra på grunnlag av den nye ADI-verdien. Fleirtalet syner til at Regjeringa meiner det difor vil vere naturleg å be om ei overgangsordning, slik at norske reglar kan haldast ved lag til eit nytt direktiv eventuelt vert vedtake. Fleirtalet stør Regjeringa sin strategi i denne samanhengen.

2.2.5 Nærare om diversedirektivet

Fleirtalet syner til at nitritt og nitrat har vore i bruk i Noreg over lang tid, men med lågare grenseverdiane enn i andre land. Til dømes har Danmark gjeve løyve til høgare verdiane enn Noreg. Desse stoffa vert nytta av næringsmiddelindustrien, til dømes i nokre osteslag, kjøtvarer og kryddersild, hovudsakleg som konserveringsmiddel, men stoffa har òg ein monaleg effekt på fargen.

Fleirtalet syner vidare til at når det gjeld diverse-direktivet, er situasjonen at næringsmiddelindustrien og detaljhandelen i Danmark på friviljug basis har sagt at dei vil halde fast ved dei tidlegare krava til varene som vert produserte og selde i Danmark. Fleirtalet er kjent med at norske næringsmiddelprodusentar og daglegvarebransjen likeins har uttala at dei ikkje ønskjer å endra den praksisen som gjeld i dag med omsyn til bruken av nitritt og nitrat. Fleirtalet meiner dette er positivt.

Fleirtalet syner vidare til at i høve til nitritt og nitrat, vil det ved å halde på den praksisen som gjeld i Noreg i dag, vere eit sær effektivt tiltak. Hovudtyngda av produkta som er tilsett nitritt og nitrat er kjøtvarer, der om lag 95 pst. av det som vert omsett er norskprodusert. Fleirtalet syner til at dette inneber at verkna-den for forbrukarane vert liten, dersom grenseverdiane i direktivet vert innførte.

2.2.6 Nærare om fargestoffdirektivet

Fleirtalet er kjent med at det til no har vore forbod mot bruk av fleire typar azofargestoff i Noreg. Fleirtalet syner til at Noreg i prinsippet framleis ønskjer forbod mot fem av desse stoffa. For seks andre azofargestoff ønskjer Noreg prinsipielt lågare grenseverdiane og færre bruksområde enn det som fargestoffdirektivet fastset.

Fleirtalet syner vidare til at når det gjeld fargestoffdirektivet, har norske næringsmiddelprodusentar og daglegvarebransjen uttala at dei ikkje vil endre den praksisen som gjeld i dag med omsyn til bruk av azofargestoff i næringsmiddel på den norske marknaden. Forbrukarane vil som følgje av dette få minimal tilgang til norske næringsmiddel med høge verdiane av azofargestoff. Fleirtalet meiner dette er positivt.

2.2.7 Regjeringa si tilråding

Fleirtalet syner til at Regjeringa tilrår følgjande:

- Noreg tek del i ei EØS-komitéavgjerd om å innlemme europaparlaments- og rådsdirektiv 95/2/EF dagsett 20. februar 1995 om andre tilsetjingsstoff i næringsmiddel enn fargestoff og søtstoff i EØS-avtala. Det er her lagt vekt på næringsmiddelprodusentane og daglegvarebransjen si fråsegn om at dei vil halde tilsetjinga av nitritt og nitrat på det nivået som gjeld i dag. Samstundes vert det arbeidd for at EU på sikt skal endre sitt regelverk.

- Noreg tek del i ei EØS-komiteavgjerd om å innlemme europaparlaments- og rådsdirektiv 94/36/EF dagsett 30. juni 1994 om fargestoff til bruk i næringsmiddel i EØS-avtala. Det er lagt vekt på næringsmiddelprodusentane og daglegvarebransjen si fråsegn om at dei ikkje vil endre den praksisen som gjeld i dag. Noreg arbeider for at overkjenslereaksjonar vert tekne inn som ein del av grunnlaget ved dei helsemessige vurderingane av tilsetjingsstoff i Vitenskapskomiteen for næringsmiddel (SCF) i EU.
- Det vert fremja krav om ei overgangsordning med omsyn til føresegnene om cyclamat i europaparlaments- og rådsdirektiv 94/35/EF dagsett 30. juni 1994 om søtstoff til bruk i næringsmiddel. Dette inneber at norske særreglar vert haldne ved lag til Kommisjonen har vurdert grenseverdiane i direktivet på grunnlag av den nye ADI-verdien, på ny. Dersom dette ikkje vert godteke av EU, tek Norge del i ei EØS-komiteavgjerd om å innlemme direktivet i EØS-avtala. Samstundes vert det innført krav om brukarvegledning på emballasjen til bordsøtingsmiddel.

Fleirtalet stør tilrådinga frå Regjeringa.

2.3 Merknader frå mindretalet

2.3.1 Generelt

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre mener at hensynet til matsikkerhet og matkvalitet er grunnleggende for den politikk som Norge til enhver tid skal føre. Disse medlemmer legger stor vekt på de vurderinger som kommer fra norske fagmyndigheter og berørte parter. Helsemessige betenkeligheter ved endring i lovverk bør alltid veie tyngre enn næringsinteresser. Disse medlemmer vektlegger at Norge må bruke den handlefrihet som vi har til å sikre norske forbrukere et godt lovverk, samt å arbeide internasjonalt for en skjerping av de regler som der finnes.

2.3.2 Om EØS-avtalen og forholdet til EU

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at EØS-avtalen er et stabilt rammeverk for samarbeidet med våre viktigste handelspartnere og nære naboer, og har vist seg å ivareta norske interesser på en tilfredsstillende måte.

Disse medlemmer finner grunn til å understreke at Norge gjennom det meste av EØS-avtalens levetid har vært blant de EØS-land som raskt og effektivt har implementert regelverket for det indre marked. Sammenliknet med gjennomsnittet i EU ligger Norge godt an når det gjelder implementering av vedtatte direktiver i nasjonal lovgivning.

Disse medlemmer mener EØS-avtalen er den tilknytningsformen til EU som er mest tjenlig for Norge, og vil legge stor vekt på å videreutvikle EØS-

avtalen også videre framover. En dynamisk utvikling av EØS-avtalen er av avgjørende betydning for å sikre norske bedrifter likeverdige rammebetingelser med sine konkurrenter innenfor det indre marked.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Bondevik la stor vekt på å vurdere konsekvensene av nytt EU-regelverk for Norge på et tidligst mulig tidspunkt, og å påvirke utformingen av regelverket. Særlig stor vekt ble lagt på å vurdere forhold knyttet til sikkerhet, helse og miljø, og på å utnytte alle muligheter avtalen gir oss for å ivareta norske interesser i dette arbeidet for om mulig å nå frem til omforente løsninger.

Disse medlemmer understreker at reservasjonsretten er fremforhandlet for å kunne brukes, men at dette bare bør gjøres som en siste utvei når alle andre muligheter er prøvd, og sterke nasjonale hensyn tilsier at dette er nødvendig etter en grundig avveining. Disse medlemmer vil advare mot at reservasjonsretten brukes i situasjoner ut over dette, fordi det kan undergrave EØS-avtalens posisjon.

Komiteens medlem fra Senterpartiet anser ikke denne innstilling som den rette anledning for å argumentere for eller mot EØS-avtalen. Den debatten vil det passe å ta i tilknytning til Europa-meldingen som ligger i Stortinget til behandling. Denne sak handler om bruk av reservasjonsretten som ble fremforhandlet som del av EØS-avtalen, og som var det viktigste argument for at EØS-avtalen kunne godkjennes uten å endre Grunnlovens § 93.

2.3.3 Hensynet til folkehelsen

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre merker seg at Regjeringen i stortingsproposisjonen om samtykke til matsminkedirektivene understreker at norske fagmyndigheter vurderer det slik at noen bestemmelser i EUs tre tilsetningsstoffdirektiver kan øke helserisikoen for hele eller deler av befolkningen, i forhold til den situasjonen vi har i dag, dersom de gjøres gjeldende i Norge. Problemene er knyttet til å tillate økt bruk av:

- konserveringsmidlene nitritt og nitrat som kan omdannes til kreftfremkallende nitrosaminer i kjøttvarer;
- de såkalt azofargene som kan gi overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte grupper;
- søtstoffet cyclamat som i store mengder kan gi testikkelskade og nedsatt sædkvalitet.

Disse medlemmer merker seg videre de prinsipper for godkjenning av stoffer av denne type, som helseminister Tore Tønne refererte i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Det er jo nettopp det at de bare skal aksepteres hvis de dekker et teknologisk behov, og som ikke kan nås på andre alternative måter, at de ikke innebærer doser som utgjør noen fare for forbrukerens helse, i den grad

man kan bedømme det ut fra de vitenskapelige data, og for det tredje at det ikke virker villedende på forbrukeren."

Disse medlemmer viser til vedlagte brev til næringskomiteen fra Statens Helsetilsyn, datert 11. desember 2000:

"Helsetilsynets konklusjon blir på denne bakgrunn at det å akseptere økt bruk av de tilsetningsstoffer som er omtalt i St.prp. nr. 12 (2000-2001), er et uheldig signal i forhold til den satsningen som finnes i Norge på kreftforebygging, allergi og trygg mat. Prinsipielt mener altså helsetilsynet at de norske grenseverdiene bør opprettholdes. Det er også uheldig å akseptere EU-kommisjonens utsagn om at allerede utsatte grupper som allergikere og diabetikere selv, og da særlig barn med disse lidelsene, i enda større grad skal måtte være på vakt overfor den maten de spiser, jf. omtalen av dette i proposisjonens kapittel 4.3.2.4, femte avsnitt. I dette utsagnet ligger et annet syn på forholdet mellom markedet og folks helse og et annet syn på forholdet mellom myndighetenes og folks eget ansvar for å trygge folkehelsen enn det som vanligvis ligger til grunn for utformingen av norsk politikk."

Disse medlemmer viser til at stortingsflertallet i 1996 la vekt på at Stortinget i behandlingen av mat-sminkedirektivene skulle kunne legge til grunn vurderinger fra norske fagmyndigheter. Disse medlemmer har merket seg at stortingsproposisjonen ikke refererer til vurderingene fra ulike norske fagmyndigheter. Disse medlemmer viser til Senterpartiets forespørsel til Utenriksdepartementet av 4. desember 2000 om å få oversendt en egen sak som inneholder de relevante uttalelser fra helsefaglige myndigheter og de mest utsatte grupper av befolkningen, samt Regjeringens vurdering av disse. Disse medlemmer registrerer at departementet i brev av 5. desember 2000 ikke svarer på forespørselen. Disse medlemmer mener det er uforsvarlig at Stortinget behandler proposisjonen uten at fagmyndighetenes uttalelser med Regjeringens vurdering av disse forelegges Stortinget. Disse medlemmer finner det derfor naturlig at Stortinget har bedt om å gjennomføre en åpen høring om mat-sminkedirektivene.

Disse medlemmer mener mangelen ved proposisjonen blir desto alvorligere ved at det legges opp til en rekordrask behandling i næringskomiteen av en sak av så alvorlig karakter og som angår viktige folkehelse-spørsmål. Disse medlemmer mener man burde ha tatt seg bedre tid til å klarere Norges standpunkt. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Regjeringens egen vurdering i proposisjonen:

"Kommisjonen har hittil ikke tatt opp spørsmålet om innlemmelse av direktivene i EØS-avtalen i EØS-komiteen. Ved ytterligere forsinkelser fra norsk side, er det sannsynlig at Kommisjonen vil sette spørsmålet på dagsorden og dermed utløse 6-månedersfristen for avgjørelse av spørsmålet, og eventuelt midlertidig opphør av berørt del av avtalen etter ytterligere 6 måneder, dersom man ikke kommer til enighet."

Disse medlemmer mener føre-var-prinsippet må legges til grunn for lovgivning om tilsetningsstoff som kan ha negative konsekvenser for befolkningen. Disse medlemmer er sterkt bekymret for det langsiktige arbeidet for bedre folkehelse dersom føre-var-prinsippet ikke følges.

Disse medlemmer viser til Stine Wohl Semb i Forbrukerrådet i komiteens høring 11. desember 2000:

"Når man spør om det er et brudd på føre var, sier jeg ja, det er det jo. Her vet man at det er en liten gruppe som kan få helseproblemer, og likevel ser det ut til at man vil innføre det. Og når det gjelder nitrat/nitritt, er det helt mot de rådene som er gitt fra vitenskapelig hold, så svaret er helt opplagt ja."

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at føre-var-prinsippet er en operasjonalisering av konseptet om en bærekraftig utvikling.

Dette medlem viser til at det under EU-debatten var et sentralt ja-argument at EU hadde føre-var-prinsippet skrevet inn i Maastricht-traktaten. Dette medlem stiller seg spørrende til hvorfor ja-politikerne er så overbevist om at EU vil straffe Norge dersom vi tar dette prinsippet i bruk overfor tilsetningsstoffer i mat. Dette medlem skulle ønske at det norske politiske systemet for første gang etter 28. november 1994 kunne stå sammen på tvers av alle skillelinjer i EU- og EØS-striden. Ingen av oss vil aktivt fremme utviklingen av allergier og astma i den norske befolkningen - hvis vi kan unngå det. Et Norge som fastholder begrunnede helsekrav til hvilke tilsetningsstoffer som kan blandes i maten vår, kan umulig gjøre verken Norge eller EU verre.

2.3.4 Diversedirektivet 95/2/EF

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til Regjeringens proposisjon med norske fagmyndigheters vurdering av problemer knyttet til økt bruk av nitritt og nitrat som kan omdannes til kreftfremkallende nitrosaminer i kjøttvarer. Nitritt og nitrat tilsettes mat for å bedre holdbarheten og for å sikre en stabil farge. Det er sørlige EU-land som er interessert i å kunne tilsette nitritt og nitrat i kjøttvarer for å hindre matforgiftninger som angivelig fører til flere dødsfall hvert år. I disse landene er kjølesystemer mindre utviklet enn lenger nord i Europa, samtidig som klimaet er varmere.

Disse medlemmer er kjent med at diversedirektivet tillater nitritt i omtrent de samme matvarene som norske regler gjør, men i større mengder. I de fleste aktuelle matvarer godtar diversedirektivet dobbelt så store mengder av nitritt, i leverpostei fem ganger så store mengder. Nitrat har i Norge vært tillatt i noen osteslag. Diversedirektivet tillater nitrat også i kjøttvarer og kryddersild.

Disse medlemmer viser til Regjeringens egen framstilling i proposisjonen:

"Problemet med tilsetning av nitritt og nitrat til kjøtvarer er imidlertid ikke først og fremst knyttet til forekomsten av disse stoffene i seg selv. Hovedbekymringen er at nitritt kan reagere med aminer i næringsmidlene og føre til dannelsen av kreftfremkallende nitrosaminer. Mengde nitrosaminer som dannes øker med mengde nitritt/nitrat tilsatt under produksjonen. Røyking av kjøtt synes å fremme dannelsen, temperatur har betydning, og det synes som om steking har en viss innvirkning. ... For kreftfremkallende stoffer, som også kan skade arveanlegg, antas det generelt at det ikke finnes noen nedre grense der man kan være sikker på at det ikke skjer svulstutvikling."

Disse medlemmer viser videre til at proposisjonen slår fast at det er meget vanskelig å anslå nitrosaminers bidrag til kreftdødelighet. Departementet viser til at det i Danmark er anslått at nitrosaminer (fra alle kilder) kan føre til 0,04-0,4 ekstra kreftdødsfall pr. million mennesker pr. år, og anser dette som en svært lav risiko. Disse medlemmer gjør oppmerksom på at det utgjør bortimot to dødsfall i Norge pr. år. Disse medlemmer går ut fra at den danske undersøkelsen baserer seg på dagens inntak av nitritt/nitrat, og ikke på de grenseverdier som diversedirektivet setter. Det vil være nærliggende å tro at de nye grenseverdiene for nitritt/nitrat vil føre til en ytterligere økning i kreftfriskoen.

Disse medlemmer viser til at EU-kommisjonens vitenskapelige komité for matvarer våren 1996 kom med en krass advarsel mot nitritt, nitrat og sulfitt. Komiteen fastslo at det er en direkte sammenheng mellom mengden av nitrater og nitritter i kjøtt og utviklingen av nitrosaminer som er kreftfremkallende i en grad som gjør at det ikke fins noen helbredssikker minstegrense. Komiteen konkluderte med at nitritt og nitrat må ses som "alvorlige helserisikoer", og at bruken av dem må begrenses mest mulig.

Disse medlemmer viser til at Statens Næringsmiddeltilsyn har advart mot å tillate så store mengder av nitritt og nitrat og fremholdt i tillegg (SNT-informasjonsblad 6. mai.1994):

"Høye mengder nitritt til kjøttprodukter kan dessuten skjule dårlig hygiene, og det kan derfor være svært uheldig å tillate bruk i de mengdene som er foreslått av EU."

Disse medlemmer viser til brev fra Statens helse-tilsyn til næringskomiteen, datert 11. desember 2000 (vedlagt innstillingen):

"Når det gjelder kreft, trygg mat og nitritt og nitrat, er det to gode grunner til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i mat i Norge. Den første grunnen er den kreftfriskoen som disse stoffene representerer. ... Den andre grunnen til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i maten i Norge er at det å tillate økt bruk av disse stoffene, kan virke som en sovepute i forhold til den innsatsen som gjøres i Norge for å få best mulig hygiene i forbindelse med matproduksjonen."

2.3.5 Fargestoffdirektivet 94/36/EF

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser

til proposisjonen hvor norske fagmyndigheter peker på problemer knyttet til azofargene som kan gi overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte grupper. Azofargene ble, med små unntak, forbudt i Norge i 1978. Med EØS-avtalen er forbudet myket opp slik at noen av stoffene nå er tillatt - i små mengder og i svært spesielle produkter. Fargestoffdirektivet øker tallet på godkjente azofarger fra 8 til 17, hvorav 12 av dem kan brukes i svært mange matvarer.

Disse medlemmer viser til Regjeringens omtale av azofargestoffene i stortingsproposisjonen:

"Azofargestoffer har lenge vært kjent for å kunne utløse overfølsomhetsreaksjoner hos enkelte. Det er ikke tatt hensyn til rapporterte overfølsomhetsreaksjoner ved fastsettelsene av ADI-verdier. Dette har tradisjonelt vært ansett for å være reaksjoner som bare er knyttet til et mindre antall individer, som den enkelte selv må ta forholdsregler mot. ... De vanligste symptomene som har vært rapportert er elveblest, rødme og hevelse i huden, særlig rundt øyne og munn, åndedrettsbesvær, hodepine og magetarmsymptomer. Reaksjonene er vanligvis milde, men livstruende eller alvorlige allergiske reaksjoner har vært rapportert. ... En utvidet bruk av azofargestoffer vil med stor sannsynlighet innebære at flere personer, spesielt barn med en eller annen form for allergi, vil reagere med overfølsomhet mot stoffene."

Disse medlemmer viser til brev fra Utenriksdepartementet til Senterpartiets stortingsgruppe, datert 5. desember 2000, der man slår fast at det er stor usikkerhet knyttet til hyppigheten av reaksjoner mot azofargestoffene. Departementet anslår at 0,1-0,2 pst. av norske barn kan reagere på azofargestoffer, og finner dette å være en svært liten risiko. Disse medlemmer finner det provoserende at prosentandel for sterkt rammede allergikere blir brukt på denne måten. Dette er mennesker som det er grunn til å hensyn til, selv om de bare skulle utgjøre noen tusen mennesker. Det er særlig grunn til å ta hensyn til disse menneskene når godkjenning av azofargene er et helt nødvendig tiltak. Disse medlemmer mener Regjeringen skyver ansvaret for å unngå overfølsomhetsreaksjoner over på den enkelte istedenfor å ta et ansvar selv.

Disse medlemmer viser til generalsekretær Arne Heimdal i Norges Astma- og Allergiforbunds omtale av omfanget av matproblemer i den norske befolkningen, i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Det vi vet, er at medisinske eksperter sier at 20 pst. av befolkningen har matproblemer, og at problemet er økende når det gjelder barn. Det har skjedd en enorm økning av allergi de siste 20 år. For 20 år siden snakket man om at 10 pst. av befolkningen var så allergisk at de måtte søke lege én eller flere ganger i året, i år sier de samme leger 40 pst."

Disse medlemmer viser videre til generalsekretær Arne Heimdal i Norges Astma- og Allergiforbunds vurdering av de menneskelige konsekvensene, i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Grenseverdiene for tillatte mengder tilsetningsstoffer vurderes ut fra hva friske mennesker tåler, - men det tas ikke hensyn til at en stor gruppe personer med matvareallergi og matvareintoleranse har nedsatt toleransegrense også for andre stoffer enn dem som de i utgangspunktet reagerer mot. ... Personer som allerede må begrense sitt kosthold på grunn av bestanddeler i maten som ikke tåles, vil få ytterligere en faktor å ta hensyn til. Dette vil spesielt være et problem for barn som kan oppleve det stigmatiserende å ikke få lov til å spise mat som serveres. Å utelate en rekke matvarer fra kosten vil også kunne få ugunstige ernæringsmessige virkninger."

2.3.6 Søtstoffdirektivet 94/35/EF

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til proposisjonen hvor det vises til at norske fagmyndigheter mener det er problemer knyttet til søtstoffet cyclamat som i store mengder kan gi testikkelskade og nedsatt sædkvalitet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre er kjent med at innlemmelse av søtstoffdirektivet vil føre til at antall godkjente søtstoffer øker, at det kan brukes mer søtstoffer og at søtstoffer kan anvendes i flere matvarer enn i dag. De mest betydelige helsemessige konsekvensene av økt bruk av søtstoffer er knyttet til økt bruk av cyclamat. Det er diabetikere, og spesielt barn med diabetes, som kan få et inntak av cyclamat som overstiger akseptabelt daglig inntak (ADI). Direktivet åpner for bruk av cyclamat i flere nye matvarer. Disse medlemmer er kjent med at EUs Vitenskapskomiteen for næringsmiddel har senket verdien for akseptabelt daglig inntak vesentlig. Disse medlemmer legger stor vekt på at Regjeringen har varslet at Norge vil be om en overgangsordning, slik at norske regler kan opprettholdes inntil EU har vedtatt nye grenseverdier som er lavere. Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen legger til rette for at den enkelte forbruker ikke får for mye av stoffet cyclamat, at forbrukerne får tilgang til god informasjon og matvarer er godt merket.

Komiteens medlem fra Senterpartiet er kjent med at dersom søtstoffdirektivet tas inn i EØS-avtalen, vil antall godkjente søtstoffer øke, en større mengde av søtstoffer kunne tilsettes, og søtstoffer kunne tilsettes flere matvarer enn i dag. I sum må en regne med at det samlede forbruket av slike søtstoffer kan bli flerdoblet i forhold til i dag.

Problemet med økt forbruk av sterke søtstoffer er at personer med et stort inntak av "light"-produkter får et inntak av slike søtstoffer over ADI (Rapport 3-93 fra Statens næringsmiddeltilsyn). De svake søtstoffene regnes ikke som helseskadelige, men i større mengder kan de gi diaré. Statens næringsmiddeltilsyn ser det derfor som svært uheldig at direktivet ikke setter tak på hvor store mengder som kan brukes av det enkelte stoff (SNT-informasjonsblad 6.5.1994).

Cyclamat kan i dag bare tilsettes saft, brus og cider. Søtstoffdirektivet tillater cyclamat også i en stor og mangfoldig gruppe kalt "desserter og liknende produkter", i melkedrikker, sjokolade, sukkertøy, is krem, hermetisk frukt, syltetøy, diettbakst og andre diettvarer.

Dette medlem har vanskelig for å se at økt merking skal kunne gi et tilstrekkelig vern for utsatte grupper. Mange av de som kjøper disse produktene er barn, som man ikke kan forvente leser varedeklarasjon med liten skrift.

Dette medlem viser til brev av 5. desember 2000 fra Utenriksdepartementet, hvor det går fram at den nye ADI-verdien for cyclamat ikke omfatter bordsøtningmidler. Dette medlem finner det påfallende at bordsøtningmidler, som vel er mellom de produktene som inneholder mest søtningstoff og som blir brukt av mange, ikke er tatt med i ADI. Dette medlem finner det også vanskelig å se grunnen til at kostholdet til barn, diabetikere og spesielt diabetiske barn, ikke er spesielt studert og spesielt tilgodesett ved utformingen av regelverket for tilsetning av cyclamat.

2.3.7 Norske myndigheters behandling av matsminke-spørsmålet

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til Stortingets behandling av følgende forslag, lagt fram i mars 1996 av Paul Chaffey (Sosialistisk Venstreparti):

"Stortinget ber Regjeringen varsle at Norge i EØS vil nedlegge veto mot rådsdirektivene 94/35/EC (søtstoffer i mat), 94/36/EC (fargestoffer i mat) og 95/2/EC (andre tilsetningsstoffer i mat enn fargestoffer og søtstoffer)."

Mindretallet i utenrikskomiteen, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti, støttet forslaget. Flertallet, Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, viste til at Regjeringen nylig hadde bestemt seg for å legge fram en stortingsproposisjon om matsminkedirektivene og ville vente med å ta standpunkt til den stortingsbehandlingen som da ville komme. Disse medlemmer minner om at flertallet begrunnet sin holdning med at:

"Stortinget vil da kunne legge til grunn vurderinger fra norske fagmyndigheter."

Disse medlemmer viser til regjeringen Jaglands St.meld. nr. 40 (1996-1997) Matkvalitet og forbrukertrygghet, som skjerper profilen i den norske motstanden mot matsminkedirektivene. Regjeringen Jagland fastslo at:

"Regjeringen legger til grunn at det ikke skal tillates bruk av tilsetningsstoffer i Norge der det foreligger faglige vurderinger som tilsier at inntak av slike stoffer innebærer helsefare for forbrukerne generelt, eller spesielle forbrukergrupper ut fra norsk kostholdsmønster. Regjeringen mener det foreligger faglige vurderinger som gir grunnlag for å opprettholde nasjonale bestem-

melser for fem azofargestoffer, søtstoffet cyclamat og konserveringsmidlene nitrat og nitritt."

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Bondevik i desember 1998 sendte en søknad til EU-kommisjonen om noen unntak fra matsminkedirektivene, som ytterligere skjerpet profilen i den norske motstanden mot matsminkedirektivene ved at man ba om unntak fra EUs regelverk for 11 azofargestoffer, for konserveringsmidlene nitrat og nitritt og for søtstoffet cyclamat.

2.3.8 Valgalternativer

Disse medlemmer viser til at norske myndigheter i etterkant av avslaget på Norges søknad om å opprettholde nasjonale bestemmelser for en rekke stoffer, har tatt opp mulighetene for alternative løsninger med Kommisjonen. Disse medlemmer tar til etterretning at Regjeringen i proposisjonen beskriver alternativene slik:

"Enten å gjennomføre de tre tilsetningsstoffdirektivene, eller at EFTA som EUs motpart i EØS-avtalen reserverer seg mot å innlemme direktivbestemmelsene i EØS-avtalen. Dette er en rett som framgår av EØS-avtalens art. 102."

I tillegg mener Regjeringen iflg. proposisjonen det vil kunne være mulig å oppnå en overgangsordning for søtstoffdirektivet, slik at dagens norske regler beholdes til eventuelt nytt direktiv blir vedtatt.

2.3.9 De nordiske lands holdninger til matsminke

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at Danmark og Sverige i årevis har prøvd å unngå de tre EU-direktivene om matsminke. I Danmark stemte Folketinget enstemmig mot å godta direktivene da de var til politisk behandling i EU i 1994. Etter at direktivene var vedtatt, har den danske regjeringen søkt EU-kommisjonen om å få unntak for reglene om nitrat, nitritt og sulfitt. Sverige måtte godta to av direktivene da landet ble medlem av EU i 1995. Den svenske regjeringen har siden søkt om å få unntak for azofargestoffene. Både Danmark og Sverige har forsøkt å bruke "miljøgarantien" i Romatraktatens artikkel 100a.4. Vinteren 1999 avviste Kommisjonen den svenske søknaden om å ta i bruk "miljøgarantien" mot azofargestoffene, da den ikke kunne se at disse stoffene var farligere i Sverige enn lenger sør i Europa. Oktober 1999 avviste Kommisjonen den danske søknaden om å ta i bruk "miljøgarantien", da den ikke var villig til å godta at nitritt, nitrat og sulfitt er mer helsefarlig i Danmark enn i andre EU-land. Danmark brakte i januar 2000 Kommisjonens avslag på anmodning om videreføring av nasjonale bestemmelser for nitritt/nitrat inn for EF-domstolen.

Disse medlemmer viser til stortingsproposisjonens omtale av Danmarks sak mot EF-domstolen:

"Det er fra dansk side lagt vekt på at direktivet ikke bygger på anbefalinger fra EUs vitenskapelige komité for næringsmidler (SCF) når det gjelder tillatt mengde tilsatt nitritt/nitrat. ... Norge kommer til å intervenere til støtte for Danmark."

Disse medlemmer stiller seg bak at Norge intervenser til støtte for Danmark. Dette vil gi Danmark verdifull støtte i arbeidet med å få omgjort Kommisjonens beslutning. Dersom Norge reserverer seg mot diversedirektivet, støtter Norge Danmarks kamp for et fortsatt stramt regelverk for nitritt/nitrat på en aktiv måte.

2.3.10 Norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjens holdning

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til uttalelsen fra norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen, gjengitt i stortingsproposisjonen:

"EUs regelverk tillater mer nitritt/nitrat og azofargestoffer i næringsmidler enn dagens norske regelverk. Organisasjoner som representerer næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen i Norge har en holdning om ikke å endre dagens praksis med hensyn til bruk av disse stoffene i næringsmidler på det norske markedet, selv om EUs regelverk tas inn i norske bestemmelser."

Disse medlemmer ser positivt på den holdning som norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarekjeder her uttrykker. Dette fratar imidlertid ikke myndighetene ansvar for å sikre folkehelsen, og må i en helsevurdering fra Stortingets side veies opp mot dette hensynet.

Disse medlemmer vil understreke at man ikke har noen garanti for framtiden i forhold til oppslutning om en slik holdning som norske produsenter og dagligvarekjeder i dag gir uttrykk for. Disse medlemmer viser til konstituert helsedirektør Lars Hanssen i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Det er likevel slik at ulike utviklingstrekk som endrede produksjonsforhold, endring i matimporten eller handelsstrukturen, endringer på eiersiden i næringsmiddelsektoren, konkurranseforhold m.v. kan bidra til å endre innholdet i et slikt samarbeid."

Disse medlemmer merker seg Utenriksdepartementets understreking av at det ikke ligger noen juridisk bindende avtale til grunn, uttrykt av statssekretær Espen Barth Eide i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Hvis vi her snakket om en avtale eller en overenskomst som noe som hadde en juridisk bindende effekt, har han åpenbart rett, men det er heller ikke det det er snakk om... Det er fremført klart og tydelig, men det er ikke fremført i form av en avtale verken dem imellom, med oss eller med noen annen part."

Disse medlemmer viser til brev fra Næringsmiddelbedriftenes Landsforening (NBL), datert 11.

desember 2000, der NBL gir sin vurdering av den uttalte holdning:

"NBL har stilt seg bak en felles uttalt holdning om dette fra norsk næringsmiddelindustri og dagligvarehandel. Denne holdningen er uttalt samtidig som NBL ønsker å forholde seg til et klart regelverk som er harmonisert med EU... Vår holdning er også basert på at man ikke taper i konkurranse med tilsvarende importerte produkter på det norske markedet."

Disse medlemmer viser til at viktige forbrukerinteresser ber myndighetene ta ansvar for å fortsatt sikre et høyt beskyttelsesnivå gjennom lovverket. Disse medlemmer viser til Stine Wohl Semb fra Forbrukerrådet i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Derfor er det vi også prøver å skyve ansvaret tilbake til dere politikere, og si at det som har med helse å gjøre, skal bestemmes på regelverksiden og ikke overlates til meg som forbruker."

Disse medlemmer viser til Øyvind Rognvør fra Landsorganisasjonen i Norge, som representerer 800 000 forbrukere, i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Dersom Stortinget til tross for dette velger å implementere de tre direktivene, er det ganske sikkert at folks tillit til matsikkerheten vil bli redusert. Vi har tidligere hørt at noe av det som kjennetegner norske forbrukere framfor andre europeiske forbrukere, er den sterke myndighetstiltroen. Og spesielt fordi vi ikke kan se noe særlig annet enn utenrikspolitiske begrunnelser for et slikt vedtak, vil det være veldig vanskelig å forklare overfor forbrukerne hvorfor en går inn for disse endringene."

Disse medlemmer viser til hva informasjonsdirektøren i Coop Norge, Bjørn V. Kløpstad, sier (Nasjonen, 5. oktober 2000):

"Det er ynkelig hvis Jagland prøver å slå politisk mynt på noe som var et oppriktig utspill fra oss om å ta forbrukerne på alvor. Forbrukerne ønsker ikke flere tilsetningsstoffer. Jeg håper ikke det er Jaglands taktikk at han kan gamble med at vi rydder opp i myndighetenes helsepolitikk, mens han slipper å krangle med EU."

Disse medlemmer mener at en felles uttalt holdning fra norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen er svært positiv, men ikke et alternativ til lovforbud.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at man aldri kan garantere hvem som i framtida vil slutte opp om en slik holdning. Dersom vi godtar matsminkedirektivene har vi gitt fra oss lovgivingsmyndigheten til EU på det området som disse direktivene omhandler. Norge kan dermed ikke på selvstendig basis gjeninnføre det gamle regelverket dersom den uttalte holdningen fra norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen ikke viser seg å være tilstrekkelig for å sikre hensynet til folks helse. Statens

næringsmiddeltilsyn kan heller ikke håndtere dette gjennom å føre kontroller i henhold til det gamle regelverket. Dette bekreftes i brev fra departementet til Senterpartiets stortingsgruppe datert 13. desember 2000 med svar på spørsmål datert 12. desember 2000.

2.3.11 Merking

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre registrerer at Regjeringen ønsker å legge et større ansvar på den enkelte forbruker, blant annet gjennom merking av produkter. Disse medlemmer vil understreke at bedre merking av varer er et viktig forbrukerkrav, men at dette virkemiddelet ikke vil være tilstrekkelig for å sikre forbrukerne mot helseskadelige stoffer. Disse medlemmer viser til direktør i Forbrukerrådet, Per Anders Stalheim, i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Det er liksom vårt prinsipielle standpunkt, også at merking og informasjon er nødvendig, men ikke tilstrekkelige virkemidler, og at det er alltid en avveining hva man selv skal vite og vurdere, og hva andre skal ha bestemt på forhånd så man slipper å ta risiko eller kjenne egenskaper ved alle produkter. I den forbindelse legger vi også vekt på at folk har en helt annen oppfatning av risiko påført av andre enn en selvpålagt risiko, som røyking og annet vi har vært innom i dag."

Disse medlemmer viser videre til Bjørn Erikson fra Landsorganisasjonen i Norge, som representerer 800 000 forbrukere i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Imidlertid er det slik at det er svært vanskelig for den enkelte forbruker å orientere seg om disse forholdene. Derfor er vi helt avhengige av at myndighetene, og jeg understreker myndighetene, trekker opp et regelverk som gir den nødvendige regulering."

Disse medlemmer viser til Astma- og allergiforbundets innlegg i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Det er ikke akseptabelt å overlate til den enkelte å skulle unngå disse stoffene. Det vil være umulig å vite om maten inneholder disse stoffene når mat serveres utenfor hjemmet. Vi går mer og mer på restaurant, spiser i kantiner, i barnehager og på skolearrangementer. Det er en kjensgjerning at kunnskapen ute er liten i forhold til hvilke matvarer som kan forårsake matvareallergi og matvareintoleranse."

Disse medlemmer viser til Heidi Sørensen fra Nettverk for mat og miljø, som representerer 20 organisasjoner med til sammen ca. 400 000 medlemmer, i komiteens åpne høring 11. desember 2000:

"Ansvaret for at den maten som tilbys i butikken, ikke skal være helsefarlig, er et ansvar som myndighetene har og bør fortsette å ha. Det ansvaret må ikke privatiseres ned til den enkelte som kanskje er spesielt disponert for å få matallergi... Hvis Stortinget vedtar å svekke det norske regelverket for matsminke, er det å

ta en unødvendig risiko på vegne av forbrukerne, som generelt sett ønsker at man skal ha en føre-var-holdning. Man skal la tvilen komme naturen, miljøet og forbrukerne til gode."

Disse medlemmer vil understreke sin bekymring for den uavklarte situasjon som oppstår knyttet til regelverket for merking av eksempelvis kjøtt. Ingen instanser har så langt gitt svar på hvordan man skal merke i en situasjon der man opererer med én grense som er godkjent i henhold til lovverket og en annen grense som er den helsemessige anbefalte. I dette tilfellet overlater man ikke bare til forbrukeren å sette seg inn i hvilke tilsetningsstoffer som er i et produkt, men også mengden av dette stoffet i produktet. Disse medlemmer mener dette er en kunnskap som den vanlige forbruker ikke kan forventes å sitte inne med.

Disse medlemmer vil vektlegge at dess flere områder man legger opp til at forbrukeren skal ta ansvar, dess vanskeligere blir det å være forbruker. Det blir også vanskeligere for myndighetene å opplyse forbrukerne om helserisiko ved inntak av ulike stoffer, når antallet stoffer som befinner seg i gråsonen øker.

Disse medlemmer stiller spørsmålsteget ved hvilken merking av produkter man kan iverksette uten at det blir oppfattet som en skjult handelshindring mot en lovlig omsatt vare.

Disse medlemmer vil avvise en argumentasjon som bygger på at vi kan godta innholdet i matsminke-direktivene fordi det allerede finnes produkter på markedet som er farligere. Myndighetenes oppgave må være å redusere helserisikoen for norske forbrukere, ikke minst når dette gjelder basismatvarer. Disse medlemmer viser til vedlagte brev fra Statens helse-tilsyn, datert 11. desember 2000:

"Norsk politikk for å beskytte folkehelsen har imidlertid ikke trukket den konklusjon at dette skal innebære at vi ikke skal iverksette tiltak overfor "små" faktorer selv om det finnes andre faktorer som er viktigere. En samordnet strategi for å beskytte og fremme befolkningens helse må ha en bred tilnærming."

2.3.12 Reservasjonsretten

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til EØS-avtalens bestemmelser om innlemmelse av nytt regelverk i avtalen. Vedtak om å innføre nytt regelverk i EØS-avtalen gjøres i EØS-komiteen, hvor EU og EFTA møter med hver sin stemme. I henhold til EØS-avtalen artikkel 93.2 må alle vedtak være enstemmige. Det betyr at ethvert EFTA-land kan motsette seg et nytt direktiv eller forordning. Det er ikke noe rettslig krav til begrunnelse for å bruke denne reservasjonsretten.

Disse medlemmer viser til at alle vedtak i EU som omhandler det indre marked (artikkel 100), det vil si de fleste saker som omfattes av EØS-avtalen, etter vedtakelsen av Enhetsakten i 1985 skjer ved kvalifisert flertall. Det betyr at hvert enkelt EU-land ikke kan forhindre vedtakelse av nytt regelverk gjennom å legge

ned veto. Det enkelte medlemsland har heller ingen generell reservasjonsrett mot å innføre vedtatt regelverk. Her har Norge en rett gjennom EØS-avtalen som det enkelte EU-land ikke har.

Disse medlemmer viser til EØS-avtalens art. 102, som regulerer prosedyren ved manglende enighet i EØS-komiteen. Hvis EU og EFTA/Norge ikke er enig om noe annet innen 12 måneder, settes den direkte berørte delen av avtalens vedlegg midlertidig ut av kraft. Hva som er den direkte berørte delen, skal avgjøres av EØS-komiteen, hvor EU og EFTA er likeverdige parter. Vedtak forutsetter enstemmighet. Regelverk i et annet vedlegg kan uansett ikke settes ut av kraft.

Disse medlemmer vil understreke at EU, i henhold til Avtalens artikkel 112, ikke kan iverksette et hvilket som helst beskyttelsestiltak dersom det ikke oppnås enighet i EØS-komiteen i henhold til prosedyrene i Avtalens artikkel 102. Disse medlemmer viser til St.prp. nr. 100 (1991-1992):

"Artikkelen fastslår at beskyttelsestiltak skal begrenses til det strengt nødvendige med hensyn til omfang og varighet for å rette opp situasjonen. Slike tiltak skal velges som minst mulig forstyrrer Avtalens funksjon."

Disse medlemmers vurdering er at en norsk reservasjon mot å innføre nytt regelverk bør møte forståelse internt i EU dersom den kan begrunnes ut fra hensynet til helse, miljø og sikkerhet og at den bygger på føre var-prinsippet, som Avtalens innledning fastslår skal ligge til grunn for samarbeidet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil påpeke at et samtykke til å delta i en EØS-komiteebeslutning om innlemmelse av et eller flere av matsminke-direktivene i EØS-avtalen, innebærer at Norge godtar EU som lovgiver for hele det området som det/de aktuelle direktiv(er) omhandler. Norge blir dermed forhindret fra å gjeninnføre dagens norske regelverk med mindre EU ønsker å gjøre det samme. Norge blir likeledes forhindret fra å innføre et strengere regelverk enn EU på ethvert område som disse direktivene omfatter.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre vil arbeide for at norsk regelverk forbedres på de områder der det viser seg at EU eller andre har utviklet et regelverk som gir forbrukerne et bedre helsemessige vern og trygghet. Dette er imidlertid ikke et argument for å godta et mindre strengt regelverk på andre områder.

Disse medlemmer vil minne om at Norge så langt ikke har benyttet reservasjonsretten som følger av EØS-avtalens artikkel 93.2.

Disse medlemmer viser til tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland i stortingsdebatten om EØS 15.-16. oktober 1992:

"Regjeringen vil aktivt bruke de nye mulighetene til å forme morgendagens regelverk i Europa. Og vi vil være rede til å bruke den retten avtalen gir oss, til å

motsette oss at forslaget blir en felles EØS-regel, der-
som vi finner det nødvendig. (...)

Vi har ikke kjempet fram det regelverket i EØS-avta-
len uten grunn. Vi har gjort det fordi om nødvendig
skal det også kunne tas i bruk."

Disse medlemmer er enig med Regjeringen i at
det påhviler Norge et ansvar for å følge opp avtalen.
Hvis EU kan dokumentere at deres handelsinteresser
blir rammet av at Norge nekter å implementere mat-
sminkedirektivene fullt ut, bør Norge i EØS-komiteen
være åpen for å diskutere hvordan dette kan kompen-
seres.

Disse medlemmer vil imidlertid understreke at
ansvaret for oppfølging av avtalen er et gjensidig
ansvar for begge avtaleparter. I dette ligger også en
respekt for en parts rett til å benytte seg av de virke-
middel som ligger i avtalen. Det påhviler EU et ansvar
for å ikke iverksette beskyttelsestiltak som er mer inn-
gripende enn nødvendige for å gjenopprette balansen i
avtalen.

Disse medlemmer registrerer Regjeringens
påstand i proposisjonen om at en norsk reservasjon vil
få vidtrekkende konsekvenser for norsk eksportindustri.
Dette er lite dokumentert eller drøfta i proposisjonen.
Det har heller ikke framkommet opplysninger i forbin-
delse med komiteens behandling av saken, som skulle
tilsi en slik holdning. Disse medlemmer vil
påpeke at EU er forpliktet til å opptre i henhold til Ver-
dens Handelsorganisasjons (WTO) proposjonalitets-
prinsipp, i tillegg til de forpliktelser som ligger i EØS-
avtalen.

Disse medlemmer vil understreke at EU ikke
kan iverksette et hvilket som helst beskyttelsestiltak.
Beskyttelsestiltak skal være innenfor samme del av det
berørte vedlegg til avtalen. Beskyttelsestiltaket skal
videre stå i forhold til virkningene for EU av et veto fra
EFTA-siden. Disse medlemmer viser til statsse-
kretær Espen Barth Eide i komiteens åpne høring 11.
desember 2000:

"På det direkte spørsmålet har du rett i at jeg på ingen
måte tror EU vil gå løs på vår fiskeeksport, jeg tror de
vil finne reaksjonsformene innenfor næringsmiddel-
delen vedlegg II."

Dette synspunkt har også kommet til uttrykk fra EU-
kommisjonen. På spørsmål om EU kan gripe inn over-
for norsk eksport, for eksempel av fisk, hvis Norge leg-
ger ned veto mot matsminkedirektivene, svarte davæ-
rende leder for EU-kommisjonens delegasjon i Norge,
John Maddison (Dagsavisen 11. desember 1999):

"Nei, vi vil holde oss til dette området."

Disse medlemmer forutsetter at EU forholder
seg til det regelverket som er nedfelt i EØS-avtalen, og
ikke kommer med beskyttelsestiltak som er mer vidt-
trekkende enn det avtalen gir grunnlag for.

Komiteens medlem fra Senterpartiet
mener det vil skade norske interesser å bidra til speku-

lasjoner om mer vidtrekkende beskyttelsestiltak enn
det avtalen gir rom for. Dette kan i verste fall bidra til
at Kommisjonen endrer sin holdning til i hvilken grad
og på hvilke områder beskyttelsestiltak bør iverksettes.
Dette medlem vil derfor advare mot den vurdering
av eventuelle beskyttelsestiltak som statssekretær
Espen Barth Eide inviterer til i komiteens åpne høring
11. desember 2000:

"Men det er svært viktig å understreke at kommisjo-
nen ikke forsvarer hvert enkelt direktiv fordi de er spe-
sielt opptatt av f.eks. cyklamet. Kommisjonen forsvar-
er et prinsipp om at beslutningene om
beskyttelsesnivå skal fattes på fellesskapsnivå, slik at
man kan handle fritt med produkter - og derfor er kom-
misjonens interesser dette. Dette går langt utover den
mulige kommersielle interesse i eventuell eksport av
nettopp disse varene."

Dette medlem konstaterer at departementet i
brev datert 13. desember 2000 til Senterpartiets stor-
tingsgruppe med svar på spørsmål datert 12. desember
2000, ikke har kunnet angi på hvilken måte beskyttel-
sestiltak fra EU på en eventuell norsk reservasjon på
disse direktiver, konkret kan få innvirkning på norsk
eksport.

Dette medlem vil vektlegge at den økonomiske
konsekvensen for EU av at matsminkedirektivene ikke
blir innlemmet i EØS-avtalen, vil være svært begren-
set. Et slikt resultat vil ikke innebære noen nye han-
delshindringer, men en videreføring av dagens situa-
sjon.

Dette medlem viser til proposisjonen, der det
fremkommer at 95 pst. av kjøtt som omsettes på det
norske markedet, er norskprodusert.

Dette medlem vil understreke at dersom EU skal
kunne iverksette legitime beskyttelsestiltak i henhold
til EØS-avtalen, må man kunne sannsynliggjøre at
næringsliv i EU vil tape økonomisk på at de nye gren-
severdiene ikke blir innført i Norge. Det vil i så fall
bety at EU mener at næringslivet har til hensikt å tilby
varer til det norske markedet som inneholder stoffer
eller grenseverdier for stoffer som ikke er tillatt på det
norske markedet i dag. Dess mer omfattende beskyttel-
sestiltak EU eventuelt måtte true med, dess større tap av
inntekter ser de for seg ved at Norge opprettholder
dagens regelverk. Man uttrykker i så fall en forventning
om at den faktiske situasjon i Norge vil endre seg
vesentlig. Det vil i så fall være enda viktigere for Norge
å bruke reservasjonsretten som ligger i EØS-avtalen.

Dette medlem vil vektlegge at Norge gjennom
prosessen har søkt å innta en konstruktiv holdning, og
strukket seg så langt man har følt det har vært faglig
grunnlag for å kunne forsvare. Norge har i løpet av pro-
sessen implementert store deler av direktivene. EU har
ikke rikket seg en millimeter.

Dette medlem vil understreke betydningen av at
enkeltland går foran og opprettholder et strengere
regelverk enn andre. Dette medlem viser til direk-
tør i Forbrukerrådet, Per Anders Stalheim, i komiteens
åpne høring 11. desember 2000:

"Vi er ikke fornøyd med at regelverket svekkes, selv om vi tror det finnes motmekanismer som gjør at risikoen ikke øker i særlig grad. Det er fordi vi har sett i europeisk sammenheng at det har vært en fordel at det har vært noen land som har villet ta forbrukerhensyn i sterkere grad enn andre. Det er jo en forutsetning for å nå fram i internasjonal sammenheng at noen vil noe."

Dette medlem mener at bruk av reservasjonsretten i forhold til matsminkedirektivene vil ha svært begrenset økonomisk konsekvens for EU. De beskyttelsestiltak som EU eventuelt vil sette i verk, må stå i forhold til dette faktum.

2.3.13 Konklusjon

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til merknader over, og vil på dette grunnlag gå imot innlemmelse av diversedirektivet (95/2/EF) og fargestoffdirektivet (94/36/EF) og vil derfor stemme imot innstillingens I nr. 1 og 2. Disse medlemmer viser til at Kommisjonen har signalisert at grenseverdiene i søtstoffdirektivet for å bruke cyclamat trolig vil bli endret på grunnlag av at Vitenskapskomiteen for næringsmiddel i EU har senket verdier for akseptabelt daglig inntak vesentlig. Disse medlemmer slutter seg derfor til at Norge ber om en overgangsordning knyttet til tillatte grenseverdier for bruk av cyclamat fram til EU har vedtatt nye og lavere grenseverdier. På denne bakgrunn gir disse medlemmer sitt samtykke til at Norge deltar i EØS-komitebeslutning om innlemmelse av søtstoffdirektivet (94/35/EF) i EØS-avtalen, og stemmer for innstillingens I nr. 3.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener matsminkedirektivene på viktige punkter vil svekke det helsevernet som norske forbrukere nyter godt av. Disse medlemmer vil understreke følgende i proposisjonen:

"Allergi- og overfølsomhetsreaksjoner har i liten grad blitt tatt hensyn til ved helserisikovurderingene av tilsetningsstoffer."

Dette medlem kan ikke se at det fra Regjeringens side er frambragt noen helsemessige argumenter for å tillate de nye grenseverdiene og de nye stoffene som proposisjonen omtaler. Det har heller ikke framkommet slike opplysninger i høringen.

Dette medlem viser til at det ikke er framlagt noe behov for disse stoffene fra industriens side. Tvert imot er det framkommet en holdning om at et slikt behov ikke foreligger og man heller ikke har til hensikt å benytte de muligheter som et mindre strengt regelverk vil gi.

Dette medlem viser til at Regjeringen i proposisjonen understreker at det er usikkerhet knyttet til omfanget av helseskadelige virkninger som følge av økt bruk av de tilsetningsstoffer som proposisjonen omtaler. Regjeringen understreker selv at det er vanskelig å anslå nitrosaminers bidrag til kreftdødelighet,

hyppigheten av reaksjoner mot azofargestoffene og manglende studier av virkningen av cyclamat på utsatte grupper som barn, diabetikere og spesielt diabetiske barn. Dette medlem mener Regjeringen lar føre-var-prinsippet vike for hensynet til en friest mulig vareflyt også for matvarer.

Dette medlem viser til at komiteens åpne høringer ikke har bidratt til å fjerne denne usikkerheten. Tvert imot har uttalelser fra helsefaglige myndigheter ført til økt usikkerhet rundt omfanget av virkning av de tilsetningsstoffer som tidligere er blitt utpekt som helseskadelige dersom mengdene øker.

Dette medlem vil påpeke at de tiltak som fra Regjeringens side blir skissert for å rettferdiggjøre et mindre strengt regelverk, isolert sett kan være gode tiltak, men at disse tiltakene ikke vil være tilstrekkelige for å sikre hensynet til forbrukerinteressene.

Dette medlem vil legge avgjørende vekt på vurderinger av direktivene som ulike organisasjoner som representerer store grupper av forbrukere har framført. Dette medlem viser til de klare uttalelser og anbefalinger som er brakt på bordet fra organisasjoner som representerer den mest utsatte delen av befolkningen.

Dette medlem viser til at påstanden om vidtrekkende beskyttelsestiltak fra EUs side mot norsk eksportnæring ved norsk reservasjon ikke er blitt sannsynliggjort ved høringene og ved de svar som er gitt på spørsmål til departementet. Dette medlem vil vise til at både WTO-avtalens proporsjonalitetsprinsipp og EØS-avtalens bestemmelser i artikkel 111-113 er sterkt begrensende for de beskyttelsestiltak som EU eventuelt måtte ønske å iverksette.

Dette medlem vil legge føre-var-prinsippet til grunn.

Dette medlem finner det derfor nødvendig at Norge reserverer seg mot innlemmelse av de tre matsminkedirektivene, og vil stemme imot innstillingens I.

3. UTTALELSER FRA UTENRIKS-KOMITEEN

Komiteens utkast til innstilling ble oversendt utenrikskomiteen til uttalelse. Utenrikskomiteen uttaler følgende i brev av 10. januar 2001:

"Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til sine respektive partiers merknader i utkastet til innstilling til St.prp. nr. 12 (2000-2001).

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til de faglige komitémerknaene fra næringskomiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Senterpartiet vedrørende gjeldende proposisjon. Dette er merknader som dette medlem støtter i sin helhet.

Dette medlem vil videre peke på at tilsetningsstoffene som EU-direktivene åpner for økt bruk av ikke er ønsket av verken forbrukere, næringsmiddelprodusenter - eller distributører. Dette har kommet tydelig frem i den åpne høringen om direktivene 11. desember 2000. Etter implementering av matsminkedirektivene vil forbrukerne kunne bli eksponert for en rekke skadelige tilsetningsstoffer i maten de ikke har etterspurt, og som næringsmiddelindustrien ikke ønsker.

Dette medlem ønsker også å presisere at heller ikke Regjeringen ønsker disse direktivene. I St.prp. nr. 12 (2000-2001) skriver Regjeringen at:

"Det er imidlertid visse helsemessige betenkeligheter forbundet med å gjennomføre direktivenes regler om bruk av konserveringsmidlene nitritt og nitrat, de såkalte azofargene og søtstoffet cyclamat, som åpner for økt bruk av disse stoffene i næringsmidler... Kommisjonen avsto i november 1999 Norges krav av 8. desember 1998 om å opprettholde nasjonale bestemmelser for disse stoffene... Norske myndigheter har i etterkant av avslaget tatt opp mulighetene for alternative løsninger med Kommisjonen... Kommisjonen har imidlertid tilkjennegitt at det forventes at direktivene tas inn i EØS-avtalen snarest, og at regelverket gjennomføres i EFTA-statene."

Videre skriver Regjeringen at:

"De klare signalene fra Kommisjonen om at det ikke lenger er rom for forhandlinger, tilsier at Norge nå har to alternativer: Enten å gjennomføre de tre tilsetningsstoffdirektivene, eller at EFTA som EUs motpart i EØS-avtalen reserverer seg mot å innlemme direktivbestemmelsene i EØS-avtalen."

Ettersom proposisjon konkluderer med et forslag om å innlemme de tre direktivene i EØS-avtalen, kan ikke dette etter dette medlems mening oppfattes som noe annet enn at Regjeringen føler seg presset til å gjøre noe den ikke ønsker, av frykt for reaksjoner. Det er etter dette medlems oppfatning en defensiv holdning til et viktig spørsmål.

Å reservere seg mot å innlemme direktivbestemmelsene i EØS-avtalen er en mulighet som fremkommer av EØS-avtalens art. 102. Dersom EFTA reserverer seg, kan EU etter denne artikkelen svare med å gå til midlertidig suspensjon av berørte deler av avtalen. St.prp. nr. 12 (2000-2001) antyder at dette kan få vidtrekkende konsekvenser for norsk eksportindustri. Dette kan etter dette medlems mening ikke dokumenteres av tilgjengelig informasjon.

Det ville ikke være en reaksjon som er proporsjonal i forhold til virkningene av at de aktuelle rettsakter ikke innlemmes i EØS-avtalen. Det er et faktum at det er en svært liten del av norsk import av varer fra EU som ville bli rammet av reservasjonen, noe som jo danner grunnlaget for at så stor del av norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransje hevder at dagens praksis ikke vil bli endret selv om EUs regelverk tas inn i norske bestemmelser.

Virkningen av veto er regulert etter artikkel 102 nr. 5 i EØS-avtalen. Dersom partene ikke bli enige etter 6

måneder etter at reservasjonsretten er benyttet og EU ikke aksepterer at Norge reserverer seg, trer den direkte berørte delen av avtalens vedlegg midlertidig ut av kraft. EØS-avtalens hoveddel faller ikke bort.

Matsminkedirektivene er del av vedlegg 2 kap. XII om næringsmidler. Maksimalt faller hele dette vedlegget ut av funksjon, minimalt den delen av kapittelet som handler om tilsetningsstoffer. Dette må man bli enige om i EØS-komiteen, hvor EFTA-landene og EU er to likeverdige parter. Det er med andre ord krav om enstemmighet.

Dersom EFTA og EU ikke blir enige om hvilke deler av vedlegg 2 som skal settes ut av kraft, kan EU likevel sette den ut av kraft som et beskyttelsestiltak. Dette kan kun gjøres dersom det kan vises til sterke økonomiske, samfunnsmessige eller miljømessige negative konsekvenser av vetoet. EU skal i tillegg bruke beskyttelsestiltak som rammer den frie handelen minst mulig, ifølge avtalen.

Dette medlem finner det for usannsynlig at en slik diskusjon vil medføre at EU iverksetter straffereaksjoner mot store og viktige deler av norsk eksportindustri, som lakseeksport, slik det har vært antydning ved flere anledninger.

Regjeringen hevder at reservasjonsretten ikke kan brukes fordi det hersker stor usikkerhet med hensyn til EUs mulige reaksjoner. Som Regjeringen uttrykte i høringen av 11. desember 2000 er det også viktig å være klar over at det ikke finnes noen uavhengig instans som kan avgjøre hvor grensene går for hva som kan suspenderes, ettersom dette ikke er utprøvd. Dette medlem vil presisere at reservasjonsretten har blitt forhandlet frem gjennom lange og vanskelige forhandlinger og formodentlig med en konkret hensikt, og at nettopp de sidene Regjeringen påpeker er et argument for å utprøve reservasjonsrettens reelle funksjon.

Etter dette medlems oppfatning er det derfor viktig å gå imot de tre matsminkedirektivene, samt å prøve ut reservasjonsretten og den reelle muligheten den gir. Dette medlem går derfor imot at de tre direktivene 95/2/EF, 94/36/EF og 94/35/EF skal innlemmes i EØS avtalen, og inn for at Regjeringen benytter reservasjonsretten mot de tre direktivene.

4. SUPPLERENDE MERKNADER PÅ BAKGRUNN AV BETENKNING AV 9. JANUAR 2001 FRA UTREDNINGSSEKSJONEN

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil vise til Senterpartiets henvendelse til Stortingets utredningsseksjon i brev datert 13. desember 2000 om juridiske betenknninger ang. reservasjonsretten samt uttalen fra dagligvarehandelen og næringsmiddelindustrien som er gjengitt i proposisjonen. Svar med de utarbeidede betenknninger er oversendt i brev datert 9. januar 2001. Dette medlem vil peke på det uholdbare i at denne viktige saken er presset igjennom i komiteen på så kort tid at det ikke gis anledning til å få

den tilleggsinformasjon som trengs før alle merknader er skrevet.

Betenkningene bekrefter etter dette medlems mening at aktørene i dagligvarebransjen og næringsmiddelindustrien ikke kan opptre samordnet for å beskytte forbrukerne mot tilsetningsstoffer ut over det som tillates i dag, uten å risikere å komme i konflikt med EØS-avtalen. Det er fortsatt uavklart hvordan norske myndigheter på en lovlig måte i forhold til EØS-avtalens konkurranseregler kan gjennomføre merking og informasjon for å forhindre at en matvare som er lovlig etter en revidert norsk lovgivning, ikke blir solgt til norske forbrukere av hensyn til deres helse. Disse forhold har det ikke vært tid til å avklare.

Når det gjelder reservasjonsretten, er det i betenknningen fra professor dr. juris. Hans Petter Graver og dr. polit. Ulf Sverdrup ved Arena-programmet listet opp en rekke forhold i kap. 6.4 som tilsier at evt. motreaksjoner fra EU på bruk av reservasjonsretten mot mat-sminkedirektivene, vil måtte få langt mindre negativ effekt for norsk næringsliv enn det som Regjeringen angir i proposisjonen.

Herunder viser dette medlem til følgende som framgår av de innhentede betenknninger:

1. Det klare utgangspunkt fremheves i Graver/Sverdrups betenkning på side 1: "Det er ikke noe avtalebrudd om en EFTA-stat hindrer EFTA-blokken i å medvirke til at nye direktiver innlemmes i EØS-avtalen." Hovedmålsetningen i avtalen er homogenitet i regelverkene i EØS og EU, men det minnes om at dette gjelder første gangs vetobruk mot tre rettsakter etter at flere tusen er innlemmet i uendret form.
2. Eventuelle rettslige sanksjoner fra EUs side kan bare treffes mot "berørte deler" av avtalen. Graver/Sverdrup sier på side 7 at "begrepet "berørte deler" ikke må tolkes videre enn nødvendig. Etter vårt syn vil dette føre til at bare de rettsakter som endres eller direkte berøres av et omtvistet direktiv, vil i utgangspunktet være "berørte" deler av vedlegget." Forfatterne finner her grunn til å kritisere Regjeringens framsatte syn i Europameldingen når de i en fotnote sier: "Regjeringen går etter vårt syn her noe langt når den sier at man "ofte" må anta at andre deler av vedlegget faller bort."
3. Først etter at Stortinget eventuelt gjør vedtak om å benytte veto retten, vil den langvarige prosedyren i EØS-avtalen art. 102 med mål om å finne en løsning settes i gang. Dette går tydelig fram av Graver/Sverdrups notat på sidene 2-4.
4. I EU er det ikke uvanlig å koble ulike løpende saker politisk, slik at en overordnet løsning kan finnes på flere saker under behandling på ulike nivåer og områder i EU samtidig. Det er derfor ikke nok å se til de rettslig regulerte sanksjoner innenfor EØS-avtalen når Norge skal vurdere konsekvenser av et eventuelt veto. Graver/Sverdrup viser imidlertid ut fra en drøftelse av hva som vanligvis ligger til grunn for EUs handlingsmønster til

at sannsynligheten for også politisk funderte reaksjonsmåter som kan ramme Norge er mye mindre omfattende enn det som hevdes i proposisjonen.

WTO-avtalen vil uansett sette rammer for innholdet i EUs eventuelle mottiltak. Arnesen sier i sin betenkning på side 3: "Etter mitt syn gir WTO-avtalen et temmelig godt vern mot vilkårlige handelstiltak fra EU og medlemsstatenes side."

Uansett pekes det i Arnesens betenkning på at "eventuelle tiltak overfor Norge og norske aktører ut over at de berørte deler av det vedlegg til EØS-avtalen det er på tale å endre settes ut av kraft, krever rådsbehandling i EU". Dette innebærer igjen at Sverige og Danmark, som har felles interesser med Norge i forhold til tilsetningsstoffdirektivene, har mulighet til å blokkere eventuelle forslag om ram-mende tiltak.

5. Uansett EUs vedtak vil EØS-avtalens hoveddel gjelde, også på næringsmiddelområdet så langt avtalen omfatter denne sektoren. Dersom Norge bruker veto retten og gjør en "omvendt tilpassing" til EUs regler ved å vedta norske regler likelydende med EUs for alle andre stoffer enn de 13 som det foreligger vitenskapelig belagte råd om å avstå fra, vil konsekvensene for aktørene derfor bli minimale. Arnesen sier i sin betenkning på side 2: "De praktiske konsekvensene av dette vil reduseres dersom Norge likevel gir regler som samsvarer med de krav som følger av dette regelverket. Situasjonen vil da bli at norske produkter tilfredsstiller de krav som gjelder i EU, og bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel vil være til hinder for at de aktuelle produktene stenges ute fra EU-markedet."
6. Andre løsninger enn de avtaleregulerte finnes ofte i og med EU. Graver/Sverdrup peker i sin betenkning på at Norge kan ta initiativer til løsninger som kan gjøre det enklere for EU å godta norske reservasjoner for regelverk som av norske faginstanser er påvist helseskadelig for grupper i befolkningen. Dette kan være tilbud om løsninger på andre områder, og dette medlem etterlyser en vilje fra Regjeringen til å undersøke slike løsninger. Graver/Sverdrup sier på side 22: "Man kan også tenke seg at Norge vil kunne oppnå et varig unntak mot å betale en konkret pris på et annet område."

Dette medlem mener dette er i samsvar med argumentasjonen i de foranstående merknader fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre. Dette medlem vil samtidig uttrykke forundring over at det finnes så lite politisk og juridisk dokumentasjon på at reservasjonsretten som er et viktig grunnlag for at vedtaksmekanismen for nye rettsakter i EØS-avtalen ikke er av overnasjonal karakter, er reell. Dette medlem forutsetter ut fra debatten om godkjenning av EØS-avtalen at det ikke kan være den sterkeste rett som gjelder når uenighet oppstår om det enkelte direktiv. Også på dette punkt ville det vært behov for ytterligere utredninger og drøftelser om tiden hadde tillatt det.

5. TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Komiteen har elles ingen merknader, syner til proposisjonen og det som står framføre, og rår Stortinget til å gjere slikt

vedtak:

I

1. Stortinget samtykkjer i at Noreg tek del i EØS-komitéavgjerd om innlemming av diversedirektivet (95/2/EF) i EØS-avtala.
2. Stortinget samtykkjer i at Noreg tek del i EØS-komitéavgjerd om innlemming av fargestoffdirektivet (94/36/EF) i EØS-avtala.
3. Stortinget samtykkjer i at Noreg tek del i EØS-

komitéavgjerd om innlemming av søtstoffdirektivet (94/35/EF) i EØS-avtala.

II

Stortinget ber Regjeringa fremje forslag som presiserer krava til tydelege og lettfattelege vare- og innhaldsdeklarasjonar/-merking av næringsmiddel. For næringsmiddel utan emballasje må det lagast eigne system. Det må spesielt leggjast vekt på krava som allergikarar og andre har for tydelege vare- og innhaldsdeklarasjonar.

Stortinget ber også Regjeringa gjennomføre informasjonstiltak når det gjeld bruk av tilsetjingsstoff i næringsmiddel andsynes norske forbrukarar.

Oslo, i næringskomiteen, den 16. januar 2001

Morten Lund
leiar

Kjell Opseth
ordførar og sekretær

Vedlegg 1**Brev fra Senterpartiets stortingsgruppe v/Morten Lund til Utenriksdepartementet, datert 4. desember 2000****St. prp. nr. 12 (2000-2001) – manglende utredning av helsemessige konsekvenser**

I St.meld. nr 40 (1996-97) som ble lagt fram av regjeringen Jagland 18. april 1996, sies det følgende om tilsetningsdirektivene:

"Regjeringen legger til grunn at det ikke skal tillates bruk av tilsetningsstoffer i Norge der det foreligger faglige vurderinger som tilsier at inntak av slike stoffer innebærer helsefare for forbrukere generelt, eller spesielle forbrukergrupper ut fra norsk kostholdsmønster. Regjeringen mener det foreligger faglige vurderinger som gir grunnlag for å opprettholde nasjonale bestemmelser for fem azofargestoffer, søtstoffet cyclamat og konserveringsmidlene nitritt og nitrat."

Regjeringen Bondevik har fastholdt denne vurdering.

I St.prp. nr 12 (2000-2001) som nå er til behandling i næringskomiteen foreslås det at direktivene som gjelder nitrat/nitritt og azofargestoffene innlemmes i EØS-avtalen. Om norske fagmyndigheters argumenter pr i dag, står følgende på side 12:

"Som tidligere nevnt, er det imidlertid norske fagmyndigheters vurdering at bestemmelsene i EU's direktiver vedrørende bruken av konserveringsmidlene nitritt og nitrat, de såkalte azofargestoffene og søtstoffet cyclamat kan føre til ulike former og grader av økt helserisiko for hele eller deler av befolkningen, dersom de gjøres gjeldende i Norge."

Så vidt en kan se er det kun for cyclamat at det i proposisjonen er gjengitt mer presist hva enkelte norske fagmyndigheter har uttalt. Det er ikke på noe punkt gjengitt hvilken grad av helserisiko det kan være snakk om. Ei heller er det gjengitt uttalelser fra eller om de grupper av befolkningen som antas å være mest utsatt for økt helserisiko dersom de aktuelle tilsetningsdirektiver blir godkjent.

På bakgrunn av at to Regjeringer har slått fast at det er norske fagmyndigheters vurderinger som skal være avgjørende, mener Stortinget det er uforsvarlig at Stortinget behandler den foreliggende proposisjon uten at fagmyndigheters uttalelser med Regjeringens vurdering av disse forelegges for Stortinget. Denne mangel ved proposisjonen blir desto alvorligere ved at det legges opp til en rekordrask behandling i næringskomiteene – visstnok etter påtrykk fra Regjeringen – som ikke gir tid nok til de høringer og spørsmål som normalt ønskes ved en sak av så alvorlig karakter og der så mange personer og instanser i samfunnet blir berørt.

Jeg tillater meg å vise til den store interesse matvaretrygghet ellers omfattes med i den offentlige debatt.

Ut fra ovennevnte vil Senterpartiet be om at det oversendes en egen sak fra departementet som inneholder de relevante uttalelser fra helsefaglige myndigheter og de mest utsatte grupper av befolkningen, samt Regjeringens vurdering av disse.

Vedlegg 2**Brev fra Utenriksdepartementet til Senterpartiets stortingsgruppe v/Morten Lund, datert 5. desember 2000****St. prp. nr. 12 (2000-2001) – manglende utredning av helsemessige konsekvenser**

Det vises til brev fra Senterpartiets stortingsgruppe av 4. desember 2000 vedrørende ovennevnte. Nedenfor følger en utdypende redegjørelse av de helsemessige konsekvensene slik det etterlyses i brevet av 4. d.s.

I St.prp. nr 12 (2000-2001) kapittel 4 er hvert av direktivene omtalt, også med helsevurdering av de enkelte stoffene det her er snakk om.

Regulering av tilsetningsstoffer er forebyggende (jf. kapittel 3.2.1) og tar utgangspunkt i at akseptabelt daglig inntak (ADI) ikke skal overskrides. Man har gjennomført undersøkelser for inntak av søtstoffer, og på bakgrunn av disse har det vært mulig å gi et estimat for inntak i forhold til ADI og eventuelle helseskader. For

fargestoffer og nitritt/nitrat er de aktuelle helseeffektene ikke direkte knyttet til ADI for stoffene, og det er vanskelig å gi et anslag for eventuelle helseskader. Økt helserisiko avhenger av industriens bruk av de aktuelle stoffene, hvilket heller ikke er mulig å forutsi. Uttalelsen fra norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen (punkt 4.2.2.5 og 4.3.2.6) vil, dersom den gjennomføres, ha som konsekvens at vi vil få minimal eller ingen økt helserisiko for den norske befolkning.

1. Nitritt/nitrat

Kapittel 4.2.2.1 i St.prp. nr. 12 (2000-2001) omhandler helsevurdering av nitritt/nitrat. Joint FAO/WHO Expert Committee for Food (JECFA) og EUs vitenskapelige komité for næringsmidler (Scientific Committee

for Food –SCF) har begge satt en ADI for nitritt på 0,06 mg/kg kroppsvekt og for nitrat på 3,7 mg/kg kroppsvekt. Med de maksimalt tillatte restmengder i EUs direktiv 95/2/EF er det ikke mulig å overskride ADI for nitrat, men det er mulig å få et inntak som overskrider ADI for nitritt. Problemet med tilsetning av nitritt og nitrat til kjøttvarer er imidlertid ikke først og fremst knyttet til forekomsten av disse stoffene i seg selv. Hovedbekymringen er at nitritt kan reagere med aminer i næringsmidlene og føre til dannelse av kreftfremkallende nitrosaminer. Mengde nitrosaminer som dannes øker med mengde nitritt/nitrat tilsatt under produksjonen.

Flere av nitrosaminene er kreftfremkallende i mange forskjellige dyrearter, og man antar at dette også gjelder for mennesker. Det foreligger ikke epidemiologiske undersøkelser for enkeltstoffene, men en overhyppighet av kreft i fordøyelsesorganer er sett ved høyt konsum av matvarer som inneholder nitrosaminer. For kreftfremkallende stoffer, som også kan skade arveanlegg, antas det generelt at det ikke finnes noen nedre grense der man kan være sikker på at det ikke dannes kreftceller og tumorer. SCF anser i tråd med dette at det ikke kan fastsettes noen helsemessig sikker nedre grense for inntak av nitrosaminer. Selv om innholdet i næringsmidler er meget lavt, mener komiteen at man i lys av det gentoksiske og kreftfremkallende potensialet til disse stoffene bør tilstrebe å redusere inntaket. For eksempel bør nitrittilsetning til næringsmidler senkes til den minste mengden som trengs for å hindre mikrobiologisk helsefare. Dette på grunn av at det er en klar korrelasjon mellom tilsatt mengde nitritt/nitrat og dannelsen av nitrosaminer. Jo mer som tilsettes jo mer nitrosaminer kan dannes. Det er meget vanskelig å anslå nitrosaminers bidrag til kreftdødelighet. I Danmark er det anslått at nitrosaminer (fra alle kilder) kan føre til 0,04- 0,4 ekstra kreftdødsfall pr million mennesker pr år.

Dette er i praksis en svært lav risiko.

Azofargestoffene

Kapittel 4.3.2.1 i St.prp. nr. 12 (2000-2001) omhandler helsevurdering av azofargestoffer. Azofargestoffene er vurdert av SCF og ADI-verdier er fastsatt for stoffene. Ved disse vurderingene er det lagt vekt på tradisjonelle toksikologiske effekter, innbefattet kreft risiko. Azofargestoffer har lenge vært kjent for å kunne utløse overfølsomhetsreaksjoner hos enkelte. Dette er det ikke tatt hensyn ved fastsettelsene av ADI-verdier. Slike reaksjoner er knyttet til et mindre antall individer, som den enkelte selv må ta forholdsregler mot. Påbudt merking av tilsetningsstoffer gjør det mulig å unngå matvarer med azofargestoffer (punkt 3.2.4 og 4.3.2.7). Også uttalelsen fra norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen vil dersom den blir fulgt medføre minimale endringer i bruk.

Den beste dokumentasjonen for overfølsomhetsreaksjoner foreligger for E102 tartrazin, men det er også dokumentert slike reaksjoner overfor andre azofargestoffer som E110 paraorange, E122 azorubin og E124 nykockin. Overfølsomhet mot tartrazin og andre fargestoffer opptrer vanligvis hos pasienter med atopisk

sykdom (allergi) som høysnue, astma eller barneeksem. De vanligste symptomene som har vært rapportert er elveblest, rødme og hevelse i huden, særlig rundt øyne og munn, åndedrettsbesvær, hodepine og mage-tarmsymptomer. Reaksjonene er vanligvis milde, men livstruende eller alvorlige allergiske reaksjoner har vært rapportert.

Siden Norge har hatt et nesten totalt forbud siden 1978 har den norske befolkningen hatt en meget lav eksponering for azofargestoffer. Det foreligger dessuten få studier av problemet i litteraturen. En utvidet bruk av azofargestoffer vil med stor sannsynlighet innebære at flere personer, spesielt barn med en eller annen form for allergi, vil reagere med overfølsomhet mot stoffene. Men det er vanskelig å estimere hvor mange dette vil kunne berøre. I Danmark, der azofargestoffer har blitt brukt, har en undersøkelse vist at 1-2 % av skolebarn reagerte på en blanding av tilsetningsstoffer: fargestoffer, konserveringsmidler og aromastoffer. Av de barna som reagerte var det fem av seks som reagerte på syntetiske fargestoffer. I en annen dansk studie av atopiske barn i alderen 4-15 år, reagerte i underkant av 2 % på tilsetningsstoffer. Under 1% reagerte ved eksponering for azofargestoffer.

Ut fra den danske studien av atopiske barn og en prevalens av atopikere på 23,9 % i Danmark, har det vært estimert at 0,1-0,2 % av danske barn kan reagere på azofargestoffer. Det er i Norge og i Sverige liknende prevalenstall for atopi og det er derfor sannsynlig at det forholder seg omtrent på samme måte som i Danmark. Det er stor usikkerhet knyttet til hyppigheten av reaksjoner mot azofargestoffer. Således har befolkningen i USA som er overfølsomme mot azofargestoffer, vært anslått til 0,01 % og i Sverige til 0,04 %. Dette er i praksis en svært liten risiko.

Cyklamat

Fordi dokumentasjonen om cyklamat ikke var ansett tilstrekkelig til å gjennomføre en fullstendig vurdering, hadde SCF fram til mars kun fastsatt en temporær ADI (t-ADI) for stoffet. Denne er på 11 mg/kg kroppsvekt. Dette er samme verdi som fastsatt av JECFA i 1982. Den midlertidige ADI-verdien for cyklamat er nå revurdert i SCF på grunnlag av resultater fra nye studier, herunder en epidemiologisk studie av arbeidere som har vært utsatt for omdannelsesproduktet sykloheksamin. SCF fastsatte i mars 2000 en ny og lavere ADI-verdi for cyklamat på 7 mg/kg kroppsvekt.

En viss andel av konsumert cyklamat dannes av tarmbakterier til sykloheksamin, et stoff som kan gi testikkelskade og nedsatt sædskvalitet. Den tidligere risikovurderingen av cyklamat var gjort på bakgrunn av studier med rotter som viser at ca 20% av cyklamat omdannes til sykloheksamin i tarmen. Det var imidlertid usikkerhet om hvor relevant denne omdannelsesfaktoren funnet i forsøk med rotter er for mennesker, og om hvor store individuelle forskjeller det er mellom mennesker når det gjelder hvor stor andel av cyklamat som omdannes til sykloheksamin. Revurderingen er gjort på grunnlag av nye studier, herunder en epidemiologisk studie av arbeidere som har vært utsatt for omdannelsesproduktet sykloheksamin.

SNT rapport 1998 nr. 4 undersøkte forbruket av kunstig søtete produkter. Denne undersøkelsen viste at med nåværende norske bestemmelser vil voksne storforbrukere kunne komme opp i et totalinntak på 5,6 mg cyklamat/kg kroppsvekt pr. dag dersom produsentene benytter maksimalt tillatt mengde cyklamat i produktene (undersøkelsen omfatter ikke bordsøtningssmidler). Inntaket svarer til 80 % av den nye ADI-verdien fastsatt av SCF. Gjennomføres EUs bestemmelser om tillatt bruk av cyklamat, vil tilsvarende inntak kunne øke til cirka 95 % av ny ADI (omfatter ikke bordsøtningssmidler). Fordi produktene ofte inneholder mindre mengder enn de maksimalt tillatte, er det faktiske inntaket hos storforbrukerne funnet å være 2,9 mg/kg kroppsvekt pr. dag. Inntak av cyklamat fra bordsøtningssmidler hos storforbrukere av disse produktene utgjør cirka 55 % av gjeldende ADI, og kommer i tillegg til det som maksimalt kan finnes i mat og drikke, jf. ovenfor. Det må, ikke i minst i lys av de nylig gjennomførte studiene av inntak av søtstoffer blant diabetikere i Sverige og Norge, tas forbehold om at utsatte grupper som barn, diabetikere og spesielt diabetiske barn, kan ha et høyere inntak av cyklamat i forhold til ADI enn de gruppene som hittil inngår i norske undersøkelser.

2. Uttalelse fra næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen

Mengdebegrensningene som er satt i både Norges og EUs regelverk er maksimums- grenser. Man skal ikke tilsette større mengder enn det som kreves for å oppnå ønsket teknologisk effekt. Det er derfor ikke uvanlig at

det tilsettes mindre mengder enn det som er godkjent. Det er derfor ikke grunn til økt tilsetning av nitritt/nitrat blant norske næringsmiddelprodusenter.

Det er liten import av kjøttprodukter til Norge. Mesteparten av det som spises av slike varer er følgelig produsert nasjonalt (cirka 95 %). Norsk industri har blant annet på grunn av god hygiene i produksjonen og generelt lavt smittepress i Norge hittil ikke sett behov for så høye mengder nitritt/nitrat i produksjonen som det EUs regelverk tillater. De mengdene som i dag er tillatt brukt i Norge, er av samme størrelsesorden som SCF mener er tilstrekkelig dersom produksjonen skjer under betryggende produksjonsforhold. Det er derfor ikke noe teknologisk behov for at bruken av nitritt/nitrat endres.

Norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen har nylig kommet med følgende uttalelse:

"EUs regelverk tillater mer nitritt/nitrat i næringsmidler enn dagens norske regelverk. Organisasjoner som representerer næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen i Norge har en holdning om ikke å endre dagens praksis med hensyn til bruk av disse stoffene i næringsmidler på det norske markedet selv om EUs regelverk tas inn i norske bestemmelser."

Tilsvarende uttalelse vedrørende azofargestoffer er avgitt (jf 4.3.2.6).

Forbrukerrådet mener at uttalelsen ivaretar norske forbrukeres interesser på en god måte, ettersom den innebærer at produsentene og bransjen vil videreføre nåværende praksis.

Vedlegg 3

Brev fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe v/Kjell Opseth til Utenriksdepartementet v/Thorbjørn Jagland, datert 5. desember 2000

Vedkjem St.prp. nr. 12 (2000-2001)

Næringskomiteen har ovennemnde Stortingsprp. til handsaming. Før vi fastset endeleg frist for når vi skal

avgje innstilling, ber vi om å få opplyst, utifrå vårt tilhøve til EU, når det er ønskjeleg:

1. At komiteen avgjev innstilling.
2. Når saka bør vere vedteken av Stortinget.

Vedlegg 4

Brev fra Utenriksdepartementet v/Thorbjørn Jagland til stortingsrepresentant Kjell Opseth, datert 6. desember 2000

Eg viser til brev datert 5. desember 2000 om handsaminga av st. prp. nr. 12 (2000-2001) i Stortinget. I brevet ditt spør du når det er ønskeleg at Næringskomiteen gjev frå seg innstillinga si i saka, og om når saka bør vere vedteken i Stortinget.

Under det førre EØS-komitémøtet (21.11.00) gav Kommisjonen uttrykk for at eit utkast til avgjerd i EØS-komiteen om dei tre tilsetjingsstoffdirektiva vart venta å liggje føre før møtet i EØS-komiteen 15. desember d.å. Det vart vist til at direktiva i utgangs-

punktet skulle ha vore tekne inn i EØS-avtala for 5-6 år sidan, og at tålmodet til EU alt var strekt svært langt. Frå EFTA si side vart det streka under at ein tok sikte på å leggje fram utkast til avgjerd i EØS-komiteen så snart som råd, men at ein p.g.a. handsaming i Stortinget i Noreg ikkje kunne love å leggje fram ein formell EFTA-posisjon innan 15. desember d.å. Det vart likevel streka under at utkastet i alle høve ville verte overlevert tidleg på nyåret 2001.

Ut frå det førnemnde er det ønskeleg om Stortinget har handsama saka ferdig så snøgt som råd. Eg forstår at det vil kunne vere vanskeleg å fullføre handsaminga

i Stortinget innan neste EØS-komitémøte 15. desember. I den situasjonen som ligg føre, ser eg det som svært viktig at vi på møtet 15. desember kan melde frå til Kommisjonen at innstillinga frå Næringskomiteen ligg føre, og at utkast til avgjerd i EØS-komiteen vil vere overlevert innan møtet i EØS-komiteen 26. januar 2001. I praksis vil plenumshandsaminga i Stortinget då måtte finne stad seinast i veke 3 neste år. Då er det teke atterhald for at vi vil måtte klarere saka internt på EFTA-sida gjennom skriftleg prosedyre før det kan leggjast fram ein formell EFTA-posisjon.

Vedlegg 5

Brev fra Kristelig Folkeparti v/Randi Karlstrøm til statsråd Thorbjørn Jagland, Utenriksdepartementet, datert 12. desember 2000

Spørsmål vedrørende St.prp. nr. 12

1. I proposisjonen framgår det på side 19, kap 4.3.2.1 Helsevurdering, at "Det er ikke tatt hensyn til rapporterte overfølsomhetsreaksjoner ved fastsettelse av ADI-verdier. Dette har tradisjonelt vært ansatt for å være reaksjoner som bare er knyttet til et mindre antall individer, som den enkelte selv må ta forhåndsregler mot." I hvilken grad er det i Norge vanlig å ta hensyn til mulige allergireaksjoner når en fastsetter slike grenseverdier, og skiller norsk praksis seg vesentlig fra den i EU?
2. I proposisjonen omtales hyppighet av overfølsomhetsreaksjoner mot azofargestoffer. Det vises til to danske undersøkelser hvor det angis hvor mange

som reagerer på tilsetningsstoffer og på ekspone- ring for azofargestoffer. Det framkommer ikke hvor mange som har allergi eller er disponert for allergi og som kan få utløst allergi dersom de utset- tes for azofargestoffer. Det bes om et anslag over hvor mange som tilhører en risikogruppe og som derfor må ta forhåndsregler dersom de vil sikre seg mot en eventuell reaksjon på azofargestoffer.

3. Av proposisjonen framgår det at overfølsomhet mot tartrazin og andre fargestoffer vanligvis opp- trer hos pasienter med atopisk sykdom (allergi) som høysnue, astma eller barne-eksem. Hvor mange til- hører en slik gruppe i Norge, og hvor mange barn er i denne gruppen?

Vedlegg 6

Brev fra Utenriksdepartementet v/Raymond Johansen til Kristelig Folkepartis stortingsgruppe v/Randi Karlstrøm, datert 13. desember 2000

Spørsmål til statsråd Thorbjørn Jagland vedrø- rende stortingsproposisjon nr. 12 (2000-2001)

Det vises til brev fra Kristelig Folkepartis stortings- gruppe datert 12. desember 2000 vedrørende st.prp. nr. 12 (2000-2001). Vedlagt følger svar på spørsmålene.

Svar på skriftlig spørsmål fra Kristelig Folkepartis stortingsgruppe vedrørende St. prp. nr. 12

1. Vestlige land baserer sin rettspraksis på tilset- ningsstoffer på verdier fastsatt av EUs vitenskape- lige komité for næringsmidler (Scientific Commit- tee for Food - SCF), samt i Joint FAO/WHO Expert Committee for Food (JECFA). Norge har verken kapasitet eller kompetanse til på egenhånd å utføre slike undersøkelser, og må basere seg på internasjonalt samarbeid om dette. Norge har tatt

opp større vektlegging av intoleranse/overfølsom- hetsreaksjoner i EU og Codex, men har hittil ikke fått gjennomslag for dette. En av årsakene til dette er at det finnes svært lite dokumentasjon på områ- det allergi og intoleranse/overfølsomhet knyttet til tilsetningsstoffer.

2. Det er vanskelig å si hvor mange som vil reagere med intoleranse/overfølsomhetsreaksjoner ved en utvidet bruk av azofargestoffer i Norge. Sannsyn- ligvis vil personer med allergi, spesielt barn med en eller annen form for allergi kunne reagere. I Danmark der azofargestoffer har blitt brukt har en undersøkelse vist at 1 - 2% av skolebarna reagerte på en blanding av tilsetningsstoffer. Av disse igjen reagerte fem av seks på fargestoffer. I en annen studie av atopiske barn i alderen 4 - 15 år reagerte

i underkant av 2 % på tilsetningsstoffer. Under 1 % reagerte ved eksponering for azofargestoffer. Det er en prevalens av atopikere på 23,9% i Danmark, og det har vært estimert at 0,1-0,2 % av danske barn kan reagere på azofargestoffer. Det er i Norge

lignende prevalens for atopi, og det er derfor sannsynlig at det forholder seg på omtrent samme måte som i Danmark.

3. Jfr. svar under punkt 2.

Vedlegg 7

Brev fra Kristelig Folkeparti v/Randi Karlstrøm til statsråd Thorbjørn Jagland, Utenriksdepartementet, datert 13. desember 2000

Spørsmål vedrørende St.prp. nr. 12

I Dagsavisen 11. desember 1999 fikk daværende leder for EU-kommisjonens delegasjon i Norge, John Maddison, et spørsmål om EU kan gripe inn ovenfor norsk eksport for eksempel av fisk hvis Norge legger ned veto mot matsminkedirektivet. Han svarte: "Nei, vi vil holde oss til dette området med direkte henvisning til kapittel XII i EØS-avtalens vedlegg II.

Under den åpne høringen vedrørende proposisjonen bekreftet statssekretær Barth Eide følgende:

"...jeg på ingen måte tror EØS vil gå løs på vår fiskeeksport, jeg tror de vil finne reaksjonsformer innenfor næringsmiddeldelen vedlegg II. Det er også et viktig område for Norge, fordi vi har store og offensive interesser på dette området."

Kan departementet nevne hvilke offensive interesser Norge har innenfor dette området?

Vedlegg 8

Brev fra Utenriksdepartementet v/Raymond Johansen til Kristelig Folkepartis stortingsgruppe v/Randi Karlstrøm, datert 14. desember 2000

Spørsmål til statsråd Thorbjørn Jagland vedrørende stortingsproposisjon nr. 12 (2000-2001)

Det vises til brev fra Kristelig Folkepartis stortingsgruppe datert 13. desember 2000 vedrørende St.prp. nr. 12 (2000-2001). Vedlagt følger svar på spørsmålene.

Svar på skriftlig spørsmål fra Kristelig Folkepartis stortingsgruppe vedrørende St. prp. nr. 12 (2000-2001)

Dersom delvis midlertidig opphør av EØS-avtalen skulle inntreffe, gir avtalen ikke noen klar anvisning på hvilket regelverk som skal omfattes. Selv om art. 102 angir at den del av et vedlegg som direkte berøres av det nye regelverk regulært skal gjøres til gjenstand for vurdering av EØS-komiteen, gjøres ikke dette i praksis. Dette skyldes at man i den regulære beslutningsprosessen ikke påregner bruk av det eksepsjonelle tiltak som reservasjonsretten anses å være. Det er således ikke klart hva som er "den berørte del av et vedlegg" som dermed skal settes midlertidig ut av kraft, og en må forvente at EU-siden, utfra tanken om at dette skal være et pressmiddel for å få EFTA/EØS-siden til å

akseptere innlemmelse, vil kunne se seg tjent med å anvende en vid fortolkning.

EU-sidens vurderinger i denne sammenheng vil antagelig basere seg på en rekke forhold. Regjeringen ønsker ikke å gå inn på spekulasjoner knyttet til hva omfanget av et midlertidig opphør vil kunne bli dersom en slik situasjon skulle oppstå.

Når det gjelder de tre tilsetningsstoffdirektivene må det imidlertid antas som gitt at EØS-avtalens vedlegg II, kapittel XII om næringsmidler åpenbart blir direkte berørt dersom disse ikke innlemmes i EØS-avtalen som følge av reservasjon fra norsk side. Midlertidig opphør av EØS-avtalens vedlegg II, kapittel XII, innebærer at EFTA/EØS-landene og EU ikke lenger er forpliktet til å stille de samme kravene til produksjon og omsetning av næringsmidler. Dette vil kunne skape handelshindre for en rekke norske produkter. Norge har i dag en betydelig eksport av produkter som pizza, ost, sjokolade, sukkervarer (drops o.l.) og iskrem. Vår eksport av næringsmidler til EU utgjør for tiden ca. 800 mill. NOK pr. år. Osteeksporten under tilleggsavtalen om ostekvoter utgjør ca. 70 mill. NOK pr. år.

Vedlegg 9**Brev fra Senterpartiets stortingsgruppe v/Morten Lund til Utenriksdepartementet, datert 12. desember 2000****Spørsmål til departementet vedrørende stortingsproposisjon nr 12 (2000-2001) Om samtykke til at Norge deltar i EØS-komitebeslutning om innlemmelse av diversedirektivet (95/2/EF), fargestoffdirektivet (94/36/EF) og søtstoffdirektivet (94/35/EF) i EØS avtalen.****VETO RETTEN**

I forbindelse med Norges tilslutning til EØS avtalen i 1992 (ikrafttredelse 1. januar 1994), fikk EFTA i henhold til artikkel 102, som en motpart til EU, anledning til å reservere seg mot å ta inn direktiver som man av ulike årsaker anså som uønsket. I forbindelse med Norges tilslutning til EØS avtalen ble denne muligheten til å reservere seg, den såkalte veto retten, sentral for blant annet å kunne hevde at EØS-avtalen ikke stred mot grunnlovens paragraf 93. I Stortingets EØS debatt 15.-16. oktober 1992 uttalte daværende statsminister Gro Harlem Brundtland at "Regjeringen vil aktivt bruke de nye mulighetene til å forme morgendagens regelverk i Europa. Og vi vil være rede til å bruke den retten avtalen gir oss til å motsette oss at forslaget blir til felles EØS-regel, dersom vi finner dette nødvendig".

I forbindelse med Stortingets behandling av stortingsmelding nr 40 (1996-1997) Matkvalitet og forbrukertrygghet, heter det at "Regjeringen legger til grunn at det i Norge ikke skal tillates bruk av tilsetningsstoffer der det foreligger faglige vurderinger som påviser/dokumenterer helsefare for forbrukere generelt, eller for spesielle forbrukergrupper ut fra det norske kostholdsmønstret. Regjeringen mener det foreligger faglige vurderinger som gir grunnlag for å opprettholde det nåværende nasjonale regelverk for azo-fargestoff, søtstoffet cyclamat og konserveringsmidlene nitrat/nitritt. For disse få tilsetningsstoffer hvor det foreligger slike faglige vurderinger, vil Regjeringen søke *hensiktsmessige løsninger innenfor EØS-avtalens rammer, eventuelt med de muligheter som ligger i generelle bestemmelser om helse og miljø*".

I Stortingsmelding nr 12 (2000-2001) Om Norge og Europa ved inngangen til et nytt århundre omtales veto retten som reell. Blant annet heter det at "Dersom et land tross langvarige forsøk på å finne en ordning innenfor rammen av EØS-samarbeidet finner å måtte bruke veto retten, skal den berørte del av det vedlegget til EØS-avtalen som det aktuelle nye regelverk hører inn under, betraktes som midlertidig satt ut av kraft mellom EFTA-pillaren og EU". For øvrig blir det også i meldingen vist til at det nå er vanskeligere for Norge å bruke veto retten enn tidligere, men det understrekes at retten er rettslig reell.

I stortingsproposisjon nr 12 (2000-2001) om innlemmelse av de såkalte "matminkedirektivene" blir veto retten knapt omtalt, men det heter at et norsk veto (via

EFTA) "kan få vidtrekkende konsekvenser for norsk eksportindustri" Muligheten for et norsk veto blir dermed utelukket i forhold til de tre omstridte EØS-direktivene.

Det går klart frem av proposisjonen at innføring av de tre direktivene vil ha helsemessige konsekvenser. "Det er norske fagmyndigheters vurdering at noen spesifikke bestemmelser i EUs tre tilsetningsstoffdirektiver- på ulike måter- og av forskjellige årsaker kan øke helserisikoen for hele eller deler av befolkningen, i forhold til den situasjonen en har i dag, dersom de gjøres gjeldende i Norge".

1. Er de helsemessige konsekvensene av å innføre de tre direktivene for små til at Norge skal motsette seg dem gjennom bruk av veto retten?
2. I og med at veto retten ikke anbefales å bli brukt i denne saken, hvor store helsemessige og /eller miljømessige konsekvenser mener Regjeringen at et EØS-direktiv må ha før en benytter seg av sin rett til å nedlegge veto?
3. En sentral forutsetning for det flertall som i 1992 stemte for norsk tilslutning til EØS var Norges rett til å nedlegge veto mot direktiver man ikke anså som hensiktsmessig. Hvis denne retten i praksis ikke lenger eksisterer, slik det blir antydnet i stortingsmelding nr 12 (2000-2001) hvordan mener regjeringen da at EØS avtalen kan forsvares i forhold til § 93 i grunnloven?
4. Hva er innholdet i den "berørte del av vedlegget til EØS-avtalen som det aktuelle regelverket hører inn under", og som midlertidig kan bli satt ut av kraft hvis Norge skulle nedlegge veto mot de tre direktivene?
5. På hvilken måte vil denne delen av vedlegget påvirke eksport og import?
6. Hvilke bransjer og bedrifter mener Regjeringen kan bli berørt ved bruk av et veto, og med hvilken avtalemessig begrunnelse?
7. EØS-artikkel 102 sier at sanksjoner ved et evt veto ikke skal ha større konsekvenser enn vetoet. Det samme er slått fast i WTO avtalens proporsjonalitetsprinsipp som er bindende både for Norge og EU. Mener Regjeringen at EU ikke har til hensikt å respektere disse prinsippene, eller vil EU kunne påstå at et norsk veto vil ha vidtrekkende konsekvenser for EUs eksportbedrifter?
8. Leder av Europakommisjonens Oslokontor, John Maddisson sa i følge Dagsavisen 11. desember d.å. at det ikke vil bli aktuelt å ramme norsk fiskeeksport ved en eventuell bruk av veto fra norsk side i forhold til de tre direktivene. Deler Regjeringen dette synet?

FRIVILLIGHET FOR Å BEGRENSE BRUK AV TILSETNINGSSTOFFER

I henhold til St.prp. nr. 12 (2000-2001) har norske næringsmiddelprodusenter og dagligvare bransjen kommet med en uttalelse der det heter at

"EUs regelverk tillater med nitritt/nitrat og azofargestoffer i næringsmidler enn dagens norske regelverk. Organisasjoner som representerer næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen i Norge har en holdning om ikke å endre dagens praksis med hensyn til bruk av disse stoffene i næringsmidler på det norske markedet, selv om EUs regelverk tas inn i de norske bestemmelsene".

Hvis en tenker seg at næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen følger opp disse intensjonene, så vil allikevel ikke verdien av tilsetningsstoffer som ligger i de tre direktivene øke. Både i St.prp. nr. 12 (2000-2001) og i den åpne høringsrunden i næringskomiteen 11. desember d.å. var dette et sentralt punkt for dem som forfektet en innlemmelse av de tre direktivene i norsk lovgivning.

1. Hvis næringsmiddelindustrien/og eller dagligvarebransjen allikevel øker tilsetningen av slike stoffer, hvilke sanksjonsmuligheter har da norske myndigheter?
2. Er en slik uttalelse eller intensjon som dagligvarebransjen og næringsmiddelindustrien har lagt frem forenlig med konkurransereglene i EØS?
3. Mener Regjeringen at en fortsatt restriktiv praksis på dette området er regulert i norsk lov, eller har markedet overtatt denne oppgaven.
4. Er Regjeringen på prinsipiell basis tilhenger av at bestemmelser som skal sikre helse og miljø ligger i norsk lovgivning?

DIREKTIV 95/2/EF

Direktiv 95/2/EF (diversedirektivet) omhandler tilsetning av nitrat og nitritt. Disse stoffene blir særlig brukt i kjøtt som konserveringsmiddel for å øke holdbarheten. I stortingsproposisjon skiver regjeringen at nitritt og nitrat kan reagere med aminer i næringsmidlene og føre til dannelse av kreftfremkallende nitrosaminer. De verdier som det åpnes for i direktivet er høyere enn i Scientific Committee on Food (SCF) anbefaling, og de mengdene som i dag er tillatt i Norge er av samme størrelsesorden som SCF mener er tilstrekkelig dersom produksjonen skjer under betryggende produksjonsforhold.

Regjeringen hevder imidlertid at høyere maksimalgrenser for tilsetning av nitritt og nitrat kun vil ha begrenset effekt i Norge, både fordi kreftrisikoen er svært liten, men også fordi det vesentlig er kjøtt som blir tilsatt disse stoffene, og 95 prosent av alt kjøtt som omsettes i Norge er norsk produsert.

1. Har Regjeringen et sikkert grunnlag å uttale seg på i forhold til kreftrisikoen på grunn av nitrosaminer?
2. Norsk landbrukspolitik er i stadig endring. Vil problemet med høye verdier av nitrat og nitritt i kjøtt kunne bli et problem hvis importen av kjøtt til Norge øker?

3. Det er rimelig å anta at tilsetning av nitrat og nitritt kan maskere hygienisk slurv i produksjon og fremstilling av kjøttprodukter. Mener Regjeringen at dette er en relevant problemstilling?

DIREKTIV 94/36/EF

Direktiv 94/36/EF, fargestoffdirektivet, omhandler tilsetning av såkalte azo-fargestoffer. I stortingsproposisjon nr 12 (2000-2001) heter det at tilsetning av disse stoffene kan gi overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte personer. I en SCF rapport publisert 22 september 1995 heter det at azo-fargestoffer har vært involvert i overfølsomhetsreaksjoner. I proposisjonen blir det understreket at særlig barn vil kunne være utsatt fordi disse fargestoffene blant annet brukes i leskedrikk og slikkerier. I stortingsproposisjon nr 12 (2000-2001) slås det fast at tilsetningsstoffer, i henhold til EØS-avtalen, kun skal aksepteres:

- dersom det kan påvises et tilstrekkelig teknologisk behov for det, og det ønskede mål ikke kan nås ved hjelp av andre metoder som er økonomisk og teknologisk gjennomførbare
- dersom de ved de foreslåtte doser ikke utgjør noen fare for forbrukernes helse, i den grad det kan bedømmes på grunnlag av de foreliggende vitenskapelige data
- dersom bruken av dem ikke vil lede forbrukerne".

1. Hvilke av disse tre kriteriene mener Regjeringen ligger til grunn for å kunne tillate bruk av azo-fargestoffer?
2. Regjeringen påpeker i stortingsproposisjon nr 12 (2000-2001) at et aktuelt tiltak i forhold til å tillate bruk av flere azo-fargestoffer er bedre og mer utstrakt bruk av merking. Azo-fargestoffer blir særlig brukt i slikkerier og leskedrikker, og en stor del av kundekretsen vil da være barn. Hvordan tenker Regjeringen seg å innføre en merking som er forståelig for den del av befolkningen som ikke kan lese, herunder 10 prosent av den voksne befolkning og de fleste barn under 8 år?
3. I stortingsproposisjon nr 12 (2000-2001) kan ikke Regjeringen stadfeste hvor mange som eventuelt vil kunne bli rammet som en følge av reaksjoner på azo-fargestoffer, men viser til en dansk undersøkelse og anslag fra USA og Sverige. Vil Regjeringen initiere en undersøkelse i Norge for å finne ut hvor mange som reagerer overfølsomt på azo-fargestoffer, og hvordan de eventuelt reagerer?
4. Hvilke allergiske reaksjoner mener Regjeringen at inntak av azo fargestoffer kan fremprovosere, og har man i dag vitenskapelige data som viser hvordan en kombinasjon av slike stoffer kan virke på følsomme mennesker?
5. Finnes det i dag gode tester i Norge for å kunne diagnostisere allergiske reaksjoner som en følge av azo-fargestoffer?

Det bes om at svarene på spørsmålene foreligger i rimelig tid innen dato næringskomiteen har satt som midlertidig avgivelse, 14. desember 2000.

Vedlegg 10**Brev fra Utenriksdepartementet v/Øystein Hovdkinn til Senterpartiets stortingsgruppe v/Morten Lund, datert 13. desember 2000****Spørsmål til departementet vedrørende stortingsproposisjon nr. 12 (2000-2001)**

Det vises til brev fra Senterpartiets stortingsgruppe datert 12. desember 2000 vedrørende St.prp. nr. 12 (2000-2001). Vedlagt følger svar på spørsmål 1-8 vedrørende "veto-retten". Departementet har funnet det mest hensiktsmessig å besvare disse spørsmålene samlet.

Svar på skriftlig spørsmål fra Senterpartiets stortingsgruppe om reservasjonsretten (veto)

Det helt sentrale utgangspunkt for EØS-avtalens funksjon er at man skal ha et enhetlig regelverk innen hele EØS-området, og at dette skal *videreutvikles* i fellesskap. Avtalen har således et dynamisk element, hvor avtalen stadig utvides og endres i takt med at nye regler blir besluttet. Beslutningsprosessen i EØS-avtalen er utformet med sikte på at partene effektivt skal komme frem til enighet om innlemmelse av nye felles regler i EØS-komiteén.

EØS-avtalens Artikkel 102, særlig underpunkt 4-6, inneholder regler knyttet til uenighet om nytt regelverk. Bestemmelsen gjelder endringer av avtalens *vedlegg*, det vil si videreutvikling av EUs sekundærlovgivning som anses å være av EØS-relevant karakter. EU tar stilling til om en rettsakt skal anses som EØS-relevant i forbindelse med vedtagelsen av rettsakten på EU-siden (spørsmålet om EØS-relevans er et element i selve vedtaket). Dette kan imidlertid ikke anses for å være bindende i forhold til EØS/EFTA-siden.

Før en eventuell uenighet om innlemmelse av ny sekundærlovgivning i EØS settes på spissen i form av en prosess som kan ende opp med at den berørte del av vedlegget betraktes som midlertidig satt ut av kraft (heretter benevnt som "*midlertidig opphør*"), er det i avtalens art. 102 lagt inn formuleringer som gir partene en sterk oppfordring til å løse konflikten eller til å begrense skadevirkningene av uenigheten i så stor grad som mulig.

Artikkel 102(3) slår fast at partene skal "*bestrebe seg på å komme til enighet*" om innlemmelse av rettsakter som er relevante for avtalen. Dersom ikke dette lykkes, gir bestemmelsene i art. 102 (4) til (6) anvisning på den videre prosedyre. Det er på dette stadium i beslutningsprosessen de tre direktivene om tilsetningsstoffer som St. prp. nr. 12 (2000-2001) gjelder, nå befinner seg.

I første omgang har EØS-komiteén 6 måneder til rådighet fra saken forelegges for EØS-komiteén eller 6 måneder fra den dag det tilsvarende fellesskapsregelverk trer i kraft i EU, dersom dette tidspunktet er senere. I denne perioden skal partene "*undersøke alle andre muligheter for at denne avtale fortsatt skal kunne virke tilfredsstillende, og treffe enhver beslut-*

ning for dette formål, herunder muligheten for å konstatere at lovgivningen skal anses likeverdig". Dette er allerede forsøkt når det gjelder de tre tilsetningsstoffdirektivene.

Dersom partene på tross av den prosedyre som er innebygget i Avtalen, jfr. over, ikke lykkes i å nå frem til en løsning, angir art. 102(5) "prisen" for å anvende reservasjonsretten, dvs. at den berørte del av et vedlegg som rettsakten berører settes midlertidig ut av kraft såfremt ikke EØS-komiteén ikke treffer beslutning om annet. Slikt midlertidig opphør trer automatisk i kraft 6 måneder deretter.

Et midlertidig opphør vil få virkning for alle de tre EFTA/EØS-landene, ikke kun for det landet som motsetter seg at en EØS-relevant rettsakt skal innlemmes i EØS.

Virkningen av et midlertidig opphør er således av dramatisk karakter, og - slik også erfaringen fra avtalen hittil er - dette instrumentet har karakter av å være et redskap som kun bør benyttes i eksepsjonelle tilfelle (jfr. også omforent møtereferat, riktignok til Art. 111: "midlertidig opphør er ikke til beste for at avtalen skal kunne virke tilfredsstillende, og alle bestrebelser bør gjøres for å unngå det", jf. særskilt vedlegg 1 til St.prp. nr. 100 (1991-92), s. 424). På bakgrunn av reservasjonsrettens dramatiske karakter og konsekvenser vurderer Regjeringen nøye hvilke rettsakter den mener det er aktuelt å reservere seg mot. Regjeringen anser ikke den foreliggende sak å være av en slik karakter at Norge skal reservere seg. Dette innebærer ikke at denne retten ikke foreligger, slik at spørsmålet knyttet til Grunnlovens § 93 ikke er aktuelt.

Dersom delvis midlertidig opphør skulle inntreffe, gir avtalen ikke noen klar anvisning på hvilket regelverk som skal omfattes. Selv om art. 102(5), jfr. (2) etter ordlyden sier at hvilken del av et vedlegg som direkte berøres av det nye regelverk regulært skal gjøres til gjenstand for vurdering av EØS-komiteén, gjøres ikke dette i praksis. Dette skyldes at man i den regulære beslutningsprosessen ikke påregner bruk av det eksepsjonelle tiltak som reservasjonsretten anses å være. Det er således ikke klart hva som er "den berørte del av et vedlegg" som dermed skal settes midlertidig ut av kraft, og en må forvente at EU-siden, utfra tanken om at dette skal være et pressmiddel for å få EFTA/EØS-siden til å akseptere innlemmelse, vil anvende en vid fortolkning.

EU-sidens vurderinger i denne sammenheng vil antagelig basere seg på en rekke parametre. Regjeringen ønsker ikke å gå inn på spekulasjoner knyttet til hva omfanget av et midlertidig opphør vil kunne bli dersom en slik situasjon skulle oppstå.

Når det gjelder de tre tilsetningsstoffdirektivene må det imidlertid antas som gitt at EØS-avtalens vedlegg II, kapittel XII om næringsmidler åpenbart blir direkte berørt dersom disse ikke innlemmes i EØS-avtalen som følge av reservasjon fra norsk side. Midlertidig opphør av denne delen av EØS-avtalen innebærer at EFTA/EØS-landene og EU ikke lenger er forpliktet til å stille de samme kravene til produksjon og omsetning av næringsmidler.

Ved eksport av næringsmidler til EU vil myndighetene i det enkelte land dermed kunne stille krav om dokumentasjon eller testing for å forsikre seg om at produktene holder samme standard som kreves iht. deres eget regelverk. EØS-avtalens generelle regler om fri varebevegelse, herunder forbudet mot kvantitative og tilsvarende importrestriksjoner i artikkel 11, vil riktignok fortsatt gjelde, men bare for varer med opprinnelse i EØS som er omfattet av produktspekteret i artikkel 8 nr. 3. Medlemslandene vil imidlertid kunne forby eller begrense import fra Norge dersom dette kan begrunnes i helse- eller miljøhensyn og oppfyller de øvrige vilkår i artikkel 13. Selv om artikkelen benyttes til å hindre norsk eksport uten at vilkårene er oppfylt, vil det ta tid å bringe praksisen til opphør gjennom bilaterale kontakter mellom myndighetene eller traktatbruddsak innledet av Kommisjonen. Dette er langt fra tilstrekkelig for å sikre uhindret eksport av næringsmidler til EU.

Det foreligger ingen overordnet uhildet instans i EØS-samarbeidet som vil kunne avgjøre med bindende virkning for alle parter hvor grensene går for hva som skal kunne anses "direkte berørt" iht. avtalens artikkel 102 nr. 2 og 5. Det er dessuten hevet over enhver tvil at bruk av reservasjonsretten for de tre direktivene vil ha negativ innvirkning på samarbeidsklimaet mellom EFTA/EØS-landene og EU.

Art. 102(6) viser til at de praktiske konsekvenser av et midlertidig opphør skal drøftes i EØS-komiteen, og at rettigheter og forpliktelser som personer og markedsdeltagere allerede har ervervet i henhold til avtalen, fortsatt skal bestå. En eksemplifisering av hvilke rettigheter det dreier seg om er inntatt i et omforent møtereferat til artikkel 102(6), jfr. Særskilt vedlegg nr. 1 til St. prp. nr. 100 (1991-92), s. 424. Retten til fortsatt eksport av varer er ikke blant disse. Selv om man tidligere har eksportert næringsmidler til EU iht. reglene i vedlegg II, kapittel XII, er dette ikke å anse som en ervervet rett til uhindret eksport også i fremtiden, dersom de tidligere gjeldende felles regler om krav til produksjon og omsetning midlertidig opphører.

Ved midlertidig opphør vil (jfr. St.prp. 100) "*bestemmelser i avtaler mellom partene som før ikrafttreddelsen av Avtalen regulerte angjeldende område igjen kunne anvendes*". Disse avtalene er ikke sagt opp mellom partene i forbindelse med inngåelsen av EØS-avtalen. Ingen av disse vil imidlertid gi større rettigheter til eksport av næringsmidler til EU enn det som følger av EØS-avtalens generelle regler.

Representanten har også vist til et proporsjonalitetsprinsipp som skal gjelde under WTO. Tvisteløsningsavtalen under WTO, artikkel 22(3), som regulerer midlertidig opphør av rettigheter under WTO, gir en henvisning på hvordan man skal avgrense opphøret. Utgangspunktet her er at det midlertidige opphøret av rettigheter skal være et effektivt pressmiddel for å få en part til å oppfylle regelverket. Dette kan innebære at et importland går langt utover den relevante avtalen for å oppnå tilstrekkelig press mot den andre. Man har eksempler på at importrestriksjoner mot bananer har blitt møtt med mottiltak mot immaterielle rettigheter. Det er derfor neppe relevant å henvise til WTO.

Vedlegg 11

Brev fra Utenriksdepartementet v/Øystein Hovdkinn til Senterpartiets stortingsgruppe v/Morten Lund, datert 13. desember 2000

Spørsmål til departementet vedrørende stortingsproposisjon nr. 12 (2000-2001)

Det vises til brev fra Senterpartiets stortingsgruppe datert 12. desember 2000 vedrørende st.prp. nr. 12 (2000-2001). Vedlagt følger svar på spørsmål vedrørende frivillighet for å begrense bruk av tilsetningsstoffer, direktiv 95/2/EF samt direktiv 94/36/EF.

Svar på skriftlig spørsmål fra Senterpartiets stortingsgruppe vedrørende St. prp. nr. 12 (2000-2001)

Frivillighet for å begrense bruk av tilsetningsstoffer

1. SNT kan i tilsyn og overvåkning følge med i bruk av tilsetningsstoffer i næringsmiddelproduksjon, herunder de tilsetningsstoffer det her er snakk om.

Dersom SNT ser en økt bruk av disse tilsetningsstoffene, har vi ingen direkte sanksjonsmyndighet, men SNT offentliggjør resultatene av disse undersøkelserne.

2. Næringsmiddelprodusentenes og dagligvarebransjens restriktive holdning til økt bruk av tilsetningsstoffer vil ikke være uforenlig med EØS-avtalen. Selv om direktivene åpner for økt bruk av enkelte tilsetningsstoffer i mat, betyr ikke dette at næringen er *forpliktet* til å tilsette hele den tillatte mengde. En slik holdning må imidlertid være basert på den enkelte aktørs selvstendige og frivillige beslutning. Det kan under ingen omstendighet oppnås gjennom avtaler eller samordnet praksis mellom aktørene i markedet som bryter med EØS-

avtalens konkurranseregler eller norsk konkurranselovgivning. Det er således ikke snakk om en slik avtale eller praksis, men en felles tilkjennegivelse av hver enkelt aktørs selvstendige holdning.

3. Markedet har med dette ikke overtatt oppgaven med å regulere tilsetningsstoffer i næringsmidler. Norge har et regelverk for tilsetningsstoffer, de her omtalte stoffene utgjør en veldig liten del av det totale regelverket, og EUs bestemmelser legger også helsemessige hensyn til grunn for sitt regelverk.
4. Ja, kombinert med andre mulige tiltak som generell og spesiell informasjon og veiledning til forbrukerne.

Direktiv 95/2/EF

1. Dette har blitt utredet i detalj blant annet av Danmark i forbindelse med søksmålet mot Kommisjonen. SNT har hatt tilgang til alle vurderingene som er foretatt av Danmark, samt vurderinger gjort av SNTs egne eksperter i Vitenapskomitéen. Dette er i Stortingsproposisjon 12 blitt omtalt så nøyaktig som mulig. SNT vil også påpeke at en endring i regelverket ikke i seg selv vil føre til en endring i helserisiko. Det er først når eller hvis nivåene og bruken i maten endres det kan bli forandringer i befolkningens inntak av tilsetningsstoffer og dermed risiko.
2. Det vil avhenge av mengde import og hvor importen kommer fra. Dersom det skulle skje store endringer i mengde import kan naturligvis spørsmålet om for mye nitritt/nitrat bli tatt opp og vurdert. Om nødvendig vil regelverket kunne endres midlertidig og/eller andre tiltak settes inn.
3. Ikke i Norge. Norske produsenter er pålagt kvalitets-systemer. Næringsmiddeltilsynet overvåker produksjonen og dårlig hygiene vil gi seg utslag i mange problemer i tillegg til de som er relatert til nitritt/nitrat.

Direktiv 94/36/EF

1. Dersom en produsent skal produsere blå brus, har produsenten et teknologisk behov for blå farge. Hvorvidt det er behov for blå brus i markedet er opp til forbrukerne å avgjøre, ikke myndighetene.
2. Det vil være vanskelig å merke produkter med hensyn på de forbrukere som ikke kan lese. Alternative virkemidler i så henseende vil da være opplysningssnutter i NRK, spredning av informasjon via frivillige organisasjoner, skoleverket, og så videre.
3. Nei, norske helsemyndigheter anser ikke forsøk med azofargestoffer på mennesker som etisk forsvarlig. De tall proposisjonen referer til er fra land der disse fargestoffene er godkjent for bruk.
4. Man snakker ikke om allergiske reaksjoner, men om intoleranse/overfølsomhetsreaksjoner av forbigående karakter fortrinnsvis hos mennesker med atopisk sykdom. De vanligste symptomer som er registrert har vært elveblest, rødme og hevelse i huden, åndedrettsbesvær, hodepine og mage-tarm-symptomer.
Undersøkelser av hvordan stoffer kan virke i kombinasjon har man ikke per dags dato for disse stoffene. Arbeid er imidlertid påbegynt internasjonalt der det ses på synergieffekter av tilsetningsstoffer.
5. Nei, disse overfølsomhetsreaksjonene er karakterisert ved at de vanskelig lar seg diagnostisere på grunn av diffuse symptomer. SNT, i samarbeid med Statens råd for ernæring og fysisk helse og Norges astma og allergiforbund, har laget informasjon beregnet på leger, helsepersonell, pasienter og næringsmiddelbransjen om hvordan man skal forholde seg til/hva man skal se etter i forbindelse med allergi og overfølsomhet.

Vedlegg 12

Brev fra Senterpartiets stortingsgruppe v/Morten Lund til Utenriksdepartementet, datert 12. desember 2000

St.prp. nr. 12 - Helsefaglige innspill som proposisjonen bygger på

Det vises til brev fra Senterpartiets stortingsgruppe datert 4. desember 2000 der vi ba om å få oversendt en sak fra departementet med de relevante uttalelser fra helsefaglige myndigheter og de mest utsatte grupper av befolkningen.

Departementets svar datert 5. ds. inneholdt ingen slike.

I næringskomiteens høring 10. ds. opplyst Utenriksdepartementets representanter at det ikke var gjennomført en ordinær høringsrunde som grunnlag for proposisjonens vurderinger, og at det var helsefaglige innspill for 2-3 år tilbake som man bygget på. Disse dokumenter mente man var adressert til Helse- og sosialdepartementet.

Jeg vil med dette be om at de uttalelser som vi ba om i brev datert 4. desember 2000 blir oversendt.

Vedlegg 13**Brev fra Utenriksdepartementet v/Øystein Hovdkinn til Senterpartiets stortingsgruppe v/Morten Lund, datert 13. desember 2000****Spørsmål til departementet vedrørende stortingsproposisjon nr. 12 (2000-20001)**

Det vises til brev fra Senterpartiets stortingsgruppe datert 12. desember 2000 vedrørende st.prp. nr. 12

(2000-2001) der det etterspørres relevante uttalelser fra helsefaglige myndigheter og de mest utsatte grupper av befolkningen. Relevante dokumenter vil bli oversendt fra Sosial- og helsedepartementet.

Vedlegg 14**Brev fra Venstres stortingsgruppe v/Leif Helge Kongshaug til Utenriksdepartementet, datert 12. desember 2000****Spørsmål til UD vedrørende St.prp. nr. 12 (2000-2001)**

Direktiv 94/36/EF, fargestoffdirektivet

Azofargestoffer har lenge vært kjent for å kunne utløse overfølsomhetsreaksjoner for enkelte. I proposisjonen sies det at særlig barn vil kunne være utsatt for disse fargestoffene.

1. Hvor stor andel av den norske befolkningen kan forventes å reagere overfølsomt på azofargestoffer?
2. Hvilke krav til merking og informasjon vil myndighetene kreve for at flest mulig som er overføl-

somme for azofargestoffer skal kunne unngå varer som inneholder slike stoffer?

3. Er overfølsomhetsreaksjoner en del av grunnlaget ved de helsemessige vurderingene av tilsetning av azofargestoffer i SCE? Hvis nei, hva bygger Norge sin vurdering på i forhold til den helsemessige forsvarligheten av å innlegge fargestoffdirektivet i EØS-avtalen?

Det bes om at svarene foreligger i rimelig tid innen den dato næringskomiteen har satt som midlertidig avgivelse i tråd med ønsket fra departementet, 14. desember 2000.

Vedlegg 15**Brev fra Utenriksdepartementet til Venstres stortingsgruppe v/Leif Helge Kongshaug, datert 13. desember 2000****Spørsmål til departementet vedrørende stortingsproposisjon nr. 12 (2000-2001)**

Det vises til brev fra Venstres stortingsgruppe datert 12. desember 2000 vedrørende st.prp. nr. 12 (2000-2001). Vedlagt følger svar på spørsmålene.

Svar på skriftlig spørsmål fra Venstres stortingsgruppe vedrørende St.prp. nr. 12 (2000-2001)

Direktiv 94/36/EF, fargestoffdirektivet

1. Det er vanskelig å si hvor mange som vil reagere med intoleranse/overfølsomhetsreaksjoner ved en utvidet bruk av azofargestoffer i Norge. Sannsynligvis vil personer med allergi, spesielt barn med en eller annen form for allergi kunne reagere. I Danmark der azofargestoffer har blitt brukt har en undersøkelse vist at 1-2% av skolebarna reagerte på en blanding av tilsetningsstoffer. Av disse igjen reagerte fem av seks på fargestoffer. I en annen studie av atopiske barn i alderen 4-15 år reagerte i underkant av 2% på tilsetningsstoffer. Under 1% reagerte ved eksponering for azofargestoffer. Det

er en prevalens av atopikere på 23,9% i Danmark, og det har vært estimert at 0,1-0,2% av danske barn kan reagere på azofargestoffer. Det er i Norge lignende prevalens for atopi, og det er derfor sannsynlig at det forholder seg på omtrent samme måte som i Danmark.

2. Norge er i ferd med å innføre krav til merking av uemballerte næringsmidler. Dette er produkter som for eksempel slikkerier og lignende som regnes å være spesielt relevante for azofargestoffer. SNT vil også gå ut med målrettet informasjon til allergiske barn. SNT, Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, Folkehelse og Norges astma og allergiforbund har utarbeidet informasjonsmaterieil til leger, helsepersonell, pasienter og næringsmiddelbransjen om hvordan man bør forholde seg til allergi og overfølsomhet. I tillegg planlegger SNT å utarbeide faktaark, både elektronisk og i papirkopi slik svenskene gjorde da de implementerte direktivene.
3. Nei, det har ikke vært tilfelle hittil. SNTs eksperter

baserer sin vurdering på faglitteratur på området. Norge har i flere år argumentert for at man både i EUs vitenskapelige komité for næringsmidler (SCF), samt i Joint FAO/WHO Expert Committee for Food (JECFA) skal ta hensyn til overfølsom-

hetsreaksjoner ved risikovurderinger av tilsetningsstoffer. Norge har ikke fått gjennomslag for dette ennå, blant annet på grunn av mangelfull dokumentasjon omkring spørsmålet.

Vedlegg 16

Brev fra Statens helsetilsyn til næringskomiteen, datert 11. desember 2000

Åpen høring i forbindelse med næringskomiteens behandling av St.prp. nr. 12 (2000-2001) mandag 11. desember 2000 - Innspill fra Statens helsetilsyn

Helsetilsynet vil takke for at vi ble invitert til Næringskomiteens høring om St.prp. nr. 12 (2000-2001). Som avtalt i høringen kommer her et skriftlig innspill.

Det er faglig lite omstridt at både kosthold generelt, fysisk aktivitet og røyking har større betydning som faktorer som påvirker folkehelsen enn det tilsetningsstoffer har. Norsk politikk for å beskytte folkehelsen har imidlertid ikke trukket den konklusjonen at dette skal innebære at vi ikke skal iverksette tiltak overfor "små" faktorer selv om det finnes andre faktorer som er viktigere. En samordnet strategi for å beskytte og fremme befolkningens helse må ha en bred tilnærming.

Det er på det rene at en innføring av de tilsetningsstoffer som er omtalt i St.prp. nr. 12 i norsk mat kan ha negative helsekonsekvenser for befolkningen. En debatt om disse tilsetningsstoffene og deres helseeffekter er derfor relevant. At det allerede er tillatt tilsetningsstoffer i Norge som kan ha liknende helseeffekter må i denne sammenheng tillegges liten vekt, jf. omtalen av disse i fjerde avsnitt i kapittel 4.3.2.4 i proposisjonen.

Helsetilsynet er for øvrig av den oppfatning at en åpen og demokratisk debatt om trygg mat er viktig.

I proposisjonen vises det til at norsk næringsmiddelindustri og norske dagligvarekjeder har inngått et samarbeid for å holde produkter som inneholder mer nitrat, nitritt og azofargestoffer ute, dvs. unngå at norske forbrukere utsettes for økt eksponering for slike produkter.

Helsetilsynet synes det er positivt at næringslivet på denne måten deltar i arbeidet med å beskytte folkehelsen, og vi håper å se flere eksempler på dette, også i forhold til andre faktorer som påvirker folks helse. Vi forutsetter da at slike tiltak er tillatt i henhold til konkurranseregler og lignende innenfor EØS-avtalen. Vi håper at et tilsvarende samarbeid også kan diskuteres for cyclamat dersom regjeringens forslag om et midlertidig unntak ikke skulle få medhold i EU.

Det er likevel slik at ulike utviklingstrekk, som endrede produksjonsforhold, endringer i matimporten eller handelsstrukturen, endringer på eiersiden i

næringsmiddelsektoren, konkurranseforhold mv. kan bidra til å endre innholdet i et slikt samarbeid over tid.

På denne bakgrunn mener Helsetilsynet at det bør vurderes om offentlige myndigheter bør følge opp samarbeidet og de nye merkereglene som foreslås innført. Dette kan for eksempel gjøres med å legge til rette for at både næringsmiddelbransjen og forbrukerne får tilrettelagt egen informasjon om tilsetningsstoffer og helsekonsekvensene av bruken av disse. En slik økt informasjonsinnsats kan bidra til å styrke forbrukernes muligheter til å unngå uønsket mat over tid.

Det er etter vår mening to gode grunner til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i mat i Norge. Den første grunnen er den kreftsisikoen som disse stoffene representerer. Stortinget har tidligere vedtatt Nasjonal kreftplan, med en betydelig opptrapping av satsningen på forebygging og behandling av kreft. Når det gjelder kreftisiko og vektleggingen av denne bør da det også nevnes at Norge i vår implementering av EU-regelverket om kjemikalier har valgt å legge strengere grenser til grunn enn det EU har anbefalt.

Den andre grunnen til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i mat i Norge er at det å tillate økt bruk av disse stoffene kan virke som en sovepute i forhold til den innsatsen som gjøres i Norge for å få best mulig hygiene i forbindelse med matproduksjonen. Utviklingen når det gjelder næringsmiddelbårne infeksjoner i Europa de siste årene har vist svært tydelig hvor viktig det er å fokusere på hygiene i matproduksjonen. Norge har ved denne forebyggende satsningen klart å opprettholde en god smittesituasjon. Helsetilsynet ønsker at denne strategien skal videreføres.

Anslag på forekomsten av matvareallergier finnes foreløpig ikke i Norge, verken for barn eller for voksne. Resultatene fra en dansk undersøkelse blant skolebarn som ble gjengitt i den norske faktarapporten om forebygging av astma, allergi og inneklimalysykdommer fra 1998 tyder imidlertid på at 1-2 % reagerte uvanlig på tilsetningsstoffer, og at de fleste av disse reaksjonene kom som en følge av azofargestoffer. Det var barn som allerede var kjente allergikere som reagerte på tilsetningsstoffer, en gruppe som allerede er utsatt for risiko.

19. mai 1994 behandlet Stortinget St. meld. nr. 37 (1992-93) Utfordringer i helsefremmende og forebyggende arbeid. Stortinget ba da Regjeringen om å inkludere forebygging av astma, allergi og inneklimalysyk-

dommer blant hovedsatsningsområdene i det forebyggende og helsefremmende arbeidet i Norge. Stortinget vedtok også et mål om stopp i økningen av forekomst av astma og allergi hos barn under 7 år og mindre sykkelighet og bedre funksjon i alle aldersgrupper innen 2002.

Stortingets vedtak om å gjøre forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer har ført til økt innsats på allergiområdet i Norge etter 1994. Dessverre er den internasjonale innsatsen på området mindre og mer fragmentert. Dette er også omtalt i St.prp. nr. 12, i kapittel 3.2.1. Her heter det bl.a.: "Allergi- og overfølsomhetsreaksjoner har i liten grad blitt tatt hensyn til ved helserisikovurderingene av tilsetningsstoffer."

Etter Helsetilsynets mening bør Norge vurdere å øke den internasjonale innsatsen for å få hensynet til allergi- og overfølsomhetsreaksjoner inn i slike og andre helserisikovurderinger. Det bør blant annet være aktuelt å ta opp dette i den europeiske miljø- og helsekommisjonen (ECEH) og i Codex alimentarius.

Diabetikere er en risikogruppe i forhold til inntak av kunstige søtningsstoffer. 120 000 nordmenn lider av diabetes, og dette er en sykdom som øker i omfang, også blant barn og unge. Helserisikovurderinger for søtningsstoffet cyclamat har som det framgår av proposisjonen blitt gjort på nytt, og en ny grense for akseptabelt daglig inntak (ADI) er foreslått, noe som forhåpentligvis også vil få konsekvenser for de grenseverdier EU har i dag. Helsetilsynet vil for øvrig vise til de svenske tiltakene som er iverksatt etter at Kommisjonen ikke ga Sverige medhold i at de kunne beholde sine opprinnelige grenseverdier.

Helsetilsynets konklusjon blir på denne bakgrunn at det å akseptere økt bruk av de tilsetningsstoffer som er omtalt i St.prp. nr. 12 (2000-2001) er et uheldig signal

i forhold til den satsningen som finnes i Norge på kreftforebygging, allergi og trygg mat. Prinsipielt mener altså Helsetilsynet at de norske grenseverdiene bør opprettholdes.

Det er også uheldig å akseptere EU-kommisjonens utsagn om at allerede utsatte grupper som allergikere og diabetikere selv, og da særlig barn med disse lidelsene, i enda større grad skal måtte være på vakt overfor den maten de spiser, jf. omtalen av dette i proposisjonens kapittel 4.3.2.4, femte avsnitt. I dette utsagnet ligger et annet syn på forholdet mellom markedet og folks helse og et annet syn på forholdet mellom myndighetenes og folks eget ansvar for å trygge folkehelsen enn det som vanligvis ligger til grunn for utformingen av norsk politikk.

Helsetilsynet synes det er positivt at næringsmiddelbransjen selv tar ansvar for å hindre at befolkningen utsettes for økt eksponering for disse stoffene, og vi går ut fra at dette er mulig innenfor EØS-lovgivningen. Forhåpentligvis vil det være mulig å få til et tilsvarende samarbeid om å beskytte befolkningens helse på andre områder.

Helsetilsynet vil også overfor komiteen lufte mulighetene for en økt informasjonsinnsats om tilsetningsstoffer overfor forbrukere og næringsmiddelbransjen. En slik økt informasjonsinnsats kan bidra til å opprettholde og styrke motivasjonen for bransje og forbrukere i det arbeidet vi alle må stå sammen om for tryggere mat.

Kommunikasjonen med EU-kommisjonen og internasjonale fagorganer i denne saken har også vist behovet for at Norge vurderer å øke innsatsen for å få inn allergi som et viktig beslutningsgrunnlag også utenfor landets grenser.

Vedlegg 17

Brev fra Senterpartiets stortingsgruppe til utredningsseksjonen, Stortinget, datert 13. desember 2000

Forespørsel om juridiske betenkninger i forhold til St. prp. nr. 12 (2000-2001)

Stortinget har til behandling St prp nr 12 (2000-2001) der det foreslås at Norge deltar i EØS-komitebeslutning om innlemmelse av de tre direktiver om tilsetningsstoffer i næringsmidler. Næringskomiteens foreløpige avgivelse er satt til 14. desember 2000. Deretter vil saken bli sendt til utenrikskomiteen. Næringskomiteens endelige avgivelse er satt til 16. januar 2001.

Enighet/uttalelse fra dagligvarebransjen og næringsmiddelindustrien

Det vises til St prp nr 12 (2000-2001) der det heter at norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen nylig har kommet med følgende uttalelse:

"EUs regelverk tillater mer nitritt/nitrat og azofargestoffer i næringsmidler enn dagens norske regelverk.

Organisasjoner som representerer næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen i Norge har en holdning om ikke å endre dagens praksis med hensyn til bruk av disse stoffene i næringsmidler på det norske markedet, selv om EUs regelverk tas inn i norske bestemmelser."

Senterpartiets stortingsgruppe vil be om en juridisk betenkning om hvorvidt en slik uttalelse utgjør en avtale som kan være i strid med konkurransereglene som er nedfelt i EØS-avtalen.

Reservasjonsretten

Det vises til St prp nr 12 (2000-2001) der det heter at Norge har to alternativer i forhold til de tre direktivene som proposisjonen omhandler. Enten så kan Norge gjennomføre de tre tilsetningsstoffdirektivene, eller så kan EFTA, som EUs motpart i EØS-avtalen, reservere seg mot de tre direktivene i henhold til artikkel 102 i EØS-avtalen.

Senterpartiets stortingsgruppe ber om en juridisk betenkning om prosessen fra Norge varsler en reservasjon mot å innlemme de nevnte direktiver i EØS-avtalen, inntil EU eventuelt innfører beskyttelsestiltak.

Betenkningen skal også behandle hva slags beskyttelse tiltak EU kan iverksette i henhold til EØS-avtalen, samt WTO avtalens bestemmelser om proporsjo-

nalitetsprinsippet og hvilke konsekvenser dette kan få for Norge og norsk eksportindustri, og hva slags reaksjonsmuligheter Norge har i henhold til EØS avtalen på disse beskyttelsestiltak.

Senterpartiets stortingsgruppe tør be om at svar foreligger senest 11. januar 2001 av hensyn til den videre behandling i utenrikskomiteen og næringskomiteen.

Vedlegg 18

Brev fra Stortingets utredningsseksjon v/Guri Sandborg til Anna Kristine Jahr Røine, Senterpartiet, datert 9. januar 2001

Spørsmål:

Juridiske betenkninger i forhold til tre direktiver om tilsetningsstoffer som er aktuelle for EØS-avtalen

Det vises til brev av 13. desember 2000 med forespørsel om juridiske betenkninger i forhold til St.prp. nr. 12 (2000-2001) om innlemmelse av diversedirektivet, fargestoffdirektivet og søtstoffdirektivet i EØS-avtalen.

Tre betenkninger

Vedlagt dette notatet foreligger *tre* juridiske betenkninger. En om dagligvarehandelens uttrykte holdning til direktivene om tilsetningsstoffer og hvordan dette forholder seg til EØS-retten. Denne er utført av Utredningsseksjonen selv, ved jurist Hilde Markhus. Deler av betenkningen er drøftet med Professor Dr. Juris Hans Petter Graver ved Arena-programmet (se vedlegg 2).

Forespørselen om en juridisk betenkning knyttet til EØS-avtalens reservasjonsrett ble videreformidlet både til Hans Petter Graver (som har komplettert den juridiske betenkningen med politiske momenter, ved Dr. Polit Ulf Sverdrup) og likelydende til Professor Dr. Juris Finn Arnesen ved Senter for Europarett ved Universitetet i Oslo. Senterpartiets oppdragsnotat ble benyttet som grunnlag for å stille juristene en del nærmere definerte spørsmål rundt bruk av reservasjonsretten (se vedlegg 1). Resultatet er to uavhengige betenkninger som er lagt ved som henholdsvis vedlegg 3 og 4.

Hovedkonklusjoner

Betenkningen om enigheten mellom næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen viser at det *kan* foreligge en ulovlig samordnet opptreden. Hvorvidt en slik samordnet opptreden kan medføre ulovlig påvirkning av konkurransen og samhandelen mellom EØS-stater, er avhengig av en rekke faktorer. Det vises til nærmere drøftelser i betenkningen.

Betenkningene om reservasjonsretten viser etter vårt syn at eventuell norsk bruk av reservasjonsretten rettslig sett kan, og mest sannsynlig vil, utløse suspensjon

av en klart begrenset del av EØS-retten (enkelte berørte direktiver i EØS-avtalens vedlegg II, kapittel XII). I seg selv vil dette medføre begrensede virkninger for norsk eksport. Under suspensjonen vil det likevel neppe være grunnlag i EØS-retten for å nekte en importør å ta inn produkter med de aktuelle tilsetningsstoffer til Norge (forutsatt at varen er omfattet av EØS-avtalens hoveddel, jf art.8), ettersom det generelle prinsipp om fritt varebytte ventelig fortsatt vil gjelde. Stor usikkerhet melder seg ved det faktum at *varig* unntak fra EØS-relevant lovgivning er lite aktuelt. Om ikke en minnelig løsning blir funnet under de angitte frister, vil konflikten kunne bli gjenstand for initiativer fra Rådet eller enkeltmedlemsland. Erfaringene viser at en løsning vil kunne finnes i det rom som skapes av at EU eller medlemsland kobler problemområdet til andre prosesser som Norge har interesser i. Prisen som Norge til syvende og sist betaler for å benytte seg av den ellers legale reservasjonsretten kan dermed bare bli gjenstand for kvalifisert synsing. Til dette formål er elementene som er nevnt til slutt i Graver/Sverdrups betenkning til hjelp.

For ikke ytterligere å bidra til besvarelsens omfang, vedlegges betenkningene uten flere kommentarer fra oss. For en kortversjon vises det til sammendragene og konklusjonskapitlene.

Vi vil til sist gjerne understreke at Utredningsseksjonen har gått nokså grundig inn i sakskomplekset, bl.a. fra mer praktiske og handelspolitiske innfallsvinkler. Vi ser derfor frem til eventuelle henvendelser om å drøfte eller klargjøre sider ved disse kompliserte og interessante spørsmålene.

Vedlegg 1: Forespørsel fra Utredningsseksjonen til Prof. Hans Petter Graver og Prof. Finn Arnesen

Vedlegg 2: Betenkning fra Hilde Markhus, Stortingets Utredningsseksjon

Vedlegg 3: Betenkning fra Finn Arnesen

Vedlegg 4: Betenkning fra Hans Petter Graver og Ulf Sverdrup

*Undervedlegg 1***Brev til Hans Petter Graver og professor Finn Arnesen fra Guri Sandborg,
Stortingets utredningsseksjon, datert 20. desember 2000****Spørsmål:**

Betenkning om "vetoretten" i EØS-avtalen

Det vises til samtale i går med min kollega Hilde Markhus.

Som underlag til Stortingets behandling av tre direktiver om tilsetningsstoffer i matvarer (diversedirektivet, søtstoffdirektivet og fargestoffdirektivet) ønsker vi altså en juridisk betenkning ved reservasjonsretten i EØS-avtalen. Vi har til din orientering bedt Finn Arnesen om det samme. I lys av at det kan komme flere direktiver hvor bruk av reservasjonsretten kan være aktuell, er det interessant både med generelle og saks-spesifikke betraktninger.

1. Hvilke trinn kan vi forvente i EUs saksbehandling etter at Norge eventuelt har benyttet reservasjonsretten i artikkel 102 i EØS-avtalen mot de tre direktivene?
2. Hva er en rimelig tolkning av begrepet "den berørte del av vedlegget" i artikkel 102 nr. 5 i denne sammenheng?
3. Kan man tenke seg måter hvor kommisjonens kompetanse blir utfordret av et eller flere medlemsland slik at spørsmålet om reaksjoner overfor Norge havner i Rådet?
4. Hvilke deler av avtalen må suspenderes for å ramme norsk fiskeeksport?
5. Dersom norsk fiskeeksport rammes av en slik suspensjon, vil dette i såfall kunne forsvares som proporsjonalt?

6. Vil Norge kunne påklage tiltaket for EFTA-domstolen, og vil det være et mulig utfall av saken at kommisjonens vedtak kjennes ugyldig som uproporsjonalt eller som ikke gjeldende "berørte" deler av EØS-avtalen, eller som ikke midlertidig av karakter?
7. Hva kan sies om uttrykket "midlertidig suspensjon"?
8. Kan en tenke seg rettslig prøving av andre deler av traktatgrunnlaget?
9. Vil en kunne finne parallelle eksempler i EUs rettspraksis mhp EU-kommisjonens reaksjoner på medlemslands manglende implementering? Hvis ikke - hvorfor ikke?
10. Eksisterer det rettspraksis i EU med hensyn på et proporsjonalitetsprinsipp i EU-kommisjonens reaksjoner overfor medlemslandene?
11. Dersom Norges eventuelle bruk av reservasjonsretten medfører at EU tar initiativer som kan føre til opphevelse av EØS-avtalen - er det riktig å si at Norge gjennom WTO-avtalen er beskyttet mot vilkårlige handelstiltak fra EU-land? (Opptre EU som blokk i WTO-panelsaker?)

Mer uformelt er vi interessert i eventuelle betraktninger om hva som taler for at EU ville benytte retten til å gå til mottiltak på berørte områder av avtalen relativt til å a) ikke gjøre noe, b) ta politiske initiativ som svekker samarbeidsforholdet mellom Norge og EU på andre områder.

Vi håper dette vekker interesse og at vi får en rask tilbakemelding på spørsmålene.

*Undervedlegg 2***Brev fra Stortingets utredningsseksjon v/Hilde Markhus til Anna Kristine Jahr Røine,
datert 9. januar 2001****Spørsmål:**

Det vises til St.prp. nr. 12 (2000-2001) der det heter at norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen nylig har kommet med følgende uttalelse:

"EUs regelverk tillater mer nitritt/nitrat og azofargestoffer i næringsmidler enn dagens norske regelverk. Organisasjoner som representerer næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen i Norge har en holdning om ikke å endre dagens praksis med hensyn til bruk av disse stoffene i næringsmidler på det norske markedet, selv om EUs regelverk tas inn i norske bestemmelser."

Senterpartiets Stortingsgruppe vil be om en juridisk betenkning om hvorvidt en slik uttalelse utgjør en

avtale som kan være i strid med konkurransereglene som er nedfelt i EØS-avtalen.

1. Sammendrag

Dersom markedssituasjonen i Norge er slik at forbrukerne foretrekker varer som er produsert uten "nye" eller høyere doser av tilsetningsstoffer, og hvis produsentene av den grunn ser en markedsfordel i å holde seg til de gamle reglene og markedsføre dette, *uten* at det bygger på en samordnet opptreden, vil en slik praksis neppe rammes av forbudene i EØS-avtalen.

Det er ikke avgjørende hvorvidt det er inngått en bindende avtale mellom partene i avtalerettslig forstand i relasjon til EØS-avtalens art. 53 nr. 1. Det avgjørende

er hvorvidt det kan sies å foreligge en ulovlig samordnet opptreden mellom næringsmiddelprodusentene og dagligvarebransjen, og hvorvidt denne samordnede opptreden kan ha som virkning at konkurransen og samhandelen mellom EØS-stater blir merkbart påvirket.

På bakgrunn av at det foreligger en uttalelse om en oppnådd enighet mellom de viktigste bransjesammenslutningene blant næringsmiddelprodusentene og dagligvarebransjen, vil en kunne hevde at det foreligger en samordnet opptreden mellom næringsmiddelprodusentene og dagligvarekjedene. Spørsmålet er om denne samordnede opptreden i neste omgang kan ha ulovlig påvirkning på konkurransen og samhandelen.

Dersom enigheten innebærer at dagligvarebransjen konsekvent kommer til å slutte å importere varer med høyere doser av tilsetningsstoffer fra andre EØS-land, og disse varene faller inn under EØS-avtalen (for eksempel er jordbruksproduktene i utgangspunktet unntatt fra avtalen), så kan det ikke være mye tvil om at det vil ha ulovlig konkurransemessig påvirkning på samhandelen mellom EØS-stater.

Dersom vi forutsetter at dagligvarebransjen ikke vil stoppe importen av slike varer, så er det likevel spørsmål om hva enigheten/avtalen vil innebære på produsentledet, og hvilken virkning den vil kunne ha på konkurransen og samhandelen.

Dette vil kunne avhenge av hvilke produkter det er snakk om. Det vil kunne være avgjørende hvorvidt de varene som brukes i produksjonen kommer fra Norge, eller om de til nå har blitt importert fra utlandet (EØS-området), og hvorvidt varene eller bestanddeler i disse faller inn under EØS-avtalen. Det kan derfor være vanskelig å besvare dette spørsmålet på generelt grunnlag. For å kunne ta stilling til dette, vil det være nødvendig med en grundig analyse av forholdene på de berørte markedene. Det vil i den sammenheng være nødvendig å fastlegge det relevante produktmarked og det relevante geografiske marked.

2. Generelt

Det er særlig EØS-avtalens art. 53 som vil kunne få anvendelse i det foreliggende tilfelle. Artikkelen lyder som følger:

1. Enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opptreden som kan påvirke handelen mellom avtalepartene, og som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen innen det territorium som er omfattet av denne avtale, skal være uforenlige med denne avtales funksjon og forbudt, særlig slike saker som består i
 - a) å fastsette på direkte eller indirekte måte innkjøps- eller utsalgspriser eller andre forretningsvilkår,
 - b) å begrense eller kontrollere produksjon, avsetning, teknisk utvikling eller investeringer,

- c) å dele opp markeder eller forsyningskilder,
 - d) å anvende overfor handelspartnere ulike vilkår for likeverdige ytelser og derved stille dem ugunstigere i konkurransen,
 - e) å gjøre inngåelsen av kontrakter avhengig av at medkontrahentene godtar tilleggssytelser som etter sin art eller etter vanlig forretningspraksis ikke har noen sammenheng med kontrakts-gjenstanden.
2. Avtaler eller beslutninger som er forbudt i henhold til denne artikkel, skal ikke ha noen rettsvirkning.
 3. Det kan imidlertid erklæres at bestemmelsene i nr. 1 ikke skal anvendes på
 - avtaler eller grupper av avtaler mellom foretak,
 - beslutninger eller grupper av beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak, og
 - samordnet opptreden eller grupper av slik opptreden, som bidrar til å bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling, samtidig som de sikrer forbrukerne en rimelig andel av de fordeler som er oppnådd, og uten
 - a) å pålegge vedkommende foretak restriksjoner som ikke er absolutt nødvendige for å nå disse mål, eller
 - b) å gi disse foretak mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder.

Art. 53 nr. 1 oppstiller innledningsvis de grunnleggende vilkår for når et samarbeid er ulovlig. Fire vilkår må være oppfylt for at forbudsbestemmelsen kommer til anvendelse. Disse fire vilkårene er kumulative, dvs. de må alle være oppfylt samtidig.

For det første må det påvises at det foreligger et samarbeid mellom foretak. Samarbeidet må være av en slik karakter at det har til formål eller er egnet til å virke konkurransebegrensende. Videre er det et vilkår at samhandelen mellom EØS-stater påvirkes. Disse tre vilkårene kan leses direkte ut av lovteksten. I tillegg er det gjennom praksis fra EF-domstolen oppstilt et fjerde vilkår som innebærer at samarbeidets påvirkning av konkurransen og samhandelen mellom to eller flere EØS-stater må være kvalifisert. Dette uttrykkes gjerne ved at samarbeidet må ha en merkbar påvirkning på konkurransen og samhandelen mellom EØS-stater.

3. Nærmere om forbudets rekkevidde og de enkelte vilkår

3.1 Samarbeidsvilkåret

Det grunnleggende vilkår for at art. 53 skal være anvendelig er at det foreligger et samarbeid mellom to eller flere foretak. Det sentrale i forhold til samarbeidsvilkåret er å trekke grensen mot ensidige disposisjoner (som eventuelt vil kunne rammes av art. 54), og mot opptreden som kun er utslag av en intern organisering av virksomheten innenfor en og samme økonomiske enhet.

Det er samarbeid mellom foretak som rammes av forbudet. Som utgangspunkt vil enhver enhet som driver med aktiviteter av økonomisk art anses for å være foretak i lovens forstand, uavhengig av om den utgjør en selvstendig juridisk enhet.

Det neste som må vurderes er hvilke former for samarbeid mellom selvstendige økonomiske enheter som omfattes av art. 53. For det første omfattes de tilfeller hvor det foreligger en avtale. Dermed rammes samarbeid hvor det kan påvises at det foreligger en samordnet opptreden. Til sist rammes beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak (bransjeorganisasjoner). Formålet med utformingen av bestemmelsen er å ramme alle former for samarbeid uavhengig av hvordan partene søker å organisere dette. Samarbeidskriteriet har i lys av dette og av hensyn til faren for omgøelse blitt tolket vidt.

3.2 Avtaler

Når det gjelder avtalebegrepet, har det gjennom praksis blitt tolket vidt. Det er ikke nødvendig at enigheten mellom partene er nedfelt skriftlig. Det er tilstrekkelig at partene har gitt uttrykk for en felles oppfatning om en bestemt markedsatferd. Det er heller ikke noe vilkår at det foreligger en avtale som er rettslig bindende i henhold til norsk rett. Dersom det først er konstatert at det foreligger en avtale, vil partene ikke bli hørt med at avtalen rent faktisk ikke har blitt etterlevd. Avtalebegrepet innebærer imidlertid at det må foreligge en form for enighet mellom partene. Det må således trekkes en grense mot ensidige disposisjoner. Ensidige handlinger vil eventuelt måtte vurderes opp mot EØS-avtalens art. 54, som forbyr misbruk av et foretaks dominerende stilling.

3.3 Samordnet opptreden

Den nøyaktige grensedragnin g for når det foreligger en avtale i bestemmelsens forstand, er imidlertid ikke nødvendigvis avgjørende for forbudets rekkevidde. Selv om det ikke kan påvises noen avtale, vil samarbeidet kunne rammes av art. 53 nr. 1 dersom det foreligger en eller annen form for *samordnet opptreden* mellom partene. Dette begrepet vil kunne fange opp forhold som ellers ville kunne gå klar av bestemmelsen som følge av bevisproblemer eller kreative løsninger fra partenes side.

Begrepet samordnet opptreden omfatter løsere former for samarbeid mellom foretak. Dette er ment å dekke tilfeller hvor aktørene har valgt å koordinere sin markedsatferd i stedet for å operere i konkurranse med hverandre. Gjennom enigheten om å opptre på en bestemt måte har partene fjernet den usikkerhet som en konkurransesituasjon innebærer.

Det interessante i denne sammenheng er ikke å trekke grensen mellom avtaler og samordnet opptreden. Derimot er grensen mellom ulovlig samordnet opptreden og lovlige ensidige beslutninger sentral. Slike ensidige beslutninger kan lede til parallell markedsatferd som ikke er et resultat av et ulovlig samarbeid,

men hvor aktørene rent faktisk tilpasser sin opptreden til hverandre med den følge at konkurransen er begrenset. Parallell atferd behøver således ikke være en følge av et ulovlig samarbeid mellom partene. Det er kun dersom partenes opptreden kan forankres i et samarbeid at atferden vil rammes av art. 53 nr. 1. Dette ble uttrykkelig slått fast av EF-domstolen i de såkalte farvestoffsakene (sak 48/69 m.fl.).

Som utgangspunkt vil enhver kontakt mellom partene være av interesse for å vurdere om det foreligger ulovlig samordnet opptreden. Dette innbefatter så vel direkte som indirekte kontakt. Dersom planer for fremtidig markedsatferd tilkjennegis overfor en konkurrent eller andre, eller konkurrenten søkes påvirket til å opptre på en bestemt måte, vil samordnet opptreden trolig bli ansett for å foreligge. Det antas ikke å være tilstrekkelig å påvise at man i praksis ikke har etterlevd de forhold som det var enighet om.

3.4 Beslutninger truffet av sammenslutninger

I tillegg til at avtaler og samordnet opptreden omfattes bestemmelsen, rammes også beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak. Foretak kan således ikke omgå bestemmelsen ved å overføre kompetanse til bransjeorganisasjon, for så å la denne gjennomføre konkurransebegrensende tiltak med virkning for de tilsluttede foretak. De konkurransebegrensende konsekvenser vil være like skadelige i disse tilfellene. Det kan endog anføres at kartelldannelser gjennom bransjeorganisasjoner vil kunne være mer skadelig, da man i slike tilfeller vil kunne føre bedre kontroll med om de beslutninger som fattes blir etterlevd.

3.5 Konkurransbegrensningsvilkåret

I henhold til EØS-avtalens art. 53 nr. 1 rammes samarbeid som har til formål eller virkning, å hindre, innskrenke eller vri konkurransen. Det er tilstrekkelig at samarbeidet har til formål eller virkning å begrense konkurransen. Følgelig er det som utgangspunkt ikke nødvendig å påvise at konkurransen faktisk er blitt påvirket dersom det kan bevises at dette var formålet med samarbeidet. Motsatt vil det ikke være nødvendig å gå inn på partenes hensikter dersom det kan påvises at samarbeidet rent faktisk har hatt slik innvirkning på konkurransen at den rammes av bestemmelsen.

For å kunne vurdere om samarbeidet rent faktisk har hatt innvirkning på konkurransen, vil det være nødvendig å foreta en avgrensning av det relevante marked. Dette må gjøres for å kunne klarlegge avtalens innvirkning på det marked avtalepartene opererer innenfor. (Det overordnede vurderingstemaet når det gjelder det relevante produktmarkedet, er å klarlegge hvilke produkter som er substituerbare. Med dette menes produkter som av sluttbrukeren vurderes å oppfylle samme funksjon, og således vil kunne erstatte hverandre. Slike produkter vil normalt anses å tilhøre samme produktmarked.)

Bestemmelsen rammer samarbeid hvor konkurransen enten hindres, innskrenkes eller vris. Det er lite å

vinne på å prøve å fastlegge grensene mellom de ulike alternativene. Formuleringen antas å omfatte enhver form for negativ innvirkning på konkurransesituasjonen som følge av samarbeid mellom markedsaktørene. Art. 53 nr. 1 første ledd inneholder en eksemplifisering av forhold som normalt vil være konkurransebegrensende. Opplistingen er ikke uttømmende.

3.6 Samhandelskriteriet

Kravet om at samarbeidet må påvirke samhandelen mellom to eller flere EØS-stater innebærer en avgrensning mot rent nasjonale anliggender. I tillegg innebærer det en avgrensning mot samarbeid som utelukkende berører forhold mellom et enkelt EØS-land og land utenfor EØS-området. Det skal etter EF-domstolens praksis svært lite til før vilkåret anses oppfylt.

Det er imidlertid viktig å påpeke at det ikke er de samarbeidende parter nasjonale tilhørighet som er avgjørende. Det avgjørende er virkningen av samarbeidet på EØS-markedet. Dersom det kan påvises at avtalen rent faktisk vil ha virkning på handelen mellom EØS-stater, vil det kunne være tilstrekkelig.

I lys av EØS-avtalens formål vil også samarbeid hvor alle de samarbeidende parter har tilholdssted i ett og samme land kunne påvirke samhandelen, dersom samarbeidet gjør det vanskeligere for utenlandske aktører å komme inn på markedet.

I praksis har det ikke blitt stilt strenge krav for at vilkåret skal anses oppfylt. Domstolen har uttalt at samhandelskriteriet vil være oppfylt dersom *"det på grund af samtlige objektive, retlige eller faktiske forhold kan forudses med tilstrækkelig sandsynlighed, at aftalen direkte eller indirekte, faktisk eller muligvis kan øve indflydelse på varehandelen mellom medlemslandene"* (Sak 56/65; Société Technique Minière). Det er således ikke nødvendig å påvise at samhandelen rent faktisk er blitt påvirket.

EF-domstolens avgjørelse av 21. januar 1999 i sak C-215 og 216/96 Bagnasco) kan på den annen side tas til inntekt for en skjerping av samhandelskriteriet i den forstand at det skal mer til enn tidligere antatt at dette er oppfylt.

3.7 Merkbarhetsvilkåret

Det er kun avtaler som *merkbar* påvirker konkurransen og handelen mellom EØS-stater som er forbudt etter art. 53 nr. 1. Vilkåret følger ikke direkte av bestemmelsens ordlyd, men har blitt innfortolket av EF-domstolen og er sikker rett. Dette innebærer at en betydelig påvirkning av konkurransen innenfor en enkelt medlemsstat eller av konkurransen mellom en enkelt medlemsstat og et land utenfor EØS-området, ikke vil rammes av art. 53, med mindre det også kan påvises en merkbar påvirkning av konkurransen mellom to eller flere EØS-stater. Hvis en slik merkbar påvirkning av konkurransen og samhandelen ikke foreligger, er man utenfor de tilfeller EØS-avtalens konkurransebestemmelser har til formål å ramme. Det vil eventuelt være opp til nasjonal konkurranselovgiv-

ning å regulere slike avtaler. Hvorvidt merkbarhetsvilkåret er oppfylt, må bero på en konkret vurdering av den enkelte avtales markedsmessige konsekvenser. EFTAs overvåkningsorgan har utstedt en meddelelse vedrørende avtaler av mindre betydning som faller utenfor forbudet i EØS-avtalens art. 53 nr. 1 (bagatellmeddelelsen).

4. Bagatellmeddelelsen

Meddelelsen angir retningslinjer for når en avtale etter overvåkningsorganets oppfatning må anses for å ha så liten innvirkning på konkurransen at den faller utenfor forbudsbestemmelsen. Meddelelsen er ikke rettslig bindende, men gir uttrykk for hvordan ESA og EU-kommisjonen vil praktisere merkbarhetskriteriet. Som en konsekvens av at meddelelsen ikke er rettslig bindende, vil verken EFTA-domstolen, EF-domstolen, Nasjonale domstoler eller nasjonale konkurransemyndigheter være forpliktet til å følge denne ved håndhevelsen av art. 53 nr. 1. Horisontale avtaler vil normalt falle utenfor forbudet dersom avtalepartenes samlede markedsandel ikke overstiger 5%, mens vertikale avtaler normalt vil falle utenfor forbudet dersom den samlede markedsandel ikke overstiger 10%. Dersom avtalen inneholder klausuler om prisregulering, begrensninger i produksjon eller salg, samt markedsdeling eller territorial områdebeskyttelse, kan det ikke utelukkes at forbudet kommer til anvendelse selv om partenes markedsandeler er lavere enn henholdsvis 5 og 10%.

5. Fritakshjemmelen

Etter art. 53 nr. 3 kan det gis fritak fra forbudet i art. 53 nr. 1 for avtaler som på tross av sine konkurransebegrensende elementer, likevel har slike positive virkninger at de bør tillates. Fritaket kan gis individuelt for enkeltstående avtaler, eller for grupper av avtaler i form av såkalte gruppefritak. Fritaksbestemmelsen er praktisk viktig med tanke på hvor vidtrekkende forbudet i art. 53 nr. 1 har blitt fortolket. Art. 53 nr. 3 inneholder som nevnt ovenfor, fire kumulative vilkår som alle må være oppfylt for at fritak skal kunne gis. En går ikke nærmere inn på disse vilkårene i denne sammenheng. Det kan nevnes at det er EFTAs overvåkningsorgan som har eksklusiv kompetanse til å gi fritak fra forbudet i art. 53 nr. 1. Dette innebærer at nasjonale myndigheter og nasjonale domstoler ikke har anledning til å vurdere om vilkårene i art. 53 nr. 3 er oppfylt.

6. Rettsvirkninger av overtredelse av art. 53. nr. 1

Avtaler som omfattes av forbudet i art. 53 nr. 1, og som ikke er fritatt i medhold av art. 53 nr. 3, er ulovlige. Avtalen vil i den utstrekning den rammes av forbudet være ugyldig mellom partene. De øvrige deler av avtalen vil fortsatt gjelde mellom partene, med mindre avtalen etter bortfallet av de ulovlige klausuler må settes til side i henhold til avtaleloven § 36 og de alminnelige avtalerettslige prinsipper. Videre vil avtalepartene kunne være erstatningsrettslig ansvarlige overfor

utenforstående for det tap disse måtte ha lidt som følge av det ulovlige samarbeidet. Et eventuelt erstatningsansvar vil måtte bygge på alminnelige erstatningsrettslige prinsipper etter nasjonal rett. Videre vil opptreden i strid med art. 53 kunne straffes med bøter.

7. Ulovlig samordnet opptreden? - Nærmere vurdering av avtalen mellom norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen

Dersom markedssituasjonen i Norge er slik at forbrukerne foretrekker varer som er produsert uten "nye" eller høyere doser av tilsetningsstoffer, og hvis produsentene av den grunn ser en markedsfordel i å holde seg til de gamle reglene og markedsføre dette, *uten* at det bygger på en samordnet opptreden, vil en slik praksis neppe rammes av forbudene i EØS-avtalen. Det kan her vises til situasjonen på ølmarkedet (jf. f.eks i Tyskland), hvor opphevelsen av de gamle renhetslovene neppe har ført til store endringer, og hvor bryggeriene produserer etter de gamle standardene. Her blir øl merket med at det er produsert etter renhetslovene.

Spørsmålet er om det foreligger en samordnet opptreden i det foreliggende tilfelle.

Som nevnt ovenfor er det ikke avgjørende hvorvidt det er inngått en bindende avtale mellom partene i avtalerettslig forstand i relasjon til EØS-avtalens art. 53 nr. 1. Det avgjørende er hvorvidt det kan sies å foreligge en ulovlig samordnet opptreden mellom næringsmiddelprodusentene og dagligvarebransjen, og hvorvidt denne samordnede opptreden kan ha som virkning at konkurransen og samhandelen mellom EØS-stater blir merkbart påvirket.

På bakgrunn av at det foreligger en uttalelse om en oppnådd enighet mellom de viktigste bransjesammenslutningene blant næringsmiddelprodusentene og dagligvarebransjen, vil en kunne hevde at det foreligger en samordnet opptreden mellom næringsmiddelprodusentene og dagligvarekjedene. Spørsmålet er om denne samordnede opptreden i neste omgang kan ha ulovlig påvirkning på konkurransen og samhandelen.

Først kan det være interessant å se nærmere på hva enigheten eller "avtalen" mellom næringsmiddelprodusentene og dagligvarebransjen går ut på. Avtalen omfatter en *"holdning om ikke å endre dagens praksis med hensyn til bruk av disse stoffene i næringsmidler på det norske markedet, selv om EUs regelverk tas inn i norske bestemmelser"*.

Hva betyr dette? Innebærer avtalen at næringsmiddelprodusentene vil produsere næringsmidler uten bruk av visse tilsetningsstoffer evt. med lavere doser enn det som maksimalt tillates etter tilsetningsdirektivene i EU, *samtidig* som dagligvarebransjen konsekvent vil unnlate å importere varer med høyere doser av tilsetningsstoffer fra andre EØS-land, eller innebærer avtalen at næringsmiddelprodusentene vil produsere som før (med mindre tilsetninger), men at dagligvarebransjen likevel fortsatt vil importere og selge varer fra andre EØS-land i konkurranse med norske varer.

Det fremgår ikke klart av den siterte uttalelse hva partene har ment med den inngåtte avtale. Hva har partene sagt om avtalen i ettertid?

I møter med Stortingets næringskomité har representanter fra Næringsmiddelbedriftenes landsforening og Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon blant annet gitt uttrykk for følgende når det gjelder avtalens formål:

"NBL er bekymret for hvilke konsekvenser det vil få for norsk næringsmiddelindustri hvis de aktuelle direktivene ikke implementeres i Norge. EØS-avtalen vil svekkes, og man kan få sanksjoner som vil ramme deler av norsk næringsmiddelindustri. NBL støtter Regjeringens forslag til implementering av direktivene og støtter at man fra norsk side søker å bidra med faglig påvirkning i EU. NBL er opptatt av at EØS-avtalen skal fungere best mulig, og at man søker å utnytte de mulighetene som ligger i avtalen" (Knut Maroni, Næringsmiddelbedriftenes landsforening).

"Vi hadde håpet at Norge hadde nådd fram overfor EU med sine krav. Det skjedde ikke, og av hensyn til EØS-avtalen støtter vi proposisjonen. (...) Og for oss har hver av dagligvarekjedene for sin del sagt helt tydelig at de ønsker å videreføre dagens praksis når det gjelder matsminke. Det er likevel viktig å understreke at det ikke eksisterer noen avtale om dette. En avtale ville kunne oppfattes som å stride mot konkurranselovgivningen. Men vi understreker at aktørene ønsker å opprettholde dagens innkjøpspraksis framover." (direktør Martin Dræge, Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon).

Ovennevnte uttalelser kan tyde på at det var hensynet til EØS-avtalen og frykt for hva som kan skje med den dersom Norge ikke implementerer tilsetningsdirektivene, som var partenes formål med uttalelsen. Videre var man oppmerksom på at en avtale kunne stride mot konkurranselovgivningen. Uttalelsen om "å opprettholde dagens innkjøpspraksis framover", kan være tveetydig, men i lys av det som sies ovenfor kan det tyde på at dagligvarebransjen fortsatt har til hensikt å importere utenlandske varer.

Dette støttes av følgende uttalelse:

"Et sentralt punkt er også merking. Men som jeg sa i stad: Vi har ikke diskutert konsekvensene eller hvorledes dette skal håndteres framover. Det må vi få lov å komme tilbake til. Men også i dag er det merking av produkter ut fra varedeklarasjon. Som sagt: dette spørsmålet må vi få lov å komme tilbake til" (direktør Martin Dræge, Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon).

Videre kan det være interessant å merke seg følgende uttalelser:

"Vår holdning er basert på en avveining, hvor NBL ønsker å bidra til løsning på et problematisk område innenfor rammene av EØS-avtalen. Vår holdning er også basert på at man ikke taper i konkurranse med tilsvarende importerte produkter på det norske markedet. Handelen vil ha en viktig rolle i å gi leverandører like vilkår, uavhengig av om produktene er produsert i Norge eller i andre land" (Knut Maroni, Næringsmiddelbedriftenes landsforening).

"I forhold til eventuell økt konkurranse fra produsenter i andre land og ved import av næringsmidler tror jeg at norske produsenter vil ha et mulig konkurransefortrinn i den grad det settes søkelys på saken, og i den grad norske forbrukere er opptatt av dette området" (Terje Solbakken, Næringsmiddelbedriftenes landsforening).

Selv om det på denne bakgrunn kan synes som at enigheten mellom næringsmiddelprodusentene og dagligvarebransjen ikke går ut på å stoppe importen av varer med høyere doser av tilsetningsstoffer fra utlandet, er det vanskelig å si med sikkerhet. Det kan også anføres argumenter for det motsatte. Det kan for eksempel hevdes at ovennevnte uttalelser ikke direkte gjaldt svar på spørsmål om man skal stoppe import av varer/næringsmidler.

Vi vil derfor i det følgende se på begge alternativene.

Dersom enigheten innebærer at dagligvarebransjen, konsekvent kommer til å slutte å importere varer med høyere doser av tilsetningsstoffer fra andre EØS-land, og disse varene faller inn under EØS-avtalen (for eksempel er jordbruksproduktene i utgangspunktet unntatt fra avtalen), så kan det ikke være mye tvil om at det vil ha ulovlig konkurransemessig påvirkning på samhandelen mellom EØS-stater.

Dersom vi forutsetter at dagligvarebransjen ikke vil stoppe importen av slike varer, så er det likevel spørsmål om hva enigheten/avtalen vil innebære på produsentleddet, og hvilken virkning den vil kunne ha på konkurransen og samhandelen.

Dette vil kunne avhenge av hvilke produkter det er snakk om. Det vil kunne være avgjørende hvorvidt de varene som brukes i produksjonen kommer fra Norge, eller om de til nå har blitt importert fra utlandet (EØS-området), og hvorvidt varene eller bestanddeler i disse faller inn under EØS-avtalen. Det kan derfor være vanskelig å besvare dette spørsmålet på generelt grunnlag.

Ved vurderingen av de konkurransemessige virkningene må det tas hensyn til arten og mengden av de pro-

dukter som det er tale om. Videre vil markedsposisjon kunne være sentral.

Dersom vi forutsetter at næringsmiddelindustrien til nå har brukt norske bestanddeler og fortsetter å bruke slike bestanddeler i produksjonen av varene også i fremtiden, vil det antakelig ikke medføre ulovlig påvirkning av konkurransen og samhandelen mellom EØS-stater. Hvis markedet imidlertid blir vanskelig tilgjengelig for nye aktører, for eksempel utenlandske produsenter av bestanddeler til næringsmiddelindustrien som ønsker å komme inn på det norske markedet, og den aktuelle avtalen i vesentlig grad bidrar til å vanskeliggjøre dette, vil det på den annen side kunne hevdes at avtalen vil kunne rammes av art. 53 nr. 1. For å kunne ta stilling til om avtalen kan bidra til å gjøre markedet utilgjengelig, er det nødvendig med en grundig analyse av forholdene på de berørte markedene. Det vil i den sammenheng være nødvendig å fastlegge det relevante produktmarked og det relevante geografiske marked. Det er derfor vanskelig å gi noen nærmere vurdering av disse spørsmålene nå.

Dersom vi på den annen side forutsetter at næringsmiddelindustrien til nå har importert bestanddeler til produksjon, og disse bestanddelene faller inn under EØS-avtalen, så kan en ikke utelukke at en omlegging av praksis vil kunne medføre ulovlig påvirkning av konkurransen og samhandelen mellom EØS-stater. Det vil imidlertid også her være nødvendig med en grundig analyse av forholdene på de berørte markedene før man kan trekke noen konklusjoner på disse spørsmålene.

8. Merknader fra Professor Hans Petter Graver

Pkt. 7 ovenfor har underhånden vært forelagt Professor Hans Petter Graver for eventuelle merknader. Hans merknader er innarbeidet i notatet, jf. første avsnitt under pkt. 7.

Undervedlegg 3

"Vetoretten" i EØS-avtalen

Professor dr. juris Finn Arnesen, Senter for europarett, Universitetet i Oslo

1. Innledning og sammenfatning

1.1 Innledning

I telefaks datert 20. desember 2000 ber Stortingets utredningsseksjon meg om å avgi en betenkning over elleve nærmere angitte spørsmål, alle knyttet til ulike sider ved bruk av den såkalte vetoretten etter EØS-avtalen. Spørsmålene er besvart i avsnitt 2 nedenfor, og de enkelte spørsmålene er gjengitt i overskriftene.

Denne betenkningen er i første rekke en juridisk betenkning; den behandler de rettslige spørsmålene en bruk av reservasjonsretten reiser. Jeg vil understreke at den rettslige dimensjonen ved bruk av reservasjonsretten bare er én blant flere. Det kan også hevdes at den

ikke bør være den avgjørende. Fornuftige uttalelser om hvordan en bruk av reservasjonsretten vil påvirke samarbeidet mellom EU og Norge, mellom EUs medlemsstater og Norge og mellom Norge og de øvrige EFTA-landene i EØS på så vel områder som omfattes av EØS-avtalen som på andre områder, krever imidlertid innsikter jeg ikke har. De følgende betraktninger må leses med dette for øyet. Etter mitt syn er det imidlertid rimelig å anta at i den grad Norge ønsker å oppnå noe mer enn det som i dag følger av forpliktelser mellom Norge og EU, vil uenighet knyttet til EØS-avtalen bli brukt for det den er verdt i eventuelle forhandlinger på andre områder.

Det er også grunn til å understreke at det, i internasjonale forhold som ellers, kan være en mager trøst å ha rett, om man ikke også får rett, og det innen rimelig tid.

1.2 Sammenfatning

Drøftelsene nedenfor vil vise at eventuelle tiltak overfor Norge og norske aktører ut over at de berørte deler av det vedlegg til EØS-avtalen det er på tale å endre settes ut av kraft, krever rådsbehandling i EU. Grunnen til dette er at en reservasjon mot endringer i et vedlegg til EØS-avtalen, etter avtalens system er en legitim handling.

Drøftelsene vil også vise at EØS-avtalens oppdeling i en hoveddel, protokoller og vedlegg medfører at uttrykket «den berørte del av vedlegget» under ingen omstendighet kan forstås slik at noe mer enn det vedlegg det er på tale å endre settes ut av kraft. Dette innebærer at EØS-avtalens regler om markedsadgang for fisk, som er å finne i protokoll 9 til avtalen, ikke rammes direkte av reservasjoner mot endringer i et vedlegg til avtalen.

Virkningene av at (deler av) et vedlegg settes ut av kraft vil neppe være store der de aktuelle delene inneholder regler om produktkrav og lignende, og de aktuelle produktene omfattes av bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel. Bakgrunnen for dette er at markedsadgangen til de produkter de suspenderte delene av vedlegget gjelder, nå må vurderes mot bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel. Situasjonen vil her være at de aktuelle EØS-reglene er gjennomført i norsk rett, slik at norske produkter også vil tilfredsstille de krav som gjelder i EU, og omvendt. Virkningene vil være mer merkbare der vedlegget gir regler om gjensidig anerkjennelse av kontroller og tilsynsordninger. Et opphør av slike regler vil medføre at EU-statene, fremdeles innenfor de rammer som følger av EØS-avtalens hoveddel, kan underkaste norske produkter ny kontroll, og norske aktører nytt tilsyn. Dette kan i sin tur få konsekvenser for norske produkters reelle markedstilgang, særlig der hvor det dreier seg om varer med begrenset holdbarhet, slik som fisk.

Når den berørte del av vedlegget settes ut av kraft, innebærer dette at det heller ikke vil bli foreslått endringer i disse delene av vedlegget. Regelutviklingen i EØS vil dermed bremses samtidig som regelutviklingen i EU ikke påvirkes. Det kan derfor utvikle seg en diskrepans mellom de regler som gjelder i EØS og de som gjelder i EU. De praktiske konsekvensene av dette vil reduseres dersom Norge likevel gir regler som samsvarer med de krav som følger av dette regelverket. Situasjonen vil da bli at norske produkter tilfredsstiller de krav som gjelder i EU, og bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel vil være til hinder for at de aktuelle produktene utestenges fra EU-markedet.

Virkningen for de saksområder som reguleres av det direktivet det reserveres mot, er at spørsmålet om produkter som tilfredsstiller direktivets krav skal gis

adgang til EFTA-landenes marked må bero på en tolkning av bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel.

EU vil bare ha adgang til å treffe beskyttelsestiltak der det foreligger en tvist forhandlinger i EØS-komiteen ikke løser. I reservasjonstilfellene kan denne tvisten vanskelig gjelde annet enn hva som er den berørte del av vedlegget, eller hvilke tiltak som er nødvendige for at EØS-avtalen likevel skal fungere tilfredsstillende. Adgangen til å treffe beskyttelsestiltak er begrenset til det som er nødvendig for å rette opp situasjonen. Dette medfører at der tvisten gjelder hva som utgjør "den berørte del av vedlegget", kan EU neppe ha adgang til å treffe beskyttelsestiltak som innebærer mer enn at det EU hevder er "den berørte del av vedlegget" settes ut av kraft. EØS-avtalen åpner neppe for beskyttelsestiltak med pønalt tilsnitt, og EFTA-siden kan unngå at EU har rett til å treffe beskyttelsestiltak ved å si seg enige med EU, slik at den grunnleggende tvisten løses.

Avslutningsvis behandles enkelte spørsmål i tilknytning til WTO. EUs WTO-tilknytning reiser en rekke kompliserte spørsmål, i første rekke av fellesskapsrettslig karakter. Disse spørsmålene har direkte betydning for den EU-interne håndtering av WTO-relaterte spørsmål, men vil ha indirekte betydning for tredjeland som Norge der EUs og medlemsstatenes forpliktelser etter WTO søkes håndhevet. Etter mitt syn gir WTO-avtalen et temmelig godt vern mot vilkårlige handels tiltak fra EU og medlemsstatenes side. Problemet ligger etter det jeg kan se i håndhevelsen av vernet.

2. De enkelte spørsmålene

2.1 Hvilke trinn kan vi forvente i EUs saksbehandling etter at Norge eventuelt har benyttet reservasjonsretten i artikkel 102 i EØS-avtalen mot de tre direktivene?

Jeg forstår dette spørsmålet slik at det spørres etter den interne behandlingen i EU av at man ikke kommer til enighet i EØS-komiteen om innlemmelse av de aktuelle direktivene.

Etter EØS-avtalen art. 102 nr. 4 skal EØS-komiteen da undersøke alle andre muligheter for at EØS-avtalen fortsatt skal kunne virke tilfredsstillende, og treffe de beslutninger som er nødvendige for dette formålet. Det første trinnet i EUs interne saksbehandling vil derfor være å etablere EUs posisjoner i de kommende diskusjonene i EØS-komiteen. Prosedyrene for etablering av dette følger av forordning 2894/94,¹ heretter kalt EØS-forordningen, art. 1 nr. 3. Denne bestemmelsen gir prosedyrene for fastlegging av EUs holdning til andre av EØS-komiteens avgjørelser enn dem som bare tar sikte på å utvide rettsakter til også å gjelde EØS. Bestemmelsen lyder slik:

1. Rådets forordning (EF) nr. 2894/94 av 28. november 1994 om visse gjennomførelsesbestemmelser til Aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, EF-tidende 1994 nr. L 305 s. 6.

"I forbindelse med Det Blandede EØS-Udvalgs øvrige afgørelser fastlægges Fællesskabets holdning af Rådet på forslag af Kommissionen og på følgende betingelser:

a) Når der er tale om at fastlægge Fællesskabets holdning til Det Blandede EØS-Udvalgs afgørelser, der tager sigte på at udvide en fællesskabsretsakt til også at gælde for EØS, ved hjælp af endringer, der er mer end blotte tilpasninger, træffer Rådet afgørelse med det flertal, der er fastsat i den bestemmelse, der udgør retsgrundlaget for den pågældende retsakt.

b) Når der er tale om at fastlægge Fællesskabets holdning til andre af Det Blandede EØS-Udvalgs afgørelser end dem, der vedrører udvidelse af fællesskabsretsakter til også at gælde EØS, træffer Rådet afgørelse

- med simpelt flertal, hvis den afgørelse, Det Blandede EØS-Udvalg har til hensigt at træffe vedrører udvalgets forretningsorden eller et procedure-spørgsmål
- med kvalificeret flertal, hvis Det Blandede EØS-Udvalgs afgørelse vedrører et område for hvilket dette flertal er påkrævet med henblik på vedtagelse af interne regler
- med enstemmighed i de øvrige tilfælde.

EØS-forordningen medfører at det vil gjelde et enstemmighedskrav med mindre de justeringer som er nødvendige, dersom de havde vært EU-interne, krever kvalificeret flertall. Under enhver omstendighed er Kommisjonen avhengig av at Rådet gir sin tilslutning til Kommisjonens vurdering av hvilke tiltak som er nødvendige.

Traktat om opprettelse av det europeiske fellesskap (heretter EF) art. 300 nr. 2 annet ledd, som kom inn i traktaten gjennom Amsterdamtraktaten, gir prosedyrene for etablering av EUs posisjoner under avtaler som er inngått etter art. 310 EF, slik EØS-avtalen er. Artikkel 300 nr.1 og 2 EF lyder slik:

"1. I de tilfælde, hvor bestemmelserne i denne traktat forudsætter indgåelse af aftaler mellem Fællesskabet og en eller flere stater eller internationale organisationer, retter Kommissionen henstillinger til Rådet, der bemyndiger Kommissionen til at indlede de nødvendige forhandlinger. Forhandlingerne føres af Kommissionen i samråd med særlige udvalg, der er udpeget av Rådet til at bistå den i dette arbejde, og inden for rammerne af de direktiver som Rådet måtte meddele den.

Under udøvelsen af de beføjelser, der tillægges Rådet i dette stykke, træffer det afgørelse med kvalificeret flertal bortset fra i de i stk. 2 første afsnit, hvor det træffer afgørelse med enstemmighed.

2. Med forbehold af de beføjelser, som på dette område er tillagt Kommissionen, træffer Rådet med kvalificeret flertal på forslag af Kommissionen afgørelse om undertegnelse, der kan ledsages af en beslutning om foreløbig anvendelse inden ikrafttrædelsen, samt om indgåelse af aftaler. Rådet træffer afgørelse med enstemmighed, når aftalen vedrører et område, hvor der kreves enstemmighed for vedtagelsen af interne regler, samt for avtaler, som er omhandlet i artikel 310.

Uanset bestemmelserne i stk. 3 anvendes de samme procedurer, når der skal træffes afgørelse om suspension af anvendelsen af en aftale, samt når det skal fastlægges hvilke holdninger der skal indtages på Fællesskabets vegne i et organ, der er nedsat ved en aftale, der bygger på artikel 310, når dette organ skal vedtage

beslutninger, der har retsvirkninger, bortset fra beslutninger, der supplerer eller ændrer den institutionelle ramme for aftalen.

Europa-Parlamentet skal straks underrettes fuldt ud om afgørelser, der træffes i henhold til dette stykke vedrørende foreløbig anvendelse eller suspension af avtaler eller fastlæggelse av Fællesskabets holdning i et organ, der er nedsat i henhold til en aftale, der bygger på artikel 310."

Traktatens system er dermed at Rådet, på forslag fra Kommisjonen, vedtar de posisjoner EU skal innta i forhandlingene i EØS-komiteen om hvilke justeringer som er nødvendige. Vedtakskriteriene for Rådet vil avhenge av hvilke krav som stilles for vedtakelse av interne regler. Det er mulig å lese henvisningen i art. 300 nr. 2 annet ledd EF til første ledd slik at Rådet uansett må treffe vedtak ved enstemmighet når det gjelder posisjoner i avtaler inngått etter art. 310 EF. Etter mitt syn har en slik lesning formodningen mot seg; det gir bedre mening at de vedtakskriterier som gjelder korresponderer med dem som gjelder for rettsaktene i den berørte del av vedlegget.

I teorien er det diskutert om art. 300 nr. 2 annet ledd EF fortrenger de prosedyrer som fremgår av rettsakter vedtatt før Amsterdamtraktaten.

Alan Dashwood skriver:

"Another issue is whether the procedure provided for by the new subparagraph pre-empts all other ways of determining the position to be adopted on behalf of the Community under the agreement to which it applies. Will it still be permissible, for instance, to confer on the Commission derived powers to decide certain matters, as was done for the purpose of the EEA-agreement? Despite the mandatory language, the text should not, it is submitted, be construed in a sense liable to impair the Community's ability to function effectively in DMBs [decision-making bodies], the manifest purpose being to enhance such participation. The IGC [Intergovernmental Conference] surely did not intend to deprive the Council of the power it currently enjoys to tailor procedures to the specific requirements of different kinds of agreements."¹

Etter det jeg kan forstå er dette spørsmålet uten betydning i de tilfelle vi her har for øyet. Så vel etter traktatens som EØS-forordningens system er det Rådet som fastlegger EUs posisjoner, og vedtakskriteriene vil avhenge av det eller de områder som berøres av EØS-komiteens (eventuelle) vedtak. Gjelder vedtaket et område der det kreves kvalificeret flertall for vedtakelse av rettsakter internt i EU, typisk områder omfattet av art. 95 EF, gjelder de samme vedtakskriteriene ved etableringen av EUs holdning i EØS-komiteen. I andre tilfelle kreves enstemmighet i Rådet.

Dersom EØS-komiteen ikke treffer slike tiltak som EØS-avtalen art. 102 nr. 4 åpner for, er de umiddelbare virkningene av dette at den berørte del av vedlegget

1. Alan Dashwood, External relations provisions of the Amsterdam Treaty, Common Market Law Review 35 (1998) s. 1019 til 1045, på s. 1027.

settes ut av kraft. Hva som ligger i dette, behandles nærmere i 2.2 og 2.7 nedenfor. Denne virkningen inntrer automatisk, det vil si uavhengig av ytterligere tiltak fra avtalepartenes, herunder EUs, side.

Etter EØS-avtalen art. 102 nr. 6 skal de praktiske følger av at den berørte del av vedlegget settes ut av kraft drøftes i EØS-komiteen. EUs holdninger vil da bli etablert etter de regler som følger av EØS-forordningen. Disse ble behandlet ovenfor, og det er ikke grunn til å gå inn på dem igjen.

Reservasjonsadgangen er ubetinget og udiskutabel. Det er derfor neppe treffende å se det slik at en bruk av reservasjonsadgangen i seg selv utløser en tvist om forståelsen eller anvendelsen av EØS-avtalen. Bruk av reservasjonsadgangen utløser dermed ikke i seg selv retten etter EØS-avtalen art. 111 til å treffe beskyttelsestiltak som nevnt i art. 112.¹

2.2 Hva er en rimelig tolkning av "den berørte del av vedlegget" i artikkel 102 nr. 5 i denne sammenheng?

Etter EØS-avtalen art. 102 nr. 2 skal EØS-komiteen vurdere hvilken del av et vedlegg til avtalen som "ville bli direkte berørt" av en endring. Ordlyden indikerer at spørsmålet om hvilke deler av et vedlegg som blir direkte berørt dersom det vedtas å innlemme nye rettsakter i vedlegget skal vurderes, og avgjøres, før det tas stilling til spørsmålet om det nye regelverket skal innlemmes.² Dette legges også til grunn i St.prp. nr. 100 (1991-1992).³ Dersom dette er gjort, vil det bero på en tolkning av dette, tidligere, vedtaket i EØS-komiteen hva som er "den berørte del av vedlegget".

Dersom det ikke er tatt stilling til hva som utgjør "den berørte del av vedlegget", må dette etableres i etterkant av at reservasjonsadgangen er benyttet. Utgangspunktet for disse diskusjonene vil antakelig være partenes posisjoner i de innledende drøftelsene av hva som utgjør den berørte del av vedlegget; det lar seg vanskelig hevde at den berørte del av vedlegget er større enn det som ble hevdet under drøftelsene. Blir partene nå enige om hva som er "den berørte del av vedlegget", legges denne enigheten til grunn. Oppnås det ikke enighet, vil uenigheten måtte finne sin løsning etter reglene om tvisteløsning i EØS-avtalen art. 111,

det vil si i EØS-komiteen. Dersom EØS-komiteen ikke løser tvisten innen seks måneder etter at tvisteløsningsprosessen ble påbegynt, kan det treffes beskyttelsestiltak etter reglene i EØS-avtalen art. 112.⁴ Tvist om omfang eller varighet av slike beskyttelsestiltak kan, dersom tvisten ikke løses i EØS-komiteen i løpet av tre måneder, henvises til voldgift etter reglene i protokoll 33.

Vi ser dermed at spørsmålet om hva som skal anses som "den berørte del av vedlegget", med mindre EU og EFTA-siden er enige, ikke uten videre vil bli avgjort på grunnlag av rettslige argumenter. Som det vil fremgå av avsnitt 2.6, kan likevel spørsmålet bli forelagt en domstol, men da ikke som et ledd i løsningen av tvisten mellom EU og EFTA-landene om hva som er den berørte del av vedlegget.

Ordlyden, "den berørte del av vedlegget" må forstås slik at det ikke under noen omstendighet kan komme på tale å sette ut av kraft mer enn det vedlegg det var på tale å endre. Spørsmålet blir derfor hvilke argumenter som kan fremføres for at suspensjonen må gjelde noe mindre. Også her er det nærliggende å ta utgangspunkt i ordlyden. Når det heter at det er den "berørte del" av vedlegget som settes ut av kraft, indikerer dette at avtalepartene ikke uten videre så for seg en suspensjon av hele vedlegget.

Spørsmålet om hva som kan sies å utgjøre den berørte del av vedlegget berøres såvidt i St.prp. nr. 100 (1991-1992). Det heter her at det normalt vil være slik at i det minste de deler av et vedlegg som i EU er erstatet av nye regler opphører å gjelde mellom avtalepartene.⁵ Spørsmålet behandles også av Norberg et al. Etter å ha påpekt at EØS-avtalen art. 102 nr. 5 bare medfører suspensjon av den del av vedlegget som er direkte berørt, gis følgende eksempel:

"For example, in the case of a new EC amending directive at the maximum the main directive would normally be considered as directly affected."⁶

Forskjellen mellom dette standpunktet og det som inntas i St.prp. nr. 100 er at mens det i St.prp. nr. 100 legges til grunn at suspensjon av de rettsakter som endres/erstattes er det minste man må regne med, er Norberg et al. av den oppfatning at dette er det meste det er grunn til å regne med. Etter mitt syn fremstår den tolkning som lanseres i St.prp. nr. 100 (1991-1992) som mest nærliggende. Etter dette blir det nødvendig å ta stilling hvilke deler av det aktuelle vedlegget, ut over

1. Motsatt, men ubegrunnet, Anneke Biesheuvel Borgli i Anneke Biesheuvel Borgli og Finn Arnesen, Institusjoner og rettskildelære i EF og EØS, Universitetsforlaget 1993 s. 72 til 73.

2. Spørsmålet om hvilken holdning EU skal innta til dette spørsmålet, må avgjøres etter de prosedyrer som ble beskrevet i avsnitt 2.1.

3. St.prp. nr. 100 (1991-92) Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS), undertegnet i Oporto 2. mai 1992, s. 98 og s. 324. Slik også Christophe Reymond, Institutions, decision-making procedure and the settlement of disputes in the European Economic Area, Common Market Law Review 30, (1993) s. 449-480, på s. 465.

4. Spørsmålet om hvilke tiltak EU skal treffe, må avgjøres etter de prosedyrer som ble beskrevet i avsnitt 2.1.

5. Jf. St.prp. nr. 100 (1991-92) s. 98.

6. Sven Norberg, Karin Hökborg, Martin Johansson, Dan Eliasson og Lucien Dedichen, EEA Law, A Commentary on the EEA-agreement, Fritzes 1993, s. 144, note 49.

de rettsakter som endres/erstattes, som kan anses som "direkte berørt".

Ytterligere veiledning er å hente i vedleggenes inndeling i avsnitt. Etter mitt syn kan det med styrke hevdes at "den berørte del av vedlegget" ikke uten særskilte holdepunkter vil omfatte mer enn det avsnitt den aktuelle rettsakten hører hjemme i. Det gir liten mening om en reservasjon mot et direktiv om farlige stoffer, som hører hjemme i vedlegg II avsnitt XV, uten videre skulle medføre at samme vedleggs avsnitt IV om husholdningsapparater settes ut av kraft. Dermed som det aktuelle direktivet har bestemmelser om endringer i direktiver som er plassert i andre avsnitt, må det imidlertid antas at også disse direktivene anses "direkte berørt". En reservasjon mot et direktiv om farlige stoffer kan derfor tenkes direkte berøre direktiver oppført i vedlegg II avsnitt XII om næringsmidler.

2.3 Kan man tenke seg måter hvor kommisjonens kompetanse blir utfordret av et eller flere medlemsland slik at spørsmålet om reaksjoner overfor Norge havner i Rådet?

Det fremgår av drøftelsene i avsnitt 2.1 at i den grad det kommer på tale å treffe tiltak overfor Norge som går ut over de automatiske virkninger av en reservasjon, vil det være Rådet som, på forslag av Kommisjonen, fastlegger EUs holdning. Det ligger i dette at EU, og dermed Kommisjonen, ikke kan treffe tiltak overfor Norge uten forutgående rådsbehandling. Spørsmålet om reaksjoner overfor Norge vil derfor alltid bli avgjort av Rådet. Etter det jeg kan forstå må Rådet i slike tilfelle fatte vedtak med enstemmighet.

Det er grunn til å understreke at EØS-avtalen ikke egentlig hjemler "reaksjoner" overfor en part. Det avtalen hjemler er tiltak for å rette opp situasjonen, i betydningen gjenopprette likevekt mellom partenes rettigheter og forpliktelser. Dersom EU skal treffe egentlige reaksjoner overfor Norge, må dette enten skje på områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen, eller ved at avtalen sies opp. I begge tilfelle vil det kreves rådsbehandling av spørsmålet, og Rådets vedtak vil etter det jeg kan bedømme måtte fattes med enstemmighet i slike tilfelle, jf. avsnitt 2.1 ovenfor.

2.4 Hvilke deler av avtalen må suspenderes for å ramme norsk fiskeeksport?

Reglene om handel med fisk og produkter fra havet fremgår av protokoll 9 til EØS-avtalen. En suspensjon av denne delen av EØS-avtalen er imidlertid ikke noen automatisk konsekvens av reservasjoner mot endringer i et vedlegg til avtalen. En slik reservasjon kan bare lede til at deler av et vedlegg til avtalen settes ut av kraft, ikke protokoller. Dette medfører at eventuelle tiltak mot norsk fiskeeksport på områder som er omfattet av EØS-avtalen protokoll 9 må besluttes etter de prosedyrer som ble beskrevet i avsnitt 2.1.

Det er mulig at enkelte av vedleggene, typisk vedleggene I og II inneholder rettsakter av betydning for norsk fiskeeksport, slik at en reservasjon med endrin-

ger i disse vedleggene kan medføre at rettsakter som er fordelaktige for norsk fiskeeksport settes ut av kraft. Et eksempel er reservasjon mot endringer i Vedlegg I Veterinære og plantesanitære forhold.

Det kan kanskje tenkes at EU vil vurdere å treffe tiltak som rammer norsk fiskeeksport som et beskyttelsestiltak etter EØS-avtalen art. 112. Situasjonen vil da være at det er en tvist i EØS-komiteen, eksempelvis om hva som er "den berørte del av vedlegget", som ikke finner sin løsning. Etter EØS-avtalen art. 111 nr. 3 annet ledd kan beskyttelsestiltakene ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å gjenopprette manglende likevekt mellom avtale partene. Etter mitt syn kan derfor et beskyttelsestiltak fra EUs side neppe gå lenger enn til å unnlate å anvende de deler av vedlegget som etter EUs syn anses som "direkte berørt" ved den foreslåtte endringen. Sagt med andre ord kan et beskyttelsestiltak fra EUs side neppe innebære mer enn å etablere den situasjon som etter EUs syn er konsekvensen av reservasjonen mot det aktuelle direktivet. Her er det imidlertid rom for uenighet, og derfor grunn til å understreke at EFTA-siden alltid har muligheten til å unngå at EU har adgang til å treffe mottiltak etter EØS-avtalen art. 111 nr. 3 ved å si seg enig i EUs syn på hva som utgjør "den berørte del av vedlegget".

Det er videre grunn til å understreke at beskyttelsestiltakene må være generelle i den forstand at de er rettet mot alle avtalepartene. Dette er i seg selv ikke til hinder for at de tiltak som treffes er av en slik art at de i første rekke rammer eksempelvis Norge.

EØS-avtalen art. 111, som hjemler tiltak som tar sikte på "å gjenopprette mulig manglende likevekt", må forstås slik at en uløst tvist om forståelsen av EØS-avtalen ikke gir adgang til å treffe beskyttelsestiltak med et pønalt tilsnitt. Dette fremgår av EØS-avtalen art. 112 nr. 2 som bestemmer at beskyttelsestiltakenes omfang og varighet skal begrenses til det som er "strengt nødvendig for å rette opp situasjonen". Konsekvensen av dette er at med mindre EFTA-sidens reservasjon gjelder endringer i et vedlegg som har (in)direkte betydning for fiskeeksporten, vil det være i strid med EØS-avtalen å treffe tiltak rettet mot norsk fiskeeksport.

2.5 Dersom norsk fiskeeksport rammes av en slik suspensjon, vil dette kunne forsvares som proporsjonalt?

EØS-avtalen gir ikke anvisning på proporsjonalitetsvurderinger ved vurderingen av hva som er "den berørte del" av et vedlegg. Heller ikke gis det anvisning på forholdsmessighetsvurderinger ut over det som ligger i kravet om at de beskyttelsestiltak som eventuelt treffes skal være begrenset til det som er "strengt nødvendig" for å rette opp situasjonen, jf. EØS-avtalen art. 111 nr. 3 sammenholdt med art. 112 nr. 2. Dette medfører at proporsjonalitetsvurderinger strengt tatt først er aktuelle der det treffes tiltak etter reglene i EØS-avtalen art. 114. Der EU treffer tiltak etter EØS-

avtalen art. 111 nr. 3, vil det være EFTA-siden som, eventuelt, treffer tiltak etter art. 114.

Jeg velger å forstå spørsmålet slik at det spørres om tiltak truffet etter EØS-avtalen art. 111 sammenholdt med art. 112 nr. 2 som rammer norsk fiskeeksport, kan anses "strengt nødvendige" for å rette opp den situasjonen uenigheten om hva som er "den berørte del av vedlegget" skaper. Det fremgår av drøftelsene foran at suspensjon av "den berørte del av vedlegget" er en automatisk følge av at man ikke blir enige i EØS-komiteen. Det fremgår også at "den berørte del av vedlegget" må forstås slik at det maksimale som kan suspenderes er hele det aktuelle vedlegget. Dette medfører at ensidige tiltak etter EØS-avtalen art. 111 sammenholdt med art. 112 nr. 2 neppe kan gjelde andre deler av avtalen enn det aktuelle vedlegget.

Det ligger i dette at en suspensjon av (deler av) et vedlegg som rammer norsk fiskeeksport bare vil være tillatt der den endringen EFTA-siden reserverer seg mot gjelder dette vedlegget. For øvrig viser jeg til avsnitt 2.4 ovenfor.

2.6 Vil Norge kunne påklage tiltaket for EFTA-domstolen, og vil det være et mulig utfall av saken at komiteens vedtak kjennes ugyldig som uproporsjonalt eller som ikke gjeldende "berørte deler" av EØS-avtalen, eller som ikke midlertidig av karakter?

EFTA-domstolen har ikke kompetanse til å vurdere lovligheten av tiltak truffet av EU, og hverken EU eller EUs medlemsstater kan saksøkes for EFTA-domstolen. Spørsmålet om de beskyttelsestiltak EU har truffet etter art. 111 nr. 3 sammenholdt med art. 112 nr. 2 kan likevel tenkes komme opp for EFTA-domstolen. Situasjonen vil da måtte være at en person hevder å ha krav på en viss behandling, og dette kravet bygger på en rettsakt som hører hjemme i den del av et vedlegg til EØS-avtalen EU har truffet beskyttelsestiltak mot. I en slik situasjon kan det tenkes at spørsmålet om EUs beskyttelsestiltak er berettiget aktualiseres i en sak for en domstol i en EFTA-stat. Denne domstolen vil da, etter ordningen i Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkingsorgan og en domstol (ODA) art. 34, kunne spørre EFTA-domstolen om å ta stilling til spørsmålet. EFTA-domstolens tolkningsuttalelse er rådgivende for den domstol som spør, og ikke på noen måte bindende for EU.

Mer tenkelig er det at spørsmålet om de beskyttelsestiltak EU har truffet er i tråd med EØS-avtalen kommer opp for EF-domstolen. Situasjonen vil da være at myndighetene i et EU-land nekter å anerkjenne eksempelvis kontroller utført av norske veterinærmyndigheter under henvisning til at reglene om gjensidig anerkjennelse av slike kontroller er å finne i en del av EØS-avtalen det er truffet beskyttelsestiltak mot. Der denne avgjørelsen angripes for nasjonal domstol, har denne adgang etter art. 234 EF til å forelegge spørsmålet om EUs tiltak er i tråd med EØS-avtalen for EF-domstolen. Det følger av EF-domstolens praksis at den nasjonale domstol ikke kan underkjenne EUs tiltak uten at

EF-domstolen har blitt forelagt spørsmålet, og kommet til at tiltaket er uberettiget.¹ En slik avgjørelse fra EF-domstolen vil, selv om den er rettet til den nasjonale domstol som har forelagt spørsmålet, også medføre at alle andre domstoler i EU må legge til grunn at beskyttelsestiltaket er uberettiget i den utstrekning dette er fastslått av EF-domstolen. Videre vil det EU-organ som har truffet tiltaket måtte trekke konsekvensene av EF-domstolens avgjørelse, det vil si endre vedtaket sitt.² Det vil imidlertid gå lang tid før EF-domstolens avgjørelse foreligger. Alene behandlingstiden for saker etter art. 234 EF i EF-domstolen er 18-20 måneder.

2.7 Hva kan sies om uttrykket "midlertidig suspensjon"?

2.7.1 Oversikt

Uttrykket "midlertidig suspensjon", eller som det heter i EØS-avtalen; "midlertidig opphør", gir grunnlag for å behandle to problemstillinger. Den ene problemstillingen er hva som ligger i "midlertidig". Dette er spørsmålet om når opphøret starter å løpe, og når det opphører. Den andre problemstillingen gjelder de rettslige virkningene av at den berørte del av vedlegget er satt ut av kraft. Problemstillingene behandles under henholdsvis 2.7.2 og 2.7.3 nedenfor.

2.7.2 "Midlertidig"

Etter EØS-avtalen art. 102 nr. 5 skal et midlertidig opphør av de berørte deler av det aktuelle vedlegget til avtalen tidligst få virkning seks måneder etter utløpet av fristen for å komme til enighet i EØS-komiteen. Denne fristen er seks måneder etter at saken ble forelagt EØS-komiteen, eller den dag det aktuelle regelverket trer i kraft i EU. Det fremgår imidlertid av art. 102 nr. 5 at opphøret under ingen omstendighet begynner å løpe før det aktuelle regelverket er "gjennomført i Fellesskapet". Direktiver gir som regel en frist for gjennomføring. Der reservasjonen gjelder innlemmelse av et direktiv i EØS-avtalen, er imidlertid denne fristen tilsynelatende uten betydning. Det avgjørende synes å være når direktivet rent faktisk er gjennomført i EUs medlemsland.³ Dette kan være på et tidligere tidspunkt enn ved utløpet av gjennomføringsfristen, men vil nok heller være et senere. Det er dermed "den tregeste gutten i EU-klassen" som bestemmer når et midlertidig opphør begynner å løpe. Det kan neppe utelukkes at denne tolkningen vil imøtegås, selv om den skulle være sikker nok. Dersom dette gjøres, foreligger det en tvist om forståelsen av EØS-avtalen. Denne vil måtte finne sin løsning i EØS-komiteen etter de regler som

1. Dette følger av sak 314/85, Foto-Frost mot Hauptzollamt Lübeck-Ost, Sml. 1987 s. 4199.

2. Dette følger av blant annet sak 66/80, SpA Internazionale Chemical Cooperation mot Amministrazione delle Finanze dello Stato, Sml. 1981 s. 1191.

3. Slik Norberg et al. s. 144, note 53. Spørsmålet er, så vidt jeg kan se, ikke nevnt i St. prp. nr. 100 (1991-92).

følger av EØS-avtalen art. 111. Dersom det ikke oppnås enighet, vil det være adgang til å treffe beskyttelsestiltak etter art. 111 nr. 3.

Hevdes det først at det ikke er den faktiske gjennomføringen som er avgjørende, synes det nærliggende å legge det til grunn at opphøret begynner å løpe på det tidspunkt direktivet skulle vært gjennomført i EU-landenes nasjonale rettssystemer.

Der reservasjonen gjelder innlemmelse av en forordning, vil ikrafttredelsestidspunktet for forordningen være det avgjørende, fordi forordninger gjelder umiddelbart i EU.

Den berørte del av vedlegget vil være satt ut av kraft til partene enten blir enige om noe annet, eller reservasjonene mot endringer i vedlegget frafalles.

2.7.3 Rettslige virkninger av opphør

De rettslige virkningene av opphør faller i to. For det første har opphøret konsekvenser for regelproduksjonen i EØS. Virkningen av at den berørte del av vedlegget settes ut av kraft, vil her være at nye direktiver utarbeidet av EU som hører hjemme i den berørte del av vedlegget ikke vil bli foreslått innlemmet i EØS-avtalen. EØS-avtalen har ingen bestemmelser om at EFTA-landenes deltakelse i forberedelsen av nytt regelverk påvirkes, men det er ikke urimelig å anta at EFTA-landenes innflytelse over utformingen av rettsakter som hører hjemme i den del av vedlegget som er satt ut av kraft kan bli redusert.

For det annet vil opphøret ha rettslige virkninger for aktørene på de saksområder som er regulert i den del av vedlegget som er satt ut av kraft. Det er her grunn til å skille mellom de situasjoner som faller inn under det eller de direktiver man har reservasjoner mot, og de som faller inn under de øvrige bestemmelsene i den berørte del av vedlegget.¹

På de områder som er omfattet av det eller de direktiver man har reservert seg mot, vil rettstilstanden være som om direktivene ikke forelå. Dette innebærer at spørsmål om markedsadgang og lignende, må løses på grunnlag av bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel. Dette medfører at en reservasjon mot et direktiv om eksempelvis tilsetningsstoffer ikke nødvendigvis innebærer at produkter som tilfredsstiller direktivets krav kan nektes tilgang til det norske markedet. Vurderingen av dette spørsmålet må skje på bakgrunn av EØS-avtalen art. 11 og 13. Norske myndigheter vil imidlertid stå temmelig fritt til å regulere bruken av de aktuelle stoffene i innenlandsk produksjon, selv om også slik regulering kan aktualisere forholdet til EØS-avtalen art. 11 og 13. Eksempelvis vil et forbud mot bruk av visse stoffer kunne betraktes som et tiltak med tilsvarende virkning som en kvantitativ importrestriksjon,

og dermed måtte vurderes mot EØS-avtalen art. 11 og 13.

Når vurderingen skjer mot artiklene 11 og 13, vil det nok være av betydning at det foreligger et harmonisert regelverk i EU-pilaren, slik at det skal mer til for å få gjennomslag for at eksempelvis hensynet til menneskers liv og helse tilsier begrensninger i markedstilgangen.

I den grad de norske reglene er strengere enn dem som følger av det direktivet man har reservert seg mot, vil situasjonen være at norske varer tilfredsstiller de krav som gjelder i EU-landene, og de vil derfor ha markedsadgang etter reglene i EØS-avtalens hoveddel.

De delene av vedlegget som settes ut av kraft som følge av reservasjonen mot endringer, vil regulært være gjennomført i norsk rett. Her vil derfor situasjonen være at EU-produkter vil ha tilgang til det norske markedet i samme grad som før opphøret, på samme måte som norske produkter vil tilfredsstille de krav som gjelder i EU, forutsatt av produktene faller inn under bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel.² For slike produkter vil opphøret ikke ha annen virkning enn at avtalepartene nå, innen de rammer som følger av bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel, står fritt til å endre sin lovgivning på de aktuelle områdene. For EU-landene vil denne adgangen være begrenset av at de direktivene osv., som midlertidig er satt ut av kraft under EØS-avtalen, fremdeles er bindende fellesskapsrett. Dette medfører at det enkelte EU-lands eventuelle nye regler må være begrenset til å gjelde produkter fra EFTA-landene. Dette vil i sin tur medføre at det antakelig bare er de hensyn som er nevnt i EØS-avtalen art. 13 som kan legitimere tiltakene, fordi reglene nødvendigvis vil måtte være opprinnelsesbaserte i sin utforming.³

Som nevnt er en virkning av at den berørte del av vedlegget settes ut av kraft, at det ikke vil bli foreslått nye endringer i de aktuelle delene av vedlegget. Dette kan lede til ulik utvikling av regelverket i EØS og EU. Det er imidlertid ingen ting i veien for at norske myndigheter gir regler med et innhold som samsvarer med de regler som gjelder i EU. I den grad disse reglene gjelder produkter som faller inn under reglene i EØS-avtalens hoveddel, vil de negative virkningene for norske produkters markedsadgang begrenses.

Hittil har jeg fokusert på de tilfellene der deler av et vedlegg til EØS-avtalen som er satt ut av kraft gir

2. Det kan tenkes tilfelle der produkter som ikke omfattes av EØS-avtalen art. 8 får markedsadgang som følge av bestemmelser i et vedlegg til avtalen. Dersom de aktuelle delene av vedlegget settes ut av kraft, gir ikke EØS-avtalen markedsadgang. Markedsadgangsspørsmålet må da vurderes mot Norges øvrige avtaler med EU og medlemsstatene, samt WTO-regelverket.

3. Nærmere om dette, se eksempelvis Finn Arnesen og Hans Petter Graver, Rettslige sider ved Norges EU-rettede avtaler, Makt- og demokratiutredningen 1998-2003, Rapportserien nr. 19, Oslo 2000, avsnitt 5.3.2.3.

1. Om dette, se også Finn Arnesen og Hans Petter Graver, Rettslige sider ved Norges EU-rettede avtaler, Makt- og demokratiutredningen 1998-2003, Rapportserien nr. 19, Oslo 2000 s. 16 til 17.

regler om produktkrav og lignende. Situasjonen blir noe annerledes der de aktuelle delene av vedlegget gir regler om eksempelvis gjensidig anerkjennelse av kontroller og tilsynsordninger. Her vil et opphør av slike regler medføre at EU-landene, fremdeles innenfor de rammer som følger av bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel, vil kunne underkaste norske produkter nye kontroller, og norske aktører nytt tilsyn. Det er liten tvil om at det her ligger muligheter for betydelige reelle begrensninger i norske varers markedstilgang, ikke minst for så vidt angår fiskeriprodukter.

2.7.4 Adgangen til å avtale andre løsninger

I de to foregående avsnittene har jeg behandlet det jeg oppfatter å være de automatiske følgene av et opphør. Det er selvfølgelig ingen ting i veien for at partene, gjennom forhandlinger i EØS-komiteen blir enige om noe annet. Det som er beskrevet ovenfor er derfor virkningene av midlertidig opphør dersom man ikke blir enige om noe annet.

2.8 Kan en tenke seg rettslig prøving av andre deler av traktatgrunnlaget?

Slik jeg ser det, vil en reservasjon aktualisere en rekke problemstillinger knyttet til virkningene av reservasjonen, men ingen egentlig rettslig prøving av andre deler av EØS-avtalen. Det kan selvfølgelig tenkes at en reservasjon kan aktualisere spørsmålet på EUs side om det er bryet verdt å videreføre EØS-ordningen. Eventuelle tiltak i denne retning, som for eksempel en oppsigelse av EØS-avtalen, vil kreve enstemmighet i Rådet, og er derfor neppe særlige aktuelle. Mer nærliggende er det kanskje at samarbeidet rent faktisk svinner hen. Rettslig sett skal det mye til for et opphør.

Et alternativ til å reservere seg mot at det aktuelle direktivet innlemmes i EØS-avtalen, kan være å benytte adgangen etter EØS-avtalen art. 97 til å ha lovgivning som avviker fra avtalens krav. Denne adgangen er betinget av at lovgivningen er opprinnelsesnøytral, og at EØS-komiteen "fastslår at den endrede lovgivning ikke medfører at avtalen ikke vil virke tilfredsstillende". Hans Petter Graver har diskutert om det finnes begrensninger i EØS-komiteens kompetanse, dels slik at det er situasjoner hvor EØS-komiteen ikke kan fastslå dette, og dels slik at det er situasjoner der den enkelte EFTA-stat har krav på at EØS-komiteen fastslår at den endrede lovgivning ikke medfører at avtalen ikke vil fungere tilfredsstillende.¹ Det sistnevnte spørsmålet besvarer Graver bekreftende for de situasjoner der en medlemsstat i EU har adgang til å opprettholde eller endre sin lovgivning etter reglene i art. 95 nr. 4 og nr. 5 EF. Jeg er enig med Graver i hans tolkning av EØS-avtalen art. 97, men det er grunn til å

påpeke at EØS-komiteens beslutning ikke vil kunne gjøres til gjenstand for domstolsprøving.

Adgangen etter EØS-avtalen art. 97 til å ha avvikende lovgivning kan fremstå som et alternativ til å reservere seg mot endringer i et vedlegg. Dette fordi EØS-avtalen for øvrig ikke påvirkes, og heller ikke stillingen til de øvrige landene i EFTA-pilaren. Det kan imidlertid innvendes at det ikke fremstår som lojalt mot EØS-avtalens system å akseptere at et direktiv man ikke har ønske om å følge innlemmes i avtalen. Mot dette kan det innvendes at fleksibiliteten i EØS-avtalen art. 97 innebærer at det faktisk er mer lojalt mot avtalens intensjoner å benytte denne bestemmelsen enn reservasjonsretten.

Der EØS-komiteen fastslår at den endrede lovgivningen vil medføre at avtalen ikke vil virke tilfredsstillende, vil det være et traktatbrudd ikke å respektere det eller de aktuelle direktivene. Slik sett fremstår bruk av EØS-avtalen art. 97 som en mer usikker garanti mot uønsket regelverk enn bruk av reservasjonsretten.

2.9 Vil en kunne finne parallelle eksempler i EUs rettspraksis mhp EU-kommisjonens reaksjoner på manglende implementering? Hvis ikke - hvorfor ikke?

En bruk av reservasjonsretten under EØS-avtalen er, i motsetning til manglende gjennomføring av fellesskapsrettsakter i EU, en legitim handling. Poenget med reservasjonen er jo nettopp at EFTA-siden sier at den ikke vil påta seg en forpliktelse til å gjennomføre det aktuelle regelverket. Parallellen i EU er derfor ikke manglende gjennomføring, men at Rådet ikke kommer til den nødvendige enighet om vedtakelse av nye rettsakter. Dette har selvfølgelig aldri vært gjenstand for noen form for sanksjoner fra EU-kommisjonens side.

EF-traktaten gir ikke anvisning på noen egentlige sanksjoner mot en medlemsstats mangelfulle gjennomføring av fellesskapsrettslige regler. Virkemiddelet mot slik opptreden er i fellesskapsretten, som under EØS-avtalen, traktatbruddssøksmål. Dersom en fellende dom ikke etterkommes, kan dette danne grunnlag for et nytt traktatbruddssøksmål. Artikkel 228 EF gir hjemmel for å pålegge en medlemsstat som ikke etterkommer en fellende dom fra EF-domstolen en "bot" eller tvangsmulkt. En slik bot eller tvangsmulkt ilegges ved dom i EF-domstolen, på forslag fra Kommisjonen. Kommisjonen har således ikke kompetanse til selv å ilegge medlemsstatene bøter eller tvangsmulkt. Bestemmelsen kom inn i traktaten med Maastrichttraktaten. Den første dommen hvor hjemmelen er benyttet falt 4. juli 2000, og Hellas ble her ilagt en tvangsmulkt på 20 000 Euro for hver dags forsinkelse med å treffe de tiltak som er nødvendige for å etterkomme den tidligere fellende dommen, regnet fra 4. juli 2000.² I dommen gis det nyttige anvisninger på de kriterier som legges til grunn ved kalkuleringen av tvangsmulkten. Hovedelementene er overtredelsens

1. Se Finn Arnesen og Hans Petter Graver, Rettslige sider ved Norges EU-rettede avtaler, Makt- og demokratiutredningen 1998-2003, Rapportserien nr. 19, Oslo 2000, s. 24 til 28.

2. Se sak C-387/7, Kommisjonen mot Hellas, dom 4. juli 2000, ennå ikke publisert i domssamlingen.

karakter, varighet og behovet for at boten skal virke preventivt.¹

Traktaten om det europeiske kull- og stålfellesskap, EKSF-traktaten, gir i art. 88 hjemmel for å ilegge medlemsstatene, temmelig drakoniske, sanksjoner. Sanksjonene ilegges av Kommisjonen, som må ha Rådets samtykke. Rådets samtykke gis med to tredjedels flertall. Sanksjonene kan prøves for EF-domstolen. Hjemmelen er aldri benyttet.

Det er grunn til å understreke at det bare er adgang til å ilegge tvangsbøter der en medlemsstats mislighold av forpliktelsene etter fellesskapsretten består i manglende etterkomning av en fallende dom i EF-domstolen, og at det kreves en ny dom i EF-domstolen for å ilegge tvangsbøten. En medlemsstats manglende gjennomføring av fellesskapsrettslige regler i nasjonal rett kan derfor ikke i seg selv gi grunnlag for sanksjoner.

2.10 Eksisterer det rettspraksis i EU med hensyn på et proporsjonalitetsprinsipp i EU-kommisjonens reaksjoner overfor medlemslandene?

Jeg viser her til drøftelsene i avsnitt 2.9 ovenfor. Det er ikke urimelig å se retningslinjene for fastsettelse av tvangsbøter som utslag av et proporsjonalitetsprinsipp.

2.11 Dersom Norges eventuelle bruk av reservasjonsretten medfører at EU tar initiativer som kan føre til opphevelse av EØS-avtalen – er det riktig å si at Norge gjennom WTO-avtalen er beskyttet mot vilkårlige handelstiltak fra EU-land? (Opptreer EU som blokk i WTO-panelsaker?)

Virkningene av WTO-avtalen i fellesskapsretten og medlemsstatenes nasjonale rettssystemer, og for EUs og medlemsstatenes frihet til å opptre overfor tredjeland reiser en rekke, i stor grad uavklarte, problemstillinger. Problemstillingene er gjort til gjenstand for en omfattende diskusjon i litteraturen, i tillegg til at det foreligger atskillig rettspraksis, både fra EF-domstolen og medlemsstatenes nasjonale domstoler om spørsmå-

1. Dommen bygger her på Kommisjonens «Meddelelse vedrørende gjennomføringen af artikel 171 i EF-traktaten», EF-tidende 1996 nr. C 242 s. 6, og «Metode til beregning af tvangsbøder efter artikel 171 i EF-traktaten», EF-tidende 1997 nr. C 63 s. 2.

lene. I denne sammenheng er det tilstrekkelig å påpeke enkelte forhold.²

Både EU og EUs medlemsstater er parter i WTO. Dette medfører at medlemsstatenes plikt til å rette seg etter WTO-regelverket hviler på et folkerettslig og et fellesskapsrettslig grunnlag. Avgjørelsen i Sml. 1994 s. I-4973 viser at tiltak truffet av EU ikke kan angripes som stridende mot WTO av individer eller EUs medlemsstater, med mindre den EU-rettsakt som angripes er gitt for å oppfylle forpliktelsene.³ Spørsmålet om EU har oppfylt sine forpliktelser etter WTO må derfor løses etter de prosedyrer WTO-regelverket gir anvisning på. Det ligger i dette at EU vil kunne opptre som part i WTO-panelsaker.

Der en medlemsstat i EU treffer ensidige tiltak mot et tredjeland, oppstår to spørsmål. Et første spørsmål er om fellesskapsretten tillater slike tiltak. Svaret på dette spørsmålet vil avhenge av om tiltaket treffes på et område der EU har eksklusiv kompetanse vis à vis medlemsstatene eller ikke. Når det gjelder de situasjoner vi her har for øyet, vil tiltakene treffes på områder innenfor den felles handelspolitikk, og her er EUs kompetanse eksklusiv. Avgjørelsen i Sml. 1996 s. I-3989 viser at tiltak truffet av en medlemsstat da vil representere et traktatbrudd.⁴

Det neste spørsmålet er om det er den aktuelle medlemsstaten eller EU som kan klages inn for WTO-panelet, og svaret her er at begge muligheter står åpne. EU har vært gjenstand for GATT-panelsaker for brudd foretatt av en medlemsstat, samtidig som den enkelte medlemsstat kan bringes inn. Det samme gjelder under WTO.

2. For to bidrag til avklaring av disse spørsmålene, se Marise Cremona, EC External Commercial Policy after Amsterdam: Authority and Interpretation within Interconnected Legal Orders, i J.H.H. Weiler, ed., The EU, the WTO and the NAFTA, Oxford 2000 s. 5 til 35, og Jacques H.J. Bourgeois, The European Court of Justice and the WTO: Problems and Challenges, samme verk, s. 71 til 125.

3. Sak C-280/93, Tyskland mot Rådet. Se premisenes pkt. 105 flg.

4. Sak C-61/94, Kommisjonen mot Tyskland.

Undervedlegg 4

Brev fra professor dr. juris Hans Petter Graver og dr. polit Ulf Sverdrup til Stortingets utredningsseksjon, Guri Sandborg, datert 8. januar 2001

Betenkning om "vetoretten" i EØS-avtalen

1. Innledning og sammendrag

Vi viser til Deres brev av 20 desember 2000. Vi har valgt å svare på de spørsmål som er stilt gjennom en

sammenhengende fremstilling. Først skisseres de saksbehandlingstrinn som er knyttet i avtalen til opphevelse og midlertidig suspensjon av deler av avtalen. Deretter skisseres kompetansen til å treffe beslutninger og å fastlegge fellesskapets holdning innad i EU. Så gir

vi en behandling av hvilken rekkevidde en midlertidig suspensjon av deler av avtalen kan få, og mulighetene for en eventuell rettslig prøving av dette. Endelig skisserer vi noen betraktninger rundt hva som taler for at EU vil gå til mottiltak av forskjellig type. Fremstillingen er begrenset til norske forhold. Formelt sett nedlegger jo ikke Norge veto i EØS-komiteen, men i EFTA slik at EFTA nedlegger veto i EØS-komiteen. Dette innebærer at vedtaket får virkning for hele EØS, dvs. også for forholdet mellom de øvrige avtalepartene innbyrdes. Vi går ikke inn på virkninger for de andre EFTA-landene eller for relasjonene mellom Norge og dem.

Det er ikke noe avtalebrudd om en EFTA-stat hindrer EFTA-blokken i å medvirke til at nye direktiver innlemmes i EØS-avtalen. En slik opptreden innebærer imidlertid et avvik fra en hovedmålsetting for avtalen, nemlig dynamikk og homogenitet mellom reglene i EU og EØS. Dette avviket fører rettslig til at avtalen kan bli justert med sikte på å gjenopprette balansen, enten i form av at alternativer legges til den, eller i form av at deler av den suspenderes. Avviket kan også politisk sett påvirke arbeidet frem mot den felles målsettingen om dynamikk i utviklingen av forholdet mellom Norge og EU. I den grad dette setter Norge i en situasjon som det oppfattes som ønskelig fra norsk side å endre, vil det kunne øke EUs spillerom for forhandlinger med Norge om EØS-relaterte forhold og om andre forhold.

Generelt er vår konklusjon at de rent rettslige konsekvenser av at Norge ikke stemmer for å innlemme de tre aktuelle direktivene neppe blir særlig omfattende. Vi anser en oppsigelse av avtalen fra EUs side som svært lite sannsynlig, og dette krever enstemmig vedtak i Rådet. Vi anser det på den annen side som sannsynlig at norsk nei til å ta inn noen av direktivene vil føre til at de direktiver som i dag er del av avtalen, og som de aktuelle direktivene reviderer eller erstatter vil bli suspendert. Den rettslige konsekvens vil sannsynligvis være begrenset til bortfall av harmoniserte regler for tilsetningsstoffer i næringsmidler og visse plantevernmidler. Avtalens virkeområde som sådan berøres ikke og hovedreglene om de fire friheter gjelder fortsatt. Siden det er svært få næringsmidler som i dag går inn under avtalens virkeområde, vil rettslige konsekvenser antakelig bli ganske små. Det må imidlertid tas i betraktning at det skjer en viss handel med EU med næringsmidler utenfor EØS-avtalen, og at bortfall av harmoniserte regler vil berøre også denne samhandelen. Dette vil få følger for norsk næringsmiddeleksport, herunder fiskeeksport til EU i den grad de aktuelle direktivene har regler som gjelder for slike produkter.

Der hvor man kan forvente mer omfattende konsekvenser, er på EUs holdning utenfor det som i dag følger av avtalen, dvs. i utviklingen av avtalen fremover og på samarbeidet utenfor EØS-avtalen. Disse relasjonene er ikke rettslig regulert på samme måte, og utviklingen av dem kan således ikke kartlegges gjennom en rettslig analyse. Man kan oppleve at Norge blir satt under press til likevel å godta de aktuelle direktivene,

eventuelt også andre regler, for å oppnå hensiktsmessige løsninger på andre områder, eller at løsning på andre områder blir utsatt med den begrunnelse at man har en uløst konflikt i forhold til EØS-avtalen. Det kan også tenkes at Norge i en neste runde blir tilbudt en tilfredsstillende løsning på området for de aktuelle direktiver mot å gi konsesjoner til EU på andre områder. Vi vil imidlertid understreke at utviklingen vil være bestemt av politiske handlinger i EU og EFTA-statene, herunder Norge og at den derfor vil kunne påvirkes av norske myndigheters opptreden.

2. De rettslige alternativer

EØS-avtalen har som siktemål å opprette et dynamisk og ensartet EØS. På denne bakgrunn fastslår art. 98 at straks EF-kommisjonen begynner å utarbeide nytt regelverk på et område som omfattes av avtalen, skal den innlede kontakt med EFTA-statene og til en viss grad trekke dem med i prosessen. I art. 102 nr. 1 er slått fast at EØS-komiteen skal treffe beslutning om endring i et vedlegg til avtalen så nær som mulig i tid etter at Fellesskapet har vedtatt tilsvarende nytt regelverk. Målsettingen er med andre ord at reglene knyttet til EØS-avtalen skal speile utviklingen av fellesskapsreglene for det indre marked for å opprettholde regel-fellesskapet mellom EØS og EUs indre marked.

EØS-avtalen er imidlertid ikke noe overnasjonalt fellesskap med lovgivningsmyndighet. Avgjørelser om endringer eller tilføyelser til EØS-avtalen kan derfor ikke treffes uten at alle parter er enige, og ingen part blir forpliktet uten vedkommende parts uttrykkelige tilslutning. Dette fremgår uttrykkelig av art. 93 nr. 2. Dette innebærer at EFTA-statene ikke kan kreve at en ny fellesskapsregel innlemmes i avtalen uten tilslutning fra EU, og at nye regler for fellesskapet ikke kan bli del av EØS-avtalen uten tilslutning fra EFTA-siden. Fellesskapet kan med andre ord ikke lovgi med virkning for EFTA-landene. Det er dette som ofte betegnes som EFTA-landenes "reservasjons-" eller "vetorett". EFTA-statene kan selvsagt ikke hindre at EU vedtar nye regler som gjelder for EUs indre marked, men kan hindre at reglene blir del av EØS. Dette er en viktig følge av EØS-avtalens formelle karakter av en folkerettslig avtale mellom partene.

Hvis EFTA-siden nekter å godta at et eller flere direktiver som EU mener berøres av avtalens virkeområde innlemmes i avtalen, vil EU med sikkerhet generelt hevde at en slik holdning strider mot avtalens målsetting om et dynamisk og ensartet samarbeidsområde. EFTA vil like sikkert hevde at avtalen forutsetter enighet for innlemmelsen av nye rettsakter, og at det er helt regulært og regulert i avtalen at den ene parten ikke ønsker konkrete rettsakter. Det er neppe til å komme utenom at rettslig sett er det ikke noe irregulært i at beslutningsretten i avtalen brukes til å avvike fra homogenitetsmålsettingen. På den annen side er det like klart at i et rettslig fellesskap som avtalen er, gir dette den annen part rett til å treffe tiltak for å gjenopprette balansen i avtalen. Det er også klart at det å nekte

å ta inn i avtalen relevant fellesskapsregelverk er et avvik fra en av avtalens sentrale målsettinger som det hittil har vært full enighet mellom partene om.

Det er to rettslige hovedalternativer når det gjelder mottrekk EU kan foreta seg som følge av at nye rettsakter ikke innlemmes i avtalen. Det ene er at EU kan komme til at avtalen ikke lenger har noe poeng, og si den opp etter art. 127 med tolv måneders varsel. Avtalen stiller ikke krav til saklighet eller rimelighet for en slik oppsigelse og gir ingen regulering av prosedyren frem mot en slik handling. Det gjelder således ingen regler i avtalen som kan sies å begrense adgangen til å gå til oppsigelse, og at dette bare kan skje under forutsetning om proposjonalitet eller lignende. Den beskyttelse Norge har i samhandelen med EU i et slik tilfelle, vil være regulert av alminnelige internasjonale regler for handlen som for eksempel WTO-avtalen og eventuelle ordninger som kan fremforhandles med EU.

Det andre alternativet er de saksbehandlingstrinn som EØS-avtalen skisserer i art. 102 flg. De kan føre til en midlertidig suspensjon av enkelte sekundære rettsakter (direktiver og forordninger) knyttet til avtalen. At suspensjonen er midlertidig betyr at den bare gjelder inntil partene har funnet en tilfredsstillende løsning på problemet. Suspensjonen gjelder imidlertid helt til partene blir enige om å bringe den til opphør.

Etter art. 102 nr. 3 skal EØS-komiteen "særlig bestrebe seg på å finne en gjensidig godtakbar løsning dersom det oppstår et alvorlig problem på et område som i EFTA-statene hører inn under den lovgivende myndighets kompetanse". Dette betyr at dersom et nei i Stortinget som lovgiver hindrer regjeringen i å medvirke til at et vedlegg til EØS-avtalen blir endret ved at et nytt direktiv tas inn, skal komiteen søke å finne en annen, gjensidig godtakbar løsning.

Dersom komiteen ikke kan finne en slik gjensidig godtakbar løsning, skal den likevel etter art. 102 nr. 4 "undersøke alle andre muligheter for at denne avtale fortsatt skal kunne virke tilfredsstillende, og treffe enhver beslutning for dette formål, herunder konstatere at lovgivningen anses likeverdig". Hvis det ikke er truffet noen slik beslutning innen seks måneder, trer mekanismen i art. 102 nr. 5 inn. Det vil si at "den berørte del av vedlegget" midlertidig trer ut av kraft, med mindre EØS-komiteen beslutter det motsatte. Siden EØS-komiteen treffer sine beslutninger ved enighet mellom Fellesskapet og et samstemt EFTA, jf. art. 93 nr. 2, må Fellesskapet og EFTA-statene være enige om en slik beslutning. Virkningen av at vedlegget trer ut av kraft inntreffer seks måneder etter fristen i art. 102 nr. 4. I mellomtiden skal EØS-komiteen "fortsette sine bestrebelser på å komme til enighet om en gjensidig godtakbar løsning slik at opphøret kan avbrytes så snart som mulig".

Gangen etter at Norge eventuelt har "benyttet reservasjonsretten" er således at partene i de første seks måneder etter denne hendelsen først skal søke å finne en annen, gjensidig godtakbar løsning, dernest skal undersøke alle andre muligheter for at avtalen skal

kunne virke tilfredsstillende til tross for at det ikke oppnås enighet om de aktuelle direktivene. Hvis dette ikke lykkes, og det ikke lykkes partene å komme til enighet om å stanse suspensjonen av den berørte del av vedlegget, starter en ny seks månedersfrist å løpe. Blir ikke partene enige heller innenfor denne, trer den berørte del av vedlegget ut av kraft, et år etter møtet hvor reservasjonsretten er benyttet.

Avtalen er noe uklar på hva som skal til for at disse fristene skal begynne å løpe. Utgangspunktet er art. 102 nr. 1 som sier at EØS-komiteen skal "treffe beslutning om endring i et vedlegg til denne avtale så nær som mulig i tid etter at Fellesskapet har vedtatt tilsvarende nytt regelverk". Fristene begynner imidlertid ikke å løpe før spørsmål om endring av et vedlegg er "forelagt" EØS-komiteen. I praksis forelegges ikke saker for komiteen før det er enighet om dem.¹ Eventuelle forhandlinger, slik som i de aktuelle sakene, skjer derfor uten at en frist om suspensjon av vedleggene henger over hodet på partene. Avtalen har ingen formell regulering av når en sak skal bringes inn for komiteen. Den gir imidlertid i art. 92 nr. 2 hver av partene rett til å bringe en sak opp. Fellesskapet kan således ensidig sette fristene i art. 102 nr. 4 og 5 igang med å løpe, ved å bringe saken opp for EØS-komiteen.

3. Kompetanse og saksbehandling internt i EU

I forhold til opptreden i EØS-komiteen, er det Kommisjonen som representerer Fellesskapet, se art. 94 nr. 1. Fra EUs side er det imidlertid i utgangspunktet Rådet som har kompetansen til å inngå og endre avtaler med tredjeland, se art. 300 EF og RfO 2894/94 om visse gjennomføringsbestemmelser til avtalen om Det Europiske Økonomiske Samarbeidsområdet.

Skulle EU ønske å bringe avtalen til opphør etter art. 127, er dette en avgjørelse som treffes av Rådet ved enstemmighet etter forslag fra Kommisjonen, jf. art. 300 EF nr. 2 annet ledd. I alle tilfelle hvor det er snakk om å treffe tiltak etter art 102 i EØS-avtalen, er det også Rådet som har kompetansen. Dette fremgår av art. 300 nr. 2 og av art. 1 nr. 3 bokstav b i RfO 2894/94. Hvis det er snakk om å fastlegge EUs holdning med sikte på å finne alternativer til å innlemme et direktiv, vil Rådet ha kompetanse til å treffe en slik avgjørelse etter de avstemningsregler som gjelder for vedkommende område. Siden de aktuelle direktivene er fastsatt med hjemmel i daværende art. 100A EF, vil Rådet ha myndighet etter reglene om kvalifisert flertall.

Dette fører til at gangen i EUs saksbehandling som kan forventes blir som følger. Når det gjelder avgjørelsen om å bringe saken inn for EØS-komiteen for å sette i gang fristene, ligger denne avgjørelsen til Kommisjonen, da Rådet allerede har vedtatt at de aktuelle direktivene er omfattet av EØS-avtalens område. Siden det trengs aktivt vedtak i EØS-komiteen for å avbryte løpet frem mot at deler av avtalen midlertidig suspen-

1. Se redegjørelsen i St.meld. nr. 12 2000-2001 s. 98-99.

deres, er beslutning i Rådet ikke nødvendig for at denne mekanismen skal inntre. Tvert imot må Rådet med kvalifisert flertall beslutte at EUs holdning er at avtalen skal bestå uten at deler av den settes midlertidig ut av kraft. Rådet kan bare treffe en slik beslutning på forslag fra Kommisjonen, se art. 300 EF nr. 2 og RfO 2894/94 art 1 nr. 3. Dette betyr at det er Kommisjonen som har initiativretten i slike saker. Ingen av Rådets medlemmer kan således få brakt spørsmålet om å "redde" EØS-avtalen opp i Rådet uten Kommisjonens formelle medvirkning.

Er det på den annen side tale om helt å si opp avtalen fra EUs side, er utgangspunktet det motsatte. Dette krever forslag fra Kommisjonen og enstemmig vedtak i Rådet. Et av EUs medlemsland kan således blokkere at EU sier opp EØS-avtalen. Vi ser i det følgende bort fra alternativet om at EU sier opp avtalen.

4. Virkningene av en suspensjon av deler av avtalen

Hvis partene ikke kommer til en løsning i EØS-komiteen, så bestemmer avtalens art. 102 nr. 5 at "den berørte del av vedlegget, slik det er fastslått i samsvar med nr. 2 (skal) betraktes som midlertidig satt ut av kraft". Det er med andre ord EØS-komiteen som fastsetter hvilken del av et vedlegg til avtalen som vil bli berørt av et nytt regelverk. De deler av vedlegget som settes ut av kraft som følge av konflikten er med andre ord de deler som EØS-komiteen har fastlagt som berørt av de omtvistede nye regler.

Regelen om midlertidig suspensjon må ses på bakgrunn av den funksjon vedleggene til EØS-avtalen har for virkemåten til det indre marked. Reglene i avtalens hoveddel innfører fritt varebytte, fri tjenesteytelse, etableringsfrihet og frie arbeidskraft- og kapitalbevegelser. Avtalen hindrer likevel ikke avtalepartene fra å innføre restriksjoner som er nødvendige for å beskytte tvingende hensyn som helse, miljø og sikkerhet. De sikrer heller ikke at reglene som beskytter slike hensyn er identiske i alle land eller at landene gjensidig anerkjenner hverandres kontroller og vedtak. Derfor kan det oppstå restriksjoner på samhandelen som følge av ulike regler og som følge av at hvert land har sine egne kontrollordninger som også importerte varer og tjenester må underkastes. En måte å motvirke dette på er å ha felles regler som varetar de viktige hensyn. Slike finnes i vedleggene i avtalen, som bygger på EUs regelverk. Når EU endrer sine regler, så er det ikke lenger identitet mellom de regler som gjelder innenfor EUs indre marked og de som gjelder i EØS. Derfor forutsetter EØS-avtalen at den skal oppdateres, slik at reglene påny blir identiske. Hvis dette ikke skjer, blir situasjonen den at ett sett regler gjelder i EU og et annet i EØS. Dette vil skape en uholdbar situasjon for EU all den stund EØS-regler også gjelder i EU. En suspensjon av de berørte deler av vedlegget er derfor ikke en sanksjon mot veto fra EFTA-statene, men en naturlig konsekvens av at man ikke lenger har felles harmoniserte regler i hele EØS.¹ Man må derfor regne med som gan-

ske sikkert at de deler av EØS-avtalen som blir endret eller erstattet med de nye reglene, vil bli satt midlertidig ut av kraft hvor de nye reglene ikke aksepteres.

Avtalen gir ikke noe klart svar på hva som skjer dersom det ikke er truffet noe vedtak i EØS-komiteen om hvilke deler av et vedlegg som er berørt. Et mulig svar er å si at dersom slik avgjørelse ikke er truffet, så kommer ikke suspensjonsregelen i art. 102 nr. 5 til anvendelse. En slik tolkning er lite nærliggende fordi det ville gi den ene part i konflikten mulighet til ensidig å hindre at balansen i forholdet gjenopprettes på annen måte enn gjennom beskyttelsestiltak etter art. 112 og 113. Et annet mulig svar er at EU ensidig legger til grunn en tolkning av hva som er den berørte del av vedlegget, og henviser den annen part til reglene om tvisteløsning dersom den ikke er enig i den anvendelse som art. 102 blir gitt. Dette vil ikke innebære at EFTA-landene står rettsløs overfor EUs tiltak, fordi art. 111 gir adgang til å anvende beskyttelsestiltak i slike tilfelle dersom tiltakene fører til "alvorlige økonomiske, samfunnsmessige eller miljømessige vanskeligheter som kan vedvare".

Hvis EU ensidig fastlegger hva den vil betrakte som den berørte del av vedlegget, blir det et rettsspørsmål å ta stilling til om denne holdningen ligger innenfor eller utenfor hva art. 102 gir adgang til. Suspensjonen etter art. 102 nr. 5 er begrenset til EØS-avtalens vedlegg. Slik avtalen er bygget opp må dette omfatte vedlegg og rettsakter som er omfattet i dem, jf. art. 2 bokstav a, men ikke avtalens hoveddel og protokoller. Dette betyr at avtalens anvendelsesområde i forhold til bestemte varer ikke kan endres, da dette er fastlagt i art. 8 og tilhørende protokoller. Avtalen kan således ikke for eksempel suspenderes for norske fiskeprodukter eller for noen annen produktkategori generelt.

Det betyr videre at reglene i avtalens hoveddel om frie bevegelser av varer, tjenester, personer og kapital fortsatt vil gjelde. At en del av et vedlegg suspenderes vil således ikke si at det kan legges restriksjoner på varer fra Norge inn til EU og omvendt. Det Regjeringen uttaler i Europameldingen om at EUs plikt til å avstå fra antidumpingstiltak vil kunne bortfalle på et særskilt område er derfor ikke treffende for varer som faller inn under EØS-avtalen etter art. 8.² Men det vil kunne innebære at norske regler ikke uten videre anses som likeverdige, at norske kontroller og sertifikater ikke uten videre legges til grunn i det indre marked

1. Av den grunn blir det noe misvisende å si som Sejersted m.fl. EØS-rett, Oslo 1995 s. 129 at bestemmelsen gir EU muligheter til å "reagere hardt" mot EFTA. Det bestemmelsen gir, er EU mulighet til å hindre en situasjon hvor de overfor EFTA er bundet av regler de selv ikke lenger praktiserer innenfor fellesskapet.

2. Se St.meld.nr. 12 2000-2001 s. 99. En annen sak er at dette kan bli konsekvensen for varer som ikke faller inn under EØS-avtalen, se nærmere nedenfor.

eller at EU forbeholder seg retten til å ha et høyere beskyttelsesnivå enn Norge. Kort sagt vil det kunne føre til praktiske problemer fordi reglene og forvaltningen ikke er harmonisert og til rettslige skranker der EUs beskyttelse går lengre enn den norske. Situasjonen for de suspenderte områder blir med andre ord den samme som på alle andre områder hvor det ikke finnes harmonisert regelverk. Motsatt vil et norsk nei til å innlemme nye regler og suspensjon av de berørte deler av vedlegget heller ikke gi Norge rett til å legge restriksjoner på produkter fra EU. Også i denne relasjonen vil det da være reglene om fri bevegelighet i avtalens hoveddel som gjelder. Det er altså ikke slik at Norge gjennom å si nei til direktivet om tilsetningsstoffer uten videre kan forby importen av varer fra EU som inneholder de aktuelle tilsetningsstoffene. Det konkrete forbudet må kunne begrunnes ut fra hensynene i EØS-avtalens art. 11 og 13 og vil være underlagt domstolskontroll. Hvis det norske forbudet blir angrepet for domstolen, og den norske argumentasjonen ikke får gjennomslag her, vil Norge måtte godta import av en vare som inneholder det aktuelle stoffet selv om direktivet ikke er del av EØS-avtalen.

EØS-avtalen har tjuto vedlegg som alle er definert i avtalens hoveddel. Det fremgår med andre ord av en tolkning av de enkelte artikler i avtalens hoveddel, hvilket vedlegg en aktuell rettsakt faller inn under. Den dagjeldende mengde av EF-regler som ble inntatt i avtalen, ble plassert i sine respektive vedlegg i forbindelse med EØS-forhandlingene.

Enkelte av vedleggene er inndelt i undergrupper. For eksempel berører de tre aktuelle direktivene alle pkt. XXII under vedlegg II, dvs. næringsmidler under vedlegget som etter art. 23 EØS inneholder regler om tekniske forskrifter, standarder, prøver og sertifisering. Direktiv 95/2 EF viser dessuten til 91/414/EØF om markedsføring av plantefarmasøytiske produkter som er del av pkt. XV farlige stoffer. Direktiv 94/36/EF viser til direktiver og forordninger om farger som brukes for å markere veterinærkontroll og til merking av egg.

Det er etter vårt syn klart at det videste omfang som betegnelsen "de berørte deler av vedlegget" kan gis er de deler av vedleggene som direktivene kan klassifiseres under eller endrer. Det betyr at de tre direktivene alle i utgangspunktet berører gruppen næringsmidler under vedlegg II. Det forhold at direktiv 94/36/EF viser til regler under vedlegg I veterinære forhold, kan etter de konkrete omstendigheter neppe tilsi at deler av dette vedlegget er berørt av direktivet, da henvisningen nettopp går ut på at de regler som er fastsatt her fortsatt skal gjelde. Da direktiv 95/2 også viser til et direktiv under gruppen farlige stoffer, må også denne delen av vedlegget anses berørt. Vi kan ikke se at andre deler av EØS-avtalens vedlegg kan anses berørt av de tre direktivene.

Tiltak under EØS-avtalen vil være underlagt det generelle proposjonalitetsprinsipp. Dette gjelder som et generelt rettsprinsipp i fellesskapsretten og må anses

å være inkorporert i EØS-avtalen i samsvar med art. 6. Bruken av tiltak vil også være underlagt lojalitetsplikten i art. 3. I tilknytning til tolkningen av art. 102 innebærer dette at begrepet "berørte deler" ikke må tolkes videre enn nødvendig. Etter vårt syn vil dette føre til at bare de rettsakter som endres eller direkte berøres av et omtvistet direktiv, vil i utgangspunktet være "berørte" deler av vedlegget. Det er i den forbindelse et poeng at regelen i art. 102 ikke er en sanksjonsregel, men en reparasjonsregel. I unntakstilfeller kan man tenke seg så nær sammenheng mellom reglene på et område at også andre rettsakter må anses berørt.¹ Det avgjørende for vurderingen er at EU ikke skal bli tvunget til å akseptere produkter eller tjenester med avvikende egenskaper fra det som følger av harmoniserte krav det indre marked. Dette fører ikke til at det er noe mål å oppheve de deler av harmoniseringen som fortsatt er felles. Det vil med andre ord si at de berørte deler av EØS-avtalens vedlegg i forhold til de tre direktivene, i utgangspunktet er de rettsakter som nevnes innledningsvis i de tre direktivene som direktiver som endres eller oppheves. Hvorvidt det også skulle være enkelte andre rettsakter som berøres så direkte at de må bortfalle, kan bare besvares etter en konkret gjennomgang av de aktuelle rettsakter. Vi har ikke de nødvendige faglige kvalifikasjoner på feltet til å gjennomføre en slik gjennomgang. Men grovt sett blir konsekvensen av at de berørte deler av vedleggene settes ut av kraft, at EFTA-statene og EU midlertidig ikke har harmoniserte regler med hensyn til forskjellige former for tilsetningsstoffer som konserveringsmidler og fargestoffer i næringsmidler. Dette betyr at produkter som er produsert etter norske regler ikke uten videre tilfredsstiller EUs krav, og at godkjenninger som er gitt av norske myndigheter ikke uten videre legges til grunn av myndighetene i en EU-stat og vise versa. Det betyr imidlertid ikke at avtalens rekkevidde i forhold til ulike varer slik den er definert i art. 8 endres. Avtalen gjelder fortsatt fullt ut for de varer som går inn under for eksempel protokoll 3, selv om enkelte av de harmoniserte regler faller bort.

Bortfall av harmoniserte regler kan imidlertid få konsekvenser for det varebytte som skjer utenfor avtalen, for eksempel i handelen med landbruks- og fiskeprodukter under WTO-avtalen. WTO-avtalen inneholder ikke forpliktelser til harmonisering. Dersom reglene for slike varer og kontrollen med dem likevel er harmonisert slik at man i Norge og EU har like regler og gjensidig godkjenning av hverandres kontroller, får dette selvsagt også virkning for den samhandel som

1. Se St.meld.nr. 12 2000-2001 s. 99. Regjeringen går etter vårt syn her noe langt når den sier at man "ofte" må anta at andre deler av vedlegget faller bort. Man kan neppe si at alle rettsaktene om finansielle tjenester har en slik sammenheng at de må falle bort en bloc. Dette krever en konkret analyse i forhold til det aktuelle regelverk som ikke tas inn i avtalen.

finner sted utenfor EØS-avtalens virkeområde. Dermed får bortfall av like regler og felles kontroller praktiske virkninger også utenfor EØS-avtalens virkeområde. I disse tilfelle kan bortfall av felles regler føre til at EUs adgang til å anvende antidumpingstiltak kan gjenoppstå. Det vil være tilfelle fordi EØS-avtalen ikke gjelder, hvis det er nettopp de regler som bortfaller som regulerer adgangen til gå til slike tiltak.

Avtalen forutsetter at det på tidspunktet for inntreden av den midlertidige suspensjon skal være klart hvilke deler av avtalens vedlegg som omfattes. Hvis partene ikke har fastsatt dette i EØS-komiteen, er det opp til partene å gjøre kjent sin holdning til dette spørsmål for den andre parten. Innad i EU er det Rådet som har kompetanse til å fastlegge holdningen. Antakelig vil det være regelen om kvalifisert flertall som eventuelt vil komme til anvendelse i den konkrete saken da det er snakk om tiltak på områder hvor Rådet har lovgivningskompetanse med kvalifisert flertall, se Rfo 2894/94 art. 1 nr. 3 bokstav b andre strekpunkt. Det kan imidlertid reises spørsmål om hvorvidt en avgjørelse av et slikt spørsmål krever enstemmighet i Rådet som følge av det nye innholdet i art. 300 EF. EØS-avtalen er en type avtale som omfattes av art. 310, og art 300 bestemmer at avgjørelser om inngåelse og suspensjon av slike avtaler skal fastsettes ved enstemmighet i Rådet.

Uansett må man kunne regne med at det forhold at EUs posisjon fastlegges av Rådet etter forslag fra Kommisjonen vil bidra til å moderere rekkevidden av den midlertidige suspensjonen. For ordens skyld kan det nevnes at medlemsstatene ikke enkeltvis kan treffe tiltak som går utover de tiltak som følger av EUs oppføringen i henhold til avtalen. Dette følger av at EØS-avtalen som sådan gjelder med direkte virkning og forrang i medlemsstatene i henhold til fellesskapsretten. Etter EF-domstolens praksis utgjør bestemmelsene i en avtale Fellesskapet har inngått med tredjeland en "integrert del" av Fellesskapets rettsorden.¹

Det er ikke lett å si hva situasjonen blir hvis EU av en eller annen grunn ikke får vedtatt en holdning til hvilke deler av vedleggene i avtalen som skal bli berørt av en suspensjon. I et slikt tilfelle har man liten veiledning med hensyn til hva som er de berørte deler av vedleggene. En mulig løsning er at dette spørsmålet må løses av domstolene på grunnlag en tolkning etter de retningslinjer som er gjennomgått ovenfor. En annen mulig løsning er å si at så lenge verken EØS-komiteen eller noen av partene klart har tilkjennegitt et syn på hvilke deler av vedleggene som er berørt, så inntrengs suspensjon.

Etter vårt syn er det vanskelig å gi noe klart svar her. Momenter som taler for den siste løsningen er hensynet til individene, til rettshomogenitet og til lojalitet i anvendelse av avtalen, alle momenter som er understreket i avtalens forale, formål og grunnleggende

prinsipper. Uenighet mellom partene om utvikling av avtalen er i og for seg ikke noe irregulært og er regulert i avtalen. Dette tilsier at effekten av en slik uenighet ikke bør gjøres større enn nødvendig og gå ut over det partene uttrykkelig vedtar. En situasjon hvor det ikke finnes holdepunkter for hvilke virkninger konflikten har for hvilke regler som gjelder, fører til en uholdbar situasjon for de private rettssubjekter som er gitt rettigheter etter avtalen. På den annen side kan det hevdes at i og med at man ikke har felles regler, må man falle tilbake på hovedreglene i avtalens hoveddel. Selv om dette gir EU en ensidig adgang til å si opp vedlegg til EØS-avtalen, så er dette uttrykkelig regulert flere steder i avtalen bl.a. art. 97 og 102. Men i alle tilfelle forutsetter avtalen enighet eller i det minste en klart uttrykt konflikt mellom partene om tolkning og anvendelse av avtalen. Dette tilsier at domstoler eller andre organer ikke via tolkningsveien anser deler av avtalen bortfalt uten at dette er klart hevdet av en part.

5. Rettslig overprøving

Som vi ser er med andre ord virkningene av uenighet om nye sekundærregler rettslig regulert i avtalen. Avtalen mangler imidlertid rettslige mekanismer for å løse slike konflikter mellom partene. Dersom for eksempel Norge mener EU går for langt i å anse deler av avtalen suspendert, finnes ingen instans i avtalen som Norge kan bringe saken inn for. EUs tiltak, eller tiltak i EUs medlemsstater kan ikke av Norge bringes inn verken for EFTA-domstolen eller EF-domstolen. Konflikten mellom partene må derfor finne sin løsning politisk og ikke rettslig.

Dette gjør situasjonen under EØS-avtalen helt forskjellig fra situasjonen innen EU. I EU er beslutningsmekanismen regulert slik at for de vedtak som må treffes ved enstemmighet, inntrengs intet vedtak å implementere dersom et land nedlegger veto. Det finnes ingen rettslige sanksjoner mot dette. En annen sak er at et land som går mot de andre kan bli utsatt for et uformelt press og initiativ for å endre standpunkt. Å stemme mot et vedtak som treffes ved kvalifisert flertall er selvsagt heller ikke gjenstand for sanksjoner. Dersom vedtaket får tilstrekkelig flertall, må det imidlertid respekteres og implementeres også av land som har stemt imot. Sanksjonene for manglende implementering er regulert i art. 226 og 227 EF. Disse er parallelle til reglene om ESA og EFTA-domstolen i art. 31 og 32 i overvåknings- og domstolsavtalen. Situasjonen i EØS er den at hvis et vedlegg ikke blir vedtatt av EØS-komiteen så inntrengs ingen implementeringsplikt. Det er ikke noe rettsbrudd, og det er intet å sanksjonere. Slik sett er situasjonen parallell til de tilfelle der et vedtak i EU krever enstemmighet. På den annen side regulerer avtalen visse konsekvenser av en slik situasjon for den gjeldende avtale. Dette har intet sidestykke i fellesskapsretten eller traktatene som etablerer EU og fellesskapet.

Selv om avtalen ikke gir rett til å bringe en konflikt om disse spørsmål inn for noen domstol, finnes det

1. Se sak 181/73 Haegeman mot Belgia saml. 1974 s. 449.

indirekte flere måter spørsmålet kan havne for domstolene på. For det første vil spørsmålet om lovligheten av beslutninger truffet i EØS-komiteen og lovligheten av EUs opptreden i forhold til EØS-avtalen kunne komme opp internt i EU for EF-domstolen. Eksempel på en sak hvor dette kan skje er hvis en tysk importør av varer fra Norge av tyske myndigheter må underlegge seg tysk kontroll som følge av at harmoniserte regler suspenderes. Det kan tenkes at importøren mener at suspensjonen, og dermed kontrollen er ulovlig i forhold til EØS-avtalen. Tilsvarende sak kan reises av en norsk eksportør til Tyskland for tyske domstoler.

Etter EF-domstolens praksis utgjør bestemmelsene i en avtale Fellesskapet har inngått med tredjeland en "integreert del" av Fellesskapets rettsorden.¹ På denne bakgrunn tilligger det EF-domstolen å fortolke slike avtaler, og sikre at de gjennomføres ensartet innenfor hele Fellesskapet.² Under dette ligger også å ta stilling til om avtalens bestemmelser har direkte rettsvirkninger i medlemsstatenes nasjonale rett. Når en avtale oppretter organer som kan treffe beslutninger i henhold til avtalen, blir også disse organenes beslutninger del av fellesskapsretten.³ Dette innebærer at såvel bestemmelsene i EØS-avtalen, som EØS-komiteens beslutninger, utgjør integrerte deler av fellesskapsretten, og at Fellesskapets rettsakter som strider mot EØS-avtalen kan annulleres av domstolen etter art. 230.⁴ Det innebærer videre at reglene om forhåndsavgjørelse etter art. 234 kommer til anvendelse på EØS-avtalen og de beslutninger som treffes under denne, herunder reglene om foreleggelsesplikt.⁵

Som ledd i sin avgjørelse av virkninger innad i Fellesskapet av EUs avtaler med tredjeland, kan domstolen måtte ta stilling til avtalens gyldighet. Når det gjelder gyldigheten av beslutninger truffet i henhold til EØS-avtalen, må dette vurderes i forhold til folkerettslige regler og i forhold til EØS-avtalen selv. Det forhold at avtalen har egne tvisteløsningsprosedyrer er ikke til hinder for at EF-domstolen har kompetanse.⁶ Dette betyr at domstolen vil kunne ta stilling til om Rådet og Kommisjonen har tolket art. 102 riktig, og om den er anvendt proporsjonalt og lojalt i forhold til avtalens formål.

1. Se sak 181/73 Haegeman mot Belgia saml. 1974 s. 449.

2. Se sak 104/81 Hauptzollamt Mainz mot Kupferberg saml. 1982 s. 3641.

3. Se sak 30/88 Hellas mot Kommisjonen saml. 1989 s. 3711 og sak C-192/89 Sevince mot Staatssecretaris van Justitie saml. 1990 I-s. 3461.

4. Se sak T-115/94 Retten i første instans Opel Austria mot Rådet saml. 1997 II-s. 39.

5. Uttalelse 1/91, EF-tidende 1992 C 110 premiss 37-38.

6. Se sak 104/81 Hauptzollamt Mainz mot Kupferberg saml. 1982 s. 3641 premiss 20.

Spørsmålet kan også tenkes å komme opp innenfor EFTA-pilaren for eksempel om norske myndigheter innretter seg etter at deler av avtalen er suspendert og praktiserer særnorske regler og kontroller. I slike tilfelle kan man teoretisk tenke seg søksmål mot myndighetene for norske domstoler med påstand om at EØS-avtalen er brutt. I slike tilfelle kan både norske domstoler og EFTA-domstolen måtte ta stilling til om deler av avtalen, og i tilfelle hvilke, er suspendert.

Internt i Norge vil en slik rettsusikkerhet kunne fjernes ved at lovgivningsmyndigheten brukes til klart å angi hva som skal gjelde i norsk rett, f.eks. ved en opphevelse av de regler som gjennomfører i norsk rett suspenderte deler av EØS-avtalen. Norske myndigheters standpunkt vil i slike tilfelle måtte legges til grunn av norske domstoler, jf. senest Høyesteretts plenumsdom i Finangersaken. Mye taler for at norske domstoler i et slikt tilfelle ville følge norske myndigheters offisielle syn også utover de tilfelle hvor dette er kommet formelt til uttrykk i lovgivning.

Det kunne hevdes at hvis Norge fulgte opp EUs syn på hvilke deler av avtalen som var suspendert, og dette syn var galt, så kunne det representere et brudd på EØS-avtalen som kunne påtales av ESA etter overvåknings- og domstolsavtalen. Men siden ESA og Kommisjonen skal koordinere sine standpunkter etter art. 109, og uenighet mellom dem bringes opp for EØS-komiteen, er en slik utvikling neppe mulig.

Konklusjonen på dette blir at den eneste praktiske mulighet for en rettslig prøving av anvendelsen av art. 102, er som en rettsak anlagt av private mot myndighetene i et EU-land, og med foreleggelse av det EØS-rettslige spørsmål for EF-domstolen etter art. 234 EF.

6. Vurdering av mulighetene av at EU vil gå til mottiltak

6.1 Innledning

Vi er bedt om å vurdere tre ulike handlingsalternativer for EU: (i) gå til mottiltak på berørte områder av avtalen, (ii) ikke gjøre noe, (iii) ta politiske initiativ som svekker samarbeidsforholdet mellom Norge og EU på andre områder.

Disse alternativene er ikke gjensidig utelukkende. EU kan gå til mottiltak på berørte deler av avtalen og samtidig ta politiske initiativ som svekker samarbeidsforholdet mellom Norge og EU på andre områder. (kombinasjon av (i) og (ii)).

Alternativene er heller ikke uttømmende. For eksempel, EU kan gå til berørte mottiltak på berørte områder av avtalen, samtidig som noen av medlemsstatene ønsker å setter i gang politiske initiativ som svekker samarbeidsforholdet mellom Norge og EU på andre områder, men at de ikke lykkes å få et flertall med seg. Resultatet kan likefullt være at legitimiteten og oppslutningen om EØS-avtalen og Norges ulike tilknytninger til EU, vil kunne svekkes. Norge vil kunne møte en mer sammensatt og vanskeligere forhandlingspartner (kombinasjon av (i) og et tenkt alternativ (iv)).

For å forstå mulige tiltak fra EUs side ved norsk bruk av reservasjonsretten, er det avgjørende å supplere den rene juridiske analysen med en politisk analyse av EU, EØS-avtalen og mer generelt Norges forhold til EU. Vi vil gjøre det klart at slike politiske analyser er heftet med betydelig skjønn og usikkerhet. Det er videre viktig å understreke at mulige tiltak fra EUs side og konsekvenser av disse for Norge vil være resultat av politiske vurderinger og valg. Tiltakene og konsekvensene vil derfor kunne påvirkes gjennom den politikk norske myndigheter fører overfor EU og det gjennomslag norske myndigheter får for de interesser og krav de velger å fremme i EUs medlemsstater og organer.

Det finnes ikke noen tidligere erfaringer fra bruk av reservasjonsretten. Eksisterende teorier og modeller er også utilstrekkelige for å gi klare prediksjoner på EUs mulige fremtidige handlingsmønstre. For å vurdere mulige reaksjoner fra EU på at Norge benytter reservasjonsretten, velger vi å undersøke tidligere erfaringer med uoverensstemmelser mellom EU og Norge, eller andre land det er naturlig å sammenligne seg med, samt å ta utgangspunkt i noen mer generelle og velkjente trekk ved EU-samarbeidet. Selv om eksemplene er enkeltstående og må forstås i forhold til den konkrete sammenheng, illustrerer de likevel noen mer generelle trekk som er vel kjent fra systematiske studier av EU. Vi kommer tilbake til disse nedenfor etter gjennomgangen av de konkrete tilfellene.

6.2 Eksempler på tidligere uoverensstemmelser mellom EU og avtaleparter

Samarbeidet med EU i og utenfor EØS har i hovedsak vært heftet med få problemer og vanskeligheter. Norge har ikke vært oppfattet som en vanskelig partner for EU. Norge har likevel hatt noen uoverensstemmelser med EU, der man har søkt å finne felles løsninger.

Eksempel 1, Låne og tilskuddsordningen¹

EØS-avtalens art. 115 skisserer den såkalte "Låne og tilskuddsordningen". Formålet med ordningen var at EFTA-landene som er medlemmer av EØS skal gi finansieringsbistand til utvikling og strukturtilpasning i Hellas, Irland, Portugal og i visse regioner i Spania.

Bestemmelser om ordningen er spesifisert i protokoll 38. Her heter det blant annet i art. 3 at: "Det samlede beløp for tilskudd etter art. 1 skal være 500 millioner ECU, som det skal gis samme tilsagn om i like store deler i perioden 1994 til og med 1998."

Høsten 1998 kom det til uenighet mellom partene om hvorvidt denne ordningen skulle videreføres eller opphøre etter 1. januar 1999. EFTA-statene og flere medlemsstater, deriblant de skandinaviske, oppfattet dette som en "adgangsbillett" til EØS, som skulle løses en gang og som ikke skulle videreføres. Spania, som var

støttet av de andre landene som var mottakere av disse midlene, mente derimot at denne ordningen var et arrangement som også skulle videreføres etter den angitte perioden.

Den spanske motstanden mot å fjerne tilskuddsordningen skjedde i en tid i EU da man var i ferd med å innlede forhandlingene om den nye budsjettstrukturen i EU, den såkalte Agenda 2000, som ble avsluttet våren 1999. Under disse forhandlingene sto overføringer til de svakest utviklede regionene sentralt og flere EU-land ønsket å redusere overføringene til blant annet Spania.

På møtet i EØS-komiteen i oktober 1998, aksepterte EFTA-statene ikke at det fulgte av EØS-avtalen at det skulle være en automatikk i forlengelse av tilskuddsordningen. EFTA-statene sa seg likevel villige til å videreføre det finansielle samarbeidet. De foreslo nye tiltak for å redusere sosial og økonomisk ulikhet i Europa.

Spania, støttet av de andre statene som var dekket av ordningen, aksepterte ikke dette forslaget. De viste dessuten til at det ikke var noen formuleringer i EØS-avtalen som åpnet for at EØS-samarbeidet skulle gjelde ved utvidelse og fordypning av EU-samarbeidet, som for eksempel Schengen, miljø etc. Spørsmålet om utvidelse og fordypning av samarbeidet mellom EU og EFTA-statene ble således direkte koblet til at disse landene aksepterte deres tolkning av EØS-avtalens regler om tilskuddsordningen. Atmosfæren mellom partene ble ytterligere vanskeliggjort ved at andre saker måtte utsettes inntil spørsmålet om den finansielle ordningen ble løst. For eksempel ble spørsmålet om mulighetene for EFTA-landene til å sette visse medisinske produkter på markedet blokkert.

I løpet av vinteren 1999 arbeidet partene for å finne en akseptabel løsning. Island, Norge og Liechtenstein måtte på møtet i EØS-komiteen i mai 1999 akseptere at de skulle finansiere en ny ordning for sosial og økonomisk utjevning i Europa. Beløpet ble fastsatt til 119.6 millioner Euro mellom 1999 og 2003, og beløpet skulle gå til å finansiere prosjekter i Spania, Irland, Hellas og Portugal.

Denne saken illustrerte at EU har vesentlig makt til å fastlegge hvordan EØS-avtalen skal forstås. EUs reaksjonsmønstre er påvirket av at visse medlemsstater kan vanskeliggjøre andre former for samarbeid, og/eller forsinke beslutningsprosessen i EØS. Medlemsstater kan kople spørsmål omkring EØS til andre pågående forhandlinger og beslutningsprosesser i EU, slik Spania kople spørsmålet om Låne- og tilskuddsordningen til den interne budsjettdebatten i EU. Fordi de andre medlemsstatene dermed selv kan bli påført kostnader eller byrder ved å støtte Norge fremfor Spania, kan de selv komme til å gi sin støtte til de andre medlemsstatenes protester mot Norge. Saken illustrerer også at som relativt rike land utenfor EU er det vanskelig å argumentere for at man skal delta og dele godene ved samarbeidet, men ikke dele byrdene og kostnadene ved samarbeidet.

1. For omtale av denne saken se Agence Europe, 07/10/1998, 11/05/1999 og 18/05/1999.

Eksempel 2: Anti-dumpingtiltak mot norsk laks¹

I 1997 innledet Kommisjonen dumping- og subsidieprosedyrer mot Norge etter klager fra fiskeoppdretternes organisasjoner i Skottland og Irland. Kommisjonen fant at oppdrettsnæringene i disse områdene hadde vært skadelidende på grunn av norsk eksport av laks til EU. Det ble foreslått at norske aktører ble ilagt en dumping- og subsidieavgift på 13,7%.

Tidsmessig falt mobiliseringen blant oppdretterne i Skottland, sammen med valget i Storbritannia. Det var betydelig press fra de konservative i Storbritannia for at EU skulle ta opp denne saken og det var også en britisk kommissær som i stor grad håndterte saken i EU.

EU hevdet at spørsmålet falt utenfor EØS avtalen på grunn av reglene om avtalens omfang i art. 8. Etter EUs syn kom derfor verken forbudet mot toll og avgifter i art. 10 og 14 eller reglene om beskyttelsestiltak i art. 112-114 til anvendelse, slik at forpliktelsen til å avstå fra bruk av slike virkemidler ikke gjaldt for fisk. Norge, på sin side, forsøkte å legge EØS-avtalen til grunn for å løse tvisten. De norske forsøkene ble avvist av EU.

Etter en omfattende lobbykampanje fra norsk side, med mobilisering av faglige og personlige nettverk og kontakter, kombinert med omfattende mobilisering fra den norske fiskerinæringen, lyktes man med å komme til enighet om en "lakseavtale".

Avtalen innebar at det etableres et overvåknings- og håndhevningsystem for å følge utviklingen videre. Det ble fastsatt en minstepris for laks (3,25 Euro), den norske eksportveksten til EU skal ikke stige med mer enn 10 % per år, samt at eksportavgiften på laks ble øket for å finansiere felles markedsføring av laks i hele EU området. Avtalen mellom myndighetene ble supplert med avtaler mellom Kommisjonen og de enkelte oppdretterne om overholdelse av minsteprisene. Det har senere også vært innført sanksjoner mot norske oppdrettere for brudd på avtalen.

Også "Laksesaken" illustrerer at det er EU som i stor grad fortolker hva som ligger innenfor og utenfor avtalen. På tross av at Norge forsøkte å argumentere for at denne saken lå innenfor EØS, ble dette avvist fra EUs side.

Saken viser videre at EUs reaksjoner i stor grad kan være bestemt av forhold som foregår i de ulike medlemsstatene og som kan være nokså løst koplet til det ordinære arbeidet i Kommisjonen. Saken viser videre at Kommisjonenes handlinger i noen saker kan være preget av nasjonalitet og tilhørighet til de ulike kommissærene.

Endelig viser saken at EU og Norge var i stand til å finne frem til minnelige og troverdige løsninger som

1. For omtale av denne saken se blant annet Alf Håkon Hoel (1999) "Ikke en fisk å gi. Norge, EU og fiskeriene" i Dag Harald Claes og Bent Sofus Tranøy (red.) "Utenfor, annerledes og suveren? – Norge under EØS-avtalen", ARENA og Fagbokforlaget, Oslo.

kunne fungere for alle parter, der overvåkning, rapportering og åpenhet sto sentralt. Men arbeidet med å få etablert en ny avtale krevde betydelig fokusering, samordning og mobilisering fra norsk side, og det kan være krevende å ha tid, ressurser, kontakter og legitimitet i EU til å ha mange slike "aksjoner" gående.

Eksempel 3 Veterinæravtalen og koplingen til markedsadgang for laks.²

I EØS-avtalen var det opprinnelig gjort varige unntak for den veterinære kontroll av dyr og dyreprodukter ved grensepassering. I 1992 betraktet regjeringen dette unntaket for å være " ... avgjørende for opprettholdelse av vår gunstige dyrehelse". Unntaket innebar at Norge i denne sammenheng ble behandlet som tredjeland av EU.

Både fisk og kjøtt betraktes som landbruksprodukter i henhold til fellesskapsretten. I løpet av 1995 ble det klart at norsk eksport og laks ble vanskeliggjort til EU ved at det ble innført veterinær kontroll av norsk fisk både i transittland og i mottakerland. Resultatet var at leveringstiden for norsk fisk ble forsinket, kvaliteten ble svekket og verdier ble tapt.

Disse aksjonene falt også sammen med de generelle endringene i grensekontroll og tollsatser i Europa, og det var på denne tiden betydelig uro og uklarhet omkring spørsmålet om veterinær grensekontroll i EU.

Vinteren 1995 tok Norge, blant annet på bakgrunn av rapporter fra fiskerinæringen, men også etter noen henvendelser fra norske landbruksinteresser (blant annet TINE), initiativ overfor EU med sikte på å forhandle fram en utvidelse av EØS-avtalen på det veterinære området. Videreutviklingen av det norske kontroll- og tilsynsapparatet ble dermed koplet mot handelspolitiske hensyn.

I forhandlingene forsøkte Norge opprinnelig å få unntak for norsk fisk fra veterinærbestemmelsene. Dette ble bestemt avvist fra EUs side. EU ville ikke betrakte deler av regelverket isolert fra den større helheten.

Høsten 1996 var utkastet til veterinæravtale klar, og 17. juli 1998 ble beslutningen om å godkjenne avtalen tatt i EØS-komiteen. Avtalen bygde i stor grad på resultatet fra forhandlingene om medlemskap.

Avtalen medførte at grensekontrollen mot EU-land ble fjernet, kompensatoriske ordninger ble etablert, og at en rekke veterinære bestemmelser blant annet knyttet til dyrevern og kugalskap ble iverksatt. Kontrollansvar ble flyttet til produsenter i eksportlandet, og til

2. For omtale av denne saken se Frode Veggeland (1999) "WTO og EU som rammer for norsk matpolitikk" ARENA Working paper 99/14, samt Frode Veggeland (1999) "Matpolitikk i Norge – fra et beskyttet landbruk til frihandel og forbrukervern" i Dag Harald Claes og Bent Sofus Tranøy (red.) "Utenfor, annerledes og suveren? – Norge under EØS-avtalen", ARENA og Fagbokforlaget, Oslo.

importører, grossister og detaljister i Norge. Samtidig ble ESAs kompetanse utvidet til å gjelde de nye kontrollordningene i Norge.

Kristelig Folkeparti, Venstre og Senterpartiet markerte opprinnelig motstand mot veterinæravtalen, men endte med å anbefale veterinæravtalen for Stortinget høsten 1998. Forutsetningen var: at 70.5 millioner ekstra skulle bevilges til nasjonale kontrolltiltak, at sikkerhetsklausulen i EØS-avtalen skulle brukes aktivt, samt at kontrolltiltakene skulle evalueres fortløpende.

Etter mobilisering internt i Senterpartiet utløste avtalen interne problemer i regjeringen. Fire av seks statsråder fra Senterpartiet tok dissens. En samlet stortingsgruppe fra Senterpartiet stemte imot avtalen. Avtalen ble likevel vedtatt med et klart stortingsflertall og trådte i kraft 1. januar 1999.

Veterinærsaken viste at i spørsmålet om å finne unntak for visse deler av avtalen, var EU motvillige. På mange områder betrakter EU det som vanskelig å skille mellom for eksempel fisk og andre landbruksprodukter i EU. Saken illustrerte videre at spørsmålet ble aktualisert i en periode der det var generell uro i EU omkring spørsmål knyttet til veterinærkontroll og grensekontroll.

Eksempel 4: Sveits og deres bilaterale forhandlinger¹

Etter at Sveits sa nei til å delta i EØS ved folkeavstemmingen, ønsket de å innlede nye forhandlinger med EU. Sommeren 1993 sendte Sveits en liste med seksten politikkområder som de ønsket å forhandle med EU om. I november 1993 aksepterte Rådet at man skulle innlede forhandlinger på syv av disse områdene: lufttransport, landtransport, landbruk, fri bevegelse av personer, offentlige anskaffelser, forskning og tekniske handelshindringer.

Men i februar 1994 ble det avholdt en nye folkeavstemming i Sveits omkring transitt trafikk gjennom alpine. Et flertall stemte for å innlemme en formulering som sa at all internasjonal transport skulle forhindres etter 2004 i den sveitsiske konstitusjonen.

EU oppfattet dette som et brudd mot transittavtalen som Sveits og EU hadde inngått allerede i 1992. Som en konsekvens av den sveitsiske avstemmingen besluttet EU å utsette alle de bilaterale forhandlingene med Sveits.

Etter at Sveits over lengre tid, og med stor innsats, hadde overbevist EU om at den nye bestemmelsen skulle iverksettes på en ikke-diskriminerende måte og med respekt for tidligere inngåtte avtaler, ble forhandlingene om de ulike politikkområdene gjenopptatt ved utgangen av 1994.

Forhandlingene var svært vanskelige. Vanskene var spesielt store i forbindelse med prisfastsettingen på transitttrafikken gjennom Alpene og på bestemmelser angående sosiale ordninger knyttet til fri bevegelse av personer. Etter at Sveits hadde gjort store innrømmelser og fått støtte fra det østerrikske formannskapet til å løse noen av vanskene, lyktes partene å komme frem til en avtale ved utgangen av 1998. Resultatet ble godkjent etter folkeavstemming i Sveits.

Eksemplet fra Sveits illustrerer at EUs reaksjoner og handlinger ofte er kjennetegnet av at man kopler vanskeligheter med forhandlinger på ett område, sammen med andre områder.

6.3 Noen generelle trekk ved EUs reaksjonsmønster

På tross av at eksemplene ovenfor med uoverenskomster er knyttet til spesielle situasjoner, passer de godt med det generelle bildet av EUs reaksjonsmønster som tegnes i faglitteraturen. Her er det gjerne tre trekk som fremheves².

Det første er at samarbeidet i EU i stor grad er et rettslig samarbeid. Fordi det er rettslig samarbeid vil det også forventes at partene forsøker å forholde seg til, og agere i forhold til det gjeldende regelverket. Løsninger blir gjerne søkt innenfor rammen av avtalen.

For det andre, samarbeidet i EU er kjennetegnet av en søken etter konsensus. Dersom partene er uenige, søkes det i stor grad å finne "minnelige" løsninger som bidrar til at alle partene kan være tilfredse, mens man samtidig ivaretar de generelle prinsippene og bærende ideene som kjennetegner samarbeidet, som for eksempel prinsippet om ikke-diskriminering. Saker der man ikke kan finne konsensus utsettes og forskyves gjerne frem i tid, snarere enn at løsninger tvinges frem gjennom flertallsbeslutninger. Det finnes også et betydelig etterslep i forhold til implementering av regelverket i de aller fleste medlemsstatene.³

I EØS avtalens art. 1 er det uttrykt et ønske og en slags forpliktelse om å søke konsensus. Det heter at partene skal "fremme en vedvarende og balansert styrking av handel og økonomiske forbindelser av handel og økonomiske forbindelser mellom avtalepartene, med like konkurransevilkår og overholdelse av samme regler, med sikte på å opprette et ensartet Europeisk Økonomisk Samarbeidsområde". En norsk bruk av reservasjonsretten kan av noen tolkes som et uttrykk for manglende vilje til å følge avtalens "ånd".

På tross av at søken etter konsensus er et kjennetegn internt i EU samarbeidet, kan det reises spørsmål om den samme uskrevne forpliktelse om å søke konsensus

1. For nærmere omtale se Kux, Stephan og Ulf Sverdrup (2000) "Fuzzy borders and adaptive outsiders: Norway, Switzerland and the EU" i European Integration, Vol. 22, s. 237-270.

2. Wallace, Helen (2000) "The Policy Process – A Moving Pendulum" i Helen Wallace og William Wallace (red) "Policy Making in the European Union" Fjerde utgave, Oxford University Press, London, s. 39-64.

3. Single Market Scoreboard, May 2000, SEC (2000).

gjelder i samme grad for EU og medlemsstatene i EU, i forholdet til stater som ikke har status som fullt medlem. Ønsket om intern konsensus kan tenkes å gå foran ønsket om konsensus med tredje-land. I tolkningen av EØS-avtalen er det klart at EU har vesentlig mer makt enn Norge og de andre EFTA statene. Men det er tross alt grunn til å anta at villighet til søken etter konsensus er sterkere i forhold til Norge, som er EØS medlem, enn i forhold til Sveits, som står utenfor EØS.

For det tredje, EU er et komplekst og sammenkoplet system. Forhandlingene og beslutningsprosessen kjennetegnes gjerne ved at partene finner løsninger ved at man kopler saksområder, som i utgangspunktet ikke hører tett sammen, sammen med hverandre. Beslutninger på et område kan derfor ofte ha store betydning for beslutninger på et annet område. Når man står utenfor EU er man i større grad avhengig av å løse de ulike problemene isolert, og har færre muligheter til å binde saksområder sammen.

Siden EU i stor grad også blir preget av de ulike medlemsstatenes synspunkter og interesser vil også EUs reaksjonsmønster være betinget av ulike nasjonale interesser, hendelser og politiske begivenheter. Sammenfall i tid mellom ulike problemer, løsninger og deltakere, både i medlemsstatene og i EU vil derfor ofte være avgjørende for å forstå EUs reaksjonsmønster. Slike sammenfall i tid er ofte nokså stabile og forutsigbare, som fremtidige prosjekter og timetabeller i EU eller nasjonale valgcykluser etc., men de kan også være mindre forutsigbare i form av plutselige hendelser eller kriser.

Disse kjennetegnene er ikke konsistente og trekker ikke nødvendigvis i samme retning:

Det første antyder at EU ofte vil finne det naturlig å reagere dersom Norge benytter seg av reservasjonsretten, og man kan da forvente at de vil benytte retten til å få til mottiltak på berørte områder av avtalen. Det vil dessuten kunne være u hensiktsmessig sett fra EUs side å operere med ett sett av harmoniserte regler internt i EU, og et annet sett i forhold til EØS. Rettshomogeniteten vil da være brutt. I en slik situasjon er det nærliggende å anse de "gamle" harmoniserte for bortfalt, og falle tilbake på de generelle regler om forbud mot restriksjoner i avtalens hoveddel i forholdet mellom EU på sin side og EFTA-landene på den annen. Det er derfor meget sannsynlig at EU vil kreve de berørte deler av avtalens vedlegg etter de retningslinjer som er beskrevet ovenfor suspendert inntil konflikten er løst.

Det andre antyder at EU ofte vil søke å finne minnelige løsninger og at man vil etterstrebe å finne løsninger som alle kan akseptere, dersom partene er villige til å finne slike løsninger, samt at det er mulig å finne slike samtidig som man ivaretar noen av de grunnleggende prinsippene ved EU.

Det tredje trekket innebærer derimot betydelig usikkerhet. I EU er det vanlig og legitimt at man kopler saksområder sammen og at man ser det som naturlig at ulike nasjonale interesser kan uttrykkes og koples sammen slik at man kan finne løsninger. Dette innebæ-

rer at man ofte kan forvente at EU eller noen av medlemsstatene kan ønske å ta initiativ som svekker samarbeidsforholdet mellom Norge og EU på andre områder.

6.4 Noen mer spesielle trekk som kan være relevante ved bruk av reservasjonsretten

I tillegg til disse mer generelle faktorene, vet vi fra andre studier at noen mer spesielle trekk kan være viktige for å forstå EUs handlingsmønster dersom Norge benytter reservasjonsretten.

i) Konflikt eller konsensus blant EUs medlemsstater?¹

På tross av at beslutningene i EU ofte er preget av en søken etter å finne konsensus, er det ofte internt i EU ulike synspunkter på ulike direktiver og reguleringer. Medlemsstater kan ha forsøkt å ta opp saker til nye behandling, de kan ha truet med å nedlegge veto, saken kan ha blitt vedtatt med knappest mulig margin, medlemsstater kan ha unnlatt å iverksette eller trenert iverksetting av direktiver eller medlemsstater kan også ha forsøkt å fremme saken for EF domstolen etc? I andre saker er det betydelig uenighet mellom EUs ulike institusjoner, for eksempel kan Europaparlamentet ha reist kritiske spørsmål og motarbeidet et foreslått direktiv, eller Rådet kan ha ulike syn enn Kommisjonen etc.

Dersom Norge ønsker å benytte reservasjonsretten på områder der det er stor konflikt internt i EU, kan man vente at EUs reaksjonsmønster vil være mindre kraftig, enn på områder der det er stor enighet og konsensus blant EU statene. I denne forbindelse kan det ha betydning at Danmark har søkt Kommisjonen om unntak etter art. 95 og at Kommisjonen har avslått dette. Saken står nå for EF-domstolen. På den ene siden illustrerer dette at det er uenighet innad i EU om det spørsmålet Norge reiser. På den annen side kan det være vanskelig for EU og særlig da Kommisjonen å føre en mildere linje overfor Norge enn den som er ført overfor EUs egne medlemsstater hvor argumentasjonen for unntak er avvist.

ii) Store eller små handelsvridende effekter?

Ulike direktiver kan ha ulike virkninger på EUs marked. Mens noen direktiver kan virke sterkt handelsvridende og ha store diskriminerende effekter, kan andre ha færre handelsvridende og diskriminerende effekter.

Dersom Norge ønsker å benytte reservasjonsretten på områder som ikke vil virke diskriminerende og skape små handelsvridende effekter, kan man forvente at EUs reaksjonsmønster vil være mindre kraftig, enn

1. Wallace, Helen (2000) "The Policy Process - A Moving Pendulum" i Helen Wallace og William Wallace (red) "Policy Making in the European Union" Fjerde utgave, Oxford University Press, London, s. 39-64. Andersen, Svein (2000) "Norway: Insider AND Outsider" ARENA Working paper 00/4, Oslo.

dersom man ønsker å benytte reservasjonsretten på områder som har store handelsvridende effekter. Siden næringsmidler i det vesentligste faller utenfor EØS-avtalen må det sies at den aktuelle saken har relativt liten betydning for samhandelen innen EØS.

iii) I kjernen eller periferien av avtalen?

EØS-avtalen ble forhandlet frem på et spesielt tidspunkt og er statisk i forhold til det dynamiske samarbeidet i EU. Når nytt regelverk vedtas i EU, skal EØS-komiteen vurdere om det skal inkluderes i EØS. Det vil per definisjon være et vedvarende trekk ved EØS at man kontinuerlig vurderer hvorvidt, og hvor, nye deler av EUs regelverk hører inn i EØS-avtalen. Noen av de nye delene vil da være mer sentrale i forhold til EØS-avtalens primære målsetninger, mens andre direktiver og utviklinger av avtalen vil være av mer perifer betydning. Det vil ventelig være uenighet i tolkningene om hvorvidt visse nye deler inngår som en del av kjernen i EØS, eller om det inngår som en mer perifer del av avtalen.

Dersom Norge ønsker å benytte reservasjonsretten på områder som ligger i periferien av EØS-avtalen, vil man forvente at EUs reaksjoner vil være mindre sterke enn dersom man benytter reservasjonsretten på områder som ligger mer sentralt i EØS-avtalen. I det aktuelle tilfellet må direktivene sies å ligge innenfor avtalens kjerneområde, nemlig harmonisering av produktstandarder for varer. På den annen side berører direktivene som nevnt ovenfor varer som i sin største del ikke faller inn under avtalen. Det vil si at direktivene prinsipielt sett er sentrale, men praktisk sett mer perifere.

I tilknytning til dette kan et være verdt å nevne at EUs reaksjoner må forventes å være avhengig av om reservasjonen brukes i et enkeltstående tilfelle, eller om den brukes mer regelmessig. Dersom reservasjonsretten brukes utover de rent enkeltstående tilfeller, vil det lett bli slik at homogenitetsmålsettingen mer direkte anses utfordret. Dette vil innebære at avtalens sentrale deler anses utfordret.

iv) Mange eller få muligheter til å kople saken til andre områder?¹

Som nevnt ovenfor er det et viktig kjennetegn ved EU at løsninger søkes ved å kople ulike problemer sammen. Slike koplinger kan gjøres av EU selv, eller bli forsøkt gjort av noen av medlemsstatene. Ved noen anledninger er dagsorden i EU slik at det er mer natur-

lig å gjøre slike koplinger, mens andre ganger er slike koplinger mindre naturlige.

For Norge kan slike koplinger skje ved at de koples direkte til videreutvikling av selve EØS-avtalen eller til andre deler av samarbeidet. Det mest nærliggende i forbindelse med den direkte koplingen til EØS er muligens nye forhandlinger om låne og tilskuddsordningen som kan komme ved utgangen av 2003, samt forhandlinger i forbindelse med utvidelse av EØS-området i sammenheng med utvidelsen av EU. Tidsmessig kan disse forhandlingene komme til å falle sammen med at tidsfristen for reservasjonsretten utløper.

Uoverensstemmelser i forbindelse med EØS-avtalen kan også koples til forhandlinger om andre former europeisk samarbeid utenfor EØS, som for eksempel Schengen, ØMU, felles utenriks- og sikkerhetspolitikk eller i forbindelse med utvidelse etc.

Dersom Norge ønsker å benytte reservasjonsretten på tidspunkt der Norge ikke har mange andre pågående eller nært forestående forhandlinger med EU, kan man forvente mindre sterke reaksjoner fra EU.

v) Veldokumentert eller udokumentert begrunnelse?²

For at argumenter skal høres og vinne oppslutning i EU bør de være velbegrunnet. Siden mange av direktivene i EU omhandler tekniske spørsmål, er det ofte nødvendig med god vitenskapelig dokumentasjon for sine synspunkter. EU og EU-landene besitter selv også vesentlig kompetanse på noen områder, mens på andre områder har de mindre kompetanse. På området som gjelder matsikkerhet har for eksempel EU over tid satset på å bygge opp bred og solid kunnskap og kompetanse for å sikre trygg mat for forbrukerne, mens på spørsmål omkring fisk har Norge betydelig kompetanse og gode fagmiljø som EU muligens ikke besitter.

Dersom Norge er i stand til å basere sine argumenter på solid, metodisk og faglig uavhengig vitenskap, kan en forvente at EUs reaksjonsmønster vil være mindre kraftig, enn dersom Norge ikke er i stand til å dokumentere sine påstander vitenskapelig og forskningsmessig. Siden Kommisjonen allerede har avvist Danmarks argumentasjon, vil det ha betydning i hvilken grad norske myndigheter kan komme med andre og for EU mer overbevisende argumenter enn de danske.

vi) Moralsk eller økonomisk begrunnelse?

EU samarbeidet er bygd opp omkring noen sentrale prinsipper, som for eksempel å fremme økonomisk og sosial utvikling, sikre høy sysselsetting og fremme en bærekraftig utvikling. Disse prinsippene kan tidvis stå i motsetning til hverandre. Moralske eller verdimes-

1. Sverdrup; Ulf (2000) "Precedents and Present Events in the European Union – An Institutional Perspective on Treaty Reform" i Karlheinz Neunreither og Antje Wiener (2000) "European Integration – Institutional Dynamics and Prospects for Democratic Governance after the Amsterdam Treaty" Oxford University Press, Oxford.

2. Joerges, Christian and Michelle Emerson (2000) "Challenging the Bureaucratic Challenge" i Erik Oddvar Eriksen og John Erik Fossum (red.) "Democracy in the European Union – Integration through Deliberation", Routledge, London s. 164-188.

sige spørsmål har også en annen "logikk" enn de rent økonomiske. Økonomiske hensyn og interesser er pragmatiske og kan ofte graderes. Verdimeslige og moralske spørsmål kan derimot noen ganger oppfattes som absolutter, der man ikke kan akseptere noen som helst form for endring. I slike situasjoner er det derimot viktig at man fremstår som troverdig. I de svenske forhandlingene om alkoholmonopol begrunnet ut i fra helsepolitiske vurderinger, ble man fra EU møtt med moralsk skepsis mot denne type argumenter all den tid Sverige var en av verdens største eksportører av vodka.¹

Dersom Norge ønsker å benytte reservasjonsretten på noen områder ut i fra en moralsk begrunnelse, kan en forvente at EUs reaksjonsmønster vil være mindre kraftig enn dersom man benytter reservasjonsretten på områder der det kan være grunn til å tro at motstanden primært skyldes ønske om å verne om økonomiske interesser.

*vii) Vitale norske interesser eller ikke vitale interesser?*²

I EU har man det såkalte Luxembourg-kompromisset. Det vil si at på områder som er av vital nasjonal betydning eller interesse kan man påberope seg en nasjonal vetorett. Dersom Norge benytter vetoretten på områder som kan fremstå som av vital nasjonal interesse, kan man forvente mindre sterke reaksjoner fra EU, enn dersom Norge benytter den på områder som ikke kan betraktes som av vital nasjonal interesse.

viii) Proaktiv eller reaktiv?

I henhold til art. 99, 100 og 101 i EØS-avtalen har EFTA landene anledning til å bidra til å utarbeide nytt regelverk når dette skapes i EU. Kommisjonen skal uformelt innhente synspunkter fra sakkyndige i EFTA-statene, på samme måte som den innhenter synspunkter fra sakkyndige i EUs medlemsstater når den utarbeider sine forslag. Kommisjonen skal også sikre sakkyndige fra EFTA-statene en bredest mulig deltakelse i det forberedende stadium for å utarbeide utkast til tiltak som senere skal forelegges komiteene som bistår Kommisjonen i utøvelsen av dens myndighet. Når Kommisjonen oversender sitt forslag til Rådet skal den også oversende gjenparter til EFTA statene og det kan anmodes at det foregår en meningsutveksling i EØS-komiteen. Det påhviler således et ansvar for Kommisjonen til å sikre deltakelse fra EFTA-landene, og det er en mulighet for EFTA-landene til å påvirke regelverket.

Dersom Norge ønsker å benytte reservasjonsretten på områder der norske myndigheter ikke tidligere har gitt uttrykk for sine synspunkter, eller eventuelt har endret sitt synspunkt i forhold til hva de hevdet i tidligere faser av beslutningsprosessen, må man forvente en mer avvisende holdning fra EU begrunnet i at norske myndigheter burde fremmet sine synspunkter på et tidligere stadium i beslutningsprosessen.

*ix) Bred eller snever prosess i Norge?*³

Når stater unnlater å følge visse forpliktelser kan dette være resultat av en bred folkelig mobilisering og uttrykk for brede interesser som har fremkommet gjennom sunne demokratiske og legitime prosesser. EU har selv benyttet dette argumentet i forbindelse med uenighet med USA om handel med genmodifisert mat. EU har her argumentert for at det finnes bred folkelig motstand mot denne type produkter i Europa og at dette i seg selv kan kompensere for eventuelle manglende vitenskapelige beviser.

Dersom Norge ønsker å benytte reservasjonsretten på områder der norske myndigheter kan støtte seg på bred samfunnsmessig og faglig oppslutning, og man har benyttet seg av demokratiske prosedyrer for å innhente synspunkter fra velgere og berørte parter, kan man forvente at EUs reaksjoner vil være svakere enn dersom man benytter reservasjonsretten på områder der norske myndigheter ikke kan vise til tilsvarende bred samfunnsmessig og faglig oppslutning, og der man ikke har benyttet seg av demokratiske prosedyrer for å innhente synspunkter fra velgere og berørte parter.

7. Konklusjon

EØS-avtalen har nå fungert i seks år. Samarbeidet har i all hovedsak fungert tilfredsstillende. Det er likevel liten kjennskap til avtalen i EU og bare en håndfull mennesker i Kommisjonen arbeider med EFTA og EØS-saker. I løpet av denne perioden har dessuten Norges forhold til EU og Europa blitt endret på to vesentlige områder.

For det første har EFTA-pilaren og selve fundamentet for EØS-avtalen blitt endret. Ved at tidligere EFTA medlemmer er blitt medlemmer av EU har den symmetrien som tidligere var mellom EFTA og EU blitt kraftig forrykket til fordel for EU. EØS, og EØS institusjonene er dermed i dag en konstruksjon som oppfattes som tungrodd fra EUs side.

For det andre har EU-samarbeidet blitt utvidet til en rekke andre områder, som ØMU, Schengen, Felles utenriks og sikkerhetspolitikk og nå utvidelse til Øst og Sentral Europa. Et flertall i Norge har ønsket at Norge

1. Trygve Ugland (2000) "Europeanisation of Nordic Alcohol Control Policies – Policy Integration Through Processes of Relabelling", manuskript presentert på ARENA seminar 31.10 2000.

2. Hayes-Renshaw and Helen Wallace (1997) "The Council of Ministers" MacMillan, London.

3. Eriksen, Erik Oddvar og John Erik Fossum (2000) "Post-national Integration" i Erik Oddvar Eriksen og John Erik Fossum (red.) "Democracy in the European Union - Integration through Deliberation", Routledge, London.s. 1-28.

skulle søke tettere samarbeid med EU også innenfor disse ordningene. Stadig mer av norsk samarbeid med Europa skjer derfor på områder utenfor EØS-avtalen, mens det samtidig er klart at Norges medlemskap i EØS har bidratt til at Norge har fått privilegert adgang til en rekke av de nyere områdene innenfor EU samarbeidet.

Den politiske analysen har vist at det ikke finnes noen klare teorier eller modeller som kan si noe om hva som vil være EUs reaksjonsmønster dersom Norge velger å benytte reservasjonsretten. Å si noe om EUs reaksjoner må derfor baseres på mer eller mindre velkvalifiserte gjetninger.

På grunnlag av tidligere erfaringer og noen generelle trekk ved EU som man kan finne i faglitteraturen, har vi likevel forsøkt å lage en liste over noen forhold som kan være viktig for å vurdere EUs reaksjonsmønster. Dersom vi oppsummerer gjennomgangen på bakgrunnen av den rettslige analysen av EØS-avtalen vil det være nærliggende å peke på følgende:

Det er lite sannsynlig at EU vil gå til det skritt å si opp EØS-avtalen som følge av at Norge hindrer at de tre aktuelle direktivene blir tatt inn i avtalen. Dette ville som reaksjon være meget dramatisk og vil kreve enstemmig vedtak i EUs Råd. De aktuelle direktivene har for liten praktisk betydning for samhandelen mellom EU og EFTA-statene til at dette er særlig sannsynlig. Dette vil kunne fortone seg annerledes i tilfelle hvor reservasjonsretten brukes utover rent enkeltstående tilfelle, fordi homogenitetsmålsettingen, og dermed et viktig grunnlag for avtalens eksistens kan bli ansett oppgitt.

Det er på den annen side meget sannsynlig at det fører til at de direktiver som de tre direktivene erstatter og endrer innenfor vedlegg II, dvs. en del direktiver om tilsetningsstoffer i næringsmidler og et direktiv om farlige stoffer blir midlertidig suspendert. Det vil ikke være akseptabelt eller praktisk for EU å operere med to sett av harmoniserte regler innen EØS. Det er ikke særlig sannsynlig at andre deler av avtalen vil bli direkte og umiddelbart berørt. Bruken av art. 102 er underlagt rettslige begrensninger og kan bringes inn for domstolene av private som får sine rettigheter innskrenket. Den er videre underlagt rettslige krav til forholdsmessighet og lojalitet og krever flertallsvedtak i Rådet.

Når det gjelder muligheter for reaksjoner utover det som er regulert i avtalens art. 102, kan det tenkes forskjellige reaksjoner i mulighetene for å utvikle avtalen videre og for samarbeidet mellom EU og Norge på andre områder. Sannsynligheten for slike reaksjoner vil være avhengig av om et nei fra Norge oppfattes som en handling som fortjener en reaksjon og av i hvilken grad politiske spørsmål og prioriteringer i EU og medlemslandene tilsier at norske problemer i forhold til EØS kan utnyttes i interne forhandlinger i EU eller i EUs forhandlinger med Norge.

Reelt sett har reglene på området for næringsmidler ikke så stor betydning for samhandelen fordi handelen med slike varer ikke er så stor innenfor EØS-avtalen. På grunn av koblingen mellom næringsmidler og handelen med fisk kan praktiske problemer imidlertid ha følbare konsekvenser for en viktig næring i Norge. Det at spørsmålet ikke har så stor betydning kan tilsi en mild reaksjon fra EU. På den annen side har saken viktige symbolske sider både fordi det prinsipielt sett dreier seg om sentrale regler og fordi EU har avvist tilsvarende krav og argumenter fra enkelte av EUs egne medlemsstater. Dette kan også svekke verdien av at norske argumenter går på helseforhold, idet EUs holdning er at deres regler er helsemessig godt nok begrunnet. Det er derfor ganske sannsynlig at Norge vil få svekket sin goodwill i EU-systemet og i en rekke medlemsstater gjennom et nei.

Det forhold at Norge har andre viktige saker i forholdet til EU som vil bli tatt opp i nær fremtid særlig knyttet til økonomiske overføringer og konsekvenser av EUs utvidelse, øker sannsynligheten for at det vil bli foretatt koblinger mellom den forestående konflikt og nye spørsmål. Hvilken betydning dette kan få for norske interesser vil avhenge av hvor sterkt behov Norge har for å få løsning av de enkelte spørsmål. Det man kan oppleve er at Norge blir satt under press til likevel å godta de aktuelle direktivene, eventuelt også andre regler, for å oppnå hensiktsmessige løsninger på andre områder eller at løsning på andre områder blir utsatt med den begrunnelse at man har en uløst konflikt i forhold til EØS-avtalen. Man kan også tenke seg at Norge vil kunne oppnå et varig unntak mot å betale en konkret pris på et annet område. At Norge oppnår en normalisering med et varig unntak uten at det har sin pris, er neppe særlig sannsynlig.

Vedlegg 19

**Referat
fra åpen høring
vedrørende**

**Samtykke til at Norge deltar i EØS-komitebeslutning om innlemmelse av
diversedirektivet (95/2/EF), fargestoffdirektivet (94/36/EF) og søtstoffdirektivet
(94/35/EF) i EØS-avtalen
(St.prp. nr. 12 (2000-2001))**

Høring mandag den 11. desember 2000:

Utenriksdepartementet	* 3
Sosial- og helsedepartementet, Statens næringsmiddeltilsyn og Statens næringsmiddeltilsyns råd	* 9
Statens helsetilsyn og Statens institutt for folkehelse	* 14
Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet	* 18
Forbrukerrådet	* 21
Næringsmiddelbedriftenes Landsforening	* 25
Nettverk for mat og miljø	* 29
Norges Astma- og Allergiforbund	* 33
Landsorganisasjonen i Norge	* 36
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon	* 41
Norges Kvinne- og Familieforbund	* 43
Utenriksdepartementet (avsluttende spørsmålsrunde)	* 47

**Åpen høring i næringskomiteen
mandag den 11. desember 2000 kl. 9**

Møteleder: M o r t e n L u n d
(komiteens leder)

S a k :

Om samtykke til at Norge deltar i EØS-komitebeslutning om innlemmelse av diversedirektivet (95/2/EF), fargestoffdirektivet (94/36/EF) og søtstoffdirektivet (94/35/EF) i EØS-avtalen (St.prp. nr. 12 (2000-2001))

*Høring med Utenriksdepartementet ved statssekretær
Espen Barth Eide, avdelingsdirektør Helge Skaara og
underdirektør Beate Ekeberg*

Møtelederen: Da skal jeg få ønske velkommen til åpen høring i næringskomiteen, både til dem som er på høring, til tilhørerne og til journalister. Det blir en lang dag, så det er mange folk som skal gå ut og inn her.

Til behandling foreligger St.prp. nr. 12, som omhandler innlemmelse av tre EU-direktiv om tilsetningsstoffer i matvarer, som populært er kalt for matsminkedirektivene. Næringskomiteen skal avgi en foreløpig innstilling 14. desember – det er torsdag førstkommende – og endelig innstilling 16. januar, etter at også utenrikskomiteen har behandlet denne saken.

Næringskomiteen har vedtatt å gjennomføre dagens høring etter reglene for åpen høring, og det medfører at dørene er åpne, og at det lages referat, som i stortingssalen.

De særskilte reglene for åpen høring som er bestemt, medfører at hver høringsinstans får 10 minutter til sin innledning. Etter det gis det anledning til å bruke inntil fire minutter på spørsmål og svar for det enkelte komite-medlem. Normalt blir det fem slike hovedspørsmål, og det blir det komite-medlemmet som har hovedspørsmål, som får anledning til å stille tilleggsspørsmål, slik at en kan komme mest mulig til bunns i akkurat det temaet.

For å få til dette trengs det korte spørsmål, og det trengs korte svar. Det er klart det går an å bruke opp de fire minuttene på ett svar, men det håper jeg at vi ikke gjør. Derfor må vi prøve å være litt strenge med tiden. Vi er avhengig av Stortingets møte – vi skal sette møtet kl. 12 – og da må vi være ferdig med det som er planlagt på formiddagen.

Jeg håper at de som kommer på høring, har med seg skriftlig informasjon, og at den kan utdeles i starten, slik at vi kan notere på den. Det er også anledning til å ettersende tilleggsinformasjon, hvis en føler at en ikke får svart godt nok på spørsmålene.

Det er Kjell Opseth som er valgt som saksordfører, og som får første spørsmålet av samtlige hovedspørsmål. Kjell Opseth har muligens lyst til å orientere litt om saken. Vær så god.

Kjell Opseth (A) (ordfører for saka): Takk.

Det er jo slik at denne saka har vore omdiskutert i det politiske miljøet rimeleg lenge, og den er omfatta med stor interesse, fordi den har med folkehelsa å gjere. Difor

er eg glad for at ein samrøystes komite, etter forslag frå meg som saksordførar, vedtok at vi skulle ha ei open høyring om denne saka for å få den klargjord best mogleg, ikkje berre overfor oss som skal behandle den i komiteen, men også i nokon grad overfor befolkninga, for eg reknar med at media vil hjelpe oss med å bringe ut det som kjem fram i denne høyringa. Det er ikkje minst viktig nettopp fordi den er av såpass stor politisk interesse som den er, og eg håpar at både dei som skal høyrast, og vi i komiteen, greier å få fram så mange sider ved denne saka som råd er.

Møtelederen: Da er vi – faktisk 10 minutter før tiden – kommet til Utenriksdepartementet, som er første høringsinstans. Det er jo Utenriksdepartementet som har lagt fram denne proposisjonen.

Vi skal også ha en runde med Utenriksdepartementet helt på slutten av dagens møte for å kunne ta opp noen spørsmål som sikkert henger i luften da.

Da har vi ordnet det slik at dere har 10 minutter til innledning. Når det gjelder spørsmål etterpå, er det da ett spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Fremskrittspartiet, ett fra Høyre, ett fra Kristelig Folkeparti og ett fra Senterpartiet. Det er slik vi har tenkt oss å gjennomføre dette.

Det er Espen Barth Eide som er leder for denne delegasjonen, og jeg gir ordet til deg først.

Espen Barth Eide: Tusen takk skal du ha.

Det stemmer at det er Utenriksdepartementet som har lagt fram proposisjonen. Det vil være en arbeidsdeling fra Regjeringens side mellom meg selv og Sosial- og helsedepartementet når det gjelder det faglige innholdet. Jeg vil ta utgangspunkt i den EØS-politiske helhet tilsetningsstoffdirektivene inngår i.

EØS-avtalen gir oss som kjent en rekke muligheter og rettigheter, men den innebærer også forpliktelser. En viktig forpliktelse er å medvirke til å skape et ensartet regelverk i hele EØS-området. En forutsetning for dette er at videreutviklingen av regelverket skjer i fellesskap og med sikte på samtidig gjennomføring. Dersom avviket fra den grunnleggende forutsetningen om likt regelverk blir for stort, risikerer vi å sette EØS-samarbeidet på en alvorlig prøve.

I løpet av de siste årene, og da særlig under sentrumsregjeringen, ble Norges forhold til EU etter hvert anstrengt grunnet manglende fremgang i arbeidet med et antall problematiske EØS-saker. Sett fra EUs side fremstod Norge i beste fall som handlingslammet, i verste fall som trenerende. Dersom denne situasjonen hadde fortsatt, var det grunn til å frykte at kommisjonen ville treffe tiltak mot Norge, og derved også mot de andre EFTA-landene.

Etter at den nåværende regjeringen overtok i mars, med signaler om vilje til fremgang i arbeidet med viktige problemsaker, ble det hos de øvrige avtalepartnere skapt en klar forventning om at vi innen rimelig tid bidrar til å løse problemene med de utestående direktivene. Det er nå viktig at vi innfrir denne forventningen.

Det er viktig å se de fagspesifikke sidene ved hvert enkelt direktiv, og det kommer vi også til å bruke mye energi på i løpet av dagen. Så vil jeg også sterkt understreke betydningen av å se helheten de inngår i. EØS-avtalen er vår mest omfattende folkerettslige avtale og av svært stor betydning for norsk næringsliv og for Norge for øvrig. Den ble i sin tid fremforhandlet for å gi de daværende EFTA-landene, altså Norge, Sverige, Finland, Østerrike, Sveits, Island og Liechtenstein, adgang til det indre markedet på like vilkår med EUs medlemsland. EFTA-gruppen var på det tidspunkt EUs klart viktigste handelspartner.

Dagens situasjon er noe annerledes, både med henblikk på EFTA-pilarens relative tyngde og et EU i stor forandring. Dette er for øvrig diskutert i den lille fremlagte Europa-meldingen – dette forholdet at vektforskyvningen mellom EFTA-siden og EU-siden er blitt så åpenlys. Og det er noe vi må forholde oss til både formelt og gjennom en mer uformell vurdering av hvor vi da står.

La meg umiddelbart understreke at det naturligvis ikke er slik at EØS-avtalen står og faller med ett enkelt direktiv. Det er summen av våre handlinger som er viktig. Saken er også den at vi, som det største EØS-landet utenfor EU, har et betydelig og særlig ansvar for å forsvare selve avtalen.

Det store flertall av de tillatte stoffene og mengdebegrensningene i EUs tilsetningsstoffdirektiver er helsemessig sett uproblematisk. Det er kun bestemmelsene om søtstoffet cyclamat, enkelte azofargestoffer og konserveringsmidlene nitrat og nitritt som har vært problematiske. I utgangspunktet skulle direktivene ha vært innlemmet i EØS-avtalen allerede for fem-seks år siden. Vi har på tross av innstendige forsøk ikke fått medhold i at vi kan opprettholde avvikende nasjonale bestemmelser, og som det er redegjort for i proposisjonen, vurderer norske helsemyndigheter imidlertid helse risikoen som liten, selv om direktivene gjennomføres i norsk lovgivning.

Jeg synes også det er viktig å ta med seg i vurderingen av dette at alle medlemslandene i EU, og også Sverige og Danmark, som har tilsvarende innvendinger mot disse delene av direktivene som Norge, nå har gjennomført dem. Det er ingen grunn til å tro at alle disse landenes helsemyndigheter gambler med folks helse. Det gjør heller ikke norske helsemyndigheter. Vi ønsker naturligvis et høyest mulig beskyttelsesnivå. Ideelt sett hadde det selvsagt vært best å fjerne all risiko forbundet med mat, men det vet vi alle ikke er mulig. Den ideale fordring kan ikke fullt ut oppnås. Det er også andre hensyn som kommer inn i bildet.

EØS-avtalen gir oss en viss mulighet til å delta i utviklingen av regelverk innenfor avtalens saksområder. Når vi ikke når frem med synspunktene våre, kan vi forsøke å få til spesielle løsninger. Når nesten alle andre avtaleparter aksepterer reglene, blir det imidlertid ekstra vanskelig å overbevise dem om at reglene ikke er bra nok akkurat for oss. Vi bør derfor velge de sakene vi kjører til siste slutt, med omhu, for ikke å strekke tålmodigheten til våre samarbeidspartnere for langt.

På bakgrunn av den dialog vi har hatt med kommisjonen, er det Regjeringens vurdering at vi har uttømt mulighetene for å forhandle om eventuelle tilpasninger til direktivene. Jeg minner om at disse forhandlingene og disse forsøkene har pågått gjennom flere og skiftende regjeringer. Dette tilsier at Norge nå har to alternativer: enten å gjennomføre alle de tre tilsetningsstoffdirektivene, eller at EFTA som EUs motpart i EØS-avtalen reserverer seg mot å innlemme direktivbestemmelsene i EØS-avtalen – i dagligtale den såkalte vetoretten. Dette er en rett som fremgår av EØS-avtalens artikkel 102. Det er med andre ord EFTA, ikke bare Norge, som i så fall må reservere seg. Hensynet til våre EFTA-/EØS-partnere må således også tillegges stor vekt i en slik sammenheng. Der som EFTA reserverer seg, kan EU etter artikkel 102 svare med å gå til midlertidig suspensjon av berørte deler av avtalen, også for Island og Liechtenstein.

Det er ikke entydig gitt hvorledes berørte deler av avtalen er å forstå. I denne sammenheng vil det sannsynligvis bli berørte deler av EØS-avtalens vedlegg II, næringsmiddeldelen. Hvor omfattende skadevirkninger et «veto» vil kunne utløse for EØS-samarbeidet og eventuelt for norsk eksportindustri, lar seg ikke besvare presis. Selv om det i utgangspunktet må legges til grunn til at reaksjonen må være proporsjonal i forhold til virkningene av at de aktuelle rettsakter ikke innlemmes i EØS-avtalen, hersker det stor usikkerhet med hensyn til EUs mulige reaksjoner. Det er også viktig å være klar over at det ikke finnes noen uavhengig instans som kan avgjøre hvor grensene går for hva som kan suspenderes, ettersom dette ikke er utprøvd.

Kommissær Patten understreket på EØS-rådsmøtet 19. september i svært tydelige ordelag at EØS' tålmodighet bl.a. i tilknytning til tilsetningsstoffdirektivene er i ferd med å ta slutt. Holdningen fra kommisjonens side har også etter dette blitt kommunisert på en måte som understreker at vi nå ikke kan bevilge oss mer tid uten at avtalens konfliktprosedyrer utløses. Under EØS-komiteens møte 21. november ble det fra kommisjonens side gitt uttrykk for at man forventet en formell EFTA-posisjon i form av et utkast til EØS-komitebeslutning, og at denne skulle foreligge innen neste møte, 15. desember. Det er i lys av dette Regjeringen legger stor vekt på at det på EØS-komiteens møte 15. desember kan meddeles at komiteinnstilling foreligger, og at stortingsvedtak vil foreligge innen det påfølgende møte i EØS-komiteen, 25. januar neste år. Og i forhold til spørsmålet om hvorvidt dette er hastverk eller ikke, bør man hele tiden ha i bakhånd at det er fem og seks år siden direktivene skulle vært implementert.

Ved ytterligere forsinkelser fra norsk side er det sannsynlig at kommisjonen vil sette saken på dagsordenen og derved utløse seks månedersfristen for en avgjørelse av spørsmålet og eventuelt midlertidig opphør av berørt del av EØS-avtalen etter ytterligere seks måneder dersom man ikke er kommet til enighet. Det er viktig igjen her å understreke at dette ikke er noe EU-kommisjonen gjør ved første korsvei, men det er heller ikke snakk om første korsvei – vi har holdt på med denne saken i betydelig tid.

La meg avslutningsvis si at Regjeringen har fremmet stortingsproposisjonen i saken så raskt dette overhodet har vært mulig i den foreliggende situasjon. Etter Regjeringens tiltredelse har det vært nødvendig å ha en dialog med kommisjonen med sikte på å uttømme eventuelle muligheter for nasjonale tilpasninger. Dette har bl.a. sammenheng med fremleggelsen av EUs hvitbok om matvaretrygghet og revurderingen av ADI-verdien av cyclamat i EUs vitenskapelige komite for næringsmidler.

Takk så langt, leder.

Møtelederen: Takk for orienteringen.

Det er Kjell Opseth som har det første spørsmålet.

Kjell Opseth (A): Vi har registrert at helsemyndighetene meiner at det er ein avgrensa risiko for folkehelsa ved å innlemme desse direktiva. Ein må jo måle det opp mot den risikoen vi som nasjon tek ved ikkje å innlemme desse direktiva. Det kunne vere interessant om vi kunne få vite noko meir utfyllande kva slags konsekvensar det vil medføre dersom ein no skulle velje å reservere seg.

Espen Barth Eide: For det første er det viktig å understreke at det valg vi i så fall tar, gjelder hele EFTA-siden og berører avtalens ene part, og motreaksjoner vil da rettes mot hele den parten. Det vi ser for oss, er at man vil gå til en midlertidig suspensjon av de såkalte berørte deler av avtalen. Og som jeg var inne på, er det litt vanskelig å si nøyaktig hvor omfattende dette er, men vi snakker altså om avtalens vedlegg 2, næringsmiddel-delen. Dette kan få vidtrekkende konsekvenser for norsk eksportindustri. Et slikt tilfelle har ikke forekommet tidligere, slik at det hersker stor usikkerhet med hensyn til EUs mulige reaksjoner.

Jeg tror dette bør ses i en litt større sammenheng. Dette dreier seg ikke bare om disse direktivene, som i og for seg er viktige i seg selv, men om det forholdet at det er flere områder hvor Norge henger et stykke etter. Vi har et akkumulert underskudd når det gjelder implementering av viktige avtaler, og en motreaksjon fra EUs side kan forventes å bli relativt tøff med henblikk på dette totalbildet. Det forholdt seg litt annerledes om det var utelukkende på ett område man hang etter. Man kan på en måte sette et eksempel. Det er der vi mener at vi bør velge våre slag med omhu. Vi bør velge når vi gjør dette. Jeg vil igjen også understreke at vi mener at alle muligheter for å finne fram til tilpasninger eller endringer i selve teksten nå er uttømt.

Kjell Opseth (A): Eg forståar at Barth Eide ikkje vil vere meir konkret enn som så. Men dersom ein skal tenkje seg det verste scenariet: Kan vi risikere at vår eksport av fisk til EU blir avgrensa?

Espen Barth Eide: Ja, i et worst case-scenario kan det få den type konsekvenser. Det er også veldig viktig å understreke at dette har å gjøre med det generelle samarbeidsforholdet til EU i en veldig viktig fase. Reaksjonene fra kommisjonens side vil naturligvis være påvirket av

interne drøftinger i EU. Og EØS-avtalen, som vi nå i flere omganger har snakket om de siste månedene, er både svært god og har problematiske sider på én gang. Men det som er svært bra med den, er jo at den gir vår eksportindustri – ikke minst – veldig stabile rammebetingelser. Det er noe vi må kjempe for å beholde. Om hele avtalen blir utfordret, som jeg ikke mener kommer av én slik sak, men av akkumulerte slike saker, vil det gå hardt ut over vår eksportindustri på veldig mange felt.

Det er også slik at det på EU-siden er de som mener at disse tre små, rike landene, EFTA-siden – altså Norge, Island og Liechtenstein – kanskje har en litt *for* privilegert adgang. Dette er ikke satt på spissen, men det kan bli det dersom samarbeidsforholdet utfordres. Det er ingen som truer EØS-avtalen fra EUs side i dag, men i forbindelse med utvidelsen kan det oppstå spørsmål som gjør at vi har en klar egeninteresse i å være blant dem som forholder seg mest ryddig til dette. Og det er altså i dette store perspektivet at vi er bekymret for motreaksjoner, som kanskje til og med kan gå utover de formelle reaksjonene som vil iverksettes raskt.

Møtelederen: Takk for det.

Da er det Øystein Hedstrøm.

Øystein Hedstrøm (Frp): Regjeringen anbefaler jo helt klart en innlemmelse av matsminkedirektivene. Man forsøker også å få til en spesiell ordning når det gjelder stoffet cyclamat. Det er vel ennå ukjent om det lar seg realisere å få til dette.

En annen ting er jo at når vi nå går inn for innlemming av disse direktivene, overlater vi mye av dette arbeidet fremover til EU. Man legger det i EUs hender når det gjelder rettigheter og utvikling i forhold til tilsetningsstoffer, når det gjelder maksimalverdier osv.

Kan vi fra norsk side forvente et noenlunde høyt tempo i arbeidet med å stramme inn dette regelverket, når det er fornuftig å gjøre dette og det er internasjonal aksept for at det er fornuftig å gjøre det?

Espen Barth Eide: Ja. Jeg tror det er ganske viktig å understreke, noe jeg for øvrig tror at man også fra SHDs side vil komme nærmere inn på, at prinsippene som EU og Norge legger til grunn for behandling av denne type saker, er identiske. Det er tre krav for at man skal kunne akseptere tilsetningsstoffer, for det første at det er tilstrekkelig teknologisk behov for det, og at de ønskede mål ikke kan nås ved andre metoder som er økonomisk og teknologisk gjennomførbare, for det andre at de foreslåtte doser ikke skal utgjøre noen fare for forbrukernes helse, i den grad dette kan bedømmes på grunnlag av foreliggende vitenskapelige data, og for det tredje at bruken ikke skal villede forbrukeren.

Her har vi da et felles utgangspunkt for den type behandling. Konsekvensen av det er jo at de aller fleste tilsetningsstoffer er vi helt enige om. Det er de marginale forskjellene vi her diskuterer.

Så er det en løpende vitenskapelig utvikling, og det har bl.a. for stoffet cyclamat ført til at Vitenskapskomite-

en nå har satt ned den såkalte ADI-verdien, verdien for anbefalt daglig inntak. Det vil føre til, er vi ganske sikre på, en endring også i regelverket når det gjelder stoffet cyclamat. Det er vel nok en understrekning av at man gjennom et meget omfattende og seriøst arbeid med dette vil nærme seg det man kan kalle en konvergens med det vi ville finne ut fra egne norske regler.

Men det er jo slik at når vi sitter på vår side og vurderer dette, og man sitter i EU-systemet og gjør det, og det er veldig mange stoffer, så vil det av og til være slike avvik. Det jeg synes vi da skal vurdere, er hvor store avvikene er, og hvor dramatiske avvikene er i forhold til totalbildet med hensyn til selve avtalen og slike ting som vi må ta hensyn til.

Øystein Hedstrøm (Frp): Barth Eide var inne på i sitt hovedinnlegg at Norge til tross for en slik innlemmelse av direktivene har muligheter til å påvirke i dette systemet. Det jeg da lurer på, er: På hvilken praktisk måte kan vi gjøre det? I hvilke organer kan Norge delta for å ha en reell påvirkning, f.eks. på maksimalverdiene for tilsetningsstoffer? Det er ikke slik at det blir lett kosmetikk når man snakker om at Norge ikke har noen reell mulighet til å påvirke i større grad?

Espen Barth Eide: Påvirkning kan bety ulike ting. Vi har jo anledning til å delta i det vitenskapelige arbeidet, og vi kan jo f.eks. ved å legge vekt på egen vitenskap, deltakelse i internasjonalt faglig samarbeid, legge inn ny kunnskap i de komiteene som forbereder disse sakene. Det er én form for påvirkning. Vi har i EØS-avtalen en påvirkningsevne gjennom vår deltakelse i de veldig mange komiteene som forbereder sakene, og det er vel også vår beste inngang.

Problemet oppstår jo når man på tross av det får resultater som er annerledes enn det man ønsket seg. Der har vi altså – bare for å ta det med en gang – ikke noe som kan kalles en vetorett i ordets vanlige betydning, nemlig å nedlegge et veto som da hindrer at noe blir implementert i EU. Vi har en form for reservasjonsrett, men den må vi bruke med betydelig omhu.

Men når det gjelder påvirkning, er det først og fremst i forhold til de vitenskapelige vurderinger, ettersom prinsippene for vurderingen er noe vi deler, og som ingen egentlig har utfordret – altså de prinsippene jeg viste til i stad. Vi bruker tilsetningsstoffer i Norge, og det gjør man i EU, og ingen land gjør det for å skade befolkningen sin.

Møtelederen: Så er det Ansgar Gabrielsen.

Ansgar Gabrielsen (H): Håndtering og implementering av direktivet i norsk lovverk og godkjenning av disse direktivene er jo selvfølgelig en del av det totale forholdet vi har til EU, og slik det utvikler seg. Disse mat-sminkedirektivene er en del av dette.

Du sa at det var fem-seks år siden disse kom fra EU. I din innledning gikk du ganske hardt til verks i beskrivelsen av Bondevik-regjeringen og snakket om trenering, handlingslammelse og at det følgelig hadde påvirket vårt

forhold til EU, eller EUs forhold til oss. På hvilken måte har denne treneringen og handlingslammelsen konkret påvirket eller eventuelt svekket vår posisjon i forhold til EU?

Espen Barth Eide: Vi har alle et ansvar for at tiden har gått, men det er klart at i den perioden da sentrumsregjeringen – Bondevik-regjeringen – satt, lot man være å ta stilling til dette. Regjeringen Jagland la i 1997 fram en stortingsmelding om matkvalitet og forbrukertrygghet og lovet der at regjeringen ville legge fram en egen proposisjon om disse stoffene, forut for et eventuelt vedtak i EØS-komiteen. Det var i 1997, og da var det altså gått noen år siden fargestoffdirektivet, søtstoffdirektivet og diversedirektivet var vedtatt i EU. Der var det altså et arbeid i gang som ble avbrutt ved regjeringsskiftet, og siden hendte det relativt lite hva angikk å komme fram til en beslutning og et forslag. Men det ble gjort arbeid da, som vi har videreført for å finne ut av rommet for våre muligheter for enten å endre/påvirke selve teksten eller tilpasninger – så det foregikk. Men man skjøv problemstillingen foran seg, slik at vi har fått et akkumulert problem.

Jeg tror det er riktig å understreke at sett fra EU-siden er ikke disse forklaringene så forferdelig interessante. For dem er det slik at det er gått fem-seks år for lenge, egentlig. Noen av disse stoffene skulle vært inkludert allerede da EØS-avtalen ble inngått, men det ble da utsatt. På det tidspunktet var det vanskelig å få til alt, og så hadde man sett for seg en relativt rask oppfølging – og her er vi fortsatt, i desember 2000.

Ansgar Gabrielsen (H): I din innledning var du inne på dette med EU-utvidelse øst- og sørover, og hvilken betydning det kan ha med hensyn til EUs forhold til EØS-avtalen. Du sa vel at vi må være mest ryddige i en situasjon hvor den utvidelsen pågår, det kan liksom påvirke hele EUs holdning til EØS-avtalen. Kan du utdype det litt?

Espen Barth Eide: Ja. Heldigvis er det et veldig bredt flertall politisk i Norge for at EØS-avtalen er en god plattform. Så er det da som kjent ulike meninger om man skal gå videre eller ikke, men det er god plattform for næringslivets tilkobling.

Derfor mener jeg at det å forsvare EØS-avtalen er en nasjonal oppgave som bør deles av ulike regjeringer, uansett hvem som sitter ved makten. Denne nasjonale oppgaven er særlig viktig nå, fordi det foregår veldig store diskusjoner om EUs fremtid, og mange av de diskusjonene er veldig tøffe – som vi så fram til kl. 04 i natt i Nice – og veldig mye er knyttet til utvidelsen. De spørsmålene som står på dagsordenen når det gjelder utvidelsen og inkludering i EU av land som Polen, Ungarn, Tsjekkia osv., er jo betydelig større og mer dramatiske enn de relativt sett små problemene vi har i forhold til EU. Derfor er det også slik at kommisjonens, rådets og medlemslandenes oppmerksomhet nå veldig mye er knyttet til den utvidelsen.

Hvis vi i den fasen fremstår som lite samarbeidsvillige, vil det kunne utløse en følelse av at man har dratt med seg en EØS-avtale som jo egentlig var tenkt fra EUs side som noe helt annet. Vi skal huske på at da EØS-avtalen ble framforhandlet, var det fire nøytrale land som også skulle omfattes. Sveits, som siden valgte å stå utenfor, og så Østerrike, Finland og Sverige, som jo gikk inn i EU. Som jeg sa i stad, var dette EUs viktigste handelspartner, som blokk. Det er en helt annen situasjon i dag. Men det var også slik at man var villig til å gå langt i å gi privilegier til EFTA-siden, fordi man ikke trodde at land som f.eks. Finland og Sverige kunne bli med i EU. Og så skjedde da dette historiske paradokset at det var de landene som gikk inn, og vi som kunne ha gått inn, som ikke gjorde det – og det er en del av bakteppet for hvor langt vi kan gå.

Møtelederen: Da er det spørsmål fra Randi Karlstrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): Skal man påvirke EU-direktiv som EØS-medlem, må man inn i en veldig tidlig fase når direktivene formes, sånn at hvis man skal gå tilbake og fordele skyld, bør man gå ganske langt tilbake i år.

En reservasjon – eller et veto – ville bli forstått av veldig mange i EU, fordi dette er jo et omstridt direktiv også i EU. For Norge vil det også være en viktig forklaring overfor EU at dette var et viktig argument for Norges nei. Miljøspørsmål og matspørsmål var utrolig viktig for det norske folk. Og dette er åpenbart en senking av nivået i Norge – altså av de standardene vi kan sette. Så det er ikke det at vi henger etter når det gjelder matsikring, men det er EU som henger etter Norge. Når det gjelder denne trippelsikringen som skjer, og som man nå tillater på mat, er jo det for å sikre at dårlig mat ikke utvikler seg til farlig mat på vei fram til forbruker – bare for å ha det perspektivet inne.

Norge har i henhold til artikkel 102 i EØS-avtalen anledning til å reservere seg mot EU-rettsakt tatt inn i EØS-avtalen.

Nå heter det i artikkel 102 at det som kan skje, er at den berørte del av vedlegget betraktes som midlertidig satt ut av kraft med mindre EØS-komiteen bestemmer noe annet. Den berørte del av vedlegget er i kapittel XII vedlegg II, næringsmiddeldelen, om tekniske forskrifter, standarder, prøving og sertifisering. Hvordan kan EU ramme norsk eksport ved å oppheve regler om tekniske forskrifter og standarder? Har man utredet hva de økonomiske konsekvensene av et norsk veto vil bli? Altså, hvilken dekning har man for å si at dette får vidtrekkende konsekvenser for norsk eksport? EU vil antakelig bare reagere på et norsk veto hvis følbare økonomiske interesser rammes. Et veto mot matsminkedirektivet vil ikke ramme de som i dag eksporterer til Norge, de følger naturlig de regler vi har i dag. Et veto vil derimot ramme framtidig eksport til Norge av matvarer som i dag ikke kan selges hos oss. Vi vet jo at det norske markedet er lite, og det er ikke sikkert at EU vurderer de økonomiske

interessene knyttet til en slik eksport som store nok til å ta belastningen ved å straffe Norge.

Reaksjon mot et land som av helsemessige grunner vil begrense mengden av nitritt/nitrat og azofargestoffer vil skape politiske påkjenninger også internt i EU. Flere EU-land ønsker strammere regler av samme grunn som Norge, og i mange EU-land arbeider miljø- og forbrukerorganisasjoner med de samme spørsmål som Norge. EU-kommisjonens egen vitenskapelige komite for matvarer vil ha langt strengere regler for bruk av nitritt/nitrat og sulfittstoffer enn dem som er stemplet med alvorlig helserisiko. Er det noen som helst sannsynlighet for at EU-kommisjonen vil påføre EU slike politiske påkjenninger i en sak som sett fra EUs side må fortone seg som bagatellmessig i økonomisk forstand? Kan ikke et norsk veto bli hilst velkommen som en effektiv støtte til de land og de miljøer innad i EU som ønsker et strammere EU-regelverk for tilsetningsstoffer?

Espen Barth Eide: Når det gjelder spørsmålet om vi har utredet de nøyaktige økonomiske konsekvensene av et veto, er svaret at det er ikke mulig fordi det er snakk om en politisk vurdering av totalbildet. Det er det dessverre veldig vanskelig å gjøre. Hva EU mener om vår forsinkelse her, kom veldig tydelig frem bl.a. i Pattens innlegg i rådet.

Så sier du at implementeringen av disse tilsetningsstoffdirektivene fører til en svekkelse av norsk standard. Det fører til begge deler. En god del av de direktivene vi har implementert, har faktisk økt standarden i Norge. Mange var allerede identiske. Det er noen som vil føre til en svekkelse av standarden, det er riktig, og det er disse vi diskuterer i dag. Dette bør da ses i en totalpakke.

Jeg minner om at Bondevik-regjeringen faktisk implementerte ganske mange av disse – altså tilpasset norsk praksis til veldig mye av det som lå i direktivet allerede. Totalbildet av at det er slik at EU-regler generelt senker norsk standard, stemmer rett og slett ikke. De både senker, opprettholder og styrker norsk standard.

Og så reiser du et viktig spørsmål om det er slik at vi ved en reservasjon styrker en intern prosess i EU. I dette tilfellet tror jeg ikke det går an å si det. Det er flere land, som du helt riktig påpeker, som har prøvd å påvirke direktivet i en annen retning, herunder Sverige og Danmark, men det fikk de ikke til, og etter en totalvurdering aksepterte de da å implementere direktivene i nasjonal lovgivning. Hvis Norge skulle få anledning til å stille seg utenfor, tror jeg det snarere ville vekke veldig negative motreaksjoner, fordi det da ville vise seg at på enkelte områder vil man kunne slippe lettere unna gjennom vår tilknytningsform enn EUs. Det er da veldig viktig at hele poenget med et indre marked er i en viss forstand å gi og ta i den kollektive interessen av at man har mest mulig like regler. Så lenge man prøver å legge de samme prinsippene til grunn, må man i noen grad akseptere at det her blir justeringer i begge retninger.

Møtelederen: Da er de 4 minuttene gått og vel så det.

Da skal jeg få stille et spørsmål som går på den erklæringen som er lagt fram av næringsmiddelindustrien og dagligvarehandelen. Det er enighet mellom Regjeringen og den forrige regjeringen om at økt bruk av tilsetningsstoffer øker helserisikoen. Så skriver departementet i et brev til undertegnede om den uttalelsen:

«Uttalelsen fra norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen vil, dersom den gjennomføres, ha som konsekvens at vi vil få minimal eller ingen økt helserisiko»

Den enigheten som er bak den avtalen, kan smuldre bort f.eks. ved at det kommer nye eiere inn i bildet, ved at konkurransehensyn blir viktig for en del av næringsmiddelprodusentene. Avtalen kan også bli dømt ulovlig av ESA og oppfattes som en handelshindring.

Professor Hans Petter Graver sa til Aftenposten 8. oktober at enhver avtale som begrenser eller virir konkurransen, er ulovlig.

Kan det tenkes at han har rett?

Espen Barth Eide: Hvis vi her snakket om en avtale eller en overenskomst som noe som hadde en juridisk bindende effekt, har han åpenbart rett, men det er heller ikke det det er snakk om. Det vi har lagt til grunn, er en uttalelse fra aktørene i bransjen om at de ønsker å opprettholde dagens nivå. Den er fremført klart og tydelig, men den er ikke fremført i form av en avtale verken dem imellom, med oss eller med noen annen part. Og derfor er det bare snakk om at vi konstaterer at det er slik at de klart dominerende aktører på det norske markedet er opptatt av å videreføre det norske nivået som vi har i dag. Det tror jeg de bl.a. gjør fordi det er en forbrukerbevissthet om problematiske sider ved visse tilsetningsstoffer som gjør at det faktisk kan lønne seg å legge seg på det nivå vi allerede har, snarere enn å fremstå som en som utnytter de nye mulighetene. Det er gjennomgående veldig viktig å understreke at det vi her snakker om, er verdier man ikke er nødt til å gå opp til, det er maksimumsverdier. Det er ikke noen som påtvinger noen å øke innholdet av noe stoff i noe produkt.

Møtelederen: Hvis det da ikke er noen forpliktende avtale, hvilken trygghet er det da for forbrukerne? Det som poengteres her, er jo at det er i den avtalen eller den felles forståelsen tryggheten vil ligge for at helserisikoen ikke øker. Da Jagland gikk ut med en uttalelse om at det forelå en slik avtale mellom butikkjedene og Forbrukerrådet, ble det benektet fra begge sider. Forbrukerrådet sa i den anledning at en avtale blir for uforpliktende, og at vi må ha et lovverk som forbyr økning av disse tilsetningsstoffene.

Espen Barth Eide: Det er jo litt ulik filosofi om hvor mye som må forbys, og hvor mye som kan oppnås på andre måter. Det er for det første ingen spesiell grunn til at norske produsenter skulle øke tilsetningen av f.eks. nitritt/nitrat, det har å gjøre med produksjonsforhold og slikt. Har man høy hygienestandard, så er også behovet for dette relativt lite. For det andre er det en generell

trend at forbrukerne snarere blir mer bevisste enn mindre bevisste, og for det tredje har dette temaet nå vært såpass mye fokusert at jeg tror det faktisk ligger ganske mye klokskap bak bransjens egne uttalelser om hvordan de vil forholde seg. Jeg er også ganske sikker på at norske forbrukerorganisasjoner som er i ferd med å nærme seg det nivået man har i andre land, hvor det har vært større vekt akkurat på forbrukerrettigheter, vil følge med i hva de gjør på disse stoffene her. Og et sentralt poeng til er at man vil gå inn for en økt bruk av merking, slik at folk som har spesielle problemer med enkelte produkter, også selv vil være i stand til å vurdere hvilke produkter man bør bruke og ikke bruke.

Møtelederen: Da har vi vært gjennom alle fem spørsmålene til Utenriksdepartementet. Vi har litt tid til overs, men samtidig kan det være godt å ha de minuttene til senere hvis det ikke da er noen fra komiteen som har et helt påtrengende spørsmål til ting som er sagt. – Øystein Hedstrøm, vær så god!

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil følge opp lederens spørsmål, dette med konkurransedyktigheten til næringsmiddelindustrien. Det er påstander som sier at hvis vi øker tilsetningen av nitritt og nitrat, vil disse stoffene i et kvalitativt dårlig produkt kunne maskere kvaliteten på produktet, og farger kan jo bidra til at man kjøper mer av et slikt produkt. Jeg vil gjerne ha litt synspunkter her. Er det ikke også næringsmiddelindustrien selv som har presset på for at vi skulle få en innlemmelse av disse direktivene? De bruker jo argumentene at man kan få motiltak. Men er det ikke også det at man vil ha muligheter selv til å stilles mer fritt til å bruke større innslag av disse stoffene i næringsmidlene våre?

Møtelederen: Da får vi et kort svar på det. Det er ikke alltid like enkelt å svare kort, men en må prøve.

Espen Barth Eide: Jeg kan prøve.

Det er to ting. Det ene er at vi har en viss erfaring fra hvordan det gikk i Sverige, og der ble det altså ingen registrerbar endring etter at f.eks. azofargestoffene ble tillatt, så det tror jeg har med forbrukerbevissthet å gjøre. Når det gjelder dette med å sminke dårlig kvalitet, tror jeg man på mange måter kan svare på det på samme måte. Det er selvfølgelig mulig å gjøre det, men jeg har da det syn at det er relativt høy kvalitet på de produktene som produseres her, og som brukes her allerede, og jeg tror ikke det er spesielt stor interesse for den type sminke fra norsk side. Det viktigste er at næringsmiddelindustrien selv har uttalt seg om dette på en måte som jeg finner troverdig, som altså ikke er noen avtale, som ikke er juridisk bindende, men som er en holdning som åpenbart er bredt delt.

Møtelederen: Da sier vi tusen takk til Utenriksdepartementet, og vi får anledning til å snakke med dere senere i dag.

Vi tar et raskt sceneskifte. Det er Statens næringsmiddeltilsyn som er innkalt, og de kommer sammen med Sosial- og helsedepartementet.

Høringen avbrutt kl. 09.40

Høringen ble gjenopptatt kl. 09.45

Høring med Sosial- og helsedepartementet ved statsråd Tore Tønne og ekspedisjonssjef Jon-Olav Aspås, Statens næringsmiddeltilsyn ved direktør Gunnar Jordfald og seksjonssjef Kristin Færden, og Statens næringsmiddeltilsyns råd ved direktør Per Anders Stalheim.

Møtelederen: I denne seansen blir rekkefølgen når det gjelder spørsmålstillerne slik: Kjell Opseth, Øystein Hedstrøm, Ansgar Gabrielsen, Leif Helge Kongshaug, meg selv, Mimmi Bæivi og Gunnar Breimo. Det er sju.

De som er invitert, kommer fra Sosial- og helsedepartementet, Statens næringsmiddeltilsyn og Statens næringsmiddeltilsyns råd. Man har 10 minutter samlet til innledning, og vi har spørsmålsrunder som vi skal prøve å begrense så godt vi kan til 4 minutter for hvert hovedspørsmål. Det er viktig at både spørsmål og svar er kjappe, slik at vi får med oss mest mulig.

Hvem er det som vil innlede? – Statsråd Tore Tønne, vær så god!

Statsråd Tore Tønne: Jeg kan i hvert fall starte med å vise til at det er med bakgrunn i det allerede innlemmede rådsdirektiv 89/107 om innbyrdes tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om tilsetningsstoffer i næringsmidler at dette nå er en sak også her, for ifølge avtalen skal man komme til enighet i spørsmålet om innlemmelse av direktiver om tilsetningsstoffer som senere er kommet, og det er de tre som det nå er snakk om.

Jeg synes det er grunn til å peke på at prinsippene for å godkjenne stoffer av denne type er de samme innen hele EØS-området, og de har vært det i lengre tid. De går ut på at tilsetningsstoffer bare skal aksepteres hvis de dekker et teknologisk behov, og som ikke kan dekkes på andre alternative måter, hvis de ikke innebærer doser som utgjør noen fare for forbrukerens helse, i den grad man kan bedømme det ut fra de vitenskapelige data, og for det tredje dersom bruken av dem ikke villeder forbrukeren. Som sagt, det er de samme prinsipper som gjelder innen hele området, de samme prinsipper som vi har fulgt fra norsk side tidligere også. Men det kan likevel skje at det med utgangspunkt i de samme prinsipper og kriterier gjør seg gjeldende noen ulike vurderinger med hensyn til mengder og i forhold til enkelte matvarer. Og det er vel det vi for så vidt også her står overfor noen eksempler på.

I utgangspunktet er de aller fleste av de tilsetningsstoffene det er snakk om her, allerede godkjent, og de er inkorporert i vår praksis. Men når det gjelder noen av disse, har også EUs bestemmelser vært strengere enn

dem vi hadde i vår nasjonale lovgivning, og man har justert seg ned i forhold til de mengdene som EU har lagt til grunn. Og så er det noen få hvor vi har hatt andre oppfatninger av hvilke mengder som skulle brukes og tillates, og her har vi brukt tid både på å utrede de helsemessige sider ved bruken av disse og også på dialog med kommisjonen for å se hvilke alternativer som kunne være aktuelle i forhold til det å åpne for en økning i mengdene, slik direktivene vil innebære. Den prosessen har vi ment nå både utredningsmessig og i dialog med kommisjonen er ført så vidt langt at det er grunnlag for å trekke konklusjonene, og det er jo de som fremgår av den fremlagte stortingsproposisjon.

Det dreier seg om tre forskjellige direktiver og tre tilsetningsstofftyper, som man er kjent med. Jeg vil for det første si at det at man gjennom disse direktivene åpner for mulig bruk av større mengder enn det vi har hatt i Norge tidligere, innebærer selvfølgelig ikke noe krav om økt bruk. Det har jo også, som det fremgår her, kommet til uttrykk fra den norske bransjens side, både omsetningsmessig og produksjonsmessig, at bransjen ikke har noe ønske om å endre ved den praksis som er innarbeidet. Det er ingen grunn til å tro at de norske produsenter eller de som påvirker bruken av dette i Norge, vil øke bruken av de aktuelle tilsetningsstoffer, selv om det er et direktiv som åpner for mulighet til det.

Når vi har brukt tid på å finne ut av både virkninger og alternativer, er det fordi at en ut fra en isolert vurdering av disse tilsetningsstoffene ser at de kan ha uheldige effekter på folks helse hvis man inntar for mye av dem. Det er ikke noen grunn til å se bort fra at tilsetningsstoffer i alminnelighet kan ha slike effekter, og det er derfor all grunn til å være meget kritisk til bruken av dem og streng i reguleringen av dem og i overvåkingen av bruken.

Samtidig vil jeg fremheve at helserisikoen ved bruk av tilsetningsstoffer i en total sammenheng er meget liten. Det er helsemessig sett den totale sammensetning av kostholdet som betyr mest, og bl.a. gir det klare utslag hvorvidt man spiser nok fiber, frukt og grønnsaker og lite mettet fett. Det må nok konstateres at ut fra hensynet til folkehelsen, så er nok forbruket av en rekke vanlige nærings- og nytelsesmidler et vesentlig større problem enn forbruket av tilsetningsstoffer.

Men, som sagt, jeg er opptatt av at vi skal ha strenge regler og føre nøye kontroll med bruken av tilsetningsstoffer, og også rester av plantevernmidler i mat og genmodifisert mat. Norske forbrukere skal kunne vite at maten som de kjøper, er helsemessig trygg. De helsemessige vurderingene har absolutt stor vekt når det gjelder å fastsette grenseverdier, men det er også noen andre hensyn som gjør seg gjeldende. EØS-avtalen åpner for at Norge kan reservere seg mot å gjennomføre direktiver i norsk rett, men det vil også kunne utløse mottiltak fra EUs side som kan ha andre uheldige konsekvenser for Norge. Vi har for å unngå det sett det som viktig å finne en løsning som er akseptabel for alle parter, og det er det vi mener også å ha gjort i det forslag som er lagt fram i proposisjonen.

Jeg vet ikke om jeg skal gå inn på de enkelte av disse tre typene av tilsetningsstoffer, men jeg kan si noen ord om dem.

Nitritt/nitrat er det ene, som hører inn under diverse-direktivet. Her har vi hatt lavere tak for inntak enn det som følger av direktivet. Vi har imidlertid sett det slik, ikke minst ut fra hva norske produsenter og omsetningsorganisasjoner sier, at effekten av å åpne for direktivets grenser vil være helt marginal i forhold til helsesiden i Norge, og mener derfor at det ikke er et helsemessig problem å åpne for det direktivets bestemmelser gir adgang til. Danskene har anlagt søksmål for EF-domstolen, og vi kommer også til å intervenere til støtte for Danmark. Vi vil selvfølgelig også på annen måte arbeide for at EU kan endre sitt regelverk. Men vi ser altså ikke noen grunn til ikke å innlemme direktivet også i Norge.

Møtelederen: Da har 10 minutter gått.

Vi får det første hovedspørsmålet, fra Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Det er omsynet til folkehelse som er det sentrale i spørsmålet om ein skal innlemme disse direktiva eller ikkje. Og det er jo slik at disse nye grensene er nye maksimumsgrenser. Eg vil då spørje: Er det noko pålegg frå EU om at ein skal auke mengda av tilsetjingsstoff i Noreg, eller er det slik at ein står fritt, slik som næringsmiddelindustrien og handels- og service-næringa har gjeve uttrykk for, at ein ikkje vil produsere med større mengder tilsetjingsstoff enn det ein har i dag, og at handelsnæringa seier at dei ikkje vil omsetje varer som har større innhald enn i dag? Er det då slik at i den praktiske kvardagen vil forbrukaren i realiteten ikkje stå overfor andre forhold enn det vi har i dag?

Statsråd Tore Tønne: Jeg kan i hvert fall svare på det at det absolutt ikke er noe pålegg. Disse bestemmelsene er jo maksimumsbestemmelser. Dessuten er det slik at selv innenfor maksimumsbestemmelser er den alminnelige holdningen også i EU at en aldri skal bruke mer enn det som vurderes som nødvendig, og sånn sett generelt en slik holdning at en skal begrense bruken av disse tilsetningsstoffene. Men som sagt er det overhodet ikke noe pålegg. Vi mener også at når det gjelder f.eks. nitritt/nitrat, er det en importandel på ca. 5 pst. for de produktene det her er snakk om, og det er der en eventuelt kan se for seg at det vil komme inn produkter med høyere nitrittilsetning enn det som har vært mulig til nå. Det er der jeg sier at den praktiske hverdag for norske forbrukere praktisk talt vil være nøyaktig den samme om så skjer.

Møtelederen: Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Det kjennest trygt å høyre at forbrukaren ikkje vil merke noka vesentleg endring, om endring i det heile, dersom vi innlemmar dette direktivet. Men det kunne vere greitt å spørje om det er Næringsmiddeltilsynet og Næringsmiddeltilsynets råd sine oppfatningar òg.

Møtelederen: Gunnar Jordfald, vær så god.

Gunnar Jordfald: Jeg tror jeg overlater ordet til Kristin Færden, som er vår beste spesialist på det området.

Kristin Færden: Når det gjelder dette med krav om å bruke tilsetningsstoffer, er det faktisk et krav både i EU og Norge at det ikke skal brukes mer enn det som strengt tatt er nødvendig. Det står i regelverket og tar for så vidt noe av brodden av eventuelt å innføre høyere grenseverdier på nitritt/nitrat. Fordi norsk industri har en god hygiene, har de klart seg med de mengdene de har brukt siden 1982, og det er vel ikke noe som tilsier at det behovet plutselig skal endres fordi om det åpnes for det i regelverket.

Når det gjelder azofarger, er det kanskje en litt annen situasjon. Jeg vet ikke i hvilken grad man kan si man har teknologisk behov for å farge matvarer. Men norsk industri har siden 1978, og det norske markedet altså like lenge, hatt litt blassere matvarer, særlig sukkervarer og brus, enn man har hatt i en del andre land. Og det at dagligvarebransjen og næringsmiddelprodusentene i Norge sier at de vil fortsette med dette, regner jeg med de står inne for.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm, og deretter Ansgar Gabrielsen.

Øystein Hedstrøm (Frp): Statsråd Tønne var inne på at man nå åpner for bruk av større mengder av en del syntetiske stoffer. Det er jo slik at et syntetisk stoff ikke behøver å være mer skadelig eller ha en mer negativ helsevirkning enn et stoff fra naturens side, men at det veldig ofte er doseringen, som statsråden var inne på, får man for mye av et stoff, kan det ha negative virkninger.

Det jeg vil komme inn på, er at man nå åpner for økte maksimalgrenser av en rekke stoffer. Og jeg lurer da på om man har sett på den totale summen av syntetiske stoffer som kommer inn i organismen – for det behøver jo ikke bare å dreie seg om ett stoff, det er en cocktail av syntetiske stoffer som tilføres organismen – om den kan ha en helseskadelig effekt og om det er grunnleggende vitenskapelige undersøkelser på den biten.

Kristin Færden: Det er et veldig aktuelt spørsmål du tar opp, og det er folk som har sett på dette. Man har ikke sett så veldig mye på det hittil, men det er sånn at de forskjellige stoffene virker på forskjellig steder i kroppen og har forskjellige virkninger. Det er ikke alle av dem som interfererer med hverandre, men det er noen ganske få, og de vil man nok jobbe videre med. Så vidt jeg husker, er det ingen av de stoffene vi snakker om her, som kommer i den kategorien. Men det er noe man jobber med, denne cocktailen.

For øvrig gjelder ikke det bare tilsetningsstoffer. Det gjelder jo i like stor grad alle de andre stoffene som finnes i maten, og kombinasjonen av disse. Så det blir et ganske komplisert bilde til slutt, men det jobbes med det.

Oystein Hedstrøm (Frp): Da forstår jeg at dette med interferering mellom ulike syntetiske stoffer vurderes av fagfolk, og at man vil komme fram til konkrete svar på en del av de spørsmålene som reises i forskjellige miljøer.

Det er også slik nå at Regjeringen forsøker å få til en overgangsordning når det gjelder søtningsstoffet cyclamat. Nå er det en del som er opptatt av disse spørsmålene også innen fagmiljøene, som mener at man også burde prøve å vurdere behovet for overgangsordninger når det gjelder nitritt og nitrat, som statsråden var inne på.

Det jeg ønsker å få svar på nå, går på en helsemessig vurdering av dette. Er det en helsemessig vurdering som ligger til grunn fra Regjeringens side når man kun prioriterer å få en overgangsordning når det gjelder cyclamat, og ikke har sett på andre stoffer?

Statsråd Tore Tønne: Hvis jeg skal svare litt på dette med cyclamat, er vel en av årsakene til at man der har sett det som naturlig å søke en overgangsordning, at EUs egen vitenskapskomite har endret sitt råd når det gjelder akseptabelt daglig inntak, og at man ser for seg muligheten for at EU i nær framtid kommer til å sette ned dette. Og i den situasjonen mener vi det er naturlig å forfølge spørsmålet om en overgangsordning slik at vi ikke i første omgang skal justere vårt opp for deretter å justere det ned igjen. Det er vel årsaken.

Når det gjelder nitritt/nitrat, har man vel ikke lenger sett at det er like aktuelt. Så i de diskusjonene som har pågått med EU-kommisjonen om det, har man vel konkludert med at noen overgangsordning når det gjelder dette, ikke er aktuelt. Dessuten er det slik at vi anser – med de uttalelser som er kommet fra norsk bransjehold og norske produsenter – at noen økning i bruken av nitritt/nitrat og dermed eksponeringen på norske forbrukere av det, ikke vil skje.

Møteleder: Da er det Ansgar Gabrielsens tur.

Ansgar Gabrielsen (H): Statsråden sa i sin innledning at det var knyttet meget liten risiko til de angjeldende direktivene og disse stoffene. Når en ser i denne St. prp. nr. 12 og alle navnene på disse raritetene som forefinnes, må en jo nesten være logoped for å kunne greie å uttale dem, og jeg skal ikke på noen måte prøve å bidra!

Men nitrat og nitritt som da utvikler disse nitrosaminene, som igjen kan føre til økt fare for kreft. Er det gjort norske undersøkelser på dette stoffet om hva det vil kunne innebære av ekstra dødsfall pr. år gitt de nye grensene vi får?

Kristin Færden: Nei, det er ikke gjort noen norske undersøkelser av dette. Det har vi rett og slett ikke hatt kapasitet til å gjøre. Men vi har hentet tall bl.a. fra Danmark, som også står i stortingsproposisjonen, om hvilket antall økte tilfeller av kreft som i verste fall kan forekomme. Så vidt jeg husker, er det i størrelsesorden 0,1 – 0,4 ekstra tilfeller pr. million innbyggere. Stemmer det?

Ansgar Gabrielsen (H): Ja, her er det jeg som spør og du som svarer! Men siden jeg har tallene foran meg, så kan jeg si at du var svært nær – du få to poeng! (Munterhet i salen)

Det må jo antas å være vitenskapelig dokumenterte tall som kommer fra Danmark, og som står i proposisjonen. Og som det for så vidt står i det tilleggsbrevet vi fikk fra Utenriksdepartementet, så dreier det seg om innvilget en person pr. år ekstra for norsk befolkning.

Nå er det jo sånn at det skapes mye engstelse rundt dette. Og jo flere av disse rare navnene en begynner å si, prøver å si og begynner å skrive om, så slo tanken meg: Vil en langvarig nærmest prosess rundt dette – sett fra helsemyndighetenes side – på noen måte kunne ha innvirkning på den psykiske helsen for det norske folk? Hvis overdrivelsene blir for store og for langvarige, og Senterpartiet får holde på, mener jeg?

Møtelederen: Tore Tønne – på vegne av Senterpartiet!

Statsråd Tore Tønne: Dette er et spørsmål som man skal være forsiktig med å svare på på et faglig grunnlag, tror jeg, om dette påvirker den psykiske helsen til folk. Men det jeg forsøkte å si også i min innledning, var at det nok fra et folkehelsesynspunkt kan virke som det er en vesentlig større oppmerksomhet omkring helt marginale effekter av en del av stoffene med de rare navnene, som du sier. En del av dem forefinnes for øvrig i naturlig form – de fleste av dem – og enten de fremstilles syntetisk eller ikke, er det jo i og for seg det samme. Men det er altså en voldsomt sterk fokusering på dem i forhold til hvor opptatt man er av alt det som vi tar til oss – jeg hadde nær sagt frivillig og vel vitende om de skadelige effekter som det har. Man kan snakke om effekter av cyclamat, men i en folkehelsesammenheng er vel sukkerforbruket et atskillig større problem, og slik er det med en rekke av disse tingene. Nitrosaminer – røyking tror jeg nok er et vesentlig større problem i så henseende enn nitritt i spekemat. Men slik er det nå, uten at jeg dermed vil ha uttalt meg om den psykiske helsetilstanden som dette fører til.

Møtelederen: Det var fire minutter. Da er det Leif Helge Kongshaug, og deretter Morten Lund.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg vil gjerne stille et spørsmål til faginstansen Statens næringsmiddeltilsyn.

I stortingsproposisjonen sies det at noen av de aktuelle tilsetningsstoffene «kan øke helserisikoen for hele eller deler av befolkningen». Og de viktigste helsefarene er knyttet til økt bruk av:

- «konserveringsmidlene nitritt og nitrat som kan omdannes til kreftfremkallende nitrosaminer i kjøttvarer;
- de såkalte azofargene som kan gi overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte personer;
- søtstoffet cyclamat som i store mengder kan gi testikkelskade og nedsatt sæd kvalitet»

Og da er spørsmålet mitt: Gir dette et faglig grunnlag for å opprettholde nasjonale bestemmelser på dette områ-

det, eller mener dere at en frivillig avtale, som det ble snakket så mye om her, er godt nok?

Møtelederen: Kristin Færden.

Kristin Færden: Som du sa, endring av regelverket vil åpne for høyere bruk. Men slik vi vurderer det hvis disse tiltakene faktisk gjennomføres og er effektive, så vil ikke bruken i norske matvarer øke, og dermed vil man heller ikke ha noen økt helserisiko.

Møtelederen: Leif Helge Kongshaug.

Leif Helge Kongshaug (V): Det er jo maksimums-regler vi skal fastsette, og nå blir det ved ulike anledninger her vist til at norsk industri har en god hygiene, vi har en høy hygienestandard. Derfor ser jeg ikke noen grunn til å øke bruken av disse stoffene her. Men fører ikke en lempning i bruken av disse stoffene til at dette nettopp kan gå ut over den høye hygienestandarden, slik at denne kan bli «en sovepute» for ikke å ha så høy hygienestandard som vi har i dag?

Møtelederen: Kristin Færden. – Ja, Jordfald.

Gunnar Jordfald: Jeg kan supplere. Statens næringsmiddeltilsyn kan selvfølgelig ikke garantere hvilken praksis industrien legger seg på innenfor de grenser som er lovlige. Så vi kan i grunnen bare forholde oss til det som er sagt her i stortingsproposisjonen, at industri og handel har sagt at de vil holde seg til de gamle grenseverdier. Hvis man tar dette regelverket fullt ut, sier vi at det vil medføre en økt helserisiko. Vi sier at den sannsynligvis ikke vil være veldig stor. Hvis man forholder seg til det som står her, regner vi med at helseeffektene vil være neglisjerbare. Det som kan virke som begrensende faktorer her, er det som har vært nevnt fra flere hold, nemlig at regelverket sier at man ikke skal bruke mer enn det som er teknisk nødvendig. Og norsk industri er faktisk ganske bra når det gjelder å ha prosesser som gjør at det ikke er nødvendig å bruke høye verdier av dette.

Det som eventuelt kan settes inn i tillegg, hvis det ønskes fra et departement, er en intensivering av overvåkingen av disse stoffene for å sjekke opp hvordan saken utvikler seg.

Møtelederen: Ett spørsmål til, Kongshaug. Det må være kort.

Leif Helge Kongshaug (V): Ja. Det går i grunnen på at jeg ønsker et litt klarere svar. Når en hever terskelverdiene for tilsetning av et stoff, kan ikke det føre til at den høye standarden som en har på hygiene i dag, og den praksisen som en har i næringsmiddelindustrien, kan endre seg nettopp på grunn av at man her kan bruke tilsetningsstoff for å kompensere for hygienekravene, slik at en faktisk får et dårligere resultat hygienemessig i næringsmiddelindustrien?

Møtelederen: Gunnar Jordfald.

Gunnar Jordfald: Som jeg sa, det er umulig for oss å garantere hvilken praksis industrien vil følge i fremtiden. Hvis du er interessert i en kvalifisert synsing fra min side, tror jeg faktisk på industrien i denne sammenheng ut fra det sterke fokus som har vært på disse sakene, ut fra at det skal deklarerer. Jeg tror faktisk at dette med å minimalisere bruken av tilsetningsstoffer gradvis vil bli et salgsargument, på samme måten som miljøvennlige varer har vært et salgsargument. Men å gi noen garantier for hvordan dette utvikler seg, er helt umulig.

Som sagt, får man indikasjoner på at det endrer seg, kan man sette inn mer overvåking av dette for å få tall på hvordan det utvikler seg.

Møtelederen: Da skal jeg få stille et spørsmål som går på SNTs framtidige rolle.

Økt bruk av søtningsstoffet cyclamat kan altså gi testikkelskader og nedsatt sædkvalitet, står det, og det høres jo ikke særlig bra ut. Etter direktivet vil innholdet i is kunne økes fra null til 250 mg pr. kg. SNT skal da kontrollere at innholdet er under 250 mg, mens butikkene og industrien skal se til at det er null, slik som SNT og alle andre ønsker at det skal være. Vil da SNT ta på seg som ekstrajobb å passe på at all isen inneholder null cyclamat, slik som alle i Norge mener det bør være?

Så tar jeg med to spørsmål til med det samme: Ville SNT på eget initiativ foreslå å heve cyclamatgrensene slik som det direktivet nå åpner for, hvis en stod fritt? Og ville SNT på eget initiativ sagt at det er industrien og butikkene som skal få overta ansvaret for helsegrensene, slik som det nå legges opp til? Takk.

Gunnar Jordfald: Jeg kan svare på noen av spørsmålene, og så må jeg ha hjelp av Kristin Færden til å svare på andre.

SNTs utgangspunkt er at helserisikoen skal minimaliseres, og i den grad det dreier seg om stoff som kan gi helserisiko, ønsker vi at de prinsipielt skal være lavest mulig. Og jeg tror ikke det hadde vært aktuelt fra vår side å være aktive i å heve grensen for cyclamat.

Når det gjelder overvåking av innholdet av fremmedstoffer i mat, har vi generelt sett et ganske omfattende program. Vi bruker over 50 mill. kr på diverse former for kunnskapsinnhenting, som dreier seg om overvåking, kartlegging, støtte til forskning osv. Dette er et program som vi prøver, etter fattig evne får jeg si, å rette inn mot der problemene er størst, og hva som er aktuelle problemstillinger. Dette skjer i samråd med våre departementer, som i tildelingsbrevene setter rammer for dette. Og hvis det er et ønske om å dirigere overvåkingen i en annen retning, er det absolutt mulig å gjøre det.

Møtelederen: Jeg har et spørsmål til, hvor jeg refererer til at EUs vitenskapskomite for mattrygghet – SCF – sier at det finnes ingen nedre grense som er helsemessig sikker når det gjelder nitrosaminer, og at man må tilstrebe å redusere inntaket. På det grunnlaget sa det danske par-

lamentet enstemmig nei til å innføre dette, og de har da gått til rettssak mot EU. Er SNT enig med SCF i at det er kreftfarlig å øke grensene for nitrat og nitritt?

Kristin Færden: Ja, for så vidt er vi det. Det de sier, er jo at de ikke kan fastsette noen nedre grense. Derfor er det viktig at det man bruker av nitritt, er lavest mulig, sånn at det som eventuelt blir dannet av nitrosaminer, også blir lavest mulig. SCF går videre og sier hvor mye de mener det er nødvendig å bruke for å oppnå den effekten, som jo har å gjøre med at man ikke ønsker mikroorganismer, f.eks. botulinum, i matvarene. De mengdene de oppgir som nødvendige for å oppnå den effekten, er de samme mengdene som f.eks. Danmark og Norge bruker i dag. Derfor, som det ble sagt tidligere her, støtter vi også Danmark i den rettssaken som de nå har gående mot EU-domstolen.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da er det Mimmi Bæivi, og deretter Gunnar Breimo. Vær så god.

Mimmi Bæivi (A): Helseministeren var inne på at dette ikke gjelder et krav om økt bruk av tilsetningsstoffer. Men dersom disse nye maksimalgrensene skulle føre til større inntak av de samme stoffene, hva er da mest helsemessig betenkelig ved innlemmelse av de tre direktivene?

Statsråd Tore Tønne: Det er vel egentlig litt farlig for meg som ikke fagmann, å gradere helsemessige effekter eller risikofaktorer for de sakene det her er snakk om – enten det er nitritter, cyklamat eller fargestoffene – så det tror jeg at jeg skal være litt forsiktig med.

Hvis vi først skal snakke om kreftfare, er det nitritt og omdanning til nitrosaminer som gir det. Det er jo ikke tilfellet med de fargestoffene det er snakk om. For øvrig er det å si til det, som det jo også sies, at ingen kan garantere en minimumsgrense som ikke har den risikoen. I det ligger også at de grensene vi har i Norge i dag, innebærer at vi aksepterer at det er en slik risiko.

Vi mener, som sagt, at selv om det blir en økning til de grensene som det nå blir åpnet for, for det som da er aktuelt å importere, vil det ha en helt marginal effekt på befolkningen. Men det er vel kanskje innenfor nettopp det med nitritter, generelt sett da, at det i hvert fall er snakk om en kreftfare.

Når det gjelder cyklamat, er det eventuelt ved omdanning til cykloheksaminer, i hvert fall i dyreforsøk, at det har vist å ha en negativ effekt på forplantningsevnen.

Mimmi Bæivi (A): Mange, ikke bare i denne forsamlingen, er nok opptatt av hva den maten de kjøper, inneholder. Det er også noen som i dag stiller spørsmål ved den matmerkingen som vi har.

Har departementet planer om å innføre og utarbeide nye regler for merking og deklarasjon av næringsmidler dersom vi innlemmer disse direktivene?

Statsråd Tore Tønne: Vi mener at nettopp merking og forbrukerinformasjon er virkemidler som både er kompenserende for det som måtte være av økt risiko gjennom økt bruk av tilsetningsstoffer, og også er det viktigste vi kan gjøre for å motvirke negative effekter. Det vil vi arbeide med framover også, og styrke både forbrukerinformasjonen om og merkingen av de matvarene det gjelder. Blant annet gjelder det både for cyklamat og for azofargestoffer.

Møtelederen: Da er det siste hovedspørsmål – Gunnar Breimo. Vær så god.

Gunnar Breimo (A): Jeg er opptatt av proporsjonene i denne saken. Statsråden var så vidt inne på det i forhold til at han trakk fram en del andre ting som berørte forbrukerne. Veldig ofte ser vi at proporsjonene drukner i politisk retorikk, så jeg har et spørsmål som går litt på det:

Av proposisjonen framgår det at en utvidet bruk av azofargestoffer sannsynligvis vil berøre flere personer som er overfølsomme overfor disse stoffene. Det går på allergi. Kan det sies noe mer spesifikt om dimensjonene på dette problemet? Hvor stor andel av befolkningen snakker vi om? Hvor mange mennesker vil bli berørt på denne uheldige måten?

Møtelederen: Kristin Færden – vær så god.

Kristin Færden: Det er vanskelig å svare eksakt på det. Det man vet, er at barn med allergier – pollenallergier eller matallergier – sannsynligvis er de som er mest utsatt.

Det er gjort noen danske undersøkelser hvor man har sett på skolebarn, og en kan si at det kan ramme 1 – 2 pst. av allergiske barn. Av befolkningen i sin helhet mener man at det kan ramme rundt 0,01 – 0,04 pst. Men det er vanskelig å anslå, fordi man ikke vet. Det er veldig vanskelig å si hva en overfølsomhetsreaksjon skyldes. Den kan jo skyldes flere stoffer.

Gunnar Breimo (A): Mimmi Bæivi var inne på advarselsmerking. Har man fra departementets side noen mer konkrete planer som går på akkurat denne problematikken?

Møtelederen: Kristin Færden – vær så god.

Kristin Færden: Jeg kan jo begynne. Når det gjelder azofarger, skal jo de være merket. Alle tilsetningsstoffer skal altså stå på emballasjen. Så finnes det en del matvarer som ikke er pakket inn, som selges i løs vekt, f.eks. is og slikkerier. Der ligger det allerede et forslag i departementet om at man skal kreve merking av en del uemballerte matvarer – det kan være aktuelt ved genmodifisering, og det kan være aktuelt for disse stoffene – slik at man også får opplysninger der. I tillegg, hvis det skulle vise seg at det blir noe omfang av denne typen matvarer på markedet, må vi lage spesiell informasjon til f.eks. allergikere.

Møtelederen: Da var det ingen flere spørsmål. Vi har avsluttet innenfor tiden. Da sier vi tusen takk. Jeg håper dere får anledning til å sende tilleggsinformasjon, hvis dere føler at det kan være behov for det.

Gunnar Jorfald: Vi har fra SNTs side med et notat på to-tre sider som vi eventuelt kan legge igjen, hvis det er god kutyme å gjøre.

Møtelederen: Ja, vi vil svært gjerne ha det.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 10.27)

*Høring med Statens helsetilsyn ved konstituert helse-
direktør Lars Hanssen og førstekonsulent Øystein Solevåg
og Statens institutt for folkehelse ved professor Jan
Alexander og professor Erik Dybing (Representantene
fra Statens institutt for folkehelse møtte litt forsinket)*

Møtelederen: I denne seansen er det to spørsmål fra Arbeiderpartiet, et fra Senterpartiet og et fra Venstre.

Da ønsker vi velkommen til Statens helsetilsyn og Statens institutt for folkehelse. Vi setter av 10 minutter til innledning. Er det dere fra Statens helsetilsyn som skal ha innledningen, så kan vi godt begynne med den.

Lars Hanssen: Vi hadde tenkt kanskje å dele det litt. Det er vel mulig at det er naturlig.

Møtelederen: Da starter vi med dere med en gang.

Lars Hanssen: Takk for det. Jeg har med meg Øystein Solevåg, som er rådgiver i Helsetilsynet og DH-kandidat for mat og miljø, helse. Jeg heter Lars Hanssen og er lege av bakgrunn – indremedisiner, hvis det skulle ha betydning.

Helsetilsynet vil takke for at vi har blitt invitert til næringskomiteens høring. Dere er i en komite som i mange tilfeller behandler saker som er svært viktige for folkehelsen. Ofte tror man bare det er helsesidens innsats som er viktig, men det er faktisk slik at kanskje 9/10 av det som er viktig for folkehelsen, kommer fra den øvrige del av samfunnet. Det er jo slik at vi blir hva vi spiser. Vi lager gjerne et lite notat om vårt innspill som vi kan sende dere i løpet av dagen, hvis det er interesse for det.

Møtelederen: Ja.

Lars Hanssen: Har staten ansvaret? Det er et av spørsmålene våre. I proposisjonen vises det til at norsk næringsmiddelindustri og norske dagligvarekjeder har inngått et samarbeid for å holde produkter som inneholder mer nitrat, nitritt og azofargestoffer, ute, dvs. unngå at norske forbrukere utsettes for økt eksponering av slike produkter. Helsetilsynet ser det som veldig positivt at

næringslivet på denne måten deltar i arbeidet med å beskytte folkehelsen, og vi håper å se flere eksempler på dette også i forhold til andre faktorer som påvirker folks helse.

Det er likevel slik at ulike utviklingstrekk som endrede produksjonsforhold, endring i matimporten eller handelsstrukturen, endringer på eiersiden i næringsmiddel-sektoren, konkurranseforhold m.v. kan bidra til å endre innholdet i et slikt samarbeid over tid. På denne bakgrunnen mener Helsetilsynet at det bør vurderes om offentlige myndigheter bør følge opp samarbeidet og de nye merkereglene som foreslås innført. Dette kan f.eks. gjøres ved å legge til rette for at både næringsmiddelbransjen og forbrukerne får tilrettelagt egen informasjon om tilsetningsstoffer og helsekonsekvensene ved bruken av disse. En slik økt informasjonsinnsats kan bidra til å styrke forbrukernes muligheter til å unngå uønsket mat over tid.

Når det gjelder kreft, trygg mat og nitritt og nitrat, er det to gode grunner til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i mat i Norge. Den første grunnen er den kreftfrisikoen som disse stoffene representerer. Stortinget har tidligere vedtatt Nasjonal kreftplan, med en betydelig opptrapping av satsingen på forebygging og behandling av kreft. Når det gjelder kreftisiko og vektleggingen av denne, bør det også nevnes at Norge i implementeringen av EU-regelverket om kjemikalier har valgt å legge strengere grenser til grunn enn det EU har anbefalt.

Den andre grunnen til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i maten i Norge er at det å tillate økt bruk av disse stoffene kan virke som en sovepute i forhold til den innsatsen som gjøres i Norge for å få best mulig hygiene i forbindelse med matproduksjonen. Utviklingen når det gjelder næringsmiddelbårne infeksjoner i Europa de siste årene, har vist svært tydelig hvor viktig det er å fokusere på hygiene i matproduksjonen.

Norge har ved denne forebyggende satsingen klart å opprettholde en god smittesituasjon. Helsetilsynet ønsker at denne strategien skal videreføres.

Så litt om allergi og azofargestoffene. Anslag på forekomster av matvareallergier finnes foreløpig ikke i Norge, verken for barn eller voksne. Resultatet fra en dansk undersøkelse blant skolebarn som ble gjengitt i den norske faktarapporten om forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer for 1998, tyder imidlertid på at 1-2 pst. reagerte uvanlig på tilsetningsstoffer, og at de fleste av disse reaksjonene kom som en følge av azofargestoffene. Det var barn som allerede var kjente allergikere, som reagerte på tilsetningsstoffer, en gruppe som allerede er utsatt for risiko, som en var inne på under den forrige delen av høringen.

Vi tror det er viktig å se på Stortingets behandling av St.meld. nr. 37 for 1992-93, Utfordringer i helsefremmende og forebyggende arbeid. Stortinget bad da Regjeringen om å inkludere forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer blant hovedsatsingsområdene i det forebyggende og helsefremmende arbeidet i Norge. Stortingets vedtak om dette har ført til en økt satsing på allergiområdet i Norge etter 1994, og det kan være naturlig å se dette i sammenheng.

Dessverre er den internasjonale satsingen på området mindre og mer fragmentert. Dette er også omtalt i stortingsproposisjonen som vi i dag diskuterer, bl.a. under pkt. 3.2.1, hvor det heter:

«Allergi og overfølsomhetsreaksjoner har i liten grad blitt tatt hensyn til ved helserisikovurderinger av tilsetningsstoffer.»

Etter Helsetilsynets mening bør Norge vurdere å øke den internasjonale innsatsen for å få hensynet til allergi og overfølsomhetsreaksjoner inn i slike og andre helserisikovurderinger. Det bør bl.a. være aktuelt å ta dette opp i Den europeiske miljø- og helsekommisjonen, ECEH, og i Codex Alimentarius.

Når det gjelder diabetes og cyklammat, er diabetikerne en risikogruppe i forhold til inntak av kunstige søtningsmidler. Det er hele 120 000 nordmenn som lider av diabetes, og dette er en sykdom som øker i omfang også blant barn og unge. Helserisikovurderinger for søtningsstoffet cyklammat har, som det fremgår av proposisjonen, blitt gjort på nytt, og ny grense for akseptabelt daglig inntak, ADI, er foreslått, noe som forhåpentligvis også vil få konsekvenser for de grenseverdier EU har i dag. Helsetilsynet vil for øvrig vise til de svenske tiltakene som er iverksatt, etter at kommisjonen ikke gav Sverige medhold i at de kunne beholde sine opprinnelige grenseverdier.

– Jeg har tatt en litt bredere innledning, siden jeg var usikker på om Folkehelsa kom. Vi kan konkludere med å si at å akseptere økt bruk av de tilsetningsstoffene som er omtalt i St.prp. nr. 12, er et uheldig signal i forhold til den satsingen som finnes i Norge på kreftforebygging, allergi og trygg mat. Prinsipielt mener altså Helsetilsynet at de norske grenseverdiene bør opprettholdes. Det er også uheldig å akseptere EU-kommisjonens utsagn om at allerede utsatte grupper som allergikere og diabetikere, og da særlig barn med disse lidelsene, selv i enda større grad skal måtte være på vakt overfor den maten de spiser, jf. omtalen i proposisjonens kap. 4.3.2.4, femte avsnitt.

I dette utsagnet ligger også et annet syn på forholdet mellom markedet og folks helse og et annet syn på forholdet mellom myndighetene og folks eget ansvar for å trygge folkehelsa enn det som vanligvis ligger til grunn for utformingen av norsk politikk.

Helsetilsynet synes det er positivt at næringsmiddelbransjen selv tar ansvar for å hindre at befolkningen utsettes for økt eksponering av disse stoffene, og vi går ut fra at dette er mulig innenfor EØS-lovgivningen. Forhåpentligvis vil det være mulig å få til et tilsvarende samarbeid om å beskytte befolkningens helse også på andre områder.

Helsetilsynet vil også overfor komiteen lufte muligheten for en økt informasjonssatsing på tilsetningsstoffer overfor forbrukere og næringsmiddelbransjen. En slik økt informasjonsinnsats kan bidra til å opprettholde og styrke motivasjonen for bransjer og forbrukere i det arbeidet vi alle må stå sammen om for tryggere mat.

Kommunikasjonen med EU-kommisjonen og internasjonale fagorganer i denne saken har vist behovet for at

Norge vurderer å øke innsatsen for å få inn allergi som et viktig beslutningsgrunnlag også utenfor landets grenser.

Møtelederen: Takk. Da har vi to minutter igjen av innledningen, så hvis dere vil bruke dem fra Folkehelsa.

Erik Dybing: Vi ble holdt utenfor Stortingets vanlige inngang i 15 minutter, uten at vi ble gjort kjent med at det var her vi skulle møte, så jeg beklager vår sene ankomst.

Vår institusjon er den som leverer helserisikovurderingene inn mot berørte forvaltningsorganer for denne sak knyttet opp mot Statens næringsmiddeltilsyns forvaltning av tilsetningsstoffer, slik at vi har for så vidt avgitt en helsefaglig vurdering av situasjonen og står på de vurderinger som der har vært lagt til grunn.

En tilleggsopplysning, som nå kan være nyttig i forbindelse med azofargestoffer, er at det helt nylig er opprettet et register for alvorlige allergiske reaksjoner på mat, slik at man nå har en mulighet, gitt at man allikevel følger innstillingen, for å se om en eventuell økt bruk av azofargestoffer vil kunne resultere i alvorlige helsehendelser. Det har vært operativt for Folkehelsa fra 1. juli i år.

Ellers slutter jeg meg til det fungerende helsedirektør Lars Hanssen har redegjort for, i den grad vi har hørt det han har sagt!

Møtelederen: Jeg vil bare få bemerke at det var romslig gjort, siden dere ikke har hørt alt!

Erik Dybing: Jeg sa at jeg sluttet meg til det jeg hørte av det!

Møtelederen: Den presiseringen får komme med i referatet.

Da går vi over til spørsmålsrunden. Vi har satt av fire minutter til hvert hovedspørsmål, og vi ønsker kjappe spørsmål og kjappe svar.

Kjell Opseth (A): Det kan ikkje herske tvil om at vi alle saman er opptekne av folkehelsa og også av å leggje til rette for at den blir betre. Då helsedirektøren var inne på det internasjonale engasjementet innanfor ein del av dette området, har eg lyst til å spørje: Kva er viktigast for Noreg, anten å gå med på å heve desse maksimumsgrensene på ein del stoff og framleis kunne vere ein aktiv aktør i det helseførebyggjande arbeidet i Europa, eller no å nedleggje veto eller ta atterhald om innlemming av desse stoffa, som vil føre til at vi sannsynlegvis vil få mindre innverknad på det som skjer i Europa? Det er også ei avveging som helsestyresmaktene og ikkje berre vi politikarar må gjere.

Møtelederen: Vær så god, Lars Hanssen!

Lars Hanssen: Jeg er jo kommet her for å gi faglige råd, ikke politiske råd, men jeg takker for tilliten ved å få et slikt spørsmål. Jeg tror det er viktig at vi fortsetter arbeidet på den internasjonale arena. For det vi er bekymret

for i forhold til norske forbrukere, er vi jo akkurat like bekymret for i forhold til de øvrige europeiske forbrukere. Det kan være ulike matvaner som gjør at noen av disse forholdene blir mer uttalt i Norge enn andre steder, men jeg tror på det internasjonale arbeidet for f.eks. å få ned grensene for cyclamat – bekymringen for sædskvaliteten i Europa er jo like viktig for oss som bekymringen for sædskvaliteten i Norge. Så jeg tror på et internasjonalt samarbeid og en internasjonal påvirkning. Særlig synes jeg det er behov for dette med allergiarbeidet, å sette astma og allergi like sentralt i Europa som vi gjør her hjemme. Det tror jeg er riktig, og vi vil veldig gjerne bidra i det faglige arbeidet sammen med departementet.

Møtelederen: Erik Dybing har også bedt om en kommentar, vær så god!

Erik Dybing: I denne forbindelse er det interessant å vite at Europakommisjonen nå nettopp har nyoppnevnt sine vitenskapelige komiteer, der det er faglige rådgivere inn mot unionen på alle områder som også knyttes opp til helseproblemstillinger. Da kan det være interessant for komiteen å vite at min medarbeider, Jan Alexander, er nytt medlem i Den vitenskapelige komiteen for mat, som ble oppnevnt i forrige uke. På den måten har vi en meget god anledning til å komme inn med de faglige premissene på et veldig tidlig tidspunkt, slik at man også kan gjøre det norske syn bedre kjent.

Kjell Opseth (A): Det vart også understreka frå helsedirektøren si side informasjon til forbrukaren, og det er klart at styresmaktene har eit ansvar for at befolkninga ikkje blir utsett for unødige farlege stoff. Men den enkelte forbrukar har også eit ansvar for å syte for at ein tek vare på eiga helse, og her er informasjon og varemerking eit heilt sentralt spørsmål. Når ein då eventuelt går for desse høgre maksimalgrensene – og likevel ikkje, i forhold til det industrien og handelsnæringa har sagt, vil få nokon særleg auke – er det vel framleis behov for varedeklarasjon og informasjon om farlege stoff, ikkje berre desse, men også mange andre som ein blir utsett for, og som påverkar folkehelsa.

Lars Hanssen: Ja, det er jeg helt enig i. Nettopp det med merking og informasjon er en vei å gå, og nettopp når vi nå hører at næringen vil fortsette med de gamle grensene, er vi jo til en viss grad beroliget ved det. Det var spørsmål tidligere, akkurat da vi kom inn i salen, om proporsjoner, og jeg vil jo si at helserisikoen ved at en så stor del av den norske befolkning fortsatt røyker, er av en helt annen dimensjon enn dette. Så hvis vi også kan få en allianse der, tror jeg virkelig vi gjør noe for folkehelsa.

Møtelederen: Da går vi på neste hovedspørsmål, Ivar Kristiansen.

Ivar Kristiansen (H): Jeg foretok et kjapt regnestykke og fant ut at når det gjelder proporsjonene sammenlig-

net med sigarett- og tobakksrøyking, er vel risikobildet opp til 7 000 ganger større enn implementering av disse tre direktivene innebærer.

Men det var ikke det jeg tenkte jeg skulle få kontrollsjekket. Lars Hanssen er inne på at det å si ja til direktivet gir «et uheldig signal», og at man øker grenseverdiene. Nå sa statsråd Tønne litt tidligere i dag at det er ingen grunn til å tro at det vil bli noen økning i bruk av tilsetningsstoffer i Norge som følge av implementering av disse direktivene. Slutter helsedirektøren seg til Tønnes utsagn?

Lars Hanssen: I stortingsproposisjonen er det redegjort for hva næringen frivillig har pålagt seg, hvis jeg kan bruke det ordet. Så lenge det gjennomføres, er det dokumentert godt at for nitritt, nitrat og azofargestoffene har man mindre grunn til å tro at det som i hvert fall produseres i Norge, vil øke i innhold av disse stoffene. Vi støtter også forslaget om overgangsordninger når det gjelder cyclamat. Men det er klart at hvis ikke dette fører til økt bruk av disse stoffene i den maten som norske forbrukere inntar, vil også problemet være tilsvarende mindre. Når jeg sier dette med et «signal», er «signal» kanskje litt uavhengig av akkurat det konkrete innholdet. Det er mer i hvilken grad man tar dette problemet fullt ut på alvor. Men jeg er begeistret for næringens og handelsorganisasjonenes selvpålagte begrensning der.

Ivar Kristiansen (H): Jeg takker for svaret. Bare et kort oppfølgingsspørsmål: Når helsedirektøren ser utviklingen i Europa/EU de siste fem-seks år og sammenligner den med utviklingen og lovverk og lovgivning i Norge på dette området, ser han de samme tendensene som jeg gjør, at i spørsmålet om utvikling som angår grenseverdier, nærmer Norge og EU seg på disse omtalte områdene?

Lars Hanssen: Dette er et spørsmål som favner litt videre enn mine kunnskaper, men jeg tror jeg forstår deg slik at en rekke av de stoffer som er nevnt i denne stortingsproposisjonen, er det jo blitt enighet om gjennom annet arbeid i forkant, og jeg ser din fremskrivning av utviklingen som en støtte til det Kjell Opseth og jeg var inne på, nemlig at Norge må arbeide aktivt internasjonalt for at EUs gjenværende – etter vår mening for høye – grenser vil bli redusert. Så jeg oppfatter det kanskje som at man gir inspirasjon for at også Norge kan påvirke disse verdiene i EU, og da tror jeg vi får en ytterligere harmonisering – ja.

Møtelederen: Da er det min tur til å stille et hovedspørsmål. Jeg vil bare sitere litt fra matmeldingen. Der sa regjeringen Jagland:

«Regjeringen har som en grunnleggende forutsetning at all mat som omsettes i Norge skal være helsemessig trygg for forbrukerne. Den gunstige situasjonen vi har her i landet skal videreføres. Dette gjelder enten maten er produsert i Norge eller i utlandet.»

Mener Helsetilsynet at Norges tilslutning til de tre EØS-direktivene vi her snakker om, har noen innvirkning på det uttalte målet?

Lars Hanssen: Noe av vår bekymring går jo på hva som ville skje hvis disse nye grensene ble tatt ut i fullt monn. Hvis man legger til grunn at verken næringen eller handelsorganisasjonene vil benytte seg av den mulighet som foreligger, og f.eks. – etter det som er opplyst – 95 pst. av det kjøttet vi spiser i Norge, er produsert her, vil det tillegget av helsemessig belastning som kommer fra disse tre direktivene, i utgangspunktet være lite, og kunne reduseres ytterligere ved god informasjon og merking.

Møtelederen: Er det vanlig at det ved fastsetting av grenseverdier for tilsetningsstoffer blir forutsatt at det skal kunne bevege seg under de verdiene, eller regner en som så at disse verdiene ikke blir fulgt likevel, slik at en godt kan sette verdiene høyt? Er det en vanlig måte å fastsette verdier på?

Lars Hanssen: Det er kanskje et mer teknisk spørsmål. Jeg vil gjerne ha hjelp fra Folkehelsa her.

Jan Alexander: Det er jo vanlig å sette grenseverdiene til det som en mener er forsvarlig – selvfølgelig er det det.

Møtelederen: Jeg skal over på et litt annet tema, og det dreier seg da om allergi. Det sies at allergi ikke regnes som helseskade innenfor EU, men at vi i Norge regner allergi som et helseproblem. Er det en så stor forskjell på vurderingene, og er den forskjellen på vurderingene i tilfelle avgjørende for det arbeidet som skjer innenfor EU – som vi nå blir «besluttet av» – og det arbeidet som skjer i Norge?

Jan Alexander: Jeg vil ikke si at det er noen veldig stor forskjell mellom våre syn og EUs syn. Det er mer et spørsmål om hvordan en praktisk skal takle dette med allergi. Matvareallergi er jo et relativt lite problem når det gjelder tilsetningsstoffer, det er et mye større problem når det gjelder naturlige bestanddeler i maten. Spørsmålet er hvordan en skal ivareta hensynet til visse grupper av befolkningen. Og i vårt land har vi jo tatt relativt godt i for å ha en høy beskyttelse for disse gruppene. Problemet har vært drøftet i EU i flere sammenhenger, bl.a. i Den vitenskapelige komiteen for mat, der jeg har vært med på å diskutere dette.

Møtelederen: Takk.

Da er det Leif Helge Kongshaug, deretter Rita Tveiten.

Leif Helge Kongshaug (V): Vi er jo veldig glade for den holdningen som næringsmiddelindustrien har når det gjelder bruk av tilsetningsstoffer, og likeså de holdninger som dagligvarebransjen gir uttrykk for når det gjelder omsetning av varer. Men uavhengig av det står det i

proposisjonen at de aktuelle tilsetningsstoffene kan øke helserisikoen for hele eller deler av befolkningen. Spørsmålet mitt er da konkret: Er vi bekvemme med eller er det godt nok at vi har den frivillige avtalen – som det er gitt uttrykk for fra næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen – eller foreligger det et faglig grunnlag for at en bør opprettholde nasjonale bestemmelser på dette området?

Jan Alexander: Når det gjelder nitrat og nitritt, er jo det et spørsmål om at nitritt kan øke dannelsen av kreftfremkallende stoffer i kjøtt når en bruker dette i høye mengder. Og mengden som er dannet, er avhengig av den mengde nitritt som tilsettes. Derfor mener vi at den bør være lavest mulig.

Det andre hensynet, hvorfor en bruker nitritt, er jo at en vil forhindre faren for en alvorlig forgiftning med botulisme. Og norske myndigheter har ment at den grensen som vi har hatt, er tilstrekkelig for å hindre dette.

Når det gjelder hvor stor fare dette utgjør rent kvantitativt, er det faktisk ikke mulig å si. Men danskene har prøvd å estimere det, og det står i proposisjonen, og det er jo en veldig liten tilleggsrisiko det egentlig representerer rent kvantitativt. Det dreier seg om langt under ett krefttilfelle pr. million mennesker, og det anses vanligvis for å være en akseptabel risiko. Men vi mener da at denne tilsetningen bør være lavest mulig, og det mener også danske myndigheter, som har hatt denne saken oppe med EU. Vi har også støtte fra EUs vitenskapelige komite om at tilsetningen av nitritt og nitrat bør være minst mulig. Men som sagt, den antatte risikoen må være nokså liten.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg vil fortsette litt når det gjelder azofargestoffene og overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte personer. Det står i proposisjonen at i Danmark reagerte 1-2 pst. av skolebarna på en blanding av tilsetningsstoff. Det er 1-2 pst. som reagerer, men hvor mange er i risikogruppen, som må ta hensyn til at det er økte verdier av azofargestoffene i tiden som kommer? Det er kanskje et like viktig spørsmål som hvem som konkret reagerer. Hvor store grupperinger er det som nå må ta nye hensyn i forhold til sine handlevaner og matvaner? I den forbindelse – kan vi oppleve et klaseskille i matveien med hensyn til grupperinger som har vanskelig for å tilegne seg informasjon om nettopp faren med disse verdiene?

Møtelederen: Jan Alexander, vær så god.

Jan Alexander: Hvor mange dette dreier seg om, er ikke så godt å si, men det har vært antatt at det kan dreie seg om 1 promille.

Møtelederen: Da er det Rita Tveiten som har det siste hovedspørsmålet.

Rita Tveiten (A): Me har høyringa i dag for at me skal kunna avklara ein del spørsmål og truleg få fram dei faglege data som er knytte til denne saka, slik at me kan

få redusert den retoriske skremselspropagandaen. Me har tidlegare i dag snakka litt om spørsmålet om folks psykiske helse, altså den redselen folk opplever knytt til påstandane om kor farlege desse tilsetjingsstoffa vil vera for folk. Eit spørsmål som eg har, er: Skil det omsynet som Folkehelsa og Helsetilsynet hjå oss tar til folks generelle helsetilstand, seg i vesentleg grad frå det som vert utøvt i Europa elles?

Møtelederen: Vær så god, Lars Hanssen.

Lars Hanssen: Det var et vanskelig spørsmål. Det er litt ulikt organisert i de ulike landene. Det er slik at Næringsmiddeltilsynet, Folkehelsa og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet kanskje til sammen dekker de samme hensyn som i Europa ellers. Men jeg tror kanskje den norske satsingen på allergi er tydeligere enn nedover i Europa, hvis det kan være et svar. Det har skjedd endringer i den sentrale helseforvaltning. Det skjer kontinuerlig, og det tror jeg kan være nyttig, men samlet sett skulle det ikke være store forskjellen.

Rita Tveiten (A): Så er det òg dette at folk har ganske tradisjonelle vanar når det gjeld kva slags varer dei kjøper. Eg kan tenkja meg å få stilt eit spørsmål knytt til faren ved sporadisk bruk, dvs. at ein handlar varer over grenseverdiane nokre gonger, i forhold til ein hyppig bruk. Korleis vurderer de faren for at norske forbrukarar skal verta utsette for ein helsefarleg situasjon ved at me implementerer desse direktiva?

Lars Hanssen: Det vil vel, som det fremgår av proposisjonen, særlig gjelde for cyklamater og diabetikere, folk som bruker mye sukkerfri leskedrikk, og særlig de som bruker kunstig søtningsmiddel ved siden av. Som det står i proposisjonen, kan man da av og til komme i nærheten av det maksimale. Men det er stort sett folk som bevisst og etter eget ønske bruker mye søtningsmiddel. Jeg tror ikke at en vanlig norsk forbruker som har et noenlunde normalt forbruk, vil komme over disse grenseverdiene.

Møtelederen: Jan Alexander – vær så god.

Jan Alexander: Det er også gjort rede for i proposisjonen dette med det akseptable daglige inntaket, og vi skal vel være klar over at det også her ligger store sikkerhetsmarginer inne.

Rita Tveiten (A): Eg kunne òg tenkt meg å få stilt eit spørsmål dersom det er tid, leiær.

Møtelederen: Det er det dessverre ikke. Det er bare igjen noen sekunder.

Da sier vi tusen takk til Helsetilsynet og Folkehelsa. Hvis dere har noe skriftlig informasjon til oss, tar vi gjerne det også. – Tusen takk.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring, ca. kl. 10.57.)

Høring med Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet ved direktør Gunn Elin Bjørneboe, rådgiver Anniken Owren Aarum og rådgiver Arnhild Haga Rimestad.

Møtelederen: Da er de neste Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet. I denne seansen er det bare tre spørsmål, fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet. – Velkommen hit.

Vi har satt av ti minutter til innledning fra dere, og det blir tre spørsmål etterpå. Hvert av dem skal besvares, og det kan komme tilleggsspørsmål i løpet av fire minutter. Vi er glade for kjappe svar, og vi skal prøve å begrense spørsmålene. Da sier vi vær så god til dere.

Gunn Elin Bjørneboe: Takk for det. Aller først takk for invitasjonen.

Vi vil starte med å si litt om tilsetningsstoffdirektivene i et folkehelseperspektiv og aller først si at vi er ganske stolte av at vi har en norsk mat- og ernæringspolitikk som vekker internasjonal oppmerksomhet, og som bygger på to sentrale forhold, nemlig trygge matvarer og et sunt ernæringsmessig kosthold.

I Norge er ansvaret delt mellom forvaltningsorganene SNT og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet. Det betyr at SNT skal legge til rette for at matvarene er helsemessig trygge, og at de tilfredsstiller forbrukernes krav samt redelig frembud av matvarer. De forvalter således regelverket på matområdet.

Vi, Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, er et kompetanse- og forvaltningsorgan under Sosial- og helsedepartementet i spørsmål som angår ernæring, fysisk aktivitet og helse. Det gjør vi gjennom å forvalte kunnskap og faglige råd og vurderinger til myndigheter og befolkningen gjennom informasjon og overvåking.

Dette sentrale spørsmålet som reises ved direktivene, er i tilknytning til helsegevinster og helserisiko. Da er det slik at det er bred internasjonal enighet om at de største helseproblemene knyttet til mat og helse i global sammenheng, også her i Norge, skyldes kostholdets ernæringsmessige sammensetning, både ut fra helseproblemernes omfang og alvorlighetsgrad.

Sunt kosthold og mosjon kan redusere forekomsten av f.eks. kreft med opptil 30-40 pst. I vårt land betyr det at vi kan forebygge 6 000 nye tilfeller av kreft hvert år, idet det årlig oppdages rundt 20 000 nye tilfeller. Det gledelige er altså at vi kan forebygge kreft ved å spise mer frukt og grønnsaker. Det høres kanskje litt banalt ut, men saken er den at frukt og grønnsaker alene kan forebygge 20 pst. av alle krefttilfellene, ett av fem tilfeller.

Så til dagens tema. Siste års forskning har dokumentert at tilsetningsstoffer og fremmedstoffer trolig bidrar med mindre enn 1 pst. av samlet kreftisiko.

Hvis vi ser på folkesykdommene som har sammenheng med kosthold og grad av mosjon, kan vi nevne opp de fleste. Det gjelder hjerteinfarkt, høyt blodtrykk, kreft, overvekt, diabetes type II og beinskjørhet. Det som gjør

at man er optimister når man jobber i dette fagområdet, er at de fleste ting her også kan forebygges gjennom kosthold og mosjon, og det går fortsatt på at vi skal redusere fettinntaket i norsk kosthold, vi skal spise mer frukt og grønt og vi skal bevege oss mer. Så enkelt kan det sies.

Når det gjelder tilsetningsstoffdirektivene er jo det et ansvarsområde som dekkes av Statens Næringsmiddeltilsyn. Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet støtter fullt de faglige vurderinger og har full tillit til den faglige vurdering som er gjort av SNT, og som ligger til grunn for Regjeringens anbefalinger. Når det er sagt, er det fem punkter vi gjerne vil understreke.

Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet mener at Norge generelt fortsatt alltid må fremme en restriktiv politikk internasjonalt når det gjelder mat og helse. Vi mener at eksponering av tilsetningsstoffer bør holdes på det lavest mulige nivå som er nødvendig for å oppnå ønsket effekt.

Vi mener at den stadige revurdering av ADI, det akseptable daglige inntaket, bør skje kontinuerlig og må baseres på solid vitenskapelig dokumentasjon.

Mulige helsemessige konsekvenser ved implementering av direktivene må overvåkes nøye, og spesielt forekomst av matvareintoleranse/matvareallergi, da kunnskapen om mulig innvirkning på dette området er mangelfull i dag.

Samhandling med næringsmiddelindustri og dagligvarebransje bør videreutvikles, spesielt i forhold til de signaler som er gitt om at de vil opprettholde dagens grad av tilsetninger. Likevel må man følge opp om grad av implementering av direktivene, merking og informasjon skjer.

Det aller viktigste for meg å si, er at jeg synes det er veldig viktig at helsemessige betenknninger – om det gjelder tilsetningsstoffdirektivene eller annet i matpolitikken – for gjennomføring av endring av regelverk, i dette tilfelle direktivene, alltid må veie tyngre enn alle næringsinteresser.

Møtelederen: Takk for det. Da er det Kjell Opseth som har det første hovedspørsmålet.

Kjell Opseth (A): Det er jo slik at all fokusering på folkehelsen har sine positive sider, fordi det påvirker opinionen. Eg forstår på Bjørneboe si innleiing at kanskje burde vi politikarar ha fokusert på ein del andre område minst like mykje, og kanskje meir enn det vi har på det desse tre direktiva omfattar. Men no er det dei som er oppe til debatt, og som er omstridde. Spørsmålet mitt er kort og godt: Korleis meiner Statens råd for ernæring først og fremst at vi skal sørje for, når desse grensene blir heva ved at dei blir implementerte i EØS-avtalen, å hindre dei negative sidene ved dette, ved sida av det samarbeidet som ein måtte ha med næringsmiddelindustrien og handelsnæringa?

Gunn Elin Bjørneboe: Det aller viktigste tror jeg er at Norge fortsatt holder fanen høyt med den restriktive politikken i forhold til der man samles i Europa, og også

sammen med de andre nordiske landene. Det siste ordet er jo ikke sagt når det gjelder enkelte av disse direktivene, bl.a. cyclamat. Det er viktig at man holder det helsemessige flagget høyt og kommer med argumentasjon. Det er på den internasjonale arena.

Nasjonalt tror jeg det er viktig at vi viderefører det overvåkingssystemet som i dag SNT og vi i samarbeid har i forhold til norsk kosthold og tilsetningsstoffene i den maten vi spiser, i alle målgrupper. Spesielt blir det viktig i forhold til barn og unge, hvor datakunnskapen i dag kan bli bedre, og at man er observante i forhold til matvareallergi-/intoleranseproblematikken i årene fremover.

Når det gjelder næringsmiddelindustrien og bransjen, er det veldig gledelig, og også i tråd med vår erfaring tidligere, at næringsmiddelindustri og dagligvarebransje stiller lojalt opp i forhold til helsemessige vurderinger. Det er jo betryggende i denne sammenheng at de alle har gitt et incentiv om at de vil opprettholde dagens nivå til tross for at EU skal heve grensene.

Samhandling videre med næringsinteresser og næringsmiddelindustri er veldig viktig også for å påse at man ikke øker grensene, eller at man gjør det man har tenkt å gjøre.

Når det gjelder informasjon til forbrukerne, er det et siste punkt som er viktig, og det gjelder merkeforskrifter og merking av produkter. Det kan jo selvfølgelig være en utfordring å merke med alle disse E-numrene osv., men det er klart at på forpakningene og til forbrukerinformasjon er det veldig viktig. For at forbrukerne skal skjønne hva som står på pakken, er det også viktig med informasjon til forbrukeren om hva det faktisk betyr.

Kjell Opseth (A): Det kunne jo vere interessant om rådet for ernæring med bakgrunn i dei stoffa vi no aukar grensene for, kunne seie noko om korleis helsetilstanden er i EU i forhold til i Noreg, all den tid vi har ulike nivå. Dersom de kunne seie noko om det, eller har noka oversikt eller veit noko om det, kunne det vore kjekt å vite det.

Gunn Elin Bjørneboe: Jeg har litt for liten kunnskap om akkurat det, også fordi disse grensene i EU er implementert for ikke så lenge siden, så vi har ikke noen spesielt nyere data i forhold til utbredelse av matvareallergi og -intoleranse internasjonalt. Danskene har gjort noen undersøkelser og også svenskene. Men sånn sett, hvis en ser på matvareintoleranse og -allergi, skiller det seg ikke vesentlig ut fra våre data.

Men også vårt datamateriale på matvareintoleranse er egentlig mangelfullt pr. i dag. Jeg synes det er der den største utfordringen blir i forhold til azofargestoffene, hvor Norge har vært veldig restriktive siden 1978, da disse fargestoffene nesten ikke har vært brukt, og der EU nå slipper opp for bruk i veldig mange ulike produkter. Det er klart at det er stoffer som den norske befolkningen generelt ikke har vært utsatt for før, så der blir det viktig å følge utviklingen – om det skjer en økning i forekomst av matvareintoleranse og -allergi hvis norsk næringsmiddel-

industri tar disse stoffene i bruk. Det er den største utfordringen slik jeg ser det.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil følge litt opp dette spørsmålet om grenser og også spørsmålet om cyklatmat som har vært inne i debatten fra flere innledere her.

Norge og Skandinavia har faktisk større forbruk av leskedrikker som inneholder kunstige søtningsstoffer – aspartam og nå også muligheten for økt mengde cyklatmat. I og med at vi konsumerer mer av dette enn det som er vanlig på kontinentet, har det vært med i vurderingen når man har satt grenseverdiene på kontinentet, at det kan være andre land som konsumerer mer av disse kunstige søtningsmidlene i drikke? For det er vel tross alt slik at man lett kan nærme seg ADI her i Skandinavia når man har et høyere inntak enn det som er vanlig på kontinentet?

Gunn Elin Bjørneboe: Jeg kjenner ikke helt datagrunnlaget, det som ligger til grunn for den internasjonale bestemmelsen, men jeg kjenner til vurderingene som er gjort av vårt fagorgan, Statens næringsmiddeltilsyn, på dette området, og de beregninger de har gjort, og som ligger til grunn for denne stortingsproposisjonen. De viser at det er enkelte grupper som kan få for mye cyklatmat. Det gjelder spesielt diabetikere og barn som i forhold til kroppsvekten tåler relativt mindre.

Og du har helt rett i at Norge ligger ikke bare på Europa-toppen, men vi ligger på verdenstoppen når det gjelder forbruk av både søtet og usøtet mineralvann. Enkelte grupper, f.eks. unge jenter som ønsker å slanke seg, kan ha et stort forbruk av dette. Men jeg støtter meg til Statens næringsmiddeltilsyns vurderinger og beregninger de har gjort når det gjelder disse verstoffhellene, og har funnet at selv der ligger de innenfor ADI-grensen som nå er satt.

Øystein Hedstrøm (Frp): Ja, det er jo ikke noe vanskelig å være enig med Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet i at vi trenger en sunnere livsstil i Norge og kan få det med økt fysisk aktivitet og omlegging av kostholdet.

Det er jo en del som slanker seg i vårt land og bruker lettprodukter, bl.a. lettbrus. Men vi har sett noen undersøkelser som viser at til tross for et stort inntak på dette området, og med få kalorier, øker vekten på en stor prosentandel av de personene som bruker lettprodukter. Men Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet at man kunne bruke den informasjonen mer aktivt for å få mennesker i Norge til ikke å søke til disse typene lettprodukter, og dermed også få et sunnere kosthold?

Gunn Elin Bjørneboe: Når det gjelder akkurat den effekten, at kunstige søtningsmidler kan gi en vektøkning, er det omstridt – altså om det skyldes de kunstige søtningsstoffene per se. Men vi – i hvert fall SEF – anbefaler folk å holde seg til den beste tørstedrikken, som er vann. Egentlig er det ikke nødvendig å kjøpe alle disse flaskene og merkene med kunstig søtet eller søtet mineralvann. Sånn sett er det slik i Norge at selv om man kan si at det er noen vannverk som ikke holder mål, gjør de

det stort sett, og stort sett er vann den beste leskedrikken. Så det er vår oppfordring til det norske folk generelt.

Møtelederen: Takk for det.

Det siste spørsmålet til dere er det jeg som skal ha, og jeg skjønner jo at vi heller skulle hatt en høring her om røyking og latskap, hvis vi først ønsket noe bra for helsa til folk, men vi må nok prøve å holde oss til det temaet vi har.

Jeg har merket meg de fem hovedprinsippene deres, og jeg vil spørre om to av dem. Dere mener altså at det skal være vitenskapelig grunnlag og solid dokumentasjon som skal bestemme de endringene som skal skje. Når det da gjelder inntaket av nitrat og nitritt, sier EUs vitenskapelige komite at dette skal nedover, forbruket må nedover, såpass farlig er det. Og så skjer det da at vi med våre nye bestemmelser kommer til å øke det. Vi må jo tro at når vi først øker offisielt fastsatt grense, vil det også bety noe for folk.

Siste punktet deres er at helsemessige betenkeligheter skal veie tyngre enn næringsinteresser. Følges de to prinsippene når vi sier ja til de tre direktivene, inkludert de 14 stoffene som er mest omstridt?

Gunn Elin Bjørneboe: For det første er det klart – det står det også å lese – at man ikke har så veldig mange faglig dokumenterte vitenskapelige holdepunkter i forhold til hva som vil skje når det gjelder fargestoffene, bl.a. fordi man – og jeg vil bare gjenta det – i forhold til enkelte grupper, små grupper, når det gjelder slikt som matvareintoleranse, vet for lite, også fordi vitenskapskomiteen ikke har lagt til grunn matvareintoleranse som helseproblem knyttet til fargestoffer. Så det er ikke med i analysene, så vidt jeg kan forstå.

Til det siste, «Helsemessige betenkeligheter for gjennomføring av endringer i direktivene bør alltid veie tyngre enn næringsinteressene», vil jeg si et klart ja når det gjelder tilsetningsstoffdirektivene. For hvis man er føre var og legger til grunn de premissene vi nå satser på i forhold til å følge utviklingen, til å informere og samhandle med næringen, tror jeg man er på trygg grunn. Men det er klart at dette er en generell oppfordring som jeg tror i enda større grad når det gjelder andre saker, som man sikkert kan komme tilbake til, vil ha større implikasjoner i forhold til vårt siste punkt.

Møtelederen: Et tiltak for å hjelpe folk til å passe på helsa si er informasjon. Da Sverige innførte høyere grenseverdier, informerte de ved hjelp av pressemelding og via Internett. Så skal en da følge utviklingen, eventuelt komme med ytterligere informasjon og merking senere. Har dere erfaring for at slik informasjon i de kanalene har godt nok gjennomslag hos folk?

Gunn Elin Bjørneboe: Når det gjelder vår informasjonspolitik, så informerer vi allerede stort sett ved pressemeldinger og går ut på Internett. Det er viktig, tror jeg, å være i de kanalene som forbrukerne oppsøker. Selvfølgelig er det en del som bruker Internett, flere og

flere, men jeg tror det er viktig å bruke media, TV og også aviser og kronikker, for å informere. Og den største informasjonsutfordringen jeg ser i forhold til dette, er å berolige forbrukerne i forhold til den redsel for disse E-stoffene som finnes rundt omkring, og som de mener er farlige. Men med hånden på hjertet så er de i de aller fleste tilfeller helt ufarlige. Det er stoffer som finnes naturlig i den maten vi spiser – de aller fleste – og så har vi noen unntak, som vi er litt ekstra påpasselige med. Så den største utfordringen blir å berolige forbrukerne, at dette er vi trygge på, at det er ikke noe sånn hokusfokus som skjer, at det ikke er noen fare. Og så må man ha tillit til at myndighetene tar det ansvaret de har blitt pålagt, og gjør det de skal. Jeg tror det er viktig at noen gjør det. Vi kan jo få tilbake fjernsynskjølket selvfolgelig, det er noe med å bruke fjernsynet som den matkanalen det kan være, informere forbrukerne på en trygg og skikkelig måte om at dette ikke er farlig, og lære dem litt – spesielt de utsatte gruppene – om hva man skal være påpasselig med.

Møtelederen: Takk til dere. Vi har fått noe skriftlig, og da er det ikke ytterligere behov for å sende noe, men det er det mulighet for.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 11.17.)

Høring med Forbrukerrådet ved direktør Per Anders Stalheim og Stine Wohl Sem.

Møtelederen: Når det gjelder Forbrukerrådet, er det to spørsmål fra Arbeiderpartiet og ett fra Fremskrittspartiet, og så er det Ivar Kristiansen på vegne av Høyre og Randi Karlstrøm fra Kristelig Folkeparti.

Da er det 10 minutter til innledning.

Per Anders Stalheim: Jeg skal kort gå igjennom våre synspunkter på disse direktivene.

Vårt primære standpunkt er at vi ikke bør innføre de omstridte punktene i direktivene fordi det er en unødvendig risiko. For den det angår, spiller det liten rolle om de aller fleste andre slipper unna. Det er liksom vårt prinsipielle standpunkt, også at merking og informasjon er nødvendige, men ikke tilstrekkelige virkemidler, og at det alltid er en avveining hva man selv skal vite og vurdere, og hva andre skal ha bestemt på forhånd så man slipper å ta risiko eller kjenne alle egenskaper ved alle produkter. I den forbindelse legger vi også vekt på at folk har en helt annen oppfatning av risiko påført av andre enn av selv påført risiko, som røyking og annet vi har vært innom her i dag. Den risikoen som påføres av andre, er helt avgjørende både for tilliten til markedet og til myndighetene, hvor vi i Norge er i den heldige situasjon at forbrukerne har tillit både til markedet, til produktene og til myndighetene, som en undersøkelse fra SIFO for et par dager siden faktisk viste.

Dersom direktivene skulle innføres i sin nåværende form, har vi noen subsidiære standpunkter. Da er vi temmelig overbevist om at norske myndigheter bør gjøre følgende: De må arbeide aktivt for at regelverket forbedres gjennom påvirkning på både europeisk nivå og globalt nivå, altså både i EU og i WTO Codex Alimentarius. Etableringen av ny lovgivning og European Food Authority i EU nå samt kravene til en revurdering av nitrat-/nitritt-bestemmelsene fra EUs vitenskapelige komite burde være et godt grunnlag for å få gjennomslag. Så bør allergi som helseproblem understrekes i alle relevante fora der Norge deltar. Vårt andre punkt er at tilsyn og kontroll må intensiveres, dvs. at kontroll og overvåking må gjennomføres også ut fra det eksisterende regelverk og de hensyn til daglig inntak som ligger bak, og resultatene må offentliggjøres. Også i forhold til de synspunkter handelsnæringen og produsentene har gitt uttrykk for, er det viktig at man opplever noenlunde like konkurransevilkår i forhold til det som kan komme inn utenfra, fra andre. Det tredje punktet er at dersom det utarbeides bransjestandarder, som EU også oppmuntrer til, for f.eks. noen av de varene man snakker om her når det gjelder nitritt og nitrat, så må tilsynsmyndighetene bidra til kontroll også av slike standarder, så man klarer å følge med i hva som skjer i markedet.

Når det gjelder hvert enkelt stoff, tenkte jeg å overlate ordet til Stine Wohl Sem, som kanskje kan legge til litt mer.

Møtelederen: Kunne jeg bare få spørre om dere har skriftlig informasjon som vi kan få etterpå?

Per Anders Stalheim: Ja, det har vi.

Stine Wohl Sem: I utgangspunktet er verken Forbrukerrådet eller forbrukerorganisasjonene som vi samarbeider med, motstandere av bruk av tilsetningsstoffer. Vi synes det er bra at det er tilsetningsstoffer, og vi trenger tilsetningsstoffer, men vi reagerer på enkelte av dem. Jeg vil bare ha det klart, for det er av og til litt vanskelig å få igjennom det budskapet – fordi man ikke vil ha noen av dem – at vi i og for seg synes det er greit, og at vi trenger de fleste av dem. Det er tilsetningsstoffer vi reagerer på, og som ikke bare Forbrukerrådet reagerer på, men også forbrukerorganisasjonene i Europa – altså vi er med i det som heter BEUC, den europeiske forbrukerorganisasjonen. Da vi for mange år siden diskuterte de tre tilsetningsstoffdirektivene vi nå diskuterer her, så var det enighet blant forbrukerorganisasjonene om at vi ikke ville ha azofargestoffer, for spørsmål knyttet til allergi, overfølsomhet, er noe som forbrukerbevegelsen generelt er veldig opptatt av.

Når det gjelder dette med cyclamat, var det også noe vi tok opp i europeisk sammenheng, og sa at det brukes for mye cyclamat i for mange produkter. Men den gang, da disse direktivene ble vedtatt, hadde vi et håp om at det som stod i forarbeidene til direktivene, skulle følges. Der står det nemlig at man ikke skal utvide bruken av cyclamat, eller kunstige søtningsstoffer generelt, uten at man

har evaluert effekten av den bruken som da ble tillatt. Og det er et punkt som jeg gjerne vil ha frem, at vi fra forbrukersiden faktisk har etterlyst at det som står i direktivene i seg selv, skal følges opp.

Så er det spørsmål knyttet til nitrat/nitritt, som jeg vet dere har snakket om med flere her, og hvor vi prinsipielt mener at vi må være både føre var og vi må følge de rådene som gis på vitenskapelig grunnlag. Så vi ser ingen grunn til at vi skal kunne tillate mer nitrat/nitritt enn det som er eksisterende norsk regelverk, for det er godt nok. Så må vi huske på at når man godkjenner bruk av tilsetningsstoffer, er det tre prinsipper som skal følges, og det er at tilsetningsstoffet ikke skal villedde forbrukeren, det skal være et teknologisk behov, og det skal ikke være helsefarlig.

Når det gjelder azofargestoffene, så er det jo ikke noe teknologisk behov, og dessuten er de helsefarlige – for de få det gjelder. Når det gjelder cyclamat, så er det også her spørsmål om helsefare. Nå får vi se hva som skjer når de verdiene går ned – det er jo snakk om at de skal enda lenger ned, og at man er nødt til å gjøre noe med direktivene i EU også på det. Men når det gjelder nitrat og nitritt, så får vi nå se hva som skjer i EU.

Møtelederen: Takk for det. – Da er første hovedspørsmål fra Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Forbrukerrådet er ein organisasjon som skal ta vare på forbrukerane sine interesser, og slik sett er det rimeleg at dei set forbrukaren i høgsetet. Så er det ein del av oss som må ta ein del andre omsyn. Eg synest det er interessant det Forbrukerrådet seier om moglegheita til å påverke internasjonalt. Det er mogleg det er ei politisk vurdering, men mi erfaring er iallfall at ein har større påverknad når ein prøver å halde seg til det som skjer internasjonalt til kvar tid, slik også i forhold til desse direktiva. Så det er eit element ein må ta med seg. Men eg vil gjerne spørje Forbrukerrådet: Det er vel ikkje slik at næringsmiddelindustrien og handelsnæringa har noka interesse av å påføre norske forbrukarar større helsefare? Dei har òg gjeve uttrykk for at dei vil halde seg til dei reglane som gjeld i dag, og gitt at det blir følgt opp, og at det også gjennom kontroll blir sytt for at dei held seg til det dei der har sagt – kva er då Forbrukerrådet sine synspunkt på ei innlemming av desse tre direktiva?

Per Anders Stalheim: Vi har jo fortsatt vårt prinsipielle synspunkt – det skal jeg ikke gå mer inn på. Når det gjelder forhold til næringsinteressene her, så er det klart at de har en egeninteresse av ikke å ødelegge den tilliten som er i markedet. Så vi har ganske god tro på at det som er sagt fra handelsnæringen og næringsmiddelbedriftene, vil bli fulgt opp i praksis. Jeg ser ikke noen grunn til at noe annet skulle skje.

I et litt lengre tidsperspektiv kan det jo skje at det kommer inn andre aktører som ikke har de samme bindinger og holdninger. Det kan også skje at presset utenfra øker av andre grunner. Og nettopp derfor er det vi tror det er så viktig med kontroll, og også derfor er det så vik-

tig å arbeide internasjonalt, så man i løpet av ikke så forferdelig mange år faktisk kan få til endringer i regelverket på disse feltene. Og forbrukeroppmærksomheten, slik vi kjenner den fra Europa, gjør at det bør være mulig å få til endringer på de feltene som man er opptatt av.

Kjell Opseth (A): Eg forstår Forbrukerrådet slik at med dei fråsegnene som kom frå næringsmiddelindustrien og handelsnæringa, så vil ikkje dette føre til nokon ekstra helseerisiko for den norske forbrukar. Så kan ein alltid risikere at det kjem nye aktørar inn, men då kan ein møte dette med kontroll og på den måten sørge for at ein ikkje påfører forbrukarane større helseskade. Elles trur eg den beste måten vi kan sørge for at vi får redusert bruken av tilsetningsstoff og helsefarleg tilsetningsstoff på, er gjennom internasjonalt samarbeid. Og då må vi også stelle oss slik at vi har størst mogleg påverknad.

Møtelederen: Vær så god – Per Anders Stalheim.

Per Anders Stalheim: Jeg har for så vidt ikke noen kommentarer å legge til det. Det som blir viktig, er at norske myndigheter faktisk satser på å delta i alle de fora som har betydning. Vi har jo merket i vårt samarbeid som Stine Wohl Sem har vært med på, at faglig bakgrunn og kunnskap om de feltene man arbeider på, er helt avgjørende for å få gjennomslag, særlig når man er et lite land i verden – som andre har uttrykt det tidligere. Og jeg tror vel at den største utfordringen for norske myndigheter er å sørge for at både forbrukerinteresser og tilsynsinteresser faktisk kan delta i det samarbeidet som pågår internasjonalt.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm – vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil gjerne følge opp noe av den tråden fra Forbrukerrådet om å se inn i framtida. Vi vet at 95 pst. av matvarene som spises i Norge i dag, er norskprodusert. Men når vi ser litt framover – internasjonale avtaler som mer vil bestemme rammene enn det norske politikere gjør, via WTO og andre avtaler – så vil jo importen av tradisjonelle matvarer øke, og da vil sammensetningen av det vi inntar også når det gjelder kunstige stoffer, syntetiske stoffer, øke, på grunn av at grenseverdiene nå blir høyere, og prisforskjellene vil jo også da kunne øke. Vi vet fra tidligere undersøkelser at når prisforskjellene blir 20–30 pst., vil kanskje norske forbrukere ta hensyn til det og mer handle produkter som er rimeligere. Vil ikke da norsk næringsmiddelindustri, denne bransjen, bli presset til å ha en annen grad av tilsetningsstoffer i sine produkter nettopp for å være konkurransedyktige, og fordi norske forbrukere tross alt har en stor tillit til de produktene som selges i Norge?

Per Anders Stalheim: Det er jo det du sier der som er grunnen til at vi har det prinsipielle syn at dette ikke bør tillates. Det er klart – konkurransepresset vil kunne ligge der både fordi man må konkurrere med andre som har andre rammevilkår, og fordi det kan komme inn andre

aktører. På den annen side er det klart at det å miste tillit i matvaremarkedet, er være eller ikke være for de som faktisk har tenkt å være der i lengre tid. Jeg tror jeg vil gjenta meg selv og si at her er det viktig å jobbe raskt med det internasjonale påvirkningsarbeidet for å unngå at det du beskriver, skal inntreffe.

Øystein Hedstrøm (Frp): I globaliseringens tidsalder får markedet og preferansene til kundene større betydning – «the invisible hand», kundenes usynlige hånd. Det er klart at det da er veldig viktig å kunne påvirke holdninger og meninger slik at forbrukerne styres mot sunne matvarer. Hva er Forbrukerrådets syn på dette? På hvilken måte skal man best kunne ivareta forbrukernes interesser når de går ut og handler i sine nærbutikker, der de tross alt gjør de fleste av sine innkjøp?

Møtelederen: Wohl Sem – vær så god!

Stine Wohl Sem: Det aller beste hadde vært om regelverket internasjonalt hadde vært slik at vi alle var enige om at det var bra, hvor man tar forbrukerhensynet på alvor og lager noe vi alle kan leve med.

Når det ikke ser ut til å være tilfellet akkurat nå, må man jobbe aktivt for å få det til. Det gjør vi fra forbrukersiden ved å ha et stort nettverk med forbrukerorganisasjoner både i Europa og internasjonalt ellers, og hvor vi utveksler både kompetanse, erfaringer og synspunkter knyttet til bruk av fødevarsprinsippet, som også er aktuelt i denne sammenhengen. Det er jo ikke slik at man har en grenseverdi som på en måte er to streker under et svar. Det er alltid snakk om å vurdere ulike interesser mot hverandre, og hvor det er viktig at man har inne sterke forbrukerhelseinteresser og at man kan si at dette er det vi vil ha, for det er oss dere lager maten for.

Så er spørsmålet: Hva gjør den enkelte forbruker når han går og handler? Da er informasjon og dialog viktig.

Når det gjelder disse tilsetningsstoffene som vi nå snakker om, har vi selvfølgelig et håp om at regelverket ikke blir dårligere for oss. Men vi har noen subsidiære tanker om at hvis det nå er slik at vi ikke blir hørt i denne sammenhengen, kan man få til egne merkeordninger f.eks.? Kan man i hvert fall love å holde seg innenfor dette at alt som er norskprodusert, skal være «godt norsk»-merket?

Det er forskjellige sjongleringsmuligheter, avhengig av hvilke utfall som kommer.

Møtelederen: Da er det Ivar Kristiansens tur til å stille spørsmål. Vær så god.

Ivar Kristiansen (H): Jeg ser av en tidligere spørreundersøkelse fra Statens institutt for forbruksforskning at det fra forbrukerens ståsted helt tydelig kommer fram at førsteønsket er bedre forbrukermerking av alle typer matvarer. Da kan man selvfølgelig slå fast at dagens status i Norge som sådan kanskje ikke er god nok, i hvert fall oppfatter ikke publikum og forbrukerne at den er god nok.

Er det noe som tilsier at vi er kommet lenger på dette området i Norge enn hva som eksempelvis er status i Europa i dag – eller i EU, for å være spesifikk?

Møtelederen: Per Anders Stalheim – vær så god.

Per Anders Stalheim: Jeg kan begynne å svare.

Når det gjelder forskjellene mellom Norge og Europa, er de små når det gjelder regelverk, de er større når det gjelder faktisk tilsyn og tillit til nasjonale myndigheter, og de er ganske forskjellige når det gjelder informasjon, altså i hvilken grad man tar enkeltmennesker på alvor og sier at dette skal dere som enkeltmennesker selv ha ansvar for.

De som vi samarbeider med i Nord-Europa og et stykke nedover i EU, har en holdning som går på at en del av disse valgene skal myndighetene gjøre, fordi det har med sikkerhet og helse å gjøre. Hos de andre skal man være sikker på at folk faktisk vet hva de gjør. Det er det som har vært med på å bygge opp tilliten. Vi vet jo fra andre saker hvor fort tilliten kan ødelegges.

Kanskje Stine Wohl Sem kan fortsette litt?

Stine Wohl Sem: Når det gjelder dette med merking, vet jeg at jeg har vært inne i en diskusjon når det gjelder f.eks. azofargestoffer: Kan vi ikke bare merke isen, godteriet og brusen, og så kan folk velge selv? Så enkelt er det ikke. Dette er jo produkter som gjerne barn kjøper for ukepengene sine. Man kan vel ikke på noen som helst måte forvente at en sjuåring går ned i butikken og leser den bitte lille skriften som står på varemerket, et eller annet kryptisk E-nr.? Her er det en balanse mellom hva jeg som enkeltperson skal være ansvarlig for, og hva myndighetene skal være ansvarlig for.

Merkeproblematikken er veldig stor og veldig komplisert. De ulike grupperinger ønsker ulik merking: Noen ønsker helsemerking, noen ønsker opprinnelseslandmerking, noen ønsker miljømerking, og noen ønsker merking knyttet til etisk handel.

Det er på en måte det dilemmaet vi er oppe i nå. Derfor er det vi også prøver å skyve ansvaret tilbake til dere politikere og si at det som har med helse å gjøre, skal bestemmes på regelverksiden og ikke overlates til meg som forbruker. Det gjorde dere så bra når det gjaldt dette med antibiotikaresistente markørgener, ved å legge ned forbud mot det, slik at jeg ikke behøver å ta stilling til det også når jeg går i butikken. Så jeg håper at dere kan ta ansvaret for det som skal være i regelverket også på andre områder.

Møtelederen: Ivar Kristiansen – til et veldig kort spørsmål.

Ivar Kristiansen (H): Stalheim etterlyser hvis regelverket implementeres – og sjansen er vel i en viss grad til stede for at det blir det – behov for økt kontroll og overvåking nasjonalt. Det brukes ganske store ressurser i dag. Hvilke endringer er det Stalheim først og fremst ser for seg må finne sted?

Per Anders Stalheim: Jeg ser vel for meg at man kanskje ikke endrer noe, dvs. at man fortsetter å overvåke ut fra det regelverket som vi har i dag når det gjelder disse stoffene, så man vet hva som skjer i markedet, og sørger for at folk vet om det. Jeg tror den markedsinformasjonen som ligger i det, vil være et veldig sterkt virkemiddel i forhold til å opprettholde den standarden vi har i dag.

Møtelederen: Da er det Randi Karlstrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): Spørsmålet går på dette med norsk forbrukerpolitikk. Er det et brudd med norsk tradisjon innenfor forbrukerpolitikken at staten nå gir fra seg muligheten til å aksjonere overfor noe man mener er skadelig? Jeg tror man kan si at det var hyggelig å få vite at forbrukerorganisasjonene i EU i utgangspunktet var helt enige. Det er jo et signal om at her er det andre interesser som har vunnet fram underveis. Er dere da fornøyd med at ansvaret i Norge nå skal overlates til matvarekjedene og matvareprodusentene?

Et annet spørsmål: Mener dere at dette er et brudd på føre var-prinsippet, som vi prøver å gjennomføre, generelt og miljøpolitisk? Mener dere at Norge har noen sanksjonsmuligheter i tilfelle næringsmiddelkjedene ikke følger opp sin sjølpålagte restriktive holdning?

Og det siste spørsmålet: Mener dere at utviklingen videre – dette at man overlater ansvaret til forbrukerne og dagligvarekjedene – blir at vi får et klaseskille blant forbrukerne, mellom de som kan sortere informasjon og de som ikke kan?

Per Anders Stalheim: Jeg skal i hvert fall svare på det første spørsmålet. Vi er ikke fornøyd med at regelverket svekkes, selv om vi tror det finnes motmekanismer som gjør at risikoen ikke øker i særlig grad. Det er fordi vi har sett i europeisk sammenheng at det har vært en fordel at det har vært noen land som har villet ta forbrukerhensyn i sterkere grad enn andre. Det er jo en forutsetning for å nå fram i internasjonalt samarbeid at noen vil noe – sett med våre øyne da – som man bør gjøre på denne sektoren. Føre var-spørsmålet tror jeg at jeg skal overlate til Stine Wohl Sem.

Når det gjelder hvilke sanksjonsmuligheter man måtte ha, tror jeg det med kontroll, tilsyn og offentliggjøring faktisk er en meget sterk sanksjon og mye sterkere enn de sanksjonene man normalt har i medhold av lovverket, så det er ikke jeg spesielt redd for.

Når det gjelder om man overlater for mye av ansvaret til enkeltmennesker som forbrukere, har det vært diskusjonstema i EU og i det internasjonale samarbeidet vi har vært med på, hvor mye enkeltmennesker skal ta ansvar for, og hvor mye næringslivet skal ta ansvar for. Vi har hatt et veldig enkelt utgangspunkt, og det er at næring og myndigheter må ta ansvar for det som de faktisk kan påvirke. Og produktsammensetningen påvirker ikke vi som forbrukere, det er det næringslivet som gjør. Og vi taler da for å legge mye mer ansvar på næringsliv og tilsynsmyndigheter enn det som har vært tradisjonen særlig i

Sør-Europa. Men vi ser nok en bevegelse i norsk retning i Europa på dette spørsmålet.

Kanskje du sier litt om føre var?

Stine Wohl Sem: Når man spør om det er et brudd på føre var, sier jeg ja, det er det jo. Her vet man at det er liten gruppe som kan få helseproblemer, og likevel ser det ut til at man vil innføre det. Og når det gjelder nitrat/nitritt, er det helt mot de rådene som er gitt fra vitenskape-lig hold, så svaret er helt opplagt ja.

Når det gjelder dette med sanksjonsmuligheter i tilfelle man ikke kan følge opp, har vel ikke politikerne så store sanksjonsmuligheter. Hvis man godtar et regelverk som gir dårligere forbrukertrygghet, er det jo regelverket som gjelder, men markedet kan jo reagere ved at man da har åpenhet om disse spørsmålene. For vi er opptatt av at når myndighetene driver med kontroll, skal vi også ha opplysninger om hva resultatet er når det gjelder det enkelte produkt, og få offentliggjort det, slik at forbrukere kan si at jeg vil ikke ha den kjøttdeigen der, for den har for mye av de nitrat/nitrittgrediene eller si at jeg vil ikke kjøpe den kaken, for der er det visst azofargestoffer. Så sanksjonsmulighetene ligger da i markedet.

Når det gjelder dette med klaseskille, er det ganske bekymringsfullt, og dette snakker vi mye om i forbrukerorganisasjonene, fordi vi ser, spesielt i Storbritannia, et klaseskille når det gjelder helse, og hvor man f.eks. vet at de som har dårligst råd og dårligst kunnskap, får dårligere helse enn de burde, fordi det ser ut til at de lettere lar seg påvirke av reklame og velger dårligere produkter. Og det er svært bekymringsfullt.

Møtelederen: Takk. Da er det siste hovedspørsmål. Erling Brandsnes, vær så god.

Erling Brandsnes (A): I løpet av formiddagen har vi vært innom mange deltalspørsmål av ulik art. Jeg skal vende tilbake til det som kanskje blir et hovedspørsmål for oss som politikere, og det er bruk av reservasjonsrett eller å gå inn for å implementere de direktivene. Det er jo det valget vi antageligvis har, og jeg forstår at Forbrukerrådet gjerne vil ha begge deler. For å si det sånn: De vil bruke reservasjonsretten, men samtidig ha full innflytelse på utvikling i Europa og kunne ha full påvirkning. Ser ikke Forbrukerrådet at det kan være to motstridende hensyn som vi er i ferd med å måtte velge mellom?

Per Anders Stalheim: Dere er jo i ferd med å måtte foreta et valg som vi slipper, det skal jeg ærlig innrømme. Jeg ser faktisk ikke den motsetningen som du sier. Det vi har opplevd i forbrukersamarbeidet i Europa, er at det faktisk har vært en fordel at man opererer med ulike synspunkter, ulike vurderinger fra ulike land når man skal komme fram til et samlet regelverk. Så synspunkter fra Norge som bidrar til at dette går i riktig retning, vil ha stor betydning i det som kommer til å skje i Europa, det er jeg overbevist om, selv om det ikke er vår jobb å foreta den avveiningen.

Erling Brandsnes (A): Så dere frykter ikke at vi kunne bli satt på sidelinja hvis vi reserverer oss?

Per Anders Stalheim: Nei, jeg frykter ikke det i dette tilfellet, fordi det er så mye diskusjon rundt det i EU. Men den politiske vurderingen er det ikke min jobb å gjøre.

Møtelederen: Ønsker Brandsnes ordet?

Erling Brandsnes (A): Nei, det er svart på spørsmålet.

Møtelederen: Da har vi vært gjennom programmet med dere også. Takk for informasjonen.

Da møtes vi igjen kl. 15.30.

Høringen avbrutt kl. 11.45.

Høringen ble gjenopptatt kl. 15.52

Høring med Næringsmiddelbedriftenes Landsforening ved Knut Maroni, Terje Solbakken og Therese Hagtvedt.

Møtelederen: Da ønsker vi Næringsmiddelbedriftenes landsforening velkommen til åpen høring. Vi har allerede fått en skriftlig uttalelse fra dere, og det er fint. Da bruker vi 10 minutter på innledning fra deres side. Så blir det fem spørsmålsrunder à 4 minutter.

Da gir jeg ordet til Knut Maroni, vær så god!

Knut Maroni: Ja, da vil jeg først takke for invitasjonen, og så bare nevne at jeg har med meg Therese Hagtvedt fra NBL og Terje Solbakken, som er leder av vårt utvalg for mattrygghet.

Næringsmiddelindustrien er Norges nest største industri og er spredd geografisk over hele landet. NBL er en av de største landsforeningene i NHO med om lag 450 medlemsbedrifter med 22 000 sysselsatte. Det utgjør ca. halvparten av den landbaserte næringsmiddelindustrien i Norge. NBL representerer ikke rene kjøtt- og fiskebedrifter. NBLs medlemsbedrifter er store bedrifter, som f.eks. Orkla Foods, TORO, Ringnes og Kraft, og mange små, som f.eks. familiebakerier.

NBL er bekymret for hvilke konsekvenser det vil få for norsk næringsmiddelindustri hvis de aktuelle direktivene ikke implementeres i Norge. EØS-avtalen vil svekkes, og man kan få sanksjoner som vil ramme deler av norsk næringsmiddelindustri. NBL støtter Regjeringens forslag til implementering av direktivene og støtter at man fra norsk side søker å bidra med faglig påvirkning i EU. NBL er opptatt av at EØS-avtalen skal fungere best mulig, og at man søker å utnytte de mulighetene som ligger i avtalen.

Helsemessig trygghet for forbruker er helt grunnleggende for all regulering og kontroll av næringsmidler, og er et absolutt krav. Næringsmiddelindustrien er helt av-

hengig av at produktene er trygge, og at forbrukerne har tillit til dem.

Tilsetningsstoffer er regulert med hensyn til bruk i næringsmidler, og myndighetene har ansvar for godkjenning. Vitenskapelige studier legges til grunn for slik godkjenning, og kriteriene er internasjonalt akseptert. I enkelte situasjoner vil man imidlertid kunne komme over i grenseflater, hvor vurderingene er ulike i forhold til hvor man skal sette grensene i regelverket. Næringsmiddelindustrien overlater denne diskusjonen til myndighetene og deres vitenskapelige eksperter. Industrien har på sin side ansvar for at gjeldende regler følges, slik at stoffene benyttes korrekt.

NBL ønsker primært et klart og praktikabelt regelverk å forholde seg til, og dette gjelder også for tilsetningsstoffer. Regelverket skal baseres på helsemessig trygghet og bidra til konkurranseelikheter. Norsk regelverk for tilsetningsstoffer ble for vel et år siden endret med implementering av betydelige deler av EUs regelverk. Dette har medført at det tillates økt bruk av tilsetningsstoffer for enkelte produkter og redusert for andre. EUs strengere regler for enkelte områder har medført betydelig merarbeid for næringsmiddelindustrien i form av utviklingsarbeid med endring av resepter.

For produktgrupper som syltetøy, kompotter, ketchup, dressinger, majones og salater har man ved harmonisering med EUs regelverk gått betydelig ned i tillatte mengder. Mengde konserveringsmiddel i ekte majones er redusert fra 2 gram pr. kilo til 1 gram pr. kilo f. eks. For de områdene der det nå er åpnet for andre tilsetningsstoffer eller større mengder, har det ikke skjedd store endringer. Dette har sammenheng med at norske tradisjoner for produksjon av næringsmidler ikke er vesentlig endret.

Det er viktig for næringsmiddelindustrien å lytte til forbrukernes ønsker når nye produkter utvikles. Man har ingen ønsker om å bruke større mengder tilsetningsstoffer enn det som er nødvendig for å gi produktene den ønskede kvalitet i form av f.eks. smak, konsistens, farge og holdbarhet. Industrien er lydhør for forbrukerpreferanser og vil ikke tilsette stoffer som forbruker anser som uønsket, dersom man kan unngå dette.

Ved endring av bruk av konserveringsmidler er det behov for seriøst utviklingsarbeid for å sikre at produktene fremdeles har god holdbarhet og er trygge for forbruker. Endringene er meget ressurskrevende for industrien, men NBL er allikevel positivt innstilt til dette arbeidet, fordi harmoniserte regler med EU er viktig for norsk næringsmiddelindustri. Like regler for produksjon og frambud av matvarer er en viktig og grunnleggende forutsetning for at det kan handles med næringsmidler over landegrensene. Det gir norske bedrifter anledning til eksport, og det sikrer konkurranse på likeverdige vilkår i et større marked. Forskjellige regler for merking, bruk av tilsetningsstoffer og hygieniske krav til produksjon danner grunnlag for tekniske handelshindre, som hindrer produksjonssamarbeid og utveksling av produkter over landegrensene.

Næringsmiddelindustriens praksis for bruk av azofargestoffer og nitrat/nitritt skjer i tråd med de strenge reglene som er gjeldende i dagens forskrift. Innenfor denne

rammen vil norsk næringsmiddelindustri alltid produsere de produkter som markedet vil ha. Dette gjelder også for bruk av tilsetningsstoffer. Man kjenner det norske markedet godt, både når det gjelder forbrukerpreferanser og handelens ønsker. Industrien vil ikke ha problemer med å rette seg etter forhold som gjelder kun for det norske markedet.

Våre medlemsbedrifter har ikke ønske eller planer om å endre dagens praksis, selv om direktivene gjennomføres i norsk rett. NBL har stilt seg bak en felles uttalt holdning om dette fra norsk næringsmiddelindustri og dagligvarehandel. Denne holdningen er uttalt samtidig som NBL ønsker å forholde seg til et klart regelverk som er harmonisert med EU. Vår holdning er basert på en avveining, hvor NBL ønsker å bidra til løsning på et problematisk område innenfor rammene av EØS-avtalen. Vår holdning er også basert på at man ikke taper i konkurranse med tilsvarende importerte produkter på det norske markedet. Handelen vil ha en viktig rolle i å gi leverandører like vilkår, uavhengig av om produktene er produsert i Norge eller i andre land.

Det var vår introduksjon, leder.

Møtelederen: Takk for det. Første spørsmålet er fra Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Ja, det er jo vanskeleg å analysere kva som vil bli konsekvensane dersom ein ikkje innlemmar desse forskriftene i norsk regelverk, men det er heilt sentralt i høyringa så langt at næringsmiddelindustrien har sagt seg villig til å køyre vidare på dagens nivå.

Spørsmålet mitt blir då: Er dette ut frå ein vilje til å medverke til at vi ikkje får dei negative konsekvensane som ei innlemming ville medføre, eller er det andre motiv i næringsmiddelindustrien, f.eks. økonomiske grunnar, som gjer at dei vil stå fast på det nivået som vi har i Noreg i dag?

Møtelederen: Maroni, vær så god.

Knut Maroni: Jeg tror jeg sparker ballen videre til Terje Solbakken.

Terje Solbakken: Det er vel flere forhold som gjør at næringsmiddelindustrien har tatt de standpunktene de gjør. Det ene er at en ønsker å ha en godt fungerende EØS-avtale, det er viktig for næringsmiddelindustrien. Det gir et harmonisert regelverk, som gir adgang for norske bedrifter til å drive eksport inn i et stort marked. Det gir videre like konkurransevilkår med industrien i andre land. På sikt sikrer det også at regelverket i Norge utvikles og moderniseres i takt med det som EU nå har lagt opp til, og det er veldig ambisiøse planer gjennom «white paper», som ble presentert på begynnelsen av året, så på den ene siden er det hensynet til EØS-avtalen. Store økonomiske interesser i saken er det ikke for industrien, for de bakenforliggende årsakene er at NBLs medlemsbedrifter ikke har uttrykt noe ønske om å ta i bruk de aktuelle tilsetningsstoffene i større mengder og på andre om-

råder enn det som er regulert i gjeldende forskrifter i Norge i dag.

Møtelederen: Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Det er eit anna spørsmål som òg har vore reist i dag, og det er: Kor trygge kan vi vere på at samtlige næringsmiddelbedrifter lever opp til den sjølvpålagde erklæringa som næringa no kjem med? Det kan vere at ein får leiarskifte og ein får nye bedrifter inn og dermed er redd for at dette etter kvart vil forsvinne, og så går ein inn på dei krava som EU no stiller. Kan de seie noko om kor reell den er, den engstelsen som mange har gjeve uttrykk for?

Møtelederen: Solbakken, vær så god.

Terje Solbakken: Noen garanti kan aldri utstedes i den sammenheng. NBL har som organisasjon ingen sanksjonsmuligheter, verken overfor egne medlemsbedrifter eller andre aktører i markedet. Men saken er grundig behandlet internt, den er godt forankret i både store og små medlemsbedrifter. Videre har styret behandlet saken, fagutvalget i NBL har behandlet saken, så slik sett føler vi at vår uttalte holdning er det god ryggdekning for i organisasjonen.

Når det gjelder endringer framover, så tror jeg kanskje at forbrukerholdninger og forbrukerkrav i den sammenheng vil spille en ganske sentral rolle, for når forbrukerne markerer såpass tydelig og når dagligvarehandelen som våre kunder i tillegg markerer så tydelig, tror jeg det vil være et veldig sterkt signal som alle bedrifter vil ta alvorlig. Med den store medieoppmerksomhet som er omkring slike spørsmål, tror jeg det vil være en så stor belastning, enten det gjelder enkeltbedrifter eller større deler av industrien, å gå noe utover det som er gjeldende praksis og regelverk og den uttalte holdningen, at jeg tror det vil bli veldig belastende for dem som eventuelt måtte ønske å gjøre det. Så slik sett tror jeg at markedet på en måte regulerer veldig greit.

Møtelederen: Øystein Hedstrøm – neste spørsmål.

Øystein Hedstrøm (Frp): Ja, det er ikke vanskelig å være enig med næringsmiddelindustrien i at man bør ha mest mulig like konkurransevilkår i Europa, også for næringsmiddelindustrien. Slik jeg forstår det, er man redd for mottiltak fra industriens side hvis Norge reserverer seg, og at det er hovedargumentasjonen for at man støtter Regjeringens implementering av disse direktivene. Man anbefaler da at man skal bidra med faglig påvirkning, slik som Maroni uttrykte det i sitt hovedinnlegg.

Så mitt første spørsmål går da på: På hvilken måte skal Norge gjøre det? Er det realistisk at vi kan ha noen praktisk innvirkning på hvordan EU vil prioritere når det gjelder f.eks. å redusere nivået på disse terskel- eller maksimalverdiene de har på en del tilsetningsstoffer?

Møtelederen: Solbakken – vær så god.

Terje Solbakken: Det er flere måter å drive påvirkning på. Det er jo Codex Alimentarius, som er FN's organ på området, som setter veiledende normer. Der deltar norske fagmyndigheter aktivt, og der teller Norges stemme like mye som alle andre lands stemmer. De som har gode og faglig godt begrunnede innspill å komme med der, vil få gjennomslag på lik linje med andre deltakere. Så det er kanskje den viktigste kanalen.

I tillegg har man mulighet for å delta til en viss grad gjennom arbeidsgrupper og ulike underkomiteer i kommisjonen, slik EØS-avtalen åpner mulighet for, og der har Norge til en viss grad også mulighet for å øve innflytelse. Den innflytelsen går jo ikke så langt som til EUs beslutningsprosess, men mye av det faglige underlaget for EUs beslutninger foregår jo i arbeidsgrupper og komiteer under kommisjonen. Så det er vel kanskje de viktigste fora der det er mulighet for å øve innflytelse.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm igjen.

Øystein Hedstrøm (Frp): Det er liten tvil om at importen av matvarer og næringsmidler vil øke til Norge, og at vi også får økt mulighet for eksport. Spørsmålet er bare tempoet i denne utviklingen. Vi har jo alt i dag dette med grensehandelslekkasjen, som stadig øker, og da handler Kari og Ola nordmann i stadig økende grad næringsmidler i Sverige, hvor man har akseptert høyere verdier for tilsetningsstoffer. Vi har MUL- og GSP-ordningene, EØS-avtalen var nevnt, og WTO-avtalen. Og vi må regne med at det tollbaserte vernet vil bli gradvis svekket, og at det kanskje innen noen nisjer ganske raskt vil bli svekket, slik at Rimi-Hagen og andre vil gå ut og handle varer i Europa. Vil ikke det bety et indirekte press på norsk næringsmiddelindustri for å tilpasse seg det nye regelverket i praksis ved at man blir konkurransedyktig ved å øke tilsetningsstoffene? Det er jo slik at norske forbrukere har stor tillit til kontrollen av de varer som selges i Norge, og at den filosofien som næringsmiddelindustrien vil etablere, vil være annerledes enn det som sies i dag.

Møtelederen: Da er det tid til et kort svar – Solbakken.

Terje Solbakken: Jeg tror ikke markedet i noen særlig grad vil etterspørre et produkt som inneholder større mengder tilsetningsstoff enn det som er tilfellet i dag. Jeg tror at de handelspolitiske forholdene vil påvirke området tilsetningsstoffer i næringsmidler i ganske liten grad.

Møtelederen: Da er det Randi Karlsrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): De gode forslagene i EU-direktivet er ikke problematiske, men man er enig om at det er faglig begrunnet at det er noen stoff som er negative for Norge.

Dere har gjort et stort poeng i avtalen mellom matvareindustrien og matvarehandelen av at forbrukerne i Norge ikke vil ha disse stoffene. Da er spørsmålet: Hva er det som skiller norske forbrukeres makt og forbrukermakt i

EU? De var ifølge det Forbrukerrådet så tidligere i dag, like mye imot disse stoffene. Men nå, når de er lovlige, har forbruket av stoffene økt.

Dette blir også et spill mellom egne eksportinteresser kontra det norske markedet. Ønsket om å harmonisere regler og redusere tekniske handelshindringer er viktig for næringa. Vil en ikke måtte velge hva som er viktigst, norske forbrukerinteresser eller forretningsmessige eksportinteresser? Og hvor lang varighet tror dere denne sjølpålagte reservasjonen vil ha i praksis? Er dere sikker på at ingen enkeltbedrifter vil prøve dette i markedet i Norge eller for eksport?

Møtelederen: Terje Solbakken, vær så god.

Terje Solbakken: Når det gjelder eksport, vil det være regelverket for de land det skal eksporteres til, som vil være førende på det. Når det gjelder varigheten av sjølpålagte restriksjoner i Norge, har ikke, som jeg nevnte, NBL noen sanksjonsmuligheter i forhold til verken egne bedrifter eller andre aktører. Slik sett tror jeg fortsatt fokusering på saken fra dagligvarehandelen, som er våre kunder, og fra forbrukerorganisasjoner, som representerer den enkeltforbruker som etterspør varer, er det mest effektive i den sammenheng.

I forhold til eksport er det ikke slik at det er noen som etterspør store mengder tilsetningsstoff i noen særlig grad. Det er slik at i Norge har det vært tradisjon for å ha ganske restriktivt bruk av det, og det har næringsmiddelindustrien tilpasset seg. Hvis du ser på det litt over et år som er gått, er veldig omfattende deler av de aktuelle direktivene blitt implementert i norske forskrifter. Så har det, som Knut Maroni nevnte innledningsvis, ikke skjedd noen stor endring av norske bedrifters bruk av tilsetningsstoff. I den grad det har skjedd endringer, har det snarere fokusert på å redusere mengden, særlig av konserveringsmidler, for å oppfylle kravene på de områdene der EUs regelverk er strengere enn de norske reglene tidligere var.

Randi Karlstrøm (KrF): Hvordan kan en over tid opprettholde en slik reservasjon når bedriftene innen matvarehandelen etter hvert blir mer og mer nordiske med hensyn til eierskap og virksomhet? Vil det ikke være et økonomisk press mot at en etter hvert gir etter også i praksis? Føler dere dere sikre på at det ikke vil være andre bedrifter som vil prøve ut markedet?

Terje Solbakken: Nei jeg tror ikke det er grunn til å forvente noe økonomisk press. I den grad nordifisering f.eks. av dagligvarekjedene gjør seg gjeldende, tror jeg ikke at holdningen hos dagligvarekjedene i de andre nordiske landene er vesensforskjellig fra de norske. Hvis du f.eks. går til Danmark, ser du at handelen og næringsmiddelindustrien der også har uttrykt en felles holdning, der en ikke ønsker å ta i bruk de utvidede rammene som EU-direktivene har gitt anledning til. Det er helt parallelt til det som nå har skjedd i Norge. Hvis du ser til Sverige, har f.eks. den svenske kjøttindustrien heller ikke tatt i

bruk de utvidede mulighetene til f.eks. å bruke nitritt i kjøttprodukt, som direktivet har gitt anledning til.

Møtelederen: Ansgar Gabrielsen, vær så god.

Ansgar Gabrielsen (H): Ja, litt videre på det samme som det stort sett har dreid seg om nå, og som innledningen belyste.

Nå er det jo slik at på samme måte som i Danmark har næringsmiddelindustrien og handelen gått inn på en uttallelse om at de skal ivareta forbrukernes interesse i stor grad, og som vi ser av proposisjonen, har Regjeringen bygd ganske mye på det. Hvilket ansvar føler NBL for at dagens situasjon med hensyn til maksimalverdier videreføres? Kan det sågar tenkes at problemstillingen er litt annerledes enn det vi har hørt, og at det vil være en fordel for norsk næringsmiddelindustri at man ikke øker verdiene? Fordi vi vet at norske forbrukere antakeligvis vil være ømfintlige i forhold til dette, vil det være et pre også i forhold til konkurranse fra utlandet, som må antas å ha varer som inneholder høyere verdier enn det som er i 95 pst. av det som ligger i disken.

Terje Solbakken: Jeg tror at det med fordeler i det norske markedet er et veldig viktig og godt poeng. Næringsmiddelbedrifter vil bestandig være opptatt av hva som er forbrukernes holdninger i forhold til f.eks. tilsetningsstoffer. Og det er i dag også et ønske fra næringsmiddelindustrien å begrense bruken av tilsetningsstoffer. I forhold til eventuell økt konkurranse fra produsenter i andre land og ved import av næringsmidler tror jeg at norske produsenter vil ha et mulig konkurransefortrinn i den grad det settes søkelys på saken, og i den grad norske forbrukere er opptatt av dette området.

Ansgar Gabrielsen (H): Næringsmiddelindustrien var den nest største industrigrenen i Norge med 22 000 ansatte. Vi vet at EØS-avtalen er viktig for store deler av disse bedriftene. Vi vet at hvis vi ikke implementerer disse direktivene, er det i alle fall en risiko for at det kan bli iverksatt visse sanksjoner, og de vil muligens spesielt rette seg mot de industribedriftene som dere representerer. Hvor viktig er EØS-avtalen for denne næringen?

Terje Solbakken: EØS-avtalen er veldig viktig, for å ha et harmonisert regelverk gjør at en unngår å få tekniske handelshindre på et område som kan brukes til å hindre eksport og import av næringsmidler.

Det gir også næringsmiddelindustrien i Norge mulighet til å ha et produksjonssamarbeid med bedrifter i andre land, og det gir oss mulighet for eksport. Og videre gir det en sikkerhet for at utviklingen av regelverket i Norge foregår parallelt med utviklingen i EU. Det er for industrien viktig, for matsikkerhet har blitt et veldig høyt prioritert område innenfor EU. Og kommisjonen har det som et av sine viktigste arbeidsområder, og det er lansert veldig ambisiøse og omfattende målsettinger for modernisering og opprusting av regelverket i EU. Det vil skje i et tempo som Norge på egen hånd aldri vil ha ressurser

og kapasitet til å utvikle parallelt med EU. Slik sett sikrer EØS-avtalen modernisering av regelverk, og det sikrer oss bedre forbrukerbeskyttelse på mange områder.

I forhold til mulige sanksjoner er det veldig vanskelig å ha noen sikker oppfatning om hvor de vil komme. Norsk fiskeeksport vil jo i mange sammenhenger kunne være utsatt, for det er kanskje den sterkeste og mest offensive handelsinteressen Norge har i forhold til EU. Men det NBL er spesielt opptatt av, er at et område som dette, hvis det ikke blir tatt inn i avtalen, vil svekke EØS-avtalen, og det vil svekke samarbeidet med EU. Og det vil være negativt for næringsmiddelområdet.

Møtelederen: Da blir de siste spørsmålene fra Karin Kjølmoe.

Karin Kjølmoe (A): De fleste av tilsetningsstoffene omhandlet i de tre direktivene er i praksis innpasset i den norske tilsetningsstofforskriften, noe som Bondevik-regjeringen gjennomførte i november 1999. Nå står vi igjen med disse fire omdiskuterte stoffene, og jeg antar at det er en svært liten andel av dem som står igjen for at dette skal bli fullstendig.

Nå har dere sagt både muntlig og skriftlig at dere er svært opptatt av at dette implementeres i EØS-avtalen, og dere har sagt at hvis det ikke blir implementert, er dere redd for annen industri. Dere har for så vidt svart på det, men kan det konkretiseres enda litt mer? Det ble nevnt fisk her, men f.eks. hvilken type industri og hvilke varer osv. vil eventuelt rammes hvis dette ikke blir implementert?

Terje Solbakken: Det er vanskelig å spå om eventuelle motreaksjoner fra EU. Fra næringsmiddelindustriens side har vi vært opptatt av at vi ikke ønsker den form for svekkelse. Det er klart at jo flere problematiske områder du har å diskutere med en avtalemotpart, jo dårligere utsikter har den samarbeidsavtalen på lang sikt. Og jo lenger en har uløste problemer på et område, jo vanskeligere blir det å finne løsninger også på andre spørsmål som er til diskusjon med EU.

Det gjør at NBL har sagt at vi ønsker harmonisering her. Som du nevnte, er det alt vesentlige av alle disse tre direktivene inne i norsk lovgivning. De har vært det i over et år. Og det har ikke ført til noen vesentlig økt bruk av tilsetningsstoff i næringsmiddelindustrien – snarere har fokus så langt vært på å oppfylle kravene til reduserte mengder, særlig av konserveringsmidler i produkter. Så å si noe mer konkret om hva slags negative konsekvenser det vil ha, utover at vi vet at matområdet vil være det fellet der eventuelle sanksjoner vil komme, er det vanskelig å peke veldig spesifikt på det. Jeg har i hvert fall ikke kunnet oppfatte noen signaler fra EU som gir grunnlag for å ha noen kvalifisert gjetning på det. Men vi vet at økonomisk sett er fiskeeksporten veldig vesentlig for Norge.

Karin Kjølmoe (A): Det har vel vært omhandlet tidligere også dette med konkurransefortrinn hvis vi be-

varer den bruken vi har i dag. Jeg ser at i proposisjonen har dere gitt en uttalelse om at det skal vare ved. Videre ser jeg at i det skriftlige materialet vi har fått tilsendt, så hevder dere at bruken av tilsetningsstoffer til og med er gått ned. Kan det være fordi grensene endrer seg i konkurranseøymed framover på andre produkter?

Terje Solbakken: Ja, en ser på enkelte områder at produktutviklingen går i retning av å bruke mindre tilsetningsstoff. Et felt der det har skjedd, er f.eks. produksjonen av ketchup, der det tidligere var vanlig å bruke tilsetningsstoff, og der det i de senere årene har blitt utviklet produktvarianter som ikke inneholder tilsetningsstoff. I den grad markedet aktivt etterspør det, vil næringsmiddelbedriftene naturligvis være opptatt av å utvikle produkter som forbrukerne vil ha, og som folk kjøper.

Det er klart at uttrykte forbrukerpreferanser vil være av stor betydning. Ellers har jo, som du nevnte, regelverket innenfor en rekke felt blitt strengere, slik at det totalt sett er blitt mindre bruk innenfor noen produktområder.

Møtelederen: Da sier vi takk til Næringsmiddelbedriftenes landsforening for muntlig og skriftlig informasjon. Mange takk!

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 16.23.)

Høring med Nettverk for mat og miljø ved Heidi Sørensen og Tine Larsen.

Møtelederen: Da er det Nettverk for mat og miljø sin tur, som representerer mange organisasjoner. Dere har også 10 minutter til orientering.

Til den organisasjonen er det Kjell Opseth, Øystein Hedstrøm, Ansgar Gabrielsen, Randi Karlstrøm og Erling Brandsnes som vil stille spørsmål etterpå.

Da er ordet deres for innledning. Vær så god.

Tine Larsen: Vi kommer fra Nettverk for mat og miljø, som består av tyve organisasjoner. Vi har slått kreftene sammen for å tale forbrukernes sak. Vi mener at maten forbrukerne tilbys, skal ha best mulig miljø- og helsemessig kvalitet. Vi jobber for at forbrukerne skal vite hva de spiser, og for at forbrukerne skal være sikret mot miljø- og helseskadelig mat gjennom et forsvarlig regelverk. Det er bakgrunnen for at matsminkedirektivene har vært den kanskje viktigste saken Nettverket har jobbet med siden vi startet opp i 1996, og det var selve inspirasjonen for at vi startet opp.

Vi representerer veldig mange store, viktige organisasjoner i Norge. Jeg kan nevne noen: Sanitetskvinnene, Bondekvinnelaget, Norges Kokkemesteres Landsforening, KVINNE & familie, Forbrukerrådet, Miljøheimet, Naturvernforbundet, Natur og Ungdom, Bondelaget, Astma- og Allergiforbundet og Nasjonalforeningen for folkehelsen. Vi har altså mange hundre tusen forbru-

kere i ryggen når vi sier at vi ikke vil ha mer tilsetningsstoffer i maten. Vi har også med et faktaark her i dag til dere som underbygger når det gjelder alle de ulike stoffene, hvorfor vi mener det.

Så overlater jeg ordet til Heidi. Vær så god.

Heidi Sørensen: Vårt utgangspunkt er at vi mener at forbrukerne har rett til trygg mat, og at man skal slippe å være engstelig når man går og handler i butikken, for at man kan bli syk av den maten man kjøper. Første gangen jeg var på Stortinget i denne saken, var i 1992, og den har altså versert i departementet i over åtte år.

Jeg synes det er viktig å holde fast ved hva det er vi sitter og diskuterer i dag. Vi sitter og diskuterer om Stortinget skal vedta å svekke et norsk helse- og miljøregelverk som er over hundre år gammelt, slik at vi får mer gift i maten. I den situasjonen som vi opplever i dag, med økt forbrukeroppmærksomhet og økte forekomster av forskjellige typer skandaler knyttet til maten, burde vi ha sittet og diskutert hvordan det norske regelverket skulle vært skjerpet for å gi forbrukerne en bedre beskyttelse enn den man har i dag.

Vår anbefaling er klar. Vi ber dere om ikke å svekke eksisterende regelverk slik at det blir mer gift i maten. Vi anbefaler at Stortinget tar i bruk de juridiske og politiske mulighetene man har til å gi forbrukerne den høyeste beskyttelse. Vi har de mulighetene under EØS-avtalen, og de mulighetene bør Stortinget bruke. Hensynet til forbrukerne og til folkehelsen bør veie tungt nok til at alle tilgjengelige virkemidler blir tatt i bruk.

Proposisjonen er ganske bra den, fordi den tydelig forklarer at det ikke finnes noen helseargumenter for å svekke det norske regelverket. Det er ingen som ønsker azofargene velkommen, ikke mer nitritt eller mer cyclamat heller. Ikke én har sittet her i dag og sagt at disse stoffene vil vi ha i norsk mat.

Det er inngått en frivillig avtale som gjør at dagligvarekjedene vil søke å følge det eksisterende norske regelverket. Det innebærer at ansvaret for trygg mat skal bli flyttet fra myndighetene og til markedet. Forbrukerpolitisk vil jeg understreke noe som også Forbrukerrådet sa tidligere i dag: Ansvaret for at den maten som tilbys i butikken, ikke skal være helsefarlig, er et ansvar som myndighetene har og bør fortsette å ha. Det ansvaret må ikke privatiseres ned til den enkelte som kanskje er spesielt disponert for å få matallergi. Merking av matvarer er selvfølgelig viktig, men på dette området er det ofte praktisk vanskelig. Vi kan f.eks. ikke forvente at unger som kjøper is og godterier, skal lese E-nummer med liten skrift. Forbrukerrådet var også inne på at denne privatiseringen av ansvaret har ført til en klassedeling av forbrukere i andre land, med eksempler fra Storbritannia, hvor det blir en forskjell mellom de som har og kan forholde seg til informasjon, og de som ikke kan det.

Hvis Stortinget vedtar å svekke det norske regelverket for matsminke, er det å ta en unødvendig risiko på vegne av forbrukerne, som generelt sett ønsker at man skal ha en føre var-holdning. Man skal la tvilen komme naturen, miljøet og forbrukerne til gode.

Det er mange ting som påvirker den totale folkehelsen, det har vært tydelig belyst her i dag. Jeg vil advare mot en argumentasjonslinje som sier at fordi at det allerede finnes noen produkter som er farlige, er det ikke så farlig om vi faktisk slipper ut noen ekstra produkter på markedet som også er farlige. Situasjonen er egentlig helt motsatt. Skal vi sikre trygg mat, må vi få ned antallet farlige produkter på markedet, og vi skal i alle fall ikke tillate nye produkter vi vet er farlige. Det er å gå baklengs inn i framtiden.

I barneoppdragelse ser man at praktisk handling teller veldig mye mer enn ord. I proposisjonen sier Regjeringen at Norge vil støtte Danmarks sak for EU-domstolen når det gjelder nitritt. På tross av at Danmark er tvunget til å innføre lavere grenser for nitritt, har de valgt å ta i bruk alle de juridiske og politiske virkemidlene de har, for å sikre sine forbrukere høyest mulig beskyttelse. De har altså tatt saken til EU-domstolen. Ved å bruke reservasjonsretten kan Norge gjøre det samme, nemlig bruke alle de juridiske og politiske muligheter som EØS-avtalen gir oss, slik at våre forbrukere også skal ha et høyest mulig beskyttelsesnivå. Hvis vi gjør det, betyr det at vi ikke bare støtter Danmark verbalt, men vi støtter også Danmark gjennom praktisk handling. Samtidig med at vi gjør det, bør vi aktivt gå ut og informere.

Som Forbrukerrådet har redegjort for tidligere i dag, er europeiske forbrukere enig i eksisterende norsk regelverk. Her har vi en god sak som vi kan informere om og bruke vår innflytelse på. Ønsker vi innflytelse på europeisk nivå på matsminkeområdet, må vi være offensive. Det er vi ved å bruke reservasjonsretten og ved å gå ut og informere om våre synspunkter, for det er mange der ute som deler vår oppfatning.

Møtelederen: Takk for det. Første spørsmål er fra Kjell Opseth – vær så god.

Kjell Opseth (A): No er det faktisk slik at om vi innlemmer disse direktiva i EØS-avtalen, veit vi allereie i dag at det ikkje blir nokon endringar i den faktiske bruken av desse tilsetningsstoffa i norsk mat, fordi dei som produserer i Noreg, har sagt at det blir det ikkje. Først og fremst er det forbrukarane som vil setje grenser for det, og det skal vi vere glade for. Og somme av oss vil gjerne vere i ein posisjon der vi har innverknad både på dette og andre område som har med mattryggleik å gjere, og tryggleik på andre område for befolkninga i Europa.

At Nettverk for mat og miljø ikkje deler synet på i kva for grad den eine forma har stor innverknad i ein samanheng og i mindre grad i ein annan, det er så. Men eg har lyst til å spørje: Er det slik at forbrukarane i Europa ikkje er opptekne av mattryggleik? Og er det slik at dei tek stor skade av dei grensene som er i EU i dag? Det kunne jo vere greitt å få nokre eksempel på kor stor risiko dei lever under i EU med det regelverket som dei har i dag. Eg spør om det, sjølv om det er slik at dette regelverket ikkje i praksis blir gjennomført i norsk matproduksjon.

Heidi Sørensen: Nå har jo Regjeringen veldig tydelig redegjort for hvilke helseskader som kan komme av det

nye regelverket hvis det blir implementert. Vi vet jo at det i land som Hellas brukes store mengder nitritt for å skjule bl.a. dårlig hygiene. Vi vet at forekomsten av allergi øker, noe som er veldig vanskelig å forklare, og forekomsten av kreft øker selvfølgelig også.

Det man helt tydelig har hørt når man har sittet og hørt på ekspertene i dag, er at det er vi usikre på, det er vi usikre på og det er vi usikre på, fordi man vet veldig lite om sammenhengen mellom miljøgifter, tilsetningsstoffer og faktisk sykdomsutvikling. Europeiske forbrukere er akkurat som oss, de er opptatt av at vi skal bruke føre var-prinsippet, og de er opptatt av at det regelverket de selv har, skal bli bedre.

Norge støtter ikke europeiske forbrukere, men de svekker sitt eget regelverk. Ønsker man å støtte den europeiske forbrukerbevegelsen som er enig med norske forbrukere i at vi skal ha en føre var-holdning her, bruker man reservasjonsretten, og så er man offensiv.

Kjell Opseth (A): Om vi skulle bruke reservasjonsretten vår, ville det ha konsekvensar på ulike område. Vi kan i dag ikkje slå fast kva for konsekvensar det vil ha, men internasjonalt er det jo slik at skal ein ha innverknad, må ein vere med der avgjerdene blir tekne. Og jo meir vi distanserer oss frå dei fora som gjer vedtak, jo mindre vil vi ha å seie. Det må jo også Heidi Sørensen vedgå.

Heidi Sørensen: Vi er jo faktisk med på EØS-avtalen, og i EØS-avtalen har vi en sikkerhetsklausul som gir oss en reservasjonsrett for å beskytte hensynet til miljø og hensynet til helse. Det står at hvis vi utløser den, hvis vi bruker reservasjonsretten, kan EU iverksette *balanserte* mottiltak. I denne saken har EU marginalt med økonomiske interesser, og man må forestille seg at EU skulle opptre veldig ubalansert hvis det skulle ha dramatiske konsekvenser for Norge, å la hensynet til forbrukerne veie tyngst i denne omgangen.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm – vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): De organisasjonene dere representerer og som dere nå uttaler dere på vegne av, gir uttrykk for at innlemmelsen av direktivene kan svekke helsevernet, og at føre var-holdningene må vike, hvis jeg har forstått det rett. Det vi vet – det har vi fått høre tidligere her i dag og det er bekreftet av flere – er at det er en sammenheng mellom kosthold og enkelte sykdommer, men det vi ikke vet, er langtidsvirkningene av mat med stadig flere tilsetningsstoffer som også forekommer i større mengder. Allikevel tyder alt på at det er et politisk flertall som ønsker å innlemme disse direktivene i EØS-avtalen.

Mitt spørsmål blir da: Jeg vet jo at Heidi Sørensen ikke ønsker at vi skal innlemme dem og argumenterer på en annen måte, men hvis vi nå innlemmer disse direktivene, hvordan mener da deres organisasjon vi best kan jobbe for å realisere et godt kosthold i Norge som er sunt for folk flest:

Heidi Sørensen: Nå fikk jeg assosiasjoner til noe som ble sagt her tidligere i dag. Jeg tror at å stå for en politikk hvor man mener at norske forbrukere skal jogge en gang om dagen og spise fem frukter for å kompensere for et negativt regelverk, kanskje er å forlange litt mye.

Men det er helt riktig at vi er nødt til å forholde oss til en situasjon hvor det kan bli et flertall for dette. Det betyr ikke at vi av den grunn har tenkt å gi opp å jobbe imot at det skal være mer matsminke i norske butikker. Og sånn sett er det selvfølgelig bra at vi har fått til en avtale i forhold til næringslivsbedriftene og dagligvarekjedene som gjør at dette ikke blir implementert i første omgang. Når det er sagt, føles det i grunnen paradoksalt for mange av oss som har jobbet miljø- og forbrukerpolitisk og har klart å presse næringslivet, både når det gjelder bedrifter som produserer, og detaljister, til å ha et strengere regelverk, at det skal brukes som en unnskyldning for å svekke det norske regelverket.

Jeg håper vi vil se en utvikling framover hvor forbrukerpresset fører til at man får et skjerpet regelverk, ikke et svekket regelverk.

Øystein Hedstrøm (Frp): Heidi Sørensen benyttet seg av et veldig sterkt verdiladet ord: mer «gift» i maten. Det er vel slik at alle stoffer er giftige hvis man får dem i stor nok konsentrasjon. Hvordan vil hun på en bedre måte forklare hva hun mener med å tillate «mer gift i maten» etter dette regelverket, som vi nå eventuelt vil innføre?

Heidi Sørensen: Jeg håpet du skulle si det. Du gav en meget presis definisjon av gift. Det er nettopp det det er snakk om. Gift kan være ufarlig. Gift er ikke et stoff i små mengder. Gift er et stoff i en så stor mengde at det kan være helsefarlig. De stoffene som vi skal ha inn i de mengdene som vi har tillatt med disse direktivene, er for gift å betrakte når man kan bli syk av dem.

Møtelederen: Da er neste spørsmål fra Randi Karlstrøm – vær så god.

Randi Karlstrøm (KrF): Er det noen grunn til å tro at det er sterkere forbrukermakt i Norge enn i EU? Et annet spørsmål: Hvordan kan man få best mulig internasjonalt samarbeid og politisk press for å få hevet standarden innen mat og miljø internasjonalt?

Heidi Sørensen: Jeg tror faktisk at det på mange områder er motsatt. I EU er forbrukerengasjementet større, fordi større deler av området er privatisert, hensynet til trygg mat er mer opp til den enkelte forbruker enn det tradisjonelt har vært her. Det henger sammen med én ting, der Norge skiller seg dramatisk ut fra andre europeiske land. Det er ikke på mange områder vi gjør det, men på ett område gjør vi det, og det er i forbrukerens generelle tillit til myndighetene. Mens forbrukerens generelle tillit til norske myndigheter er meget høy, så er den generelle engelske og franske forbrukers tillit til matmyndighetene for tiden meget lav. Det gjør at den enkelte har et større ansvar, og kanskje engasjementet – hvis man måler det

– er større på det europeiske kontinentet. Gjennomslaget for forbrukerinteressene har slik sett ikke vært større.

Når det gjelder hvordan vi skal organisere oss internasjonalt, hadde jeg håpet at Norge hadde vært offensiv. Man kan være offensiv innenfor EØS-avtalen også – være offensiv med å prøve å få skjerpet EUs regelverk. Men dette vil også være saker som kommer opp i WTO, hvor det er viktig at Norge spiller en offensiv rolle, slik at det blir et strengest mulig internasjonalt regelverk på området. Jeg tror at hvis vi bruker reservasjonsretten her, så er det på den måten vi best kan støtte Danmark – som har tatt saken til domstolen – og støtte de europeiske forbrukerinteressene, som jobber for den samme saken som vi som forbrukere her jobber for.

Randi Karlstrøm (KrF): Tror dere at grunnen til at man går inn for dette direktivet, er at det rammer så få?

Heidi Sørensen: Det har jo vært veldig tydelig i norsk forbrukerpolitikk at det ikke skal være slik at grupper på 1 pst., 2 pst., 5 pst. eller mindre skal være nødt til å ta veldig spesielle hensyn når de er ute og handler i butikken. Dessuten er det også et problem i forhold til allergi at mange av disse stoffene er allergiutløsende. Det betyr at når man har en unge, behøver man ikke være oppmerksom på at denne ungen er spesielt følsom. Derfor ser en kanskje ikke etter merkingen heller, fordi en ikke aner at det er tilfellet. På de gruppene som har matallergi i dag, er det store nok belastninger om de ikke skal håndtere disse spørsmålene selv. Det er mange som sliter nok som det er i dag. Snakk med foreldre som har unger – kanskje det kommer noen senere i dag som forteller hvor vanskelig det er. Hvis vi skal gjøre livet verre for dem ved å legge en større del av byrden over på dem istedenfor å ha et regelverk som er konsekvent, så syns jeg det er en veldig uheldig utvikling forbrukerpolitisk.

Randi Karlstrøm (KrF): Tror du det finnes marked i Norge for blått fargestoff?

Heidi Sørensen: Det er blått fargestoff i Norge i dag. Vi var mot at Brilliant Blue skulle bli godkjent, vi var mot aspartam, og man får kjøpt blå brus i enkelte butikker. Man må være oppmerksom på at mange av de små godtebutikkene som tar inn alle disse fargene, faktisk heller ikke er medlemmer i dagligvarekjedene. Så det er nok ikke helt utenkelig at vi kan se disse azofargene. De har tross alt – de fire store – bare 99 pst., og det fins godtebutikker som ikke har stor omsetning, men som på det norske markedet selger ganske fargerike produkter.

Møtelederen: Da er neste spørsmål fra Ansgar Gabrielsen.

Ansgar Gabrielsen (H): Nettverk for mat og miljø mener at vi skal ta i bruk reservasjonsretten med de konsekvensene som måtte følge, nærmest under vignetten: Det skal bli spennende å se hva som skjer. Jeg kunne tenke meg å spørre om Nettverk for mat og miljø i det hele tatt har vurdert konsekvensene av et slikt standpunkt, og:

Hvilket standpunkt har den organisasjonen til EØS-avtalen i sin alminnelighet – eller eventuelt Heidi Sørensen?

Heidi Sørensen: Organisasjonene i Nettverk for mat og miljø har forskjellige standpunkt når det gjelder EU-medlemskap og når det gjelder EØS-avtalen. Det som man er felles om, er at man skal ta i bruk alle juridiske og politiske virkemidler for å unngå at vi skal få flere tilsetningsstoffer som er helsefarlige, på det norske matmarkedet. Vi vil at hensynet til helse, hensynet til miljø og hensynet til forbrukerne skal veie så tungt at vi bruker de juridiske og politiske virkemidlene som vi har tilgjengelig, for å gi forbrukerne den høyeste form for beskyttelse.

Ansgar Gabrielsen (H): Er det slik at medlemmene i alle disse organisasjonene, som jeg nå ikke husker alle navnene på – det var jo en ganske svær organisasjon med ganske mange hundretusen medlemmer – mener at man skal ta i bruk reservasjonsretten helt ukritisk, og så skal det bli «spennende å se hva som skjer» uten å se på de konsekvensene det muligens kan ha? Som du helt riktig sa, er det ingen som har tatt til orde for at det er veldig viktig å sette i gang maksimalverdiene for dette veldig fort. Det er vi alle enige om. Men bruker man reservasjonsretten helt uten tanke for de mulige konsekvenser et slikt kjøp kan innebære?

Heidi Sørensen: Jeg tenker at det er akkurat like mange prosent av medlemsorganisasjonene og medlemmene bak våre organisasjoner som deler mitt standpunkt, som det er medlemmer i Høyre som deler ditt. Slik sett kan man selvfølgelig ikke garantere at alle medlemmer har akkurat det samme synet. Men på matsminkeområdet har det vært ikke bare en bred, men en fullstendig enighet, og det har vært den saken man har prioritert. Det var ikke noe vi kom på i går, at man skulle bruke reservasjonsretten. Det har vært et felles krav siden dette nettverket ble startet, fordi man ikke ønsker å få inn disse stoffene på det norske markedet.

Og som jeg har sagt tidligere: Sikkerhetsklausulen i EØS-avtalen viser til at EU kan innføre balanserte motiltak mens Norge utløser reservasjonsretten. EUs økonomiske interesser knyttet til akkurat dette området er marginale. Jeg har vanskelig for å se at EU skal opptre ubalansert i forhold til EØS-avtalen. Jeg tenker i hvert fall at EU må være en seriøs avtalepart som vi kan ha seriøse avtaler med, og at de faktisk forholder seg til de avtalene de har undertegnet. EØS-avtalen er det ikke noen grunn til at de ikke skal kunne forholde seg til. Jeg har i hvert fall ikke noen grunn til å mistenke EU for at de ikke skal gjøre det.

Ansgar Gabrielsen (H): Jeg kunne tenke meg at du hadde svart på spørsmålet om du selv er for å oppheve EØS-avtalen.

Heidi Sørensen: Det syns jeg er uinteressant. Jeg kan ikke sitte og svare på hva jeg mener i forhold til EØS-avtalen.

Ansgar Gabrielsen (H): Du vil ikke svare på det?

Heidi Sørensen: Nei, det syns jeg ikke det er noen grunn til. Jeg representerer Nettverk for mat og miljø, og vi har ikke noen holdning til det spørsmålet.

Møtelederen: Det siste spørsmålet er fra Erling Brandsnes.

Erling Brandsnes (A): Vi hørte i innledningen til Heidi Sørensen at hun var engstelig for at forbrukerne i Norge skulle bli redde for å kjøpe maten, at vi fikk engstelige forbrukere som ikke våget å kjøpe den maten som var i hyllene. Så har vi videre hørt her at industrien selv nå sier at det kommer ikke på tale for dem å heve grensene i framtiden, så langt de kan se framover. Men er det da noen grunn til å tro at vi får engstelige forbrukere hvis de tre direktivene blir innlemmet i norsk lovgivning?

Heidi Sørensen: Jeg er helt overbevist om at grunnen til at næringsmiddelindustrien har inngått den avtalen, er at forbrukerne er engstelige for disse direktivene. Hadde ikke forbrukerne vært engstelige for disse direktivene, hadde denne avtalen aldri kommet på plass. Som jeg har sagt tidligere: Denne avtalen er vi glad for, men jeg syns det er feil at ansvaret for at maten skal være trygg, at ansvaret for at en ikke skal bli syk av maten, flyttes ut i markedet. Det er et ansvar som myndighetene bør ta – og har gjort så langt. Det må ikke være slik at det skal bli en sak mellom på en måte oss som sitter her, og Rimi-Hagen, hvorvidt den maten som selges i norske butikker, er helsefarlig eller ikke.

Erling Brandsnes (A): Det var vel sagt at vi hadde hatt en del skandaler med mat, og det vet vi jo. Men det har ikke vært noen skandaler i forhold til de stoffer som vi nå snakker om, som kanskje skal implementeres i norsk lovgivning, og at vi får noe høyere verdier på enkelte stoffer. Vi har vel ikke hatt noen skandaler der, slik at å snakke om skandaler i forhold til de tre direktivene blir kanskje å dramatisere noe for mye.

Heidi Sørensen: Jeg vet ikke hva du betrakter som skandale. Men at mat som omsettes, kan inneholde verdier og stoffer som er kreftfremkallende, oppfattes kanskje av en del forbrukere som iallfall sterkt uønsket.

Erling Brandsnes (A): Det er særlig i kjøtt vi har slike stoffer. Men vi har det i øl og fisk også. Har Nettverk for mat og miljø noen aksjoner på gang mot å drikke øl og spise fisk?

Heidi Sørensen: Nå er det selvfølgelig mange områder som man kan ha et forhold til. Og når det gjelder fisk, som er et naturprodukt, har man selvfølgelig ikke det.

Møtelederen: Da var det ikke flere spørsmål, og spørserunden med Nettverk for mat og miljø er over. Vi takker for at dere kom. Og da får vi et ark fra dere.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 16.40.)

*Høring med Norges Astma- og Allergiforbund ved
generalsekretær Arne Heimdal, konsulent Arnfinn Aarnes
og klinisk ernæringsfysiolog Lisa Tobiassen*

Møtelederen: Her vil det være Kjell Opseth, Randi Karlstrøm, Ansgar Gabrielsen, Morten Lund og Gunnar Breimo som skal stille spørsmål, og da etter deres orientering, som vil vare i inntil ti minutter.

Arne Heimdal: Jeg, som er generalsekretær i Norges Astma- og Allergiforbund, taler på vegne av en organisasjon som består av ca. 24 000 medlemmer. Det er en landsomfattende organisasjon, som ser at flere og flere mennesker blir syke av årsaker som vi ikke egentlig kjenner. Jeg skal komme noe tilbake til dette.

Imidlertid har staten lagt fram en handlingsplan – hele sju departementer har vært inne i bildet – «Forebygging av astma, allergi og inneklimateykdommer 1998-2002», en handlingsplan som, som navnet sier, har til hensikt å forebygge disse sykdommene. I denne handlingsplanen kunne vi med glede registrere at man hadde tatt inn følgende når det gjaldt mat:

«Merkereglene for matvarer, som er bygget på internasjonale anbefalinger, er ikke tilfredsstillende for allergikere ... Norge er internasjonalt en initiativtaker og aktiv pådriver for å forbedre merkereglene i forhold til matvareallergikeres behov».

Hvem angår så dette? Omkring 20 pst. av befolkningen oppgir at de har en eller annen form for overfølsomhet overfor matvarer. Dette er anslag gjort ut fra undersøkelser i andre land, ettersom det ikke finnes norske landsdekkende undersøkelser som kan bekrefte dette. Kliniske studier kan bekrefte 1-2 pst. av tilfellene av disse matvarereaksjonene. Den reelle forekomsten ligger trolig et sted mellom disse tallene, ettersom diagnostiseringsmetodene er nokså utilstrekkelige.

Det ønskes nå å utvide bruken av tilsetningsstoffene i azogruppen i matvarer som tilbys på det norske markedet. Dette er betenkelig, da det har vært vist at stoffene kan gi overfølsomhetsreaksjoner i hud, luftveier, fordøyelsessystem og mage og angivelig livstruende allergiske reaksjoner, såkalte anafylaktiske sjokk.

Allergi og overfølsomhetsreaksjoner har i liten grad blitt tatt hensyn til i vurderingene av helserisiko ved tilsetningsstoffer. Til tross for dette konkluderes det i proposisjonen med at helserisikoen er marginal. Denne undervurderingen er betenkelig fordi man ikke har den nødvendige dokumentasjon. Grenseverdier for tillatte mengder tilsetningsstoffer vurderes ut fra hva friske mennesker tåler, men det tas ikke hensyn til at store grupper personer med matvareallergi og matvareintoleranse har nedsett toleransegrense.

Selv om dokumentasjonen er sparsom, finnes det dokumentasjon som viser at noen personer reagerer på azofargestoffer. I en dansk undersøkelse kunne man konkludere med at anslagsvis 1-2 pst. av skolebarna reagerte på

tilsetningsstoffer, deriblant azofargestoffer. I en norsk undersøkelse rapporterte foreldre at ca. 2 pst. av barna deres hadde overfølsomhet overfor tilsetningsstoffer. De personer som reagerer, er oftest personer som har en allergisk sykdom fra før, og som allerede er belastet med en hel rekke komplikasjoner og hensyn som må tas i forhold til sykdommen.

Stoffene det her er snakk om, er foreslått tillatt i en rekke nye matvarer. Noen av matvarene kan man tenke seg kan inngå i det daglige kostholdet, mens andre er ment til bruk ved spesielle anledninger. Personer som allerede må begrense sitt kosthold på grunn av bestanddeler i maten som ikke tåles, vil få ytterligere en faktor å ta hensyn til. Dette vil spesielt være et problem når det gjelder barn, som kan oppleve det stigmatiserende ikke å få lov til å spise slik mat som serveres til andre. Å utelate en rekke matvarer fra kosten vil også få ugunstige ernæringsmessige virkninger.

Det er ikke akseptabelt å overlate til den enkelte å skulle unngå disse stoffene. Det vil være umulig å vite om maten inneholder disse stoffene når den serveres utenfor hjemmet. Vi går mer og mer på restaurant, spiser i kantiner, i barnehager og på skolearrangementer. Det er en kjensgjerning at kunnskapen ute er liten i forhold til hvilke matvarer som kan forårsake matvareallergi og matvareintoleranse.

Med et begrenset vareutvalg på små steder er det ikke en selvfølge at det vil være mulig å velge bort matvarer med de aktuelle fargestoffene. Det er naivt å tro at det vil være et reelt valg, og at det i nærbutikken vil finnes likeverdige produkter uten og med tilsetningsstoffer som gir matvarereaksjoner. Dette gjør at innføring av direktivet vil skape et nytt usikkerhetsmoment og svekke tilliten til maten.

En og samme matvare inneholder ofte en rekke ulike tilsetningsstoffer på en gang. De fleste personer som reagerer på tilsetningsstoffer, vet ikke hvilke stoffer det egentlig er de reagerer på. Derfor er det vanlig å unngå flere tilsetningsstoffer. En rekke matvarer blir følgelig uaktuelle å spise.

En person som reagerer på azofargestoffene, vil ikke kunne forvente å få hjelp til å finne ut av dette. Tilbudet i helsevesenet om diagnosemuligheter er svært mangelfullt. Det er spesielt mangelfullt når det gjelder muligheten for å teste på hvert enkelt tilsetningsstoff.

Løftet om å beholde norsk regelverk slik det er i dag, slik det er gitt fra representanter fra handel og produksjon, er bra. Men det er ikke en sak det er akseptabelt å overlate til matvarekjedene og til norske produsenter. Dette garanterer overhodet ikke at matvarer med azofargestoffer ikke blir å finne i norske butikkhylle.

Derfor er det viktig at nyttige og uviktige stoffer i maten vår unngås. Tilsetningsstoffene det her er snakk om, har ingen nytteverdi f.eks. i form av en ernæringsmessig verdi eller forlenget holdbarhet.

Norges Astma- og Allergiforbund ser økt satsing på forskning som det viktigste virkemiddel for å redusere skadevirkningene av mat.

Innføring av direktiver som gir adgang til nye stoffer i matvarer, og som man ikke vet virkningen av, kan påføre

en gruppe mennesker økt fare for sykdom og begrenset matvareutvalg.

På bakgrunn av denne argumentasjon ber vi Stortinget avvise EUs krav om innføring av direktiv 94/36/EF.

Møtelederen: Takk for innledningen, og også for den skriftlige informasjonen vi har fått. Da er vi klar for spørre-runden, og det er Kjell Opseth først, vær så god!

Kjell Opseth (A): Eg har ingen vanskar med å forstå at forbundet som representerer dei allergiske, tek vare på deira interesser. Eg er allergisk sjølv og har ein son som er allergisk, og kunne såleis vore medlem av organisasjonen – det er eg altså ikkje. Men trass i den bakgrunnen kjem eg altså til ein annan konklusjon, fordi eg meiner at internasjonalt samarbeid er heilt avgjerande for at vi kan kome inn på fleire område som vedrører allergikarar enn dette fargestoffdirektivet. Eg er heilt sikker på at på dette området som på mange andre område må det vere den enkelte sjølv som set grenser for kva ein skal bruke, men vi skal ikkje utsetje dei for større fare enn nødvendig. Eg har lyst til å konkludere med, som eg har prøvd fleire gonger i dag: Er det ikkje avgjerande at ein internasjonalt, iallfall i Europa – der den norske befolkninga er både titt og ofte, og stadig fleire reiser mykje – har som målsetjing å få redusert desse fargestoffa, eller få dei heilt bort, nettopp fordi dei ikkje har noka ernæringsmessig grunngeving eller noko anna enn ei reint estetisk grunngeving?

Arne Heimdal: Vi står overfor veldig mange ukjente ting i dette tilfellet, og vi vet at de allergiske sykdommer øker stadig. Vi kan nå konkludere med at ca. 20 pst. av den norske befolkning har matproblemer. Hva dette skyldes, om det er allergi, vet man ikke, men de har matproblemer. Vi vet at spesielt når det gjelder barn, som ikke selv kan kontrollere dette, er prevalensen langt større.

Vi vet at det også i proposisjonen er uklare forhold når det gjelder de helsemessige virkninger ved innføring av disse stoffene. Man vet at dette vil kunne gi skadevirkninger for de som er allergiske. Og på dette grunnlag syns vi det er uforsvarlig at vi skal gå til det skritt å innføre noe som vi ikke vet virkningen av. Her bør vi etter forbundets mening innføre et føre var-prinsipp.

Kjell Opseth (A): Eg aksepterer at allergikarforbundet har den haldninga, men har forbundet vurdert kva som kan gå tapt ved at ein ikkje får dei same moglegheitene? For det er klart at dersom ein brukar reservasjonsretten her, vil det få konsekvensar på kort eller lengre sikt for vårt samarbeid med EU. Kva konsekvensar meiner de det vil ha for allergikarane i landet vårt og i Europa elles?

Arne Heimdal: Jeg ber om forståelse for at Norges Astma- og Allergiforbunds holdning til dette er å ivareta allergikernes behov og sikkerhet. Og så lenge man konkluderer med at dette kan medføre visse helsemessige problemer, syns vi det er uriktig å tilføre denne gruppen enda større belastninger.

Møtelederen: Takk for det. Neste hovedspørre er Randi Karlstrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): Hvis man vet at man er allergisk, skjerper man seg, leser varedeklarasjonen nøye og tar vare på helsa si – altså når allergi er utløst. Men det er jo flere i dag som er disponert for dette, og som kanskje burde være litt forsiktige i matveien, men som ikke er klar over det. Og med økt tilgang av slike stoffer vil jo også denne risikoen for å utløse allergi øke.

Du sier altså at vi mangler kunnskap på dette området. Men har dere noen anslag eller tanker om f.eks. hvor mange norske barn som er i denne faregruppen – altså de som ikke har fått utløst allergi, men som er i en slags gråsonen, og som allerede nå burde være forsiktige med disse stoffene? For det snakkes veldig mye om de som har fått utløst allergi, men her er det en faregruppe.

Arne Heimdal: Ja, det er helt riktig. Det er en stor gruppe. Men norsk medisinsk statistikk er ikke god. Det vi vet, er at medisinske eksperter sier at 20 pst. av befolkningen har matproblemer, og at problemet er økende når det gjelder barn. Det har skjedd en enorm økning av allergi de siste 20 år. For 20 år siden snakket man om at 10 pst. av befolkningen var så allergisk at de måtte søke lege én eller flere ganger i året for det, i år sier de samme leger 40 pst. Og det er klart at når det gjelder mat, er det sikkert en enormt stor gråsonen her, men man kan ikke tallfeste det. Norges Astma- og Allergiforbund sitter ikke inne med slik statistikk, men ut fra medisinsk ekspertise vet vi at den er stor.

Randi Karlstrøm (KrF): Eksisterer det i dag en mulighet for å teste seg for disse farlige stoffene – altså for å påvise en ømfintlighet slik at man kan være føre var som forbruker?

Lisa Tobiassen: De metodene man bruker når man skal teste på tilsetningsstoffene, er å teste det ved å spise det. Og det gjøres stort sett bare i forskningsøyemed. Man kan gjøre det på sykehusene rundt omkring, men det er veldig liten kapasitet til å gjøre utredning på matreaksjoner i Norge. Det er en veldig omfattende prosess å finne ut om man reagerer på et stoff. Man kan ta ekstrakter av tilsetningsstoffene og observere symptomene.

Randi Karlstrøm (KrF): Dere har sikkert tenkt litt videre framover. Finnes det noen måte å forebygge allergi på hos forbrukere som ikke kan lese – dvs. de som ikke har lært seg det?

Arne Heimdal: Forbrukere som ikke kan lese, formoder jeg – i vårt land i hvert fall – er barn. Og her må vi håpe at foreldrene kan yte den nødvendige hjelp. Det som er problemet, er at varedeklarasjoner ikke er gode. De er mangelfulle, og foreldre vet ofte ikke hvordan disse skal tolkes. Det er det store opplysningsproblemet som vi har.

Møtelederen: Da er neste spørsmål fra Ansgar Gabrielsen

Ansgar Gabrielsen (H): Jeg registrerer at Norges Astma- og Allergiforbund anbefaler at man ikke går inn for disse direktivene. Det ble sagt i innledningen at man ikke kunne overlate til næringsmiddelindustrien og dagligvarehandelen å ta hånd om disse tingene. Nå er jo den uttalelsen som er kommet derfra, avgitt – for å si det slik – helt frivillig. Og det kan jo tenkes at disse direktivene sågar hadde blitt implementert uten den uttalelsen. Er det ikke likevel slik at det er positivt at dagligvarebransjen og næringsmiddelindustrien har tatt på seg en slik rolle, og – som vi har hørt i høringen nå – føler et visst ansvar for å følge opp? Det må jo i hvert fall være bedre enn om man ikke hadde fått dette?

Det siste spørsmålet er: Ser Norges Astma- og Allergiforbund noen tiltak som kan iverksettes enten av industrien, dagligvarebransjen eller det offentlige, for å bøte på de negative sidene ved disse direktivene, som jo for så vidt er belyst i proposisjonen?

Arne Heimdal: Når det gjelder det første spørsmålet, ser vi av en artikkel jeg har foran meg her, at de grenseverdier og de tilsetningsstoffer som i dag er tatt inn, er langt, langt høyere enn det som man egentlig har lov til. Dette viser klart at tilsynsmyndigheten, kontrollmyndigheten, tydeligvis ikke har vært god nok her.

Når det gjelder det siste spørsmålet, har jeg ingen gode råd å gi.

Møtelederen: Ansgar Gabrielsen – vær så god.

Ansgar Gabrielsen (H): Ingen flere spørsmål.

Møtelederen: Da skal jeg få følge opp med mitt spørsmål. For det første: Noen av oss prøver å etterlyse uttalelser fra dem det gjelder mest, altså om det har vært en vanlig høringsrunde før denne proposisjonen ble fremmet. Har Astma- og Allergiforbundet avgitt uttalelse, og er det mulig å få den?

Arne Heimdal: Ja, vi har gitt en uttalelse i brev til departementet, og vi har også sendt dette brevet til Stortinget.

Møtelederen: Takk for det. Da er det litt rart at vi ikke kan få det når vi ber om å få det fra Utenriksdepartementet. Men vi skal purre tilbake på det.

Så sier dere at det er så mye som 40 pst. – jeg oppfattet det slik – av barna som i dag må til lege en eller flere ganger i året på grunn av allergi. Finnes det noe anslag som kan angis, over alvorlighetsgraden blant de 40 pst.?

Arne Heimdal: Allergi er alt fra det lette, det som man kan håndtere, til det helt alvorlige. I den uttalelse som kom fra Voksentoppen allergi-institutt, og som vi bygger på, er det anslått at det er ca. 200 000–250 000 barn som har alvorlige lidelser.

Møtelederen: Når det da legges fram en sak om implementering av et direktiv som vil åpne for flere stoffer som innebærer helsefare, på markedet, vil man tro at det

er laget en konsekvensanalyse på forhånd, at dette er utredet best mulig. Her er det elleve azofargestoff, og noen av dem er helt nye på markedet. Har dere kjennskap til om det foreligger en slik utredning av konsekvensene av å åpne for de nye azofargestoffene, som både Jagland-regjeringen og Bondevik-regjeringen har sagt er av en slik art at vi ikke burde åpne for dem?

Lisa Tobiassen: Nei, jeg kjenner i hvert fall ikke til at det finnes en slik rapport. Det viser jo den mangel på dokumentasjon som er på dette feltet. Det er problematisk også hvordan man skal gjøre utprøvinger med disse stoffene, men det er ikke gjort noe forsøk på det, så vidt jeg vet.

Møtelederen: Til slutt et spørsmål som går på dette med forbrukermakt kontra det som ellers bestemmer hva som kommer i butikkene. Når det da i andre land heller ikke er slik at folk er likegyldige på noe vis til hva de spiser, og når det i EU-direktivet står at det skal ikke brukes azofargestoff hvis det ikke trengs for produksjon, og det skal ikke brukes hvis det er helsefarlig, og Forbrukerrådet, som har vært her før, likevel sier at forbruket av azofargestoff etter at grensene ble hevet, går rett oppover i europeiske land, har dere noen forestilling om hva det er som gjør at det blir et økt forbruk? Er det rett og slik at når tilbudet kommer, vil forbrukerne likevel ta det, selv om det finnes en liten helserisiko?

Arne Heimdal: Hva dette kan skyldes, ville være uriktig av meg å svare på og ha noen formening om. Men det som er vårt anliggende i denne saken, er at det er utrolig mange mennesker som er bekymret for innføring av nye stoffer. De har problemer fra før med å ivareta sine barn og hva barna spiser, og det er på dette grunnlaget vi er bekymret for at det nå innføres nye stoffer som man ikke vet virkningen av. Vår danske søsterorganisasjon har arbeidet etter nøyaktig de samme linjer, og vi vet at Danmark har reservert seg og har fått et avslag. Det er på dette grunnlag vi hadde håpet at også Norge hadde vist litt sterkere holdninger og gjort sitt for å avvise dette.

Møtelederen: Da er det siste spørsmål fra Gunnar Breimo.

Gunnar Breimo (A): Da har jeg lyst til å ta fatt i det siste, som går på dette med bekymring, at forbrukerne er bekymret. Derfor er det veldig viktig at man får fram de faktiske proporsjonene i denne saken. Det er etter min oppfatning iallfall ikke slik at det skjer noe revolusjonerende nytt. Vi har vel de fleste av disse stoffene fra før. Nå skal man ikke gjøre dette til en diskusjon om prosenter, for det er veldig ofte farlig. Men når det gjelder azostoffer, viser en undersøkelse i Sverige at det er snakk om 0,04 pst. som får problemer med akkurat dem.

Hvis vi ser på cyklammat, står det i proposisjonen at voksne storforbrukere vil kunne komme opp i totalinntak som er 80 pst. av den nye ADI-verdien fastsatt av SCF. Gjennom det nye direktivet vil de 80 pst. øke til 95 pst. Da vil jeg tilbake til det som for så vidt Kjell Opseth var

inne på innledningsvis, og da sett på bakgrunn av den uttalelsen fra næringsmiddelprodusentene som har gitt uttrykk for at de ikke vil følge opp dette, for det er ikke noe krav om å øke. Det er jo en øvre grense man har satt. Er ikke det som har kommet fra produsentene, betryggende? Hvis vi da i tillegg kan bevare et godt forhold til EU og SCF og jobbe sammen med dem for i neste omgang kanskje å få forbedret dette i europeisk sammenheng, ville ikke det være en riktigere strategi enn kanskje nå å risikere at vi skader vårt forhold til EU?

Arne Heimdal: Jo. Forhold til naboer er viktig. Men jeg synes at det viktige er å ta hensyn til norske allergikere, som det blir flere og flere av. Jeg stiller også et spørsmål: Hva er årsaken til at flere og flere reagerer på mat? Jeg leser en artikkel her, hvor det står at internasjonale undersøkelser anslår at vi får i oss om lag 4 kg med kunstige tilsetningsstoffer i maten i løpet av et år. Det meste av dette kommer fra brød og kornvarer. Godt naboskap – ja; dog føler jeg behovet for å ivareta de norske allergikere, som er et enormt helseproblem for Kongeriket og en enorm belastning for det norske helsevesen.

Gunnar Breimo (A): Akkurat det siste er vi vel for så vidt enig i. Det er vel også slik at det ikke er mange av oss som ivrer etter å få innført disse direktivene. Det blir en avveining som vi som politikere må foreta.

Jeg har et lite oppfølgingsspørsmål som går på det med advarselsmerking. Departementet gav uttrykk for tidligere i dag at de i tilfelle man registrerte økte problemer, både ville intensivere informasjonen til spesielt astmatikere og ta mer på alvor det med advarselsmerking. Er ikke det også en vei å gå?

Arne Heimdal: Jo, det er veldig betryggende. Men vi ville ha foretrukket et føre var-prinsipp. Dette vet vi for lite om. Har man først fått inn disse stoffene, og det viser seg at det får store helsemessige konsekvenser, er det vanskelig å reversere. Det viser all historikk.

Det er fint at departementet ser slik på det med merking, men vi har arbeidet mot departementet om god merking av matvarer i mange, mange år. Det går veldig sent.

Møtelederen: Takk for det. Da er tiden oppbrukt. Tusen takk for informasjonen, både den muntlige og den skriftlige.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring
ca. kl. 17.18)

Høring med Landsorganisasjonen i Norge ved Bjørn Erikson og Øyvind Rognvåg.

Møtelederen: I denne sekvensen skal det være to spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Høyre, ett fra Fremskrittspartiet og ett fra Senterpartiet.

Vær så god, dere har inntil 10 minutter til innledningen deres – først Bjørn Erikson.

Bjørn Erikson: Takk for det, ordstyrer! Vi takker for invitasjonen til dette åpne høringsmøtet og vil med en gang understreke at vi, til tross for at vi er barhodet her inne, fra Landsorganisasjonens, LOs, side har to hatter på oss i denne sak. Det henger sammen med at på den ene side representerer vi over 800 000 medlemmer som alle er forbrukere. Så det er klart at forbrukeraspectet er tungt inne. På den annen side representerer vi også de næringer som eventuelt blir berørt av eventuelle vedtak, slik at vi har også en viss – kall det – næringsinteresse i denne sammenheng.

Ut fra det som er sagt tidligere, tror jeg det er forståelse for at vi tar utgangspunkt i forbrukerhatten først, for det er der vi ser problemer. Generelt har Landsorganisasjonen i Norge det syn at mat skal være trygg. Når det gjelder mat, har vi så mange alternativer at det skulle ikke være nødvendig å gå på kant med regelverket og gi oss inn på utrygge veier – iallfall ikke bevisst.

Vi vil gjerne understreke det som kanskje flere andre har vært inne på tidligere, at vi har mange problemer i forhold til mat for enkeltmennesker. Mange av disse problemene er slett ikke knyttet til tilsetningsstoffer, men de er knyttet til reaksjoner på naturlig forekommende stoffer i mat.

Men det vi snakker om i denne sammenheng, er hvorvidt vi skal endre regelverket, slik at vi formelt sett tillater bruk av tilsetningsstoffer som de norske helsemiljøene fraråder. Vi deler det syn som disse norske helsemiljøene har kommet med, at det er uønsket med våre øyne som forbrukerorganisasjon å tillate økt tilsetning av nitritt/nitrat. Vi ønsker ikke bruk av azofargestoffer. Vi ser heller ikke noe behov for å øke grensene i forhold til cyclamat. Når det gjelder cyclamat, vil jeg gjerne minne om at det er et stoff som i utgangspunktet først og fremst er på markedet i Norge av hensyn til en spesiell gruppe, nemlig diabetikere. Så har vi senere, mye senere enn vi begynte å bruke cyclamat ut fra hensynet til diabetikere, også fått det som et problem i forhold til grupper som inntar større deler av dette for å slippe sukker, altså en frivillig overgang fra et naturlig næringsmiddel, sukker, til å bruke cyclamat, aspartam eller andre kunstige søtningsmidler.

Imidlertid er det slik at det er svært vanskelig for den enkelte forbruker å orientere seg om disse forholdene. Derfor er vi helt avhengige av at myndighetene – jeg understreker myndighetene – trekker opp et regelverk som gir den nødvendige regulering. Det er ikke lett for selv den som er godt inne i problemområdene, å lese på forbrukerpakninger, langt mindre skjønne hva som ligger i disse begrepene – E-er eller andre ting – som de er kodet med. Som det også er blitt sagt tidligere i dag, er det mange av disse stoffene som vi vet altfor lite om, slik at det er muligheter for at vi i fremtiden oppdager nye virkninger av dem som vi ikke kjenner så godt i øyeblikket. Det er også mulig at folk endrer sin atferd på grunn av at de stadig utsettes for stoffene, slik at man plutselig får en

reaksjon i forhold til noen av disse stoffene. Så ut fra et rent matforbrukerstandpunkt er disse tre problemområdene uønsket med LOs øyne.

Vi vil gjerne understreke at synet jo også har endret seg hos forbrukerne over tid. Jeg tror de fleste, iallfall av komited medlemmene, kan greie å huske tilbake til den gang vi hadde ganske heftige diskusjoner rundt den røde kjøttdeigen som plutselig ble grå, og en lignende reaksjon i forhold til spekemat.

Vi så også at vi i forhold til azofargestoffer har hatt flere tilfeller av import som har vært stoppet fordi vi først og fremst, så vidt jeg vet, har hatt sukkertøy som har vært solgt med disse. Men ut fra det regelverk vi hadde på den tiden, og fortsatt så vidt har, var det forbudt å omsette disse, så de ble trukket tilbake fra markedet av den grunn.

Ut fra det jeg sa innledningsvis, har LO også hensyn å ta i forhold til – kall det – de næringer som eventuelt vil bli berørt. Og jeg vil gjerne understreke at jeg har ikke den tredje hatten, utenrikspolitikk, på meg, for dertil mangler vi grunnlag for å ta de avveininger som er i den sammenheng.

Som det har kommet frem, har næringene små eller ingen problemer i forhold til de tre direktivene, rett og slett fordi det som direktivene tillater, er jo at man får en økt bruk av tilsetningsstoffer som det verken er behov for eller av næringen er ønsket i dag. Det som kan bli et problem, uten at vi vet noe om omfanget av det, er selvsagt at EU eventuelt gjennomfører tiltak som rammer vår eksport i forhold til disse områdene. Det anser jeg meg imidlertid ikke kompetent til å spekulere på. Så jeg vil bare slutte med at vi synes det er positivt at næringene har kommet med et frivillig tilbud, et tilbud som omfatter både produksjon og omsetningsleddet. På den annen side mener vi at det er et område som burde vært regulert av myndigheter. Frivillige avtaler, særlig med de raske endringer vi har innenfor dagens næringslivsstruktur, er i morgen slett ikke hva de var i går eller kanskje ikke engang i dag.

Så vil jeg gjerne gi ordet til min kollega, som vil fylle ut litt fra forbrukersiden.

Møtelederen: Da er det Øyvind Rognvåg – vær så god.

Øyvind Rognvåg: Jeg vil bare følge opp det som Bjørn Erikson sluttet med nå, og det går på at selv om næringene ikke vil øke sine tilsetninger, kan en risikere at importerte matvarer kan inneholde økte verdier av de tilsetningsstoffene vi snakker om. Dersom disse varene da er i stand til å konkurrere på pris, kan vi risikere at spesielt utsatte grupper vil bli skadelidende. Og spørsmålet vårt blir: Er det verdt det?

Dersom Stortinget til tross for dette velger å implementere de tre direktivene, er det ganske sikkert at folks tillit til matsikkerheten vil bli redusert. Vi har tidligere hørt at noe av det som kjennetegner norske forbrukere framfor andre europeiske forbrukere, er den sterke myndighetstiltroen. Og spesielt fordi vi ikke kan se noe sær-

lig annet enn utenrikspolitiske begrunnelser for et slikt vedtak, vil det være veldig vanskelig å forklare overfor forbrukerne hvorfor en går inn for disse endringene. Velger en likevel å gjøre det, mener vi at en i så fall som et minimum må følge opp med økt ressursbruk for å redusere skadevirkningene. Det er derfor ganske bekymringsfullt å se at det i det budsjettet som er vedtatt, ikke er en økning til forbrukerpåvirkning. Men det vil i en slik situasjon være ganske avgjørende at en øker det internasjonale påvirkningsarbeidet i forhold til EU på rimelig kort sikt og skjerper reglene for at de tilsetningsstoffene som kan føre til redusert matvaresikkerhet, blir redusert også i EU. Kontrollen må økes.

Merkningen av slik mat må være slik at folk forstår den, for det er ikke bare små barn som ikke kan lese i Norge. Det er bortimot 10 pst. analfabetisme blant voksne i Norge. Den generelle informasjonen må økes. Folk må bli skikkelig klar over hva det betyr hvis en får en økt import, en økt verdi av de stoffene vi har snakket om.

Det er spesielt viktig at en fokuserer denne informasjonen i forhold til barn og befolkningsgrupper som jeg antar vil være mest utsatt for de matvarene som ofte inneholder disse stoffene. Vi har lest om og vi har sett drikking av mineralvann blant grupper som tradisjonelt ikke drikker melk i Norge.

Møtelederen: Takk for det.

Da skal vi ha fem spørsmålsrunder.

Første runde er da med Kjell Opseth – vær så god.

Kjell Opseth (A): Som du sjølv var inne på, har jo næringsmiddelindustrien klart gjeve uttrykk for, også i løpet av den høyringa vi har hatt, at dei ikkje har tenkt å ta i bruk dei moglegheitene dei har til å bruke større mengder tilsetjingsstoff enn det dei har i dag. Altså blir det ikkje noka faktisk endring i forhold til forbruket. I forhold til import blir det heller ikkje noka faktisk endring, for dei aller fleste landa vi handlar med, har jo i dag desse direktiva inne og har ulike mengder tilsetjingsstoff. Både Sverige og Danmark har behalde sine tidlegare grenser på same basisen som det no ligg til rette for her i landet.

Difor ligg det det igjen i det LO no uttrykkjer, at det viktige er at dei signala som blir gjevne ved at ein endrar desse grensene til dei noko høgare maksimalgrensene vi har i dag, vil påverke folks haldning til mattryggleik. Eg skulle gjerne ha visst noko meir om korleis LO kjem fram til ein slik konklusjon.

Og så skulle eg gjerne ha stilt nokre spørsmål om det forhandlingstekniske i forhold til EU og den slags. LO har jo relativt lange tradisjonar i kva moglegheiter dei har når det gjeld å forhandle, og sånn sett undrar det meg litt at ein ikkje har teke det litt med i vurderinga når ein vurderer sitt syn på dei direktiva vi her snakkar om.

Bjørn Erikson: Når det gjelder det siste, det forhandlingstekniske, vil jeg gjerne understreke at LO ser det

som veldig viktig at både norske myndigheter, norsk industri og i og for seg også norske organisasjoner i størst mulig grad bruker de muligheter de har til å påvirke, ikke bare i forhold til EU, for en del av dette regelverket er jo regelverk som også håndteres andre steder, ikke minst i Codex Alimentarius.

Jeg får få lov til å si at dessverre er det en relativt kostbar sak, hvor vi ikke får noen støtte fra myndighetene, slik at vi som organisasjoner bare i liten grad kan delta i det arbeidet internasjonalt. Det skjer nok en langt hardere prioritering i organisasjonslivet enn det myndighetene foretar. Og selv myndighetene vet vi jo må foreta relativt hardhendte prioriteringer i forhold til hvor de kan være med, og hvor de kan bruke ressurser.

Vi ser ingen direkte sammenheng i denne saken mellom å delta i Codex Alimentarius og i de ulike komiteer innenfor EU – det er ikke bare én komite, det er flere komiteer som er aktuelle her. Så jeg håper jo at norske myndigheter og organisasjonslivet, i den utstrekning det kan, vil fortsette å gjøre det.

I forhold til dette med grenser og matsikkerhet mener vi det har to virkninger. Jeg må jo si at vi føler at hvis man først endrer grensene, så har ikke myndighetene noe å stille opp med om noen bruker opp til grensene. De eneste som da kan reagere, er jo forbrukerorganisasjonene. Så vi kan ikke da lenger snakke om at myndighetene kan reagere. Det går heller ikke an, tror jeg, for næringsmiddelindustrien å finne seg i at myndighetene går ut og sier at her er det noen som har doblet forbruket av nitritt/nitrat, men fortsatt holder seg under grensen. Det tror jeg vil bli betraktet som en aldeles uakseptabel innblanding fra myndighetenes side. Som forbrukere kan vi selvsagt gjøre det, men det kan ikke myndighetene. Derfor er nok det å heve grensene, slik vi ser det, et signal innenfor et område som betyr veldig mye for folk, om at her er myndighetene villig til å akseptere en høyere grense enn det man ut fra rent helsemessige betraktninger burde akseptere.

Jeg tror også det er riktig å peke på at det ikke bare er i denne saken – og det er vel noe av det som gjør det så følsomt – at vi ser at vi er i en slik situasjon. Det er vel kjent at vi har barnematdirektivet liggende foran oss, hvor vi har en liknende problemstilling. Vi har også hatt en liknende problemstilling i forhold til leketøysdirektivet og ioniserende stråling.

Møtelederen: Da har de fire minuttene gått allerede dessverre.

Da er det Øystein Hedstrøm, vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil følge opp det Bjørn Erikson sa om at LO har to hatter, at dere har 800 000 medlemmer totalt sett, og at det er forbrukerinteressene som skal være sterke. På den annen side har vi en næringsmiddelindustri, og da vi behandlet matmeldingen, fikk vi høre at det var 52 000 mennesker sysselsatt i den industrien, og at en god del var LO-medlemmer. Da blir selvfølgelig konkurransedyktigheten for denne industrien og arbeidsplassene også viktig for LO.

Nå uttrykte Bjørn Erikson en viss skepsis på vegne av LO til disse stoffene som var problematiske – nitritt, nitrat, azofargestoffer, cyclamat osv. Mitt spørsmål til LO blir: Hva har dere gjort i god tid internasjonalt, via LO som organisasjon og kontakt med tilsvarende arbeidstakerorganisasjoner internasjonalt, for å påvirke denne prosessen til beste for norske forbrukere og LOs medlemmer?

Bjørn Erikson: Når det gjelder det næringspolitiske, er ikke det av de ting det er naturlig for oss å jobbe med internasjonalt i denne sammenheng, men det er jobbet med dem i forhold til EU-kommisjonen gjennom Den europeiske faglige samorganisasjon. Det er klart at der føler vi det er veldig vanskelig for oss å komme med i disse prosessene, fordi det rett og slett er for ressurskrevende å bli tung, og dermed vil en hard prioritering tilsi at det er på andre områder vi må satse.

Når det gjelder azofargestoffer, har vi tatt opp det fordi det er en svær gruppe fargestoffer – de brukes jo også innenfor tekstilindustrien, riktignok noen andre enn dem vi har i matvarer. Og det er mange år siden vi bad norske myndigheter vurdere f.eks. den kreftfremkallende virkningen av azofargestoffene. Så vi jobber i forhold til dette både internasjonalt og i Norge. Jeg gjentar: I forhold til fargestoffer i tekstilindustrien er det andre azofargestoffer, men det er en gruppe stoffer som medfører betenkeligheter – ikke bare allergier.

Øystein Hedstrøm (Frp): Du var også inne på dette med at vi etter hvert, på grunn av internasjonale avtaler osv., kan risikere økt import, at denne importen i sterkere grad vil inneholde tilsetningsstoffer, og at dette også kan påvirke norsk produksjon. Du sa at vi må øke muligheten for informasjon til forbrukerne. Men vi har jo en del undersøkelser som viser at man har sterk tillit til norsk produksjon, slik at hvis prisforskjellene blir for store, vil likevel forbrukerne og LO-medlemmene velge matvarer som er godkjente, men som da kan inneholde en annen mengde tilsetningsstoffer. Hvordan kommenterer du det?

Bjørn Erikson: Jeg synes svarene er relativt greie, jeg. Forbrukere gjør som alle andre – avveier ulike momenter, ikke bare pris eller bare kvalitet. Så skjer det et forhåpentligvis rimelig valg som er balansert, hvor man tar begge hensyn.

I forhold til de importerte matvarene synes jeg det er grunn til å understreke at noe av det positive med EU-direktivene er at man fra Europa da i hvert fall vil få langt mer ensartet kvalitet, også i forhold til de problemstillingene vi står overfor nå, enn om hvert enkelt land hadde kunnet fastsette sine egne grenser. Så det er noe av det positive, ikke isolert sett med Norges øyne i forhold til det å vedta direktivet, men i forhold til at EU gjennomfører et fellesdirektiv – akkurat som et fellesdirektiv forutsetter en veldig koordinering av ressursene, som Norge også drar nytte av når det gjelder kunnskap om forskning og utvikling innenfor det området vi nå står overfor, altså

næringsmidler, tilsetningsstoffer og helsemessige og andre konsekvenser av det.

Møtelederen: Takk for det.

Da skal jeg stille et spørsmål som tar utgangspunkt i LOs handlingsprogram, som ble vedtatt i 1997, der det bl.a. står:

«LO krever at regjeringen og Stortinget sørger for at de faglige rettigheter, norske velferdsordninger og norske standarder for helse, miljø og matkvalitet minst kan opprettholdes. For å få dette til må norske myndigheter utnytte de muligheter EØS-avtalen gir gjennom deltakelse i arbeidsgrupper og planleggingsarbeid på europeisk plan, gjennom aktivt arbeid i EØS-komiteen og eventuelt ved å benytte seg av vetoretten som ligger i EØS-avtalen.»

Mener LO i dag at den vetoretten bør brukes, slik den saken ligger?

Bjørn Erikson: Som jeg prøvde å si: Den tredje hatten vil jeg ikke ta på meg i dag, for det er klart at det forutsetter en avveining mellom de ulike hensyn. Jeg tror jeg har gjort det rimelig klart for komiteen at for LO er dette med mattrygghet et sentralt spørsmål. Det er det som gjør at vi bruker ressurser først og fremst i forhold til det hjemlige systemet. Vi deltar i Statens næringsmiddeltilsyns råd, og vi deltar i en lang rekke av de prosesser som bestemmer det nasjonale regelverket.

I forhold til EØS-avtalen ser vi det som en relevant problemstilling å vurdere å bruke det som er kalt både vetoretten og – mer korrekt – reservasjonsretten. Men i og med at dette er blitt en problemstilling hvor vi føler at det utenrikspolitiske er blitt veldig mye mer følsomt enn det var for fire år siden da det handlingsprogrammet ble vedtatt, ønsker vi ikke her å ta noe bastant standpunkt. Men det er klart at vi ser det som nødvendig i hvert fall å utforske den muligheten, ja.

Møtelederen: Mener da LO, ut fra det som er sagt, at konsekvensene av å bruke reservasjonsretten burde ha vært utredet på dette tidspunktet – etter så mange års forhandlinger, der det for mange er et avgjørende punkt?

Bjørn Erikson: Det er litt sent å utrede når vi vet at vi har ganske klare uttalelser fra kommissæren om at nå må vi gjennomføre disse direktivene. Jeg er nok redd for at de mulighetene til å utrede tingene langt på vei er forspilt, fordi vi er kommet opp i en akutt situasjon.

Møtelederen: Det foreligger jo bl.a. en uttalelse fra EU-kommissæren som sier at det er utelukket at Norge blir rammet på fiskeeksport, mens noen andre sier noe annet, så da går det vel an å komme et stykke på vei.

Men jeg skal få stille et spørsmål som går på at vi på dette området her kan få en rettsituasjon der vi da sier at det er ett nivå vi vil ha, men vi fastsetter det offentlige nivået det skal kontrolleres etter, på et helt annet nivå. Man kan jo kanskje frykte for at det også kan komme til å

smitte over på andre områder, der vi føler vi blir nødt til å forandre på våre standarder, f.eks. innenfor arbeidsmiljø, der vi har strenge regler – lovfastsatt – for arbeidstid, ansettelser og slike ting. Har LO vært inne på tanken at dette kan være den første barrieren vi passerer mot å gjøre også rettssikkerheten på det området privatisert?

Bjørn Erikson: Nei, vi har ikke plutselig kommet på den tanken, for den tror jeg har ligget der i ganske mange år. I forhold til både arbeidsmiljø og en del andre områder ser vi at vi har et regelverk som på mange måter skal være en minimumssikring, og det er jo det som også gjelder i forhold til dette regelverket, mens vi ofte ønsker en langt bedre sikring enn det minimumskravet som fins i regelverket. Og sånn sett er det vel karakteristisk at mange forbrukere i dag satser på økologiske matvarer. Jeg tror det er noe delte meninger om i hvilken grad det er sunnere enn andre matvarer, men det er i hvert fall et uttrykk for at vi har et regelverk som skal gi en garanti for at sånn skal nivået være, mens vi på mange områder både har valgmuligheter og ønsker å ha en bedre kvalitet enn den minimumskvaliteten som gis i regelverket.

Møtelederen: Takk for det.

Da har jeg hoppet over Høyre i rekkefølgen – men nå er det i hvert fall Ivar Kristiansens tur, vær så god.

Ivar Kristiansen (H): Takk – vi registrerte jo det; det kommer vi oss raskt over.

Men det som er verre å fordøye, er å registrere at vi har Landsorganisasjonen her som sier de har tre hatter på seg. Vi har hatt Forbrukerrådet inne, og vi har hatt Næringsmiddeltilsynet inne, og jeg går ut fra at LO er til stede her for å gi et råd til Stortinget på vegne av landets dominerende arbeidstakerorganisasjon. Og da synes jeg, hvis dette skal ha noen verdi, at LO må være i stand til å gi et råd. Stortinget har ikke en rikholdig meny å velge i – det er enten å si ja eller å si nei til direktivet. Hva slags råd er det LO vil gi til Stortinget? Timeglasset har rent i seks år, og renner ut i løpet av få dager.

Bjørn Erikson: Ja, det har nok rent i seks år, men jeg føler at det er ikke akkurat LO som har sørget for at det har rent i den tiden der!

I forhold til LO prøvde jeg – og det ber jeg om forståelse for – å gjøre det klart at vi har to hensyn å ta, som vi begge har prøvd å begrunne i denne sak. Det ene er hensynet som forbrukerorganisasjon, hvor vi ser de muligheter som de tre direktivene åpner for, som uønsket. Det andre er hensynet til arbeidsplasser, hvor vi ser at dette har ingen konsekvenser for norske arbeidsplasser, i den forstand at direktivene ikke vil føre til noe nytt eller skape nye problemer. Men jeg vil gjerne understreke, enda sterkere enn andre har gjort før i dag, at EØS-avtalen i meget stor grad har ført til store investeringer for norsk næringsmiddelproduksjon. Industrien har betalt milliardbeløp, og fortsatt står det igjen store investeringer, ikke minst til å sikre den tilfredsstillende vann, for vi har en vannkvalitet innenfor deler av industrien vår som ikke

holder mål etter EUs regler. Så i forhold til å ta den politiske avgjørelsen, sa jeg at det forutsetter en del kunnskap om det utenrikspolitiske som dere som politikere har, men som vi mangler, herunder vurdering av hvor langt man har strukket strikken, og hva reaksjonen er hos samarbeidspartnere. Og det går jeg ut fra er noe som de som er involvert i prosessen, kan gjøre, men som utenforstående helst bør holde seg utenfor.

Ivar Kristiansen (H): Jeg synes det er nesten oppsiktsvekkende å høre LO som fraskriver seg, for det første, klare standpunkter på helt vitale områder for norsk eksportindustri, og som ikke påtar seg å ha klar oppfatning hva angår utenrikspolitiske spørsmål. Men jeg bare konstaterer at det som sies fra LO her, står i sterk strid med det som vi får fra andre organisasjoner. Her blir det sagt – i hvert fall oppfatter jeg det sånn – at det å reservere seg vil ikke få noen slags konsekvenser for norske arbeidsplasser. Der konstaterer jeg at det er sikkert svært mange av deres medlemstakere som har det stikk motsatte syn – iallfall er det det som er blitt hevdet tidligere i dag. Jeg bare tar det som gitt svar at man ikke har noe råd å gi til Stortinget i dette spørsmålet. Der må jeg bli korrigert hvis jeg har oppfattet det feil.

For det andre: Når vi har helseministeren som sier at det ikke er grunn til å tro at det vil bli noen økning i bruk av tilsetningsstoffer ved å si ja til direktivet, er det sånn å forstå at dette er et synspunkt og et standpunkt som LO drar i tvil?

Bjørn Erikson: For det første har jeg prøvd å understreke at vi synes myndighetene skal ta sitt ansvar og fastsette reglene, ikke overlate det til frivillige avtaler. Vi har altfor ofte sett at det ikke holder mål. Og som jeg var inne på, har vi et næringsliv som i ganske stor grad er utsatt for endringer, og i forhold til de avtalene som gjelder i dag, er vi ikke en gang sikre på at – jeg hadde nær sagt – aktørene, i hvert fall ikke alle av dem, er norske om et halvt år. Så det viser hvor viktig det er, sett med våre øyne, at de mer fundamentale rammer for det som gjelder helse, miljø og sikkerhet, må fastsettes av myndighetene.

Når det gjelder våre medlemmer, tror jeg ingen av våre medlemsorganisasjoner har vært hørt tidligere i dag. Så da tror jeg at jeg opprettholder at det når det gjelder våre medlemmer, ikke er noen problemer i forhold til det å gjennomføre direktivet innenfor norsk arbeidsliv. Vi ser ingen arbeidsplasser som kan være truet – antakelig ikke en gang, som jeg sa, påvirket – gjennom direktivet, fordi vi i grove trekk har overholdt tingene som er i direktivet, og vi har gjort de endringer som er nødvendige. Det som da gjenstår, er en mulighet til å øke tilsetningen utover det man ønsker, både av hensyn til norske forbrukere og av hensyn til industrien selv.

Med hensyn til råd: Jeg tror at jeg har vært så klar som jeg overhodet kan være. Norske forbrukere ønsker ikke disse endringene, og det står vi på. Når det gjelder norske arbeidsplasser, ser vi ingen trusler – jeg tror jeg var tydelig også der – med mindre EU gjennomfører straffetiltak.

Da får vi en helt annen situasjon, og den vil jeg si er meget alvorlig.

Det er det som gjør at vi fra LOs side ikke vil foreta den politiske avveiningen.

Møtelederen: Da gjenstår ett spørsmål. Mimmi Bæivi – vær så god.

Mimmi Bæivi (A): I proposisjonen slås det fast at helsemessig trygghet for forbrukerne er helt grunnleggende, og det har LO nå sagt seg helt enig i. Men i proposisjonen står det også at dersom direktivene ikke implementeres i Norge, vil det kunne ha negative konsekvenser for EØS-avtalen.

Nå har Erikson sagt at de ikke har tatt utenrikspolitisk standpunkt når det gjelder dette. Jeg tillater meg likevel å spørre: Mener ikke LO at de utenrikspolitiske elementene i dette er en viktig del av den helheten som vi skal ha med når vi skal ta en endelig avgjørelse? Tror LOs medlemmer at det er mulig å opprettholde nåværende norsk praksis i forhold til bruk av tilsetningsstoffer i næringsmidler?

Bjørn Erikson: Når det gjelder det siste spørsmålet, tror vi ikke det er noen problemer i forhold til å fortsette produksjonen slik den er nå.

Når det gjelder det utenrikspolitiske, tror jeg nok at våre medlemmer – omtrent som befolkningen for øvrig – er relativt delt i forhold til sitt syn på EØS-avtalen.

Men det som jeg tror er meget viktig for våre medlemmer, er å opprettholde et forhold til EU som gjør at vi ikke risikerer store problemer i forhold til eksport og import. Det er en utenrikspolitisk konsekvens som vil ramme norske arbeidsplasser i en tid hvor vi trenger dem, og hvor vi også ser at det står andre – f.eks. hvis vi berører fiskeeksporten – klare til å overta de norske markedsandelen. Og vi vet jo hvor tungt det er å skaffe oss nye. Så det blir litt spekulativt i forhold til hva EU-kommisjonen vil gjøre eller ikke gjøre. Jeg ser ingen grunn til å tro at jeg her har noen bedre krystallkule enn folk flest.

Mimmi Bæivi (A): Har LO noen ekspertuttalelse eller rapporter som man har brukt for å komme fram til sitt standpunkt, som ville kunne tilføre Stortinget info som vi ikke allerede har?

Bjørn Erikson: Nei, jeg tror den saken er rimelig godt dekket. La meg bare understreke at da Helsetilsynet redegjorde for det helsemessige før i dag, følte vi at det var en redegjørelse som var svært dekkende, også på våre medlemmers vegne, og som vi slutter fullt og helt opp om.

Det er noe av dette som har ligget bak at vi i en rekke av disse EU-sakene har ment at her skal norske myndigheter sørge for å opprettholde norsk standard, og hvor vi kanskje har et noe annet syn på en del spørsmål enn det man har i EU. Men det går begge veier. Både når det gjelder disse tre aktuelle direktivene og i forhold til andre spørsmål, ser vi at det ikke er på alle områder at Norge

ligger fremst. Senest når det gjelder forhold om regulering av arbeid av barn og ungdom, har vi måttet stramme inn når det gjelder noen bestemmelser i den norske arbeidsmiljøloven, for å følge opp det som EU har vedtatt i sitt direktiv.

Så det går litt begge veier. Og det er vel kanskje noe av det som sett med LOs øyne blir galt i en slik høring hvis man fokuserer på detaljene uten å få med seg helheten. For det er jo en helhet i dette som er veldig vesentlig, og den helheten omfatter langsiktighet, EØS-avtalen og det å jobbe bevisst mot en bedre standard over et større og bredere område hvor det av og til går litt galt innenfor små sektorer.

Møtelederen: Takk.

Da er alle spørsmålene til LO stilt.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 17.50)

Høring med Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon ved direktør Martin Dræge og sjeføkonom Lars Haartveit.

Møtelederen: Velkommen hit!

Til HSH er det to spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Fremskrittspartiet, ett fra Kristelig Folkeparti og ett fra Venstre. Først er det inntil 10 minutter til innledning. Vær så god!

Martin Dræge: Takk for innbydelsen til å delta på høringen i dag.

HSH organiserer medlemmer som dekker et vidt spekter av bransjer innenfor handel og service, alt fra frivillige organisasjoner til handelsorganisasjoner, inklusiv dagligvarehandelen. Matspørsmål står sentralt på agendaen, både hos forbrukerne, hos dagligvareaktørene og hos oss som hovedorganisasjon. Det er ikke kun pris som står på dagsordenen, selv om det framstår slik i mediene. Trygghet for forbrukeren, kvalitet, genmodifisering, matsminke, etisk handel, internasjonalisering og konkurranse er alle viktige temaer for oss.

I mange år har dagligvarehandelen vist at det lar seg gjøre å selge matvarer fullt ut forsvarlig med mindre innhold av matsminke enn det det legges opp til i EU-direktivene. Handelsnæringen har ikke noe ønske om økt bruk av de aktuelle stoffene.

Våre medlemmer har bedt oss om å jobbe for at regelverket i EU blir i tråd med norsk praksis på dette området. Vi vet at norske myndigheter har fokusert på dette internasjonalt. Vi hadde håpet at Norge hadde nådd fram overfor EU med sine krav. Det skjedde ikke, og av hensyn til EØS-avtalen støtter vi proposisjonen. Vi forutsetter at myndighetene framover fokuserer sterkt på dette internasjonalt. Det er et ansvar for myndighetene i Norge å jobbe for at EU-landene tilpasser seg og EU-reglene tilpasses norsk nivå. I denne saken vil ikke Norge stå aleine, og vi i HSH bidrar etter fattig, men beste evne til at

det skjer. Og for oss har hver av dagligvarekjedene for sin egen del sagt helt tydelig at de ønsker å videreføre dagens praksis når det gjelder matsminke. Det er likevel viktig å understreke at det ikke eksisterer en avtale om dette. En avtale ville kunne oppfattes som å stride mot konkurranselovgivningen. Men vi understreker at aktørene ønsker å opprettholde dagens innkjøpspraksis framover.

Møtelederen: Takk for det. Kjell Opseth til første spørsmål.

Kjell Opseth (A): Det kjem heilt klart fram at det er omsynet til EØS-avtalen og kva for konsekvensar ein kan få dersom ein brukar vetoretten i denne saka, som er bakgrunnen for det standpunktet som handelsnæringa her tek. Ein del av det som er sentralt i dette – den eine sida av dette er nokså openberr – er at vi gjerne ville ha behalde dagens grenser for desse tilsetjingsstoffa. Det har ikkje vi fått til gjennom lange og krevjande forhandlingar, og vi står no overfor eit press frå EU, og ingen veit kva for sanksjonar vi har dersom vi reserverer oss mot desse direktiva. Det har blitt hevda av mange at det at handelsnæringa ikkje vil omsetje desse matprodukta med høgare verdiar av matsminke, ikkje er noko forbrukarane kan stole på i det lange løp, og eg kunne tenkt meg å spørje om dette meir er eit kortsiktig signal enn det er noko som ein vil syte for å ta vare på inn i framtida.

Martin Dræge: Det er riktig at de står i en avveinings situasjon totalt sett: EØS-avtalen kontra det ideelt sett ønskede. Og da faller vi totalt sett ned på at EØS-avtalen og et nært samarbeid med resten av Europa er veldig sentralt. Tilbakemeldingene fra kjedene er klare, det er: Vi ønsker å videreføre dagens praksis. Det sier alle kjedene, på egne bein etter eget initiativ. Når det gjelder dette videre framover, vil jo forbrukerne og forbrukerkravene styre dette. Mattrygghet, matsikkerhet, står på dagsordenen, og det gjør at dagligvarekjedene, ut fra tilbakemeldingene vi får, vil gå sammen med konsumentene, forbrukerne, om dette.

Kjell Opseth (A): Det er betryggande at det som ein då står igjen med i forhold til mattryggleiken, er at det er betre at dette er eit myndigheitskrav enn ein realitet der forbrukarane syter for, slik at vi blir i den situasjonen at vi held ved lag dagens norske grenseverdiar. I den situasjonen er det litt underleg at vi skal få så sterke argument for at det er viktigare at vi reserverer oss i denne samanhengen enn at vi prøver å sjå dette i ein total samanheng, og eg vonar handelsnæringa vil vere ein god støttespelar dersom Stortinget no vedtek å innlemme desse direktiva, at vi kan halde ved lag dei nasjonale krava i framtida.

Martin Dræge: Ideelt sett hadde det vært ønskelig at EU tilpasset seg det norske nivået. Når det ikke skjer, vil tilbakemeldingene fra dagligvarekjedene på det være at de vil opprettholde dagens praksis framover. Men ideelt sett hadde det vært en fordel om regelverket i EU hadde

ligget på samme nivå som Norge, og det forutsetter vi at norske myndigheter jobber videre med i framtida.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm, vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Signalet fra HSH og Dræge er jo helt klart her at man ønsker at det skal jobbes for en tilnærming til praksis i Norge når det gjelder tilsetningsstoffer. Men er det ikke tross alt slik at det nå er EU som bestemmer dette, både når det gjelder tempo for en eventuell tilpasning og i hvilken grad man ønsker å tilpasse seg det nivået Norge har for tilsetningsstoffer?

Martin Dræge: Der må vi bare bruke de kanalene vi har. Myndighetene bruker sine kanaler så godt de kan i møte med EU-myndighetene, om det nå er i Food Authority, om det er i den vitenskapelige komiteen eller om det er i andre sammenhenger gjennom EFTA-systemet.

Øystein Hedstrøm (Frp): Hvis jeg da har forstått det rett, legger Handels- og servicenæringen og dets medlemmer seg på den samme argumentasjon og samme holdning som næringsmiddelindustrien har i denne saken.

Martin Dræge: Det er korrekt.

Møtelederen: Neste spørsmål er fra Randi Karlstrøm, vær så god.

Randi Karlstrøm (KrF): Jeg oppfatter det som om dere også har flere hatter som dere prøver å balansere.

Det er sagt at EUs reaksjon vil være bagatellmessig fordi det har en bagatellmessig økonomisk betydning for EU om vi følger opp dette regelverket. Reaksjonen skal altså være balansert. Hvis man skal stå på for viktige verdier, må man jo også ofre litt. Og hvis man er villig til å betale for en bagatellmessig reaksjon på en bagatellmessig økonomisk sak for EU, hvis så var tilfellet at dette ikke åpnet ballet for å forhandle på nytt noe som helst innenfor fiskeri og andre eksportområder som har stor betydning, vil dere da kreve at man brukte reservasjonsretten i EØS-avtalen, altså hvis betydningen av reaksjonen fra EU var definert som liten økonomisk for oss?

Martin Dræge: Jeg vil bare slå fast at EØS-avtalen for oss er veldig viktig. Vi ønsker stor internasjonal handel, ikke bare fordi en av landsforeningene som er tilsluttet oss, står for 60 pst. av fiskeeksporten i Norge, men også fordi dette generelt sett når det gjelder handel, har stor betydning.

Vi har hørt uttalelsen «bagatellmessig». Det vet vi ikke. Vi ønsker å ha et ryddig og ordentlig forhold til EU. Vi ser det ikke som hensiktsmessig å bruke vetoretten i dette spørsmålet.

Randi Karlstrøm (KrF): Det har vært mye fokus på den avtalen dere har gjort mellom handelsleddet og mat-

produsentene, og jeg vil spørre litt om varigheten. Hva slags varighet tror dere det er på denne avtalen, og på hva slags måte kan dere hindre at norske bedrifter faktisk utnytter den lovligheten som det vil bli? Altså, hva er deres anslag med hensyn til varigheten av avtalen?

Lars Haartveit: Vi ønsker å bidra til trygg mat – og trygg mat er viktig for våre medlemmer. Jeg tror faktisk at det at vi har store aktører i Norge, øker sannsynligheten for at dette vil følges opp lenge. Kostnaden for en stor kjede som går på tvers av det befolkningen her ønsker, vil være meget høy. Det er ingen av kjedene som har sagt til oss at våre synspunkter her er situasjonsbestemt, dagsbestemt. Det er ingen som har sagt at dette er noe som vi tenker i øyeblikket.

Randi Karlstrøm (KrF): Det er jo veldig vanskelig å bruke merkevarsystemet for å vise forbrukerne forskjellen mellom norsk og EUs standard. Er det lov å merke sånn at vi kan utnytte konkurransefortrinnet? For hvis det ikke er lov å merke, vil det over tid være dalende forbrukeroppmærksomhet rundt dette spørsmålet, og da vil også muligheten for de som vil konkurrere med dere med lavere standard, øke.

Martin Dræge: Vi har ikke gått dypt inn i den materien, men sånn som dagens system er, er det jo merking av forbruksvarene på etikettene. Men vi har ikke gått dypere inn i spørsmålet om å etablere en merkeordning, hvis det er det du tenker på, knyttet til denne standarden.

Møtelederen: Da er det neste spørrerunde. Leif Helge Kongshaug, vær så god.

Leif Helge Kongshaug (V): I utgangspunktet syns jeg at det er myndighetene som skal sette grenser for tilatelse når det gjelder bruk av tilsetningsstoff, men den såkalte avtalen har blitt rimelig sentral i denne sammenhengen, slik at jeg også vil litt inn på det for å prøve å få større klarhet i det.

Jeg er faktisk litt usikker på hva jeg skal kalle det som det er blitt enighet om, om dette er en uttalt holdning i næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen, eller om det er en avtale – om vi skal bruke det ordet – som her er inngått. I den sammenhengen: Hvor sterk er den felles uttalelsen, eventuelt avtalen, her, og er det noe som kan bli gjort overfor enkeltbedrifter hvis de ikke holder den avtalen? Og er det en avtale, slik at dette f.eks. er en sak som kan granskes av ESA og ses i forhold til konkurranse-reglementet? Jeg vil gjerne ha definert det nærmere.

Martin Dræge: Ideelt sett er det sånn at myndighetene bør stille de kravene som skal holdes. I den situasjonen har en ikke oppnådd det. Og da er det sånn at vi har fått tilbakemeldinger fra våre kjeder om at holdningen er at dagens praksis videreføres. Det eksisterer ingen avtale, og dermed heller ingen sanksjonsmyndighet – og jeg vil si, heldigvis, ut fra at en da kan risikere å havne i en sak knyttet til konkurranseforholdene i EØS-området.

Leif Helge Kongshaug (V): Det er en kjensgjerning at bruk av tilsetningsstoff i Europa har økt sterkt, dette til tross for at europeiske forbrukere ikke er noen store tilhengere av tilsetningsstoff. Og spørsmålet mitt er: Hva er forskjellen på norske og andre forbrukere i Europa som tilsier at næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen i Norge vil ha et hardere trykk på seg for ikke å bruke tilsetningsstoff i forhold til f.eks. i Europa for øvrig?

Lars Haartveit: Jeg tør ikke si hvordan trykket er i andre land, jeg er ikke godt nok kjent med det. Men at trykket har vært klart økende på matvaresikkerhet og mattrygghet i Norge, er hevet over tvil. Vi har også i sånne sammenhenger hatt et godt samarbeid med SNT, som har vært observatør for – Martin Dræge nevnte det tidligere – GMO. Med det har man sørget for at det regelverk som er, blir forstått felles over hele landet – et nytt trykk rundt de tingene. Men, som sagt, jeg har ikke inngående kjennskap til hvordan det er i andre land, så jeg tør ikke svare på hvordan det er i andre land.

Møtelederen: Kongshaug – et spørsmål til?

Leif Helge Kongshaug (V): Vi kommer vel kanskje ikke lenger med det.

Men da må det gå på merkingen av varer. Hvor tydelig kan en merke her for at dette skal bli forstått av forbrukerne og for å få gitt skikkelig informasjon? Jeg vil påstå at det som er merket i dag, er det mange forbrukere som ikke forstår, selv om det er formelt riktig. Vil organisasjonen gjøre noe i den forbindelse for å få en pedagogisk god informasjon om produktene?

Martin Dræge: Det er jo ulike nivåer her. Det ene er myndighetenes krav, og der innlemmes det nå i direktivet. Det andre er oppfølgingen fra innkjøperne eller fra dagligvareaktørene som innkjøpere av dette i forhold til sine innkjøpsrutiner. Der vil jo dagligvareaktørene vurdere produktene når de kjøper inn, og videreføre dagens praksis. Det tredje elementet er konsumentenes eller forbrukernes innsyn i dette, og da vil jeg si at det viktige her er informasjon. Et sentralt punkt er også merking. Men som jeg sa i stad: Vi har ikke diskutert konsekvensene eller hvorledes dette skal håndteres framover. Det må vi få lov å komme tilbake til. Men også i dag er det merking av produkter ut fra varedeklarasjon.

Som sagt: Det spørsmålet må vi få lov å komme tilbake til.

Møtelederen: Siste spørsmålet i denne runden – Karin Kjølmoen.

Karin Kjølmoen (A): Takk for det.

Det var litt det samme som forrige spørrer var inne på, dette med merking. Det har vært sagt fra deres side her at det er fullt forsvarlig å selge varer uten tilsetningsstoffer – det var det ene punktet jeg merket meg – og at det er litt likegyldig for dere om dette implementeres i EØS-avta-

len eller ikke, fordi dere gir på en måte en garanti for at dagens praksis uansett skal videreføres.

Så var det litt om hvordan kunden skal overbevises om at så skjer. Vi har hørt tidligere her, fra Astma- og Allergiforbundet f.eks., at det er mange mennesker som er bekymret for disse stoffene. Vi vet at dette med E-stoffer er veldig vanskelig å forholde seg til for mange. Så mitt spørsmål blir: Er det mulig for forbrukerne å unngå de nye tilsetningsstoffene ved hjelp av bevisste valg under handlerunden?

Martin Dræge: Jeg vil presisere én ting: Vi er ikke likegyldige til EØS-avtalen eller innholdet i direktivet. Vi mener at det ideelle hadde vært at norske myndigheter hadde nådd fram. Vi mener at det hadde vært det ideelle. Når ikke det skjedde, er EØS-avtalen viktigere enn det punktet for oss som hovedorganisasjon.

Samtidig er det viktig for våre medlemmer, altså dagligvarehandelen, å sette fokus på det, fordi forbrukerne er veldig opptatt av det. Men det er umulig for oss som HSH å gi noen garantier. Det kan vi ikke gjøre. Det er umulig.

Kjedene må svare for seg her. Men de har sagt at de viderefører dagens praksis i forhold til sine krav.

Når det gjelder forbrukerne og mulighetene for å merke: Som sagt, det er spørsmål vi må få lov å komme tilbake til.

Møtelederen: Karin Kjølmoen – vær så god.

Karin Kjølmoen (A): Takk – det var bra.

Møtelederen: Det var siste spørsmål til dere. Takk skal dere ha.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 18.12)

*Høring med Norges Kvinne- og Familieforbund ved
Elisabeth Rusdal, Bjarnhild Hodneland og Grete Norbæk*

Møtelederen: Til den høringsinstansen er det tre spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Høyre og ett fra Venstre.

Her går det unna – stadig sceneskifte.

Velkommen hit, og da er det inntil 10 minutter på innledningen.

Elisabeth Rusdal: Takk for det.

Innledningsvis vil jeg si at vi da også stiller med Grete Norbæk, som er sentralstyremedlem hos oss. Men hun kom med i siste liten, og det er vel derfor navnet ikke er kommet på plass.

Norges Kvinne- og Familieforbund er, som det tidligere har vært sagt, en del av Nettverk for mat og miljø. Vi er opptatt av forbrukerspørsmål, og vi har tidligere uttalt oss om dette sammen med Nettverk for mat og miljø, men vi har denne gangen valgt også å be om en egen høring.

For oss, i vårt forbrukerpolitiske arbeid, har nettopp spørsmål knyttet til trygg mat vært sentrale. Vi som forbrukere har tilgang til et variert utvalg av matvarer, og vi ønsker at det skal være færrest mulig tilsetningsstoffer.

Norges Kvinne- og Familieforbund mener at det er våre myndigheter som har ansvaret for at det ikke selges helsefarlig mat i butikkene. Det må være enkle merkeordninger, som sikrer oss som forbrukere all nødvendig informasjon om varens innhold og produksjonsland. Men man kan jo etter hvert stille seg spørsmål om hvor mange merkeordninger vi skal ha, hvor mye kompetanse vi skal ha som forbrukere, hvor mye vi skal sitte med av detaljkunnskap til enhver tid, og det er bakgrunnen for at vi sier at dette må være et ansvar myndighetene har. Det kan jammen bli ganske vanskelig å være forbruker.

Det sies i proposisjonen også noe om de helseskadelige virkningene – det er usikkerhet om det, og man skal ha en avventende holdning i forhold til myndighetene. Norges Kvinne- og Familieforbund synes at det er klokt, og mener det er helt riktig å følge et føre var-prinsipp og at det må være grunnleggende i alle sammenhenger i spørsmål om trygg mat.

Vi som forbrukere forventer faktisk at myndighetene er årvåkne, og at de gjennomfører kontrolltiltak, som må være nødvendig. Vi forventer at det er en åpenhet fra myndighetenes side overfor oss som forbrukere om mulige skadevirkninger, resultater av kontroller og forskning. Det gir grunnlag for trygghet.

Vi finner likevel ikke at det nå er grunnlag for at Norge skal godkjenne de nye direktivene.

Som forbrukere undrer vi oss litt over at ting har skjedd som tydelig gjør at tilsetningsstoffer som man hadde lavere regler og grenser for tidligere, nå plutselig skal liberaliseres og være en mindre helsemessig risiko. Det er faktisk verdt å være litt på vakt i forhold til den helsemessige risikoen som en liberalisering av regelverket kan ha.

Forbrukeraspektet har vært oppe i mange sammenhenger her i dag, og det er klart at vi som forbrukere ikke alltid er en ensartet gruppe. Men jeg synes det er verdt å legge merke til at de forbrukere som nå uttaler seg, faktisk samtlige, har sagt at dette ønsker vi ikke. Dette er en av de gangene det er verdt å merke seg at forbrukerne er helt klare.

Jeg tror jeg gir meg der. Takk.

Møtelederen: Takk for det og for det som vi også har fått skriftlig fra dere. Da starter vi med Kjell Opseth – vær så god.

Kjell Opseth (A): Norges Kvinne- og Familieforbund meiner at vi bør halde oppe dagens nivå, og i det praktiske liv er det også det som blir tilfellet. Og det at det må setjast inn kontrolltiltak, og at ein skal vere årvaken, det er noko vi får ta med oss i den situasjonen vi er i. Men igjen sit vi med eit skjønnsspørsmål som Norges Kvinne- og Familieforbund ikkje i same grad må ta innover seg som vi som politikarar, som må prøve å sjå dette i eit vidare perspektiv enn berre forbrukarens. Vi må finne

fram til det som balansert sett er det beste. Eg skulle gjerne ha ønskt meg det slik at det var relativt enkelt å seie at dette gjer vi ikkje, og så berre sjå til sides for konsekvensane. Slik kan vi ikkje gjere det, men dersom vi – slik det no gjennom mange høyringar er blitt fortalt – er sikra at dagens standardar i Noreg blir haldne oppe, og vi samtidig kan ha den same gode innverknaden på våre europeiske vener når det gjeld å få stadig større forbedringar på matkvalitet på ulike område, ikkje berre på dette området, kva ville Norges Kvinne- og Familieforbund da tilrå oss å gjere?

Elisabeth Rusdal: Norges Kvinne- og Familieforbund er klar der: Det er et myndighetsansvar å si at hvis man innfører disse direktivene, så flytter man ansvaret over til den enkelte, til det private området. Ingen kan spå om fremtiden. Vi har hørt at det er avtaler ute og går i dag, vi vet ikke hvordan dette vil være i fremtiden. Vi vet alle fra tidligere erfaringer hvordan det er når man har liberalisert en ting og man skal stramme inn. Det er kanskje nærliggende å trekke det også til barneoppdragelse: Man har noen regler som man flytter litt på, og så ønsker man å stramme inn. Vi vet alle hvilke konsekvenser, hvilke diskusjoner, dette medfører. Og det synes jeg det er verdt å legge seg på sinne. Her er det en helserisiko, og jeg synes at man skal ta hensyn til den og ta føre var-prinsippet på alvor.

Kjell Opseth (A): No har vi i denne høyringa fått høyre at det i det norske samfunnet i dag er mange produkt som inneheld desse stoffa, og som er minst like farlege som dei vi no får om vi skulle få oppjustert innhaldet av desse tilsetjingsstoffa hos norske produsentar.

Har Norges Kvinne- og Familieforbund engasjert seg like sterkt i å få redusert tilsetjingane i dei produkta som allereie er på marknaden i dag, slik at det er ein balanse i argumentasjonen frå forbundet si side?

Elisabeth Rusdal: Norges Kvinne- og Familieforbund har vært aktiv i Forbrukerrådet siden dannelsen, og var en av dem som var med og tok det initiativet i sin tid. Vi har vært aktive i Nettverk for mat og miljø siden det startet, og har jobbet den veien og vil hele tiden gjøre det. Vi har siden 1993 vært opptatt av og har snakket om å ta matvaresikkerhet og merking av produksjonsland. Vi har på en rekke områder gjort dette, også i forhold til tilsetningsstoffer. Vi har også tatt de argumentasjonene, og vil fortsatt gjøre det.

Jeg har lyst til å si noe i forbindelse med at du bringer inn det at man snakker om at det finnes produkt i dag som inneholder ting som er helseskadelige. Det er minefelt, og det er et spørsmål om hvor mange flere steder vi skal trekke dette inn. Vi som har barn med allergier, vet hvor vanskelig det er, og det blir etter hvert et spørsmål om hvor mye mat du skal pakke med deg for å forflytte deg rundt, hvor mye du skal lære dine barn, hvor mye dine barn skal være en «særing».

Samtidig synes jeg det kanskje kunne vært interessant for noen av komiteens medlemmer å ha tatt seg en tur ut i

kiosker, ut til enkelte steder hvor ting selges i løs vekt, hvor det er forferdelig vanskelig å være forbruker og få detaljinformasjon om hva ting inneholder.

Møtelederen: Da er det Ivar Kristiansen som skal stille spørsmål.

Ivar Kristiansen (H): Jeg tror jeg vil definere meg som en standard kioskgjenger, og jeg kan forsikre om at det kan være problemer nok for en kanskje representativ kioskgjenger å finne ut hva innholdet er i alle de produktene som vi kjøper i dag, før man eventuelt har sluttet seg til dette direktivet.

Jeg registrerer det som blir sagt om at «det kan jammen bli ganske vanskelig å være forbruker» – for å sitere din innledning. Mener dere at dagens merkepraksis, som den allerede er, ikke er god nok når du henviser til kioskbesøk for å vise hvordan tilstanden er i dag? Hva bør man ta fatt på å gjøre for å få en mer tilfredsstillende merkepraktisering innenfor dagligvaresektoren i Norge?

Elisabeth Rusdal: Hvis jeg skal ta dette med kioskvarer, som du er opptatt av, er det fryktelig vanskelig når det gjelder alt som selges i løs vekt. Det puttes over i salgscontainere, og de er ikke merket. Det blir et problem, særlig fordi det dreier seg om fargestoffer. Da er vi med en gang ute i allergiens minefelt, og det synes jeg man skal ta på alvor. Ingen av oss har noen garanti i dag for hvorvidt vi ikke får en allergi i morgen. Ingen av oss vet om vi er potensielle allergikere. Ingen vet hvordan dette etter hvert vil akselerere. Det synes jeg man skal ta på alvor. Vi jobber aktivt med merkeordninger hele tiden, både gjennom Forbrukerrådet og andre instanser, og vi samarbeider om dette.

Ivar Kristiansen (H): Nå ble det sagt fra autorisert hold helt klart i dag at det ikke er noe som tyder på at bruken av de tilsetningsstoffene som er nevnt i den proposisjonen som vi i dag behandler, vil øke noe utover dagens nivå. Det er klart at man nærmest kan bli skremt av alle disse adjektivene som vi har fått høre i løpet av en hel dag, og som karakteriserer de ulempene økt bruk av tilsetningsstoffer kan medføre. Det forstår jeg veldig godt. Og din henvisning til føre var-situasjonen tror jeg vi alle er enige om.

Men her får vi i nyhetsbildet også presentert at eksempelvis økomat ikke gir noen større matsikkerhet og bedre kvalitet enn tradisjonelt produserte landbruksvarer. Og her har man hatt et støttenivå på rundt 300 mill. kr for å trygge produksjonen og for å henvise til økt satsing på økoproduksjon i norsk landbruk!

Hvordan ser du for deg at man kan styrke kontrollsituasjonen, som du henviser til, om Stortinget skulle slutte seg til direktivene? Hvordan kan man forbedre forbrukernes situasjon?

Elisabeth Rusdal: Aller først vil jeg si at det vil jo være slik at hvis man liberaliserer et regelverk, har man ikke noen sanksjonsmuligheter så lenge man holder seg

innenfor regelverket, og det vil da være vanskelig å gripe inn. Det står allerede at om man vet at det er en viss fare for en helserisiko... Det synes jeg i utgangspunktet er grunnlag nok for å si at her må man være føre var, og her må man opprettholde det man har.

Det er også et underlig signal å gi til forbrukerne å si at disse tingene ikke lenger er så farlige som vi kanskje trodde, når vi samtidig vet at det diskuteres at det er en helserisiko forbundet med det. Det er det andre.

Når det gjelder kontrolltiltakene i detalj, må vi få lov til å komme tilbake til det. Men jeg synes også det er verdt å merke seg at mer kontroll også koster mer penger.

Møtelederen: Leif Helge Kongshaug, vær så god.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg registrerer at når det gjelder innføring av direktivene, blir det sagt at det er et myndighetsansvar. Det er jeg enig i. Men i den forbindelse er jo dette med merking og informativ merking et sentralt tema. En vare kan jo være merket riktig formelt, men den trenger likevel ikke være merket så pedagogisk riktig. Jeg kunne godt tenke meg at du kunne si noe generelt om hvilken oppfatning du har av den informative delen av merkingen av varer i dag. Kan du gå litt inn på det? Blir lov- og regelverk fulgt?

Men problemet er kanskje at dette ikke er godt nok gjort informativt, slik at folk ikke får et reelt valg, men går surr i forskjellige E-stoffer, tall osv. – iallfall kjenner jeg folk som har gjort det.

Møtelederen: Da er det Bjarnhild Hodneland, vær så god.

Bjarnhild Hodneland: Vi vet fra forbrukernes side i vår travle hverdag at det er veldig mange barn som går og handler. Det er slett ikke foreldrene. Da er det ofte vanskelig for barn å finne merkingen.

Jeg vil også si at en del av dette skyldes liten opplæring av barn. Jeg kommer i dag fra heimkunnskapsrommet, og derfra kan jeg si mye. Først: De fleste av barna som var der i dag, kunne ikke spise den maten vi hadde, fordi de var allergiske. Jeg har vært på skolekjøkken i mange år, så jeg ser økningen i allergi der. Det andre er at heimkunnskapsfaget er blitt nedtrappet, og man får ikke nok opplæring. Barn vet ikke hva de skal se etter, og de får heller ikke den opplæringen hjemme. Foreldrene har det travelt. Da hjelper det på en måte ikke hvor god merkingen er, hvis ingen vet hva det er de skal se etter.

Vi vet også at det er mange forskjellige merkinger. Godt Norsk, f.eks., diskuterer hvor mye merking de skal ha – tre merkinger av forskjellig slag. Hvor mye skal man legge på forbrukeren? Og hvis dette nå er barn, hvor mye skal de lete etter og se etter?

Leif Helge Kongshaug (V): Det har vært snakket mye om at forbrukerne har makt, og at kjedene vil tilpasse seg den makta som forbrukerne har, osv. Det kunne ha vært interessant å stille spørsmål om hvilken forbruker-

makt barn har overfor godteriindustrien f.eks. og tilsetningsstoff i den forbindelse.

Øg vidare: Nå er det jo tre ulike direktiv vi skal vurde-re. Det gjelder tilsetning av nitritt/nitrat, azofargestoff og cyclamat. Er alle tre like ille, sett fra deres ståsted, eller kan en her differensiere mellom graden av fare på de tre?

Elisabeth Rusdal: Først til barn og forbrukermakt i forhold til godteriindustrien. Her vil jeg tro at det vel hel-ler er industrien som har makten over barna. Man kan vel også legge til at de gjør jo også sitt beste for at det skal være slik.

Nei, vi mener ikke at vi kan spise noen av disse direk-tivene. Det blir nesten som å velge mellom pest eller ko-lera, så vi sier nei takk, ingenting.

Møtelederen: Da går vi til neste spørreunde.
Først ut er Rita Tveiten, vær så god.

Rita Tveiten (A): Eg synest det er positivt å høyra at tidlegare Husmorforbundet – slik eg kjende det då – er opptatt av merking, for det trur eg er ein veldig vesentleg faktor her. Men når det gjeld tilsetjingsstoff, fekk eg høyra i dag – og dette er litt i tilknytning til dette med barn sine utfordringar – at for å koma opp i det som er gjel-dande grenseverdiar i dag på fargestoff, må ein f.eks. set-ja til livs tusen seigmenn på ei veke for at ein skal nå i ta-ket. No skal ikkje eg seia kva som vil vera den mengda som må til, men eg trur det er viktig å ha eit perspektiv på dette. Kva for mengd er det som skal til for at ein kjem i ei risikosone? Eg veit at det er annleis for potensi-elle allergikarar og allergikarar, men det seier noko om proporsjonane her.

Så har eg eit konkret spørsmål – eg går ut frå at de har systerorganisasjonar i andre land –: På kva måte jobbar dei i forhold til desse direktiva i Europa elles?

Så er det eit spørsmål til som eg har lyst til å stilla, og det gjeld Norges Kvinne- og Familieforbund si vurdering av verdien av EØS-avtalen. Det stiller eg fordi eg reknar det som heilt openbert at velferdsutviklinga i Noreg er eit sentralt tema for forbundet dykkar. Korleis ser de på EØS-avtalen sin innverknad på utviklinga av Noreg som velferdssamfunn?

Elisabeth Rusdal: Aller først i forhold til mengde: Ja. Jeg er enig med spørsmålsstiller i at det er ulike grense-verdier, og hva de er, det vet vi altså ikke før vi har prøvd. For noen kan det være tusen seigmenn, for andre kan det være én.

Når det gjelder vårt internasjonale arbeid, så jobber vi både gjennom Nordens Kvinneforbund og gjennom vårt verdensforbund, Associated Country Women of the World. Matvaresikkerhet var nettopp et av temaene på vår verdenskonferanse i Sør-Afrika i 1998, og jeg vil ikke være overrasket om det også vil være temaet på ver-denskonferansen kommende sommer. Det er begrensede midler i frivillige organisasjoner, både hos oss og hos våre internasjonale kontakter. Vi møtes altså i Norden en gang årlig i tilknytning til andre samlinger, og ellers har

vi anledning til å møtes en gang hvert annet eller tredje år. Men man diskuterer det, og vi snakker selvfølgelig sammen og utveksler erfaringer.

Når det gjelder spørsmålet om EØS-avtalen og EU, så er det et vedtak i vår organisasjon om at vi ikke har noen mening om EU og EØS-avtalen, og det ber jeg om forstå-else for.

Rita Tveiten (A): Akkurat EØS-avtalen, om ein er for eller imot den, er så si sak, men kva har han å seia for f.eks. norsk næringsmiddelindustri og det å ha mogleg-heit for tilgang til det som er vår heimemarknad nr.1? Eg går ut frå at det er eit interessefelt for Norges Kvinne- og Familieforbund å vurdere kva avtalen har å seia for eks-portmoglegheitene for Noreg.

Elisabeth Rusdal: Norges Kvinne- og Familiefor-bund har ikke tatt den vurderingen, fordi vi tenker i for-brukerperspektivet i forhold til trygg mat og i forhold til hvor ansvaret for trygg mat skal ligge. Det har vært vårt ståsted.

Møtelederen: Da er det siste spørsmål. Det blir fra Mimmi Bævi – vær så god!

Mimmi Bævi (A): Det har gjennom dagens høringer vært fremhevet at tilsetningsstoffer i en totalsammenheng har svært lite omfang, og at det er kostens totale sam-menheng som betyr mest – det at vi spiser for lite fiber, at vi ikke gir våre barn frukt, og at vi ikke spiser grønnsa-ker. Det innebærer dårlig kosthold og har selvfølgelig også dermed en stor innvirkning på en forverret folke-helse. Er forbundet enig i det?

Elisabeth Rusdal: Jeg synes nok at tilsetningsstoffer også har sin del av skylden, men det er viktig at vi har et allsidig kosthold. Jeg har lyst til å understreke det nestle-der Bjarnhild Hodneland var inne på, nemlig kunnskapen om og kompetansen rundt dette med hvordan vi skal set-te sammen et riktig kosthold og styrke det. Men jeg ser ikke dette som noen motsetning, Jeg ser ikke at det skal være en grunn til å si ja til disse tilsetningsstoffene, fordi de helsemessige konsekvenser ligger der, og man må opprettholde et føre var-prinsipp. Det dreier seg til en viss grad, føler jeg, om at det begynner å bli slik at det er vi som på privat initiativ skal ta ansvar for regler og grenser og oppfølging av dette. Dette er et myndighets-ansvar.

Mimmi Bævi (A): Departementet har sagt at de har planer om å utarbeide nye regler for merking og deklara-sjon av næringsmidler etter en eventuell innlemmelse av direktivene. Tror forbundet ut fra det at det er mulig for forbrukerne å unngå tilsetningsstoffer? Jeg har selv hatt en opplevelse hvor jeg stilte et spørsmål i forbindelse med en diskusjon: Hva gjør at du velger det produktet foran et annet? Og da var det en som svarte meg: Jeg ser hvor mange E-stoffer det har, og det som har minst, vel-ger jeg. Det kan godt hende at det hun valgte, var det far-

ligste av alle, og at hun kanskje skulle valgt det som hadde hundre ganger så mye. Hva da med forbundets argumentasjon rundt dette med merking?

Møtelederen: Bjarnhild Hodneland – vær så god.

Bjarnhild Hodneland: Forbundet har gått sterkt inn for at varene skal inneholde både opprinnelsesland og de forskjellige E-stoffer. Men når du spør om hvem som velger hva, tror jeg også at forbrukerne i stor grad tenker like mye på økonomi. Store barnefamilier: Det er ikke hva de ønsker å kjøpe, men hva de har råd til å kjøpe, som til en viss grad styrer innkjøpene. Men så har vi de bevisste, og heldigvis er det mange unge som har blitt så bevisst på dette med E-stoff at de ser etter. Likevel har vi en stor del forbrukere som fordi de har det travelt, og fordi økonomien til en del mennesker setter grenser, kjøper ikke etter kvaliteten dessverre, men etter hva lommeboken tilsier at de har råd til å kjøpe.

Møtelederen: Mimmi Bæivi – har du et lite spørsmål til?

Mimmi Bæivi (A): Da kan jeg spørre om det finnes noen ekspertuttalelser og rapporter som dere har bygd deres standpunkt på?

Bjarnhild Hodneland: Det føler vi er forskjellig. Men med den tilknytning vår medlemsmasse har til forbrukerne, bygger vi det som gjelder maten, bl.a. på Nettverk mat og miljø, Forbrukerrådet osv., som har forskjellige rapporter. Dette diskuteres jo. Ut fra det er det i hvert fall vi tenker på dette med økonomi og mat. Prinsippet hos oss er jo at alt skal være merket.

Møtelederen: Da sier jeg takk til Norges Kvinne- og Familieforbund for informasjon og for svar.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 18.38)

*Høring med Utenriksdepartementet ved statssekretær
Espen Barth Eide, avdelingsdirektør Helge Skaara og
underdirektør Beate Ekeberg*

Møtelederen: Da har vi én runde igjen, og det er en oppsummeringsrunde med Utenriksdepartementet. Vi har satt av plass til én spørreunde på 4 minutter til hvert parti. Da er vi klare.

Kjell Opseth først – vær så god.

Kjell Opseth (A): Gjennom denne dagen har det come klart fram at dei som har meint at vi ikkje bør innlemme desse direktiva i EØS-avtalen, ser på direktiva isolert sett og ser i mindre grad på totaliteten i forhold til verknaden på EØS-avtalen. Klarast i så måte var nok utan tvil Landsorganisasjonen.

Eg er klar over at det er ei uvanleg tilnærming til problemstillinga å seie det på denne måten, men var det mogleg – endå det veit eg det ikkje er, all den tid vi ikkje veit kva for slags sanksjonar eventuelt EU vil innføre dersom ein går imot å innlemme desse direktiva – å seie noko meir om det?

Og så ein ting til. Det som har stått sentralt i dette, er merking og kontroll. Ei merking som er lett tilgjengeleg, den skulle vel helst vore tilgjengeleg for barn også, og også merking av produkt eller informasjon om produkt som ikkje er emballerte, som vi òg har vore inne på i dag. Dersom det kan seiast noko meir om kva det er Regjeringa tenkjer å gripe fatt i når det gjeld merking og kontroll, så ville vi gjerne høyrte litt om det.

Møtelederen: Barth Eide –vær så god.

Espen Barth Eide: Takk skal du ha. Vi understreket fra Utenriksdepartementets side innledningsvis veldig sterkt viktigheten av å se direktiv som dette i en sammenheng. Det er viktig både å diskutere direktivene som sådanne og å diskutere den EØS-politiske helheten de inngår i. Det er to måter å tilnærme seg det spørsmålet på. Det ene er hvordan man bør oppføre seg når man jo faktisk ønsker å ha en avtale. Her har vi en avtale som legger til grunn at man skal arbeide seg fram mot et regelverk der et produkt blir godkjent på fellesskapsnivå og deretter kan selges fritt, slik at man i stadig større grad får et indre marked. Bærebjelken i det er at man skal jobbe sammen fram mot en lovgivning, og så skal man re- spekttere den.

Når vi da eventuelt skulle bryte med det prinsippet, er det et mye mer dramatisk valg enn bare ikke å implementere noen enkeltdirektiver, fordi det er et brudd på selve prinsippet. De reaksjoner vi mener det er grunn til å forvente fra kommisjonen, vil i mye større grad konsentrere seg om ønsket om å unngå videre brudd på systemet som går ut på at man har flere omganger der man kan være med på utarbeidelsen gjennom fagkomiteer, man kan ta opp tilpasningstekst i flere runder osv. Men når de er uttømt, skal man implementere. Dersom Norge ikke gjør det, tror jeg reaksjonene også vil bli sett i lys av at flere land på innsiden av EU har prøvd å få til endringer og ikke lyktes. Og det ville være, sett fra kommisjonens ståsted, en nesten uholdbar situasjon om Sverige og Danmark ble tvunget til å implementere, mens halvveis-medlemmet eller utenfor-landet Norge gjennom EØS-avtalen fikk en bedre ordning. Derfor tror jeg at reaksjonene kan være relativt dramatiske. Det er riktig at de da må fokuseres på det området i avtalen som vi setter ut av spill, men de kan godt gå langt utover det som vi i utgangspunktet mener er proporsjonalt med vår definisjon, fordi de også er opptatt av å forsvare selve prinsippet.

Der vil jeg også si at det er litt typisk at vi i denne diskusjonen diskuterer hva vi har rett til å gjøre. Vi bør også skjule litt til hva vi bør gjøre, og hva som er riktig å gjøre, ut fra at vi faktisk har betydelig større interesse av å opprettholde EØS-avtalen enn EU-siden har. For EU-siden er EØS-avtalen relativt lite viktig. De er glade for å

ha den, tror jeg. Men det er altså der Norge, Island og Liechtenstein kobler seg til et stort marked. For oss er jo det hele bærebjelken i at vi har sikre rammebetingelser opp mot EUs indre marked.

Når det gjelder spørsmål om merking, er det vanskelig å si noe veldig presist. Jeg tror det har vært uttrykt mange ganger i dag at vi ønsker å få til en merking i egnet form, og fagmyndighetene vil da jobbe med det. Jeg vet ikke om Skaara har noe å tilføye?

Møtelederen: Nå er tiden egentlig gått, men bare du er snar skal du få lov. Vær så god, Skaara.

Helge Skaara: Takk for det. I utgangspunktet er merking den vanlige teknikken – i en annen grad kanskje enn her i EØS-systemet – å basere seg på. Grunnen til det er at man anser det som et mindre restriktivt inngrep enn å ta varer ut av handelen. Når det gjelder utformingen av det og kombinasjonen av informasjonstiltak, er det klart at man kan tenke grundig over det for å få et mest mulig treffsikkert virkemiddel, men det vil i og for seg være en annen og lengre debatt.

Møtelederen: Øystein Hedstrøm – vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg fikk dessverre ikke tildelt tid når det gjaldt å ta opp dette med allergispørsmålene. Det kan virke litt perifert i forhold til Utenriksdepartementet, kanskje, men jeg vet jo at dere søker råd hos Sosial- og helsedepartementet når dere inntar standpunkt, og at dette også sikkert har vært vurdert.

Hvorfor jeg har blitt engasjert i det nå, er fordi flere organisasjoner, bl.a. Norges Kvinne- og Familieforbund, som nylig var inne her, og Norges Astma- og Allergiforbund tidligere, har tatt opp dette. Det er jo en skremmende utvikling når man sier at 40 pst. av alle mennesker i Norge har mer eller mindre allergi, og når det også sies at ca. halvparten av alle barn i barnehager ikke kan spise den ordinære maten. Vi vet at dette er både en arvelighetsfaktor og en miljøfaktor. I løpet av et par generasjoner vil kanskje alle mennesker i Norge være mer eller mindre allergiske. Vi utsettes for stadig flere syntetiske stoffer og må etter hvert ha flere og flere legemidler til en symptomatisk behandling. Her kommer vi da inn i en ond sirkel. Hvordan har man vurdert dette fra Utenriksdepartementets side når man har valgt å innlemme matminkedirektivene?

Espen Barth Eide: Det viktigste svaret på det er at verken Norge eller EU, eller f.eks. Finlands, Sveriges eller Danmarks myndigheter, ønsker å øke forekomsten av allergi i befolkningen, snarere tvert imot. Og det er altså slik at man har et felles sett av prinsipper som man legger til grunn for vurdering av implementering av bruk av tilsetningsstoffer. Blant annet er dette en løpende vurdering, og der er tendensen at det går mer mot strengere tolkning enn mot mer liberal tolkning, i hvert fall når det begynner å nærme seg den faglige konsensus om at her kan det være en reell risiko. Slik er det i Norge, og slik er

det også i EU. Jeg ville ha vært alvorlig bekymret hvis det var slik at man hadde et annet grunnsyn på disse spørsmålene i EU og vi skulle tilpasse oss til det, men jeg er faktisk veldig overbevist om at det motsatte er tilfellet. Vi har det samme utgangspunktet, og så er det slik at av tusenvis av stoffer er det da noen hvor vi treffer litt forskjellig. Men som vi var inne på tidligere i dag, det at vi har tilpasset oss ganske mye av dette sett av direktiver, har også ført til at vi har økt den norske standarden, altså i helsemessig favør, i forhold til hva som ellers ville vært tilfellet. Og de generelle spørsmålene om at vi går inn i en mer kjemisk verden, tror jeg er veldig viktige, men de går litt utenfor diskusjonen om cyklamater og azofargestoffer og nitritt osv. selv isolert sett. Jeg tror det viktige her er at vi er enige om å ha en høy grad av beskyttelse.

Møtelederen: Øystein Hedstrøm.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg har ikke noe oppfølgingsspørsmål.

Møtelederen: Da er det Randi Karlstrøm. Vær så god!

Randi Karlstrøm (KrF): Vi er jo glad for den delen av disse direktivene som øker norsk standard. Det er jo ikke noe problem i det hele tatt. Men hvis man reserverer seg og nytter sikkerhetsklausulen, reserverer man seg jo mot standarder for næringsmidler, altså dette gjelder ikke markedstilgang, slik en får inntrykk av i debatten. Så jeg har lyst til å følge opp litt fra tidligere i dag, da UD også brukte svært mye tid på å forklare at EØS-avtalen stod på spill. I Dagsavisen 11. desember 1999 fikk daværende leder for EU-kommisjonens delegasjon i Norge, John Madisson, et spørsmål om EU kan gripe inn overfor norsk eksport f.eks. av fisk hvis Norge legger ned et veto mot matminkedirektivet. Og svaret var: Nei, vi vil holde oss til dette området med direkte henvisning til kapittel XII i EØS-avtalens vedlegg II, altså det som gjelder standarder for næringsmidler. Er det grunn til å tro at dette ikke vil bli EUs holdning i en slik situasjon? Er EU uetterrettelige, hevnjerrige samarbeidspartnere som ikke holder seg til sine egne avtaler?

Espen Barth Eide: Jeg tror man kan si mye om EU, og det gjør vi også her i landet, men hele poenget med denne eksersisen fra kommisjonens side er å være etterrettelig. Men enten man liker det eller ikke, er poenget at man skal forsøke å utvikle felles standarder, og man skal også utvikle et system på hvordan man der kommer fram. Alle de 18 landene som deltar, femten EU-land og tre EFTA-land, må gi og ta. Noen ganger vil standarden bli økt på en måte man ønsker, noen ganger vil standarden bli økt på områder man ikke ønsker, noen ganger vil standarden bli svekket noe innenfor et slingsmonn som ikke er så veldig stort. Og når man går inn i dette, er man i utgangspunktet enig om at man må veie fordeler mot ulemper og kanskje veie fordeler på én sektor opp mot ulemper på en annen sektor. Det betyr ikke at vi blindt skal tilpasse oss alt som kommer, men det betyr at

vi skal tenke oss grundig om før vi prøver hva slags motreaksjoner vi vil få. Og jeg tror jeg svarte på spørsmålet fra representanten Opseth at selv om dette ikke er utprøvd, kan det være at reaksjonene vil ses i sammenheng, ikke akkurat azofargestoffene og cyklammat i seg selv, men i forhold til at vi setter et viktig prinsipp ut av spill. Det er ikke testet, vi vet ikke hvordan reaksjonene er. Det kan være kommisjonen ønsker å sette foten ganske kraftig ned for å unngå at dette gjentar seg. Og da kan jeg bare gjenta én gang til at det er ikke slik at vi begynte å diskutere dette spørsmålet i forrige uke, dette spørsmålet har gått mellom Norge og kommisjonen i mange år, og vi har utprøvd de mulighetene vi har.

På det direkte spørsmålet har du rett i at jeg på ingen måte tror EØS vil gå løs på vår fiskeeksport, jeg tror de vil finne reaksjonsformene innenfor næringsmiddel-delen vedlegg II. Det er også et viktig område for Norge, fordi vi har store og offensive interesser på dette området.

Randi Karlstrøm (KrF): Ja, vi har også offensive interesser på det området, men det skal også være en balansert reaksjon. Det skal stå i forhold til det at EU ikke får gjennomslag for det som for dem er økonomisk bagatellmessig.

Du argumenterte med at fordi vi er EØS-medlem, skulle vi være enda mer interessert i å følge opp EØS-regelverket. Men jeg vil si det motsatt, nemlig at da vi sa nei til EU-medlemskap, var nettopp dette området en viktig begrunnelse for det norske folk. Så vi burde være mer restriktiv.

Espen Barth Eide: Jeg synes det er en veldig viktig diskusjon som jeg håper også vil bli ført i debatten i forbindelse med Europa-meldingen, men kanskje ikke i sin fulle bredde her. Men det er altså slik at hadde man vært med i EU, hadde man hatt noe man på en viss måte kan kalle en vetorett. Da kan du være med på å hindre et EU-direktiv og også direkte påvirke hvordan et EU-direktiv ser ut. Hvis man ikke er med, men er med i EØS, er den retten mer begrenset, slik at her må man veie sin formelle rett til å sette en del av avtalen ut av spill hvis vi ønsker det, mot det som jeg opplever som et bredt fundert politisk ønske om å opprettholde og videreutvikle, eventuelt styrke, avtalen på lang sikt, og da er dette et usedvanlig uheldig tidspunkt for å sette dette ut av spill. Jeg mener også at dette spørsmålet må avveies opp mot de helsepolitiske vurderingene, og fra fagekspertisen ble det i formiddag gjort klart at det fins innvendinger, men de er ikke helsefaglig spesielt sterke, og da spørs det hvilke slag man velger.

Møtelederen: Ivar Kristiansen.

Ivar Kristiansen (H): Utenriksdepartementets representant startet jo denne dagen nokså friskt og utdelte frivillig høyst velvillige karakterer til sine forgjengere i departementet, og han var inne på at bruken av tid har skapt irritasjon i EU. Hvordan kommer denne typen irritasjon

til uttrykk? Hva slags konsekvenser kan en slik irritasjon få for Norge på lang sikt? Det var mitt første spørsmål.

Det andre spørsmålet går på: Det blir sagt fra organisasjoner og forbund som gir et annet råd enn det Regjeringen gir, at reaksjonene hvis Norge sier nei, vil være rent bagatellmessige, og at dette er begrunnet i at en reaksjon fra EUs side skal være såkalt saklig. Nå har jo statssekretæren i sitt svar til Karlstrøm bl.a. sagt at dette vil kunne gå ut over eksempelvis norsk fiskeeksport. Vil en slik reaksjon kunne gi seg rent bagatellmessige utslag?

Møtelederen: Barth Eide – vær så god.

Espen Barth Eide: Jeg har ikke sagt at den vil ha en direkte implikasjon for norsk fiskeeksport. Jeg nevnte næringsmiddel-delen av avtalen, og det er viktig nok, men det er klart at de indirekte virkningene dersom vi kommer inn i en krise i avtaleverket, vil jo kunne ha virkninger for ulike andre sektorer også. Men på det konkrete spørsmålet som ble stilt, ville de formelle reaksjonene være innenfor den delen av avtalen vi snakker om.

Men vi er nødt til, ikke bare som juridisk interesserte, men også som politisk interesserte, å påpeke at vi er i en fase i EUs utvikling, og dermed også EØS' utvikling, hvor EU-kommisjonen har veldig mange store og vanskelige spørsmål på dagsordenen, i forhold til utvidelse og sårne ting, veldig mange krav om særordninger fra land som egentlig har tyngre argumenter enn oss for å få særordninger. Og da spørs det i hvilken grad og med hvilken tyngde vi skal gå inn og kreve spesialordninger når vi har brukt alle de formelle prosedyrene vi har for å endre på dette. Dette er hovedpoenget.

Hvordan kommer dette til uttrykk? Dette har kommet til uttrykk i økende grad gjennom stadig sterkere beskjeder til oss i EØS-komiteen, der man møtes på embetsnivå, og i EØS-rådet, der vi møtes på politisk nivå. Og på det siste møtet så langt i EØS-rådet ble dette fremført i vendinger som var relativt tydelige selv innenfor det man kan kalle diplomatisk språkbruk, om at her ville reaksjonene etter hvert komme. Og de nevnte, for også å ha nevnt det her, ikke bare disse direktivene her, men også patentdirektivet og gassmarkedsdirektivet, slik at Norge har et slags akkumulert underskudd på gjennomføring. Og derfor er vel det sentrale poenget her at første gang kommisjonen vil reagere på en slik faktisk bruk av reservasjonsretten, så vil de nok i hvert fall skjele ganske mye, tror jeg, til hva slags signal de ønsker å sende, om de skal inspirere andre til å prøve det samme, eller om de vil gjøre det klart at dette burde man ikke prøve om igjen.

Møtelederen: Da var tiden ute så å si her også.

Jeg vil følge opp med et spørsmål som går på det som også ut fra høringen i dag er lite utredet i proposisjonen. Det viser seg at vetoretten og konsekvenser ved bruk av den vet vi for lite om, og likedan den frivillige avtalen og konsekvensene av den hvis den ikke skulle virke. Det øn-

sker Senterpartiet å stille spørsmål om skriftlig, så det får vi komme nærmere tilbake til.

Så har vi fra Senterpartiets side sendt brev til departementet, der vi har reagert på at det i denne proposisjonen, som omhandler helsefaglige spørsmål, ikke er sitert fra de innspillene som er kommet fra de helsefaglige myndighetene og fra de gruppene av befolkningen som er mest berørt. Det svaret vi fikk, var uten de sitatene som vi bad om, og i dag har vi fått høre at Helsetilsynet har kommet med sine innspill skriftlig, og Norges Astma- og Allergiforbund har kommet med sine innspill. Til andre proposisjoner som vi får, der vi, får tilsendt fra departementet hele bunken av høringsuttalelser når vi ber om det. Er det noen spesiell grunn til at høringsuttalelsene i denne saken skal være hemmeligstemplet? Kan vi nå få bekreftet fra departementet at vi i morgen får de uttalelsene oversendt?

Espen Barth Eide: Den departementsinterne høringen – er det den du refererer til? – Høringsprosessen med andre instanser, det som er knyttet opp mot denne proposisjonen – der er det ikke noe. Det har ikke vært en allminnelig høringsprosess på det. Det har vært en del høringer om disse stoffene uavhengig av denne proposisjonen, det er i og for seg riktig.

Møtelederen: Jeg ville jo tro at ved en høring omkring konsekvensene av å si ja eller nei til et sånt direktiv, ville de som er berørt av det, ha blitt spurt om hva deres mening er om det.

Espen Barth Eide: Kan ikke du bare forklare prosedyren.

Helge Skaara: Det som komiteleder sikter til, ligger nok en to-tre år tilbake i tid, da en rekke organisasjoner meg bekjent gav uttrykk for sine synspunkter på disse tilsetningsstoffdirektivene og helsevirkninger av dem, og de var ikke ledd i en høringsprosess. Dette brevet som ble nevnt, som da var sendt til Sosial- og helsedepartementet, med kopi til Stortinget, var så vidt jeg vet, en del av den prosessen, men det var ikke en formell høringsrunde.

Disse direktivene har vært behandlet i den ordinære prosess i Norge over flere år i tilknytning til de spesialutvalgene som finnes for EØS-sakene, som har trukket på referansegrupper. Dette ligger nå såpass langt tilbake i tid at jeg ikke kan gå god for all brevveksling som har foregått der. Det vil være materiale som Sosial- og helsedepartementet har mottatt, og ikke Utenriksdepartementet.

Møtelederen: Det vi har spurt om i dette brevet, er å få de helsefaglige uttalelsene som ligger til grunn for disse konklusjonene, og få se dem på trykk, og også de innspillene som har kommet fra grupper i befolkningen som anses å være mest berørt, f.eks. Norges Astma- og Allergiforbund. Og vi opprettholder det ønsket.

Til slutt vil jeg bare spørre om det gikk an å få bekreftet fra Utenriksdepartementet at det som ble sagt på ra-

dioen i dag tidlig om at ingen av de azofargestoffene som har vært regnet som problematiske, er nye. Kan vi få bekreftet at flere av de stoffene har vært totalforbudt i Norge til nå og er det i dag?

Espen Barth Eide: Det komitelederen viser til som en høring, har ikke vært en høring som sådan. Men Sosial- og helsedepartementet har innhentet en god del materiale, og det må da utleveres fra Sosial- og helsedepartementet. Vi sitter ikke på noe ytterligere materiale om de faglige vurderingene der, for Utenriksdepartementets del av dette går på den utenrikspolitiske vurderingen. Vil du svare på det?

Helge Skaara: Det som står, er i og for seg ikke opplysninger utover det som står i proposisjonen når det gjelder azofargestoffene, som med noen få unntak ikke har vært tillatt i Norge, og det gjelder vel unntak som sei, laks og en del rognprodukter osv. Utover det har det i flere år vært et forbud mot bruk av azofargestoffer i Norge.

Møtelederen: Da er det til slutt Venstre – Kongshaug, vær så god.

Leif Helge Kongshaug (V): Takk skal du ha.

Når en skal foreta en helhetsvurdering til slutt, er det klart en med tanke på føre var-prinsippet ville ønske seg lave verdier når det gjelder tilsetningsstoff. Men det en selvfølgelig må vurdere, er konsekvensene hvis en går imot. Jeg synes det er viktig å prøve å lage et helhetsbilde av dette, og det har vært forsøkt gjort.

Når det gjelder artikkel 102, fastslår den at dersom Norge skulle reservere seg mot et direktiv, skal den berørte del av vedlegget betraktes som midlertidig satt ut av kraft. Og som sidemannen – sidedamen – Randi Karlstrøm var inne på i stad, handler dette om tekniske forskrifter, standarder, prøving og sertifisering, og videre om renhetskriterier for konserveringsmidler, regler for honning og tørrmelk og plantevernmidler som kan godtas, osv. Så vet vi også at i flere EU-land står befolkningen i samme stilling som i Norge, de ønsker færre tilsetningsstoff og strammere mengderegler enn hva matsminke-direktivene tillater. EUs vitenskapskomite vil ha strengere regler for bruk av nitrat, nitritt og sulfitt, som de stempler som «alvorlig helserisiko». Er det ikke når en ser dette i et helhetsbilde, litt urimelig å si det som er sagt i proposisjonen, at hvis vi nå ikke går inn på dette med det helhetsbildet vi også prøver å danne oss når det gjelder holdningene internt i EU-landene, kan det få vidtrekkende konsekvenser for norsk eksportindustri? Virker det ikke urimelig hvis EU vil gå til så drastiske tiltak at dette kan få vidtrekkende konsekvenser, når vi vet om de indre forholdene i EU nettopp på dette området?

Espen Barth Eide: Her må vi igjen si at ettersom dette aldri har vært forsøkt, vet ingen av oss nøyaktig hvordan motreaksjonene vil være. Det vi må legge til grunn, er hva som står, altså hvilke motreaksjonsrettigheter kommisjonen har, og så må vi legge til grunn en antatt

vurdering av hvordan kommisjonen vil se på at man for første gang prøver å bruke denne ordningen som må forstås som en slags nødklausul. Det vil komme reaksjoner, og det vil være i et spektrum fra relativt midlere dramatisk til mer dramatisk for avtalen. Men samme hvor mye tid vi bruker på å diskutere det, eller forsøker å utrede det, har vi ikke et empirisk grunnlag å bygge på. Men det er svært viktig å understreke at kommisjonen ikke forsvarer hvert enkelt direktiv fordi de er spesielt opptatt av f.eks. cyklamat. Kommisjonen forsvarer et prinsipp om at beslutningene om beskyttelsesnivå skal fattes på fellesskapsnivå, slik at man kan handle fritt med produkter – og derfor er kommisjonens interesser dette. Dette går langt utover den mulige kommersielle interesse i eventuell eksport av nettopp disse varene. Det tror jeg er et sentralt poeng for oss.

Derfor må man gjøre en avveining mellom kostnadene ved å bruke denne reservasjonsretten, mot hvor alvorlig selve saken er, altså hvor stor vekt man legger på de helsefaglige vurderingene, og hvilke eventuelle andre slag et land som Norge har tenkt å kjempe med EU i tiden fremover, fordi her vil man ha en meget begrenset adgang til å bruke denne retten i praksis før det kommer betydelig mer alvorlige reaksjoner. Hvis vi f.eks. skulle gjøre det til et mønster å reservere oss én-to-tre-fire ganger, kan reaksjonene kumulativt også bli mye verre. Det har også vært en sentrumsregjering i to og et halvt år som ikke brukte adgangen til å reservere seg mot dette, og som valgte å skyve på problemstillingen. Min gjetning er at det gjorde man fordi man på den ene siden hadde pro-

blemer med direktivene, men på den andre siden hadde en realistisk forståelse av hva vårt reelle handlingsrom nå er når det gjelder å sette deler av avtalen ut av spill.

En ting til som jeg synes det er riktig å nevne, er at Liechtenstein og Island også følger med i hva vi gjør. De er, om mulig, enda mer opptatt av at EØS-avtalen skal følges, enn vi er, fordi jeg faktisk tror at den relative betydningen av en avtale som EØS-avtalen for Island og Liechtenstein er enda viktigere enn for Norge. Vi har nå havnet i dette skjebnefellesskapet med de to små landene gjennom den historiske utviklingen i Europa de siste ti årene. Derfor vil vi i hvert fall høre på hva de mener om vår oppførsel innenfor EØS-avtalen.

Møtelederen: Da er vi faktisk ferdig med denne spørre-
runden til UD, og det står 10 minutter igjen til avslutning, og vi skal vel da synges en sang, tenker jeg. – Nei, vi avslutter ganske fort.

Jeg vil takke alle som har medvirket både til å informere og svare, og komiteen, som har være flink til å spørre. En takk også til dem som har hørt på.

Som jeg innledet med, har næringskomiteen tanke om å avgi en foreløpig innstilling førstkommende torsdag og endelig innstilling den 16. januar, etter at også utenrikskomiteen har behandlet saken.

Jeg har varslet at det vil komme noen få spørsmål. Alle våre henvendelser om en slik sak skal gå til UD, og en henvendelse om faglige uttalelser vil også gå til UD – hvis dere vil være så snille å videreformidle det.

Høringen avsluttet kl. 19.05.

**Åpen høring i næringskomiteen
mandag den 11. desember 2000 kl. 9**

Møteleder: M o r t e n L u n d
(komiteens leder)

S a k :

Om samtykke til at Norge deltar i EØS-komitebeslutning om innlemmelse av diversedirektivet (95/2/EF), fargestoffdirektivet (94/36/EF) og søtstoffdirektivet (94/35/EF) i EØS-avtalen (St.prp. nr. 12 (2000-2001))

*Høring med Utenriksdepartementet ved statssekretær
Espen Barth Eide, avdelingsdirektør Helge Skaara og
underdirektør Beate Ekeberg*

Møtelederen: Da skal jeg få ønske velkommen til åpen høring i næringskomiteen, både til dem som er på høring, til tilhørerne og til journalister. Det blir en lang dag, så det er mange folk som skal gå ut og inn her.

Til behandling foreligger St.prp. nr. 12, som omhandler innlemmelse av tre EU-direktiv om tilsetningsstoffer i matvarer, som populært er kalt for matsminkedirektivene. Næringskomiteen skal avgi en foreløpig innstilling 14. desember – det er torsdag førstkommende – og endelig innstilling 16. januar, etter at også utenrikskomiteen har behandlet denne saken.

Næringskomiteen har vedtatt å gjennomføre dagens høring etter reglene for åpen høring, og det medfører at dørene er åpne, og at det lages referat, som i stortingssalen.

De særskilte reglene for åpen høring som er bestemt, medfører at hver høringsinstans får 10 minutter til sin innledning. Etter det gis det anledning til å bruke inntil fire minutter på spørsmål og svar for det enkelte komite-medlem. Normalt blir det fem slike hovedspørsmål, og det blir det komite-medlemmet som har hovedspørsmål, som får anledning til å stille tilleggsspørsmål, slik at en kan komme mest mulig til bunns i akkurat det temaet.

For å få til dette trengs det korte spørsmål, og det trengs korte svar. Det er klart det går an å bruke opp de fire minuttene på ett svar, men det håper jeg at vi ikke gjør. Derfor må vi prøve å være litt strenge med tiden. Vi er avhengig av Stortingets møte – vi skal sette møtet kl. 12 – og da må vi være ferdig med det som er planlagt på formiddagen.

Jeg håper at de som kommer på høring, har med seg skriftlig informasjon, og at den kan utdeles i starten, slik at vi kan notere på den. Det er også anledning til å ettersende tilleggsinformasjon, hvis en føler at en ikke får svart godt nok på spørsmålene.

Det er Kjell Opseth som er valgt som saksordfører, og som får første spørsmålet av samtlige hovedspørsmål. Kjell Opseth har muligens lyst til å orientere litt om saken. Vær så god.

Kjell Opseth (A) (ordfører for saka): Takk.

Det er jo slik at denne saka har vore omdiskutert i det politiske miljøet rimeleg lenge, og den er omfatta med stor interesse, fordi den har med folkehelsa å gjere. Difor

er eg glad for at ein samrøystes komite, etter forslag frå meg som saksordfører, vedtok at vi skulle ha ei open høyring om denne saka for å få den klargjord best mogleg, ikkje berre overfor oss som skal behandle den i komiteen, men også i nokon grad overfor befolkninga, for eg reknar med at media vil hjelpe oss med å bringe ut det som kjem fram i denne høyringa. Det er ikkje minst viktig nettopp fordi den er av såpass stor politisk interesse som den er, og eg håpar at både dei som skal høyrast, og vi i komiteen, greier å få fram så mange sider ved denne saka som råd er.

Møtelederen: Da er vi – faktisk 10 minutter før tiden – kommet til Utenriksdepartementet, som er første høringsinstans. Det er jo Utenriksdepartementet som har lagt fram denne proposisjonen.

Vi skal også ha en runde med Utenriksdepartementet helt på slutten av dagens møte for å kunne ta opp noen spørsmål som sikkert henger i luften da.

Da har vi ordnet det slik at dere har 10 minutter til innledning. Når det gjelder spørsmål etterpå, er det da ett spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Fremskrittspartiet, ett fra Høyre, ett fra Kristelig Folkeparti og ett fra Senterpartiet. Det er slik vi har tenkt oss å gjennomføre dette.

Det er Espen Barth Eide som er leder for denne delegasjonen, og jeg gir ordet til deg først.

Espen Barth Eide: Tusen takk skal du ha.

Det stemmer at det er Utenriksdepartementet som har lagt fram proposisjonen. Det vil være en arbeidsdeling fra Regjeringens side mellom meg selv og Sosial- og helsedepartementet når det gjelder det faglige innholdet. Jeg vil ta utgangspunkt i den EØS-politiske helhet tilsetningsstoffdirektivene inngår i.

EØS-avtalen gir oss som kjent en rekke muligheter og rettigheter, men den innebærer også forpliktelser. En viktig forpliktelse er å medvirke til å skape et ensartet regelverk i hele EØS-området. En forutsetning for dette er at videreutviklingen av regelverket skjer i fellesskap og med sikte på samtidig gjennomføring. Dersom avviket fra den grunnleggende forutsetningen om likt regelverk blir for stort, risikerer vi å sette EØS-samarbeidet på en alvorlig prøve.

I løpet av de siste årene, og da særlig under sentrumsregjeringen, ble Norges forhold til EU etter hvert anstrengt grunnet manglende fremgang i arbeidet med et antall problematiske EØS-saker. Sett fra EUs side fremstod Norge i beste fall som handlingslammet, i verste fall som trenerende. Dersom denne situasjonen hadde fortsatt, var det grunn til å frykte at kommisjonen ville treffe tiltak mot Norge, og derved også mot de andre EFTA-landene.

Etter at den nåværende regjeringen overtok i mars, med signaler om vilje til fremgang i arbeidet med viktige problemsaker, ble det hos de øvrige avtalepartnere skapt en klar forventning om at vi innen rimelig tid bidrar til å løse problemene med de utestående direktivene. Det er nå viktig at vi innfrir denne forventningen.

Det er viktig å se de fagspesifikke sidene ved hvert enkelt direktiv, og det kommer vi også til å bruke mye energi på i løpet av dagen. Så vil jeg også sterkt understreke betydningen av å se helheten de inngår i. EØS-avtalen er vår mest omfattende folkerettslige avtale og av svært stor betydning for norsk næringsliv og for Norge for øvrig. Den ble i sin tid fremforhandlet for å gi de daværende EFTA-landene, altså Norge, Sverige, Finland, Østerrike, Sveits, Island og Liechtenstein, adgang til det indre markedet på like vilkår med EUs medlemsland. EFTA-gruppen var på det tidspunkt EUs klart viktigste handelspartner.

Dagens situasjon er noe annerledes, både med henblikk på EFTA-pilarens relative tyngde og et EU i stor forandring. Dette er for øvrig diskutert i den lille fremlagte Europa-meldingen – dette forholdet at vektforskyvningen mellom EFTA-siden og EU-siden er blitt så åpenlys. Og det er noe vi må forholde oss til både formelt og gjennom en mer uformell vurdering av hvor vi da står.

La meg umiddelbart understreke at det naturligvis ikke er slik at EØS-avtalen står og faller med ett enkelt direktiv. Det er summen av våre handlinger som er viktig. Saken er også den at vi, som det største EØS-landet utenfor EU, har et betydelig og særlig ansvar for å forsvare selve avtalen.

Det store flertall av de tillatte stoffene og mengdebegrensningene i EUs tilsetningsstoffdirektiver er helsemessig sett uproblematisk. Det er kun bestemmelsene om søtstoffet cyclamat, enkelte azofargestoffer og konserveringsmidlene nitrat og nitritt som har vært problematiske. I utgangspunktet skulle direktivene ha vært innlemmet i EØS-avtalen allerede for fem-seks år siden. Vi har på tross av innstendige forsøk ikke fått medhold i at vi kan opprettholde avvikende nasjonale bestemmelser, og som det er redegjort for i proposisjonen, vurderer norske helsemyndigheter imidlertid helserisikoen som liten, selv om direktivene gjennomføres i norsk lovgivning.

Jeg synes også det er viktig å ta med seg i vurderingen av dette at alle medlemslandene i EU, og også Sverige og Danmark, som har tilsvarende innvendinger mot disse delene av direktivene som Norge, nå har gjennomført dem. Det er ingen grunn til å tro at alle disse landenes helsemyndigheter gambler med folks helse. Det gjør heller ikke norske helsemyndigheter. Vi ønsker naturligvis et høyest mulig beskyttelsesnivå. Ideelt sett hadde det selvsagt vært best å fjerne all risiko forbundet med mat, men det vet vi alle ikke er mulig. Den ideale fordring kan ikke fullt ut oppnås. Det er også andre hensyn som kommer inn i bildet.

EØS-avtalen gir oss en viss mulighet til å delta i utviklingen av regelverk innenfor avtalens saksområder. Når vi ikke når frem med synspunktene våre, kan vi forsøke å få til spesielle løsninger. Når nesten alle andre avtaleparter aksepterer reglene, blir det imidlertid ekstra vanskelig å overbevise dem om at reglene ikke er bra nok akkurat for oss. Vi bør derfor velge de sakene vi kjører til siste slutt, med omhu, for ikke å strekke tålmodigheten til våre samarbeidspartnere for langt.

På bakgrunn av den dialog vi har hatt med kommisjonen, er det Regjeringens vurdering at vi har uttømt mulighetene for å forhandle om eventuelle tilpasninger til direktivene. Jeg minner om at disse forhandlingene og disse forsøkene har pågått gjennom flere og skiftende regjeringer. Dette tilsier at Norge nå har to alternativer: enten å gjennomføre alle de tre tilsetningsstoffdirektivene, eller at EFTA som EUs motpart i EØS-avtalen reserverer seg mot å innlemme direktivbestemmelsene i EØS-avtalen – i dagligtale den såkalte vetoretten. Dette er en rett som fremgår av EØS-avtalens artikkel 102. Det er med andre ord EFTA, ikke bare Norge, som i så fall må reservere seg. Hensynet til våre EFTA-/EØS-partnere må således også tillegges stor vekt i en slik sammenheng. Der som EFTA reserverer seg, kan EU etter artikkel 102 svare med å gå til midlertidig suspensjon av berørte deler av avtalen, også for Island og Liechtenstein.

Det er ikke entydig gitt hvorledes berørte deler av avtalen er å forstå. I denne sammenheng vil det sannsynligvis bli berørte deler av EØS-avtalens vedlegg II, næringsmiddeldelen. Hvor omfattende skadevirkninger et «veto» vil kunne utløse for EØS-samarbeidet og eventuelt for norsk eksportindustri, lar seg ikke besvare presis. Selv om det i utgangspunktet må legges til grunn til at reaksjonen må være proporsjonal i forhold til virkningene av at de aktuelle rettsakter ikke innlemmes i EØS-avtalen, hersker det stor usikkerhet med hensyn til EUs mulige reaksjoner. Det er også viktig å være klar over at det ikke finnes noen uavhengig instans som kan avgjøre hvor grensene går for hva som kan suspenderes, ettersom dette ikke er utprøvd.

Kommissær Patten understreket på EØS-rådsmøtet 19. september i svært tydelige ordelag at EØS' tålmodighet bl.a. i tilknytning til tilsetningsstoffdirektivene er i ferd med å ta slutt. Holdningen fra kommisjonens side har også etter dette blitt kommunisert på en måte som understreker at vi nå ikke kan bevilge oss mer tid uten at avtalens konfliktprosedyrer utløses. Under EØS-komiteens møte 21. november ble det fra kommisjonens side gitt uttrykk for at man forventet en formell EFTA-posisjon i form av et utkast til EØS-komitebeslutning, og at denne skulle foreligge innen neste møte, 15. desember. Det er i lys av dette Regjeringen legger stor vekt på at det på EØS-komiteens møte 15. desember kan meddeles at komiteinnstilling foreligger, og at stortingsvedtak vil foreligge innen det påfølgende møte i EØS-komiteen, 25. januar neste år. Og i forhold til spørsmålet om hvorvidt dette er hastverk eller ikke, bør man hele tiden ha i bakhånd at det er fem og seks år siden direktivene skulle vært implementert.

Ved ytterligere forsinkelser fra norsk side er det sannsynlig at kommisjonen vil sette saken på dagsordenen og derved utløse seks månedersfristen for en avgjørelse av spørsmålet og eventuelt midlertidig opphør av berørt del av EØS-avtalen etter ytterligere seks måneder dersom man ikke er kommet til enighet. Det er viktig igjen her å understreke at dette ikke er noe EU-kommisjonen gjør ved første korsvei, men det er heller ikke snakk om første korsvei – vi har holdt på med denne saken i betydelig tid.

La meg avslutningsvis si at Regjeringen har fremmet stortingsproposisjonen i saken så raskt dette overhodet har vært mulig i den foreliggende situasjon. Etter Regjeringens tiltredelse har det vært nødvendig å ha en dialog med kommisjonen med sikte på å uttømme eventuelle muligheter for nasjonale tilpasninger. Dette har bl.a. sammenheng med fremleggelsen av EUs hvitbok om matvaretrygghet og revurderingen av ADI-verdien av cyclamat i EUs vitenskapelige komite for næringsmidler.

Takk så langt, leder.

Møtelederen: Takk for orienteringen.

Det er Kjell Opseth som har det første spørsmålet.

Kjell Opseth (A): Vi har registrert at helsemyndighetene meiner at det er ein avgrensa risiko for folkehelsa ved å innlemme desse direktiva. Ein må jo måle det opp mot den risikoen vi som nasjon tek ved ikkje å innlemme desse direktiva. Det kunne vere interessant om vi kunne få vite noko meir utfyllande kva slags konsekvensar det vil medføre dersom ein no skulle velje å reservere seg.

Espen Barth Eide: For det første er det viktig å understreke at det valg vi i så fall tar, gjelder hele EFTA-siden og berører avtalens ene part, og motreaksjoner vil da rettes mot hele den parten. Det vi ser for oss, er at man vil gå til en midlertidig suspensjon av de såkalte berørte deler av avtalen. Og som jeg var inne på, er det litt vanskelig å si nøyaktig hvor omfattende dette er, men vi snakker altså om avtalens vedlegg 2, næringsmiddel-delen. Dette kan få vidtrekkende konsekvenser for norsk eksportindustri. Et slikt tilfelle har ikke forekommet tidligere, slik at det hersker stor usikkerhet med hensyn til EUs mulige reaksjoner.

Jeg tror dette bør ses i en litt større sammenheng. Dette dreier seg ikke bare om disse direktivene, som i og for seg er viktige i seg selv, men om det forholdet at det er flere områder hvor Norge henger et stykke etter. Vi har et akkumulert underskudd når det gjelder implementering av viktige avtaler, og en motreaksjon fra EUs side kan forventes å bli relativt tøff med henblikk på dette totalbildet. Det forholdt seg litt annerledes om det var utelukkende på ett område man hang etter. Man kan på en måte sette et eksempel. Det er der vi mener at vi bør velge våre slag med omhu. Vi bør velge når vi gjør dette. Jeg vil igjen også understreke at vi mener at alle muligheter for å finne fram til tilpasninger eller endringer i selve teksten nå er uttømt.

Kjell Opseth (A): Eg forstår at Barth Eide ikkje vil vere meir konkret enn som så. Men dersom ein skal tenkje seg det verste scenariet: Kan vi risikere at vår eksport av fisk til EU blir avgrensa?

Espen Barth Eide: Ja, i et worst case-scenario kan det få den type konsekvenser. Det er også veldig viktig å understreke at dette har å gjøre med det generelle samarbeidsforholdet til EU i en veldig viktig fase. Reaksjonene fra kommisjonens side vil naturligvis være påvirket av

interne drøftinger i EU. Og EØS-avtalen, som vi nå i flere omganger har snakket om de siste månedene, er både svært god og har problematiske sider på én gang. Men det som er svært bra med den, er jo at den gir vår eksportindustri – ikke minst – veldig stabile rammebetingelser. Det er noe vi må kjempe for å beholde. Om hele avtalen blir utfordret, som jeg ikke mener kommer av én slik sak, men av akkumulerte slike saker, vil det gå hardt ut over vår eksportindustri på veldig mange felt.

Det er også slik at det på EU-siden er de som mener at disse tre små, rike landene, EFTA-siden – altså Norge, Island og Liechtenstein – kanskje har en litt *for* privilegert adgang. Dette er ikke satt på spissen, men det kan bli det dersom samarbeidsforholdet utfordres. Det er ingen som truer EØS-avtalen fra EUs side i dag, men i forbindelse med utvidelsen kan det oppstå spørsmål som gjør at vi har en klar egeninteresse i å være blant dem som forholder seg mest ryddig til dette. Og det er altså i dette store perspektivet at vi er bekymret for motreaksjoner, som kanskje til og med kan gå utover de formelle reaksjonene som vil iverksettes raskt.

Møtelederen: Takk for det.

Da er det Øystein Hedstrøm.

Øystein Hedstrøm (Frp): Regjeringen anbefaler jo helt klart en innlemmelse av matsminkedirektivene. Man forsøker også å få til en spesiell ordning når det gjelder stoffet cyclamat. Det er vel ennå ukjent om det lar seg realisere å få til dette.

En annen ting er jo at når vi nå går inn for innlemming av disse direktivene, overlater vi mye av dette arbeidet fremover til EU. Man legger det i EUs hender når det gjelder rettigheter og utvikling i forhold til tilsetningsstoffer, når det gjelder maksimalverdier osv.

Kan vi fra norsk side forvente et noenlunde høyt tempo i arbeidet med å stramme inn dette regelverket, når det er fornuftig å gjøre dette og det er internasjonal aksept for at det er fornuftig å gjøre det?

Espen Barth Eide: Ja. Jeg tror det er ganske viktig å understreke, noe jeg for øvrig tror at man også fra SHDs side vil komme nærmere inn på, at prinsippene som EU og Norge legger til grunn for behandling av denne type saker, er identiske. Det er tre krav for at man skal kunne akseptere tilsetningsstoffer, for det første at det er tilstrekkelig teknologisk behov for det, og at de ønskede mål ikke kan nås ved andre metoder som er økonomisk og teknologisk gjennomførbare, for det andre at de foreslåtte doser ikke skal utgjøre noen fare for forbrukernes helse, i den grad dette kan bedømmes på grunnlag av foreliggende vitenskapelige data, og for det tredje at bruken ikke skal villede forbrukeren.

Her har vi da et felles utgangspunkt for den type behandling. Konsekvensen av det er jo at de aller fleste tilsetningsstoffer er vi helt enige om. Det er de marginale forskjellene vi her diskuterer.

Så er det en løpende vitenskapelig utvikling, og det har bl.a. for stoffet cyclamat ført til at Vitenskapskomite-

en nå har satt ned den såkalte ADI-verdien, verdien for anbefalt daglig inntak. Det vil føre til, er vi ganske sikre på, en endring også i regelverket når det gjelder stoffet cyclamat. Det er vel nok en understrekning av at man gjennom et meget omfattende og seriøst arbeid med dette vil nærme seg det man kan kalle en konvergens med det vi ville finne ut fra egne norske regler.

Men det er jo slik at når vi sitter på vår side og vurderer dette, og man sitter i EU-systemet og gjør det, og det er veldig mange stoffer, så vil det av og til være slike avvik. Det jeg synes vi da skal vurdere, er hvor store avvikene er, og hvor dramatiske avvikene er i forhold til totalbildet med hensyn til selve avtalen og slike ting som vi må ta hensyn til.

Øystein Hedstrøm (Frp): Barth Eide var inne på i sitt hovedinnlegg at Norge til tross for en slik innlemmelse av direktivene har muligheter til å påvirke i dette systemet. Det jeg da lurer på, er: På hvilken praktisk måte kan vi gjøre det? I hvilke organer kan Norge delta for å ha en reell påvirkning, f.eks. på maksimalverdiene for tilsetningsstoffer? Det er ikke slik at det blir lett kosmetikk når man snakker om at Norge ikke har noen reell mulighet til å påvirke i større grad?

Espen Barth Eide: Påvirkning kan bety ulike ting. Vi har jo anledning til å delta i det vitenskapelige arbeidet, og vi kan jo f.eks. ved å legge vekt på egen vitenskap, deltakelse i internasjonalt faglig samarbeid, legge inn ny kunnskap i de komiteene som forbereder disse sakene. Det er én form for påvirkning. Vi har i EØS-avtalen en påvirkningsevne gjennom vår deltakelse i de veldig mange komiteene som forbereder sakene, og det er vel også vår beste inngang.

Problemet oppstår jo når man på tross av det får resultater som er annerledes enn det man ønsket seg. Der har vi altså – bare for å ta det med en gang – ikke noe som kan kalles en vetorett i ordets vanlige betydning, nemlig å nedlegge et veto som da hindrer at noe blir implementert i EU. Vi har en form for reservasjonsrett, men den må vi bruke med betydelig omhu.

Men når det gjelder påvirkning, er det først og fremst i forhold til de vitenskapelige vurderinger, ettersom prinsippene for vurderingen er noe vi deler, og som ingen egentlig har utfordret – altså de prinsippene jeg viste til i stad. Vi bruker tilsetningsstoffer i Norge, og det gjør man i EU, og ingen land gjør det for å skade befolkningen sin.

Møtelederen: Så er det Ansgar Gabrielsen.

Ansgar Gabrielsen (H): Håndtering og implementering av direktivet i norsk lovverk og godkjenning av disse direktivene er jo selvfølgelig en del av det totale forholdet vi har til EU, og slik det utvikler seg. Disse mat-sminkedirektivene er en del av dette.

Du sa at det var fem-seks år siden disse kom fra EU. I din innledning gikk du ganske hardt til verks i beskrivelsen av Bondevik-regjeringen og snakket om trenering, handlingslammelse og at det følgelig hadde påvirket vårt

forhold til EU, eller EUs forhold til oss. På hvilken måte har denne treneringen og handlingslammelsen konkret påvirket eller eventuelt svekket vår posisjon i forhold til EU?

Espen Barth Eide: Vi har alle et ansvar for at tiden har gått, men det er klart at i den perioden da sentrumsregjeringen – Bondevik-regjeringen – satt, lot man være å ta stilling til dette. Regjeringen Jagland la i 1997 fram en stortingsmelding om matkvalitet og forbrukertrygghet og lovet der at regjeringen ville legge fram en egen proposisjon om disse stoffene, forut for et eventuelt vedtak i EØS-komiteen. Det var i 1997, og da var det altså gått noen år siden fargestoffdirektivet, søtstoffdirektivet og diversedirektivet var vedtatt i EU. Der var det altså et arbeid i gang som ble avbrutt ved regjeringsskiftet, og siden hendte det relativt lite hva angikk å komme fram til en beslutning og et forslag. Men det ble gjort arbeid da, som vi har videreført for å finne ut av rommet for våre muligheter for enten å endre/påvirke selve teksten eller tilpasninger – så det foregikk. Men man skjøv problemstillingen foran seg, slik at vi har fått et akkumulert problem.

Jeg tror det er riktig å understreke at sett fra EU-siden er ikke disse forklaringene så forferdelig interessante. For dem er det slik at det er gått fem-seks år for lenge, egentlig. Noen av disse stoffene skulle vært inkludert allerede da EØS-avtalen ble inngått, men det ble da utsatt. På det tidspunktet var det vanskelig å få til alt, og så hadde man sett for seg en relativt rask oppfølging – og her er vi fortsatt, i desember 2000.

Ansgar Gabrielsen (H): I din innledning var du inne på dette med EU-utvidelse øst- og sørover, og hvilken betydning det kan ha med hensyn til EUs forhold til EØS-avtalen. Du sa vel at vi må være mest ryddige i en situasjon hvor den utvidelsen pågår, det kan liksom påvirke hele EUs holdning til EØS-avtalen. Kan du utdype det litt?

Espen Barth Eide: Ja. Heldigvis er det et veldig bredt flertall politisk i Norge for at EØS-avtalen er en god plattform. Så er det da som kjent ulike meninger om man skal gå videre eller ikke, men det er god plattform for næringslivets tilkobling.

Derfor mener jeg at det å forsvare EØS-avtalen er en nasjonal oppgave som bør deles av ulike regjeringer, uansett hvem som sitter ved makten. Denne nasjonale oppgaven er særlig viktig nå, fordi det foregår veldig store diskusjoner om EUs fremtid, og mange av de diskusjonene er veldig tøffe – som vi så fram til kl. 04 i natt i Nice – og veldig mye er knyttet til utvidelsen. De spørsmålene som står på dagsordenen når det gjelder utvidelsen og inkludering i EU av land som Polen, Ungarn, Tsjekkia osv., er jo betydelig større og mer dramatiske enn de relativt sett små problemene vi har i forhold til EU. Derfor er det også slik at kommisjonens, rådets og medlemslandenes oppmerksomhet nå veldig mye er knyttet til den utvidelsen.

Hvis vi i den fasen fremstår som lite samarbeidsvillige, vil det kunne utløse en følelse av at man har dratt med seg en EØS-avtale som jo egentlig var tenkt fra EUs side som noe helt annet. Vi skal huske på at da EØS-avtalen ble framforhandlet, var det fire nøytrale land som også skulle omfattes. Sveits, som siden valgte å stå utenfor, og så Østerrike, Finland og Sverige, som jo gikk inn i EU. Som jeg sa i stad, var dette EUs viktigste handelspartner, som blokk. Det er en helt annen situasjon i dag. Men det var også slik at man var villig til å gå langt i å gi privilegier til EFTA-siden, fordi man ikke trodde at land som f.eks. Finland og Sverige kunne bli med i EU. Og så skjedde da dette historiske paradokset at det var de landene som gikk inn, og vi som kunne ha gått inn, som ikke gjorde det – og det er en del av bakteppet for hvor langt vi kan gå.

Møtelederen: Da er det spørsmål fra Randi Karlstrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): Skal man påvirke EU-direktiv som EØS-medlem, må man inn i en veldig tidlig fase når direktivene formes, sånn at hvis man skal gå tilbake og fordele skyld, bør man gå ganske langt tilbake i år.

En reservasjon – eller et veto – ville bli forstått av veldig mange i EU, fordi dette er jo et omstridt direktiv også i EU. For Norge vil det også være en viktig forklaring overfor EU at dette var et viktig argument for Norges nei. Miljøspørsmål og matspørsmål var utrolig viktig for det norske folk. Og dette er åpenbart en senking av nivået i Norge – altså av de standardene vi kan sette. Så det er ikke det at vi henger etter når det gjelder matsikring, men det er EU som henger etter Norge. Når det gjelder denne trippelsikringen som skjer, og som man nå tillater på mat, er jo det for å sikre at dårlig mat ikke utvikler seg til farlig mat på vei fram til forbruker – bare for å ha det perspektivet inne.

Norge har i henhold til artikkel 102 i EØS-avtalen anledning til å reservere seg mot EU-rettsakt tatt inn i EØS-avtalen.

Nå heter det i artikkel 102 at det som kan skje, er at den berørte del av vedlegget betraktes som midlertidig satt ut av kraft med mindre EØS-komiteen bestemmer noe annet. Den berørte del av vedlegget er i kapittel XII vedlegg II, næringsmiddeldelen, om tekniske forskrifter, standarder, prøving og sertifisering. Hvordan kan EU ramme norsk eksport ved å oppheve regler om tekniske forskrifter og standarder? Har man utredet hva de økonomiske konsekvensene av et norsk veto vil bli? Altså, hvilken dekning har man for å si at dette får vidtrekkende konsekvenser for norsk eksport? EU vil antakelig bare reagere på et norsk veto hvis følbare økonomiske interesser rammes. Et veto mot matsminkedirektivet vil ikke ramme de som i dag eksporterer til Norge, de følger naturlig de regler vi har i dag. Et veto vil derimot ramme framtidig eksport til Norge av matvarer som i dag ikke kan selges hos oss. Vi vet jo at det norske markedet er lite, og det er ikke sikkert at EU vurderer de økonomiske

interessene knyttet til en slik eksport som store nok til å ta belastningen ved å straffe Norge.

Reaksjon mot et land som av helsemessige grunner vil begrense mengden av nitritt/nitrat og azofargestoffer vil skape politiske påkjenninger også internt i EU. Flere EU-land ønsker strammere regler av samme grunn som Norge, og i mange EU-land arbeider miljø- og forbrukerorganisasjoner med de samme spørsmål som Norge. EU-kommisjonens egen vitenskapelige komite for matvarer vil ha langt strengere regler for bruk av nitritt/nitrat og sulfittstoffer enn dem som er stemplet med alvorlig helserisiko. Er det noen som helst sannsynlighet for at EU-kommisjonen vil påføre EU slike politiske påkjenninger i en sak som sett fra EUs side må fortone seg som bagatellmessig i økonomisk forstand? Kan ikke et norsk veto bli hilst velkommen som en effektiv støtte til de land og de miljøer innad i EU som ønsker et strammere EU-regelverk for tilsetningsstoffer?

Espen Barth Eide: Når det gjelder spørsmålet om vi har utredet de nøyaktige økonomiske konsekvensene av et veto, er svaret at det er ikke mulig fordi det er snakk om en politisk vurdering av totalbildet. Det er det dessverre veldig vanskelig å gjøre. Hva EU mener om vår forsinkelse her, kom veldig tydelig frem bl.a. i Pattens innlegg i rådet.

Så sier du at implementeringen av disse tilsetningsstoffdirektivene fører til en svekkelse av norsk standard. Det fører til begge deler. En god del av de direktivene vi har implementert, har faktisk økt standarden i Norge. Mange var allerede identiske. Det er noen som vil føre til en svekkelse av standarden, det er riktig, og det er disse vi diskuterer i dag. Dette bør da ses i en totalpakke.

Jeg minner om at Bondevik-regjeringen faktisk implementerte ganske mange av disse – altså tilpasset norsk praksis til veldig mye av det som lå i direktivet allerede. Totalbildet av at det er slik at EU-regler generelt senker norsk standard, stemmer rett og slett ikke. De både senker, opprettholder og styrker norsk standard.

Og så reiser du et viktig spørsmål om det er slik at vi ved en reservasjon styrker en intern prosess i EU. I dette tilfellet tror jeg ikke det går an å si det. Det er flere land, som du helt riktig påpeker, som har prøvd å påvirke direktivet i en annen retning, herunder Sverige og Danmark, men det fikk de ikke til, og etter en totalvurdering aksepterte de da å implementere direktivene i nasjonal lovgivning. Hvis Norge skulle få anledning til å stille seg utenfor, tror jeg det snarere ville vekke veldig negative motreaksjoner, fordi det da ville vise seg at på enkelte områder vil man kunne slippe lettere unna gjennom vår tilknytningsform enn EUs. Det er da veldig viktig at hele poenget med et indre marked er i en viss forstand å gi og ta i den kollektive interessen av at man har mest mulig like regler. Så lenge man prøver å legge de samme prinsippene til grunn, må man i noen grad akseptere at det her blir justeringer i begge retninger.

Møtelederen: Da er de 4 minuttene gått og vel så det.

Da skal jeg få stille et spørsmål som går på den erklæringen som er lagt fram av næringsmiddelindustrien og dagligvarehandelen. Det er enighet mellom Regjeringen og den forrige regjeringen om at økt bruk av tilsetningsstoffer øker helserisikoen. Så skriver departementet i et brev til undertegnede om den uttalelsen:

«Uttalelsen fra norske næringsmiddelprodusenter og dagligvarebransjen vil, dersom den gjennomføres, ha som konsekvens at vi vil få minimal eller ingen økt helserisiko ...»

Den enigheten som er bak den avtalen, kan smuldre bort f.eks. ved at det kommer nye eiere inn i bildet, ved at konkurransehensyn blir viktig for en del av næringsmiddelprodusentene. Avtalen kan også bli dømt ulovlig av ESA og oppfattes som en handelshindring.

Professor Hans Petter Graver sa til Aftenposten 8. oktober at enhver avtale som begrenser eller vrir konkurransen, er ulovlig.

Kan det tenkes at han har rett?

Espen Barth Eide: Hvis vi her snakket om en avtale eller en overenskomst som noe som hadde en juridisk bindende effekt, har han åpenbart rett, men det er heller ikke det det er snakk om. Det vi har lagt til grunn, er en uttalelse fra aktørene i bransjen om at de ønsker å opprettholde dagens nivå. Den er fremført klart og tydelig, men den er ikke fremført i form av en avtale verken dem imellom, med oss eller med noen annen part. Og derfor er det bare snakk om at vi konstaterer at det er slik at de klart dominerende aktører på det norske markedet er opptatt av å videreføre det norske nivået som vi har i dag. Det tror jeg de bl.a. gjør fordi det er en forbrukerbevissthet om problematiske sider ved visse tilsetningsstoffer som gjør at det faktisk kan lønne seg å legge seg på det nivå vi allerede har, snarere enn å fremstå som en som utnytter de nye mulighetene. Det er gjennomgående veldig viktig å understreke at det vi her snakker om, er verdier man ikke er nødt til å gå opp til, det er maksimumsverdier. Det er ikke noen som påtvinger noen å øke innholdet av noe stoff i noe produkt.

Møtelederen: Hvis det da ikke er noen forpliktende avtale, hvilken trygghet er det da for forbrukerne? Det som poengteres her, er jo at det er i den avtalen eller den felles forståelsen tryggheten vil ligge for at helserisikoen ikke øker. Da Jagland gikk ut med en uttalelse om at det forelå en slik avtale mellom butikkjedene og Forbrukerrådet, ble det benektet fra begge sider. Forbrukerrådet sa i den anledning at en avtale blir for uforpliktende, og at vi må ha et lovverk som forbyr økning av disse tilsetningsstoffene.

Espen Barth Eide: Det er jo litt ulik filosofi om hvor mye som må forbys, og hvor mye som kan oppnås på andre måter. Det er for det første ingen spesiell grunn til at norske produsenter skulle øke tilsetningen av f.eks. nitratt/nitrat, det har å gjøre med produksjonsforhold og slikt. Har man høy hygienestandard, så er også behovet for dette relativt lite. For det andre er det en generell

trend at forbrukerne snarere blir mer bevisste enn mindre bevisste, og for det tredje har dette temaet nå vært såpass mye fokusert at jeg tror det faktisk ligger ganske mye klokskap bak bransjens egne uttalelser om hvordan de vil forholde seg. Jeg er også ganske sikker på at norske forbrukerorganisasjoner som er i ferd med å nærme seg det nivået man har i andre land, hvor det har vært større vekt akkurat på forbrukerrettigheter, vil følge med i hva de gjør på disse stoffene her. Og et sentralt poeng til er at man vil gå inn for en økt bruk av merking, slik at folk som har spesielle problemer med enkelte produkter, også selv vil være i stand til å vurdere hvilke produkter man bør bruke og ikke bruke.

Møtelederen: Da har vi vært gjennom alle fem spørsmålene til Utenriksdepartementet. Vi har litt tid til overs, men samtidig kan det være godt å ha de minuttene til senere hvis det ikke da er noen fra komiteen som har et helt påtrengende spørsmål til ting som er sagt. – Øystein Hedstrøm, vær så god!

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil følge opp lederens spørsmål, dette med konkurransedyktigheten til næringsmiddelindustrien. Det er påstander som sier at hvis vi øker tilsetningen av nitratt og nitrat, vil disse stoffene i et kvalitativt dårlig produkt kunne maskere kvaliteten på produktet, og farger kan jo bidra til at man kjøper mer av et slikt produkt. Jeg vil gjerne ha litt synspunkter her. Er det ikke også næringsmiddelindustrien selv som har presset på for at vi skulle få en innlemmelse av disse direktivene? De bruker jo argumentene at man kan få motiltak. Men er det ikke også det at man vil ha muligheter selv til å stilles mer fritt til å bruke større innslag av disse stoffene i næringsmidlene våre?

Møtelederen: Da får vi et kort svar på det. Det er ikke alltid like enkelt å svare kort, men en må prøve.

Espen Barth Eide: Jeg kan prøve.

Det er to ting. Det ene er at vi har en viss erfaring fra hvordan det gikk i Sverige, og der ble det altså ingen registrerbar endring etter at f.eks. azofargestoffene ble tillatt, så det tror jeg har med forbrukerbevissthet å gjøre. Når det gjelder dette med å sminke dårlig kvalitet, tror jeg man på mange måter kan svare på det på samme måte. Det er selvfølgelig mulig å gjøre det, men jeg har da det syn at det er relativt høy kvalitet på de produktene som produseres her, og som brukes her allerede, og jeg tror ikke det er spesielt stor interesse for den type sminke fra norsk side. Det viktigste er at næringsmiddelindustrien selv har uttalt seg om dette på en måte som jeg finner troverdig, som altså ikke er noen avtale, som ikke er juridisk bindende, men som er en holdning som åpenbart er bredt delt.

Møtelederen: Da sier vi tusen takk til Utenriksdepartementet, og vi får anledning til å snakke med dere senere i dag.

Vi tar et raskt sceneskifte. Det er Statens næringsmiddeltilsyn som er innkalt, og de kommer sammen med Sosial- og helsedepartementet.

Høringen avbrutt kl. 09.40

Høringen ble gjenopptatt kl. 09.45

Høring med Sosial- og helsedepartementet ved statsråd Tore Tønne og ekspedisjonssjef Jon-Olav Aspås, Statens næringsmiddeltilsyn ved direktør Gunnar Jordfald og seksjonssjef Kristin Færden, og Statens næringsmiddeltilsyns råd ved direktør Per Anders Stalheim.

Møtelederen: I denne seansen blir rekkefølgen når det gjelder spørsmålstillerne slik: Kjell Opseth, Øystein Hedstrøm, Ansgar Gabrielsen, Leif Helge Kongshaug, meg selv, Mimmi Bæivi og Gunnar Breimo. Det er sju.

De som er invitert, kommer fra Sosial- og helsedepartementet, Statens næringsmiddeltilsyn og Statens næringsmiddeltilsyns råd. Man har 10 minutter samlet til innledning, og vi har spørsmålsrunder som vi skal prøve å begrense så godt vi kan til 4 minutter for hvert hovedspørsmål. Det er viktig at både spørsmål og svar er kjappe, slik at vi får med oss mest mulig.

Hvem er det som vil innlede? – Statsråd Tore Tønne, vær så god!

Statsråd Tore Tønne: Jeg kan i hvert fall starte med å vise til at det er med bakgrunn i det allerede innlemmede rådsdirektiv 89/107 om innbyrdes tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om tilsetningsstoffer i næringsmidler at dette nå er en sak også her, for ifølge avtalen skal man komme til enighet i spørsmålet om innlemmelse av direktiver om tilsetningsstoffer som senere er kommet, og det er de tre som det nå er snakk om.

Jeg synes det er grunn til å peke på at prinsippene for å godkjenne stoffer av denne type er de samme innen hele EØS-området, og de har vært det i lengre tid. De går ut på at tilsetningsstoffer bare skal aksepteres hvis de dekker et teknologisk behov, og som ikke kan dekkes på andre alternative måter, hvis de ikke innebærer doser som utgjør noen fare for forbrukerens helse, i den grad man kan bedømme det ut fra de vitenskapelige data, og for det tredje dersom bruken av dem ikke villeder forbrukeren. Som sagt, det er de samme prinsipper som gjelder innen hele området, de samme prinsipper som vi har fulgt fra norsk side tidligere også. Men det kan likevel skje at det med utgangspunkt i de samme prinsipper og kriterier gjør seg gjeldende noen ulike vurderinger med hensyn til mengder og i forhold til enkelte matvarer. Og det er vel det vi for så vidt også her står overfor noen eksempler på.

I utgangspunktet er de aller fleste av de tilsetningsstoffene det er snakk om her, allerede godkjent, og de er inkorporert i vår praksis. Men når det gjelder noen av disse, har også EUs bestemmelser vært strengere enn

dem vi hadde i vår nasjonale lovgivning, og man har justert seg ned i forhold til de mengdene som EU har lagt til grunn. Og så er det noen få hvor vi har hatt andre oppfatninger av hvilke mengder som skulle brukes og tillates, og her har vi brukt tid både på å utrede de helsemessige sider ved bruken av disse og også på dialog med kommisjonen for å se hvilke alternativer som kunne være aktuelle i forhold til det å åpne for en økning i mengdene, slik direktivene vil innebære. Den prosessen har vi ment nå både utredningsmessig og i dialog med kommisjonen er ført så vidt langt at det er grunnlag for å trekke konklusjonene, og det er jo de som fremgår av den fremlagte stortingsproposisjon.

Det dreier seg om tre forskjellige direktiver og tre tilsetningsstofftyper, som man er kjent med. Jeg vil for det første si at det at man gjennom disse direktivene åpner for mulig bruk av større mengder enn det vi har hatt i Norge tidligere, innebærer selvfølgelig ikke noe krav om økt bruk. Det har jo også, som det fremgår her, kommet til uttrykk fra den norske bransjens side, både omsetningsmessig og produksjonsmessig, at bransjen ikke har noe ønske om å endre ved den praksis som er innarbeidet. Det er ingen grunn til å tro at de norske produsenter eller de som påvirker bruken av dette i Norge, vil øke bruken av de aktuelle tilsetningsstoffer, selv om det er et direktiv som åpner for mulighet til det.

Når vi har brukt tid på å finne ut av både virkninger og alternativer, er det fordi at en ut fra en isolert vurdering av disse tilsetningsstoffene ser at de kan ha uheldige effekter på folks helse hvis man inntar for mye av dem. Det er ikke noen grunn til å se bort fra at tilsetningsstoffer i alminnelighet kan ha slike effekter, og det er derfor all grunn til å være meget kritisk til bruken av dem og streng i reguleringen av dem og i overvåkningen av bruken.

Samtidig vil jeg fremheve at helserisikoen ved bruk av tilsetningsstoffer i en total sammenheng er meget liten. Det er helsemessig sett den totale sammensetning av kostholdet som betyr mest, og bl.a. gir det klare utslag hvorvidt man spiser nok fiber, frukt og grønnsaker og lite mettet fett. Det må nok konstateres at ut fra hensynet til folkehelsen, så er nok forbruket av en rekke vanlige nærings- og nytelsesmidler et vesentlig større problem enn forbruket av tilsetningsstoffer.

Men, som sagt, jeg er opptatt av at vi skal ha strenge regler og føre nøye kontroll med bruken av tilsetningsstoffer, og også rester av plantevernmidler i mat og genmodifisert mat. Norske forbrukere skal kunne vite at maten som de kjøper, er helsemessig trygg. De helsemessige vurderingene har absolutt stor vekt når det gjelder å fastsette grenseverdier, men det er også noen andre hensyn som gjør seg gjeldende. EØS-avtalen åpner for at Norge kan reservere seg mot å gjennomføre direktiver i norsk rett, men det vil også kunne utløse mottiltak fra EUs side som kan ha andre uheldige konsekvenser for Norge. Vi har for å unngå det sett det som viktig å finne en løsning som er akseptabel for alle parter, og det er det vi mener også å ha gjort i det forslag som er lagt fram i proposisjonen.

Jeg vet ikke om jeg skal gå inn på de enkelte av disse tre typene av tilsetningsstoffer, men jeg kan si noen ord om dem.

Nitritt/nitrat er det ene, som hører inn under diverse-direktivet. Her har vi hatt lavere tak for inntak enn det som følger av direktivet. Vi har imidlertid sett det slik, ikke minst ut fra hva norske produsenter og omsetningsorganisasjoner sier, at effekten av å åpne for direktivets grenser vil være helt marginal i forhold til helsesiden i Norge, og mener derfor at det ikke er et helsemessig problem å åpne for det direktivets bestemmelser gir adgang til. Danskene har anlagt søksmål for EF-domstolen, og vi kommer også til å intervenere til støtte for Danmark. Vi vil selvfølgelig også på annen måte arbeide for at EU kan endre sitt regelverk. Men vi ser altså ikke noen grunn til ikke å innlemme direktivet også i Norge.

Møtelederen: Da har 10 minutter gått.

Vi får det første hovedspørsmålet, fra Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Det er omsynet til folkehelse som er det sentrale i spørsmålet om ein skal innlemme disse direktiva eller ikkje. Og det er jo slik at disse nye grensene er nye maksimumsgrenser. Eg vil då spørje: Er det noko pålegg frå EU om at ein skal auke mengda av tilsetjingsstoff i Noreg, eller er det slik at ein står fritt, slik som næringsmiddelindustrien og handels- og service-næringa har gjeve uttrykk for, at ein ikkje vil produsere med større mengder tilsetjingsstoff enn det ein har i dag, og at handelsnæringa seier at dei ikkje vil omsetje varer som har større innhald enn i dag? Er det då slik at i den praktiske kvardagen vil forbrukaren i realiteten ikkje stå overfor andre forhold enn det vi har i dag?

Statsråd Tore Tønne: Jeg kan i hvert fall svare på det at det absolutt ikke er noe pålegg. Disse bestemmelsene er jo maksimumsbestemmelser. Dessuten er det slik at selv innenfor maksimumsbestemmelser er den alminnelige holdningen også i EU at en aldri skal bruke mer enn det som vurderes som nødvendig, og sånn sett generelt en slik holdning at en skal begrense bruken av disse tilsetningsstoffene. Men som sagt er det overhodet ikke noe pålegg. Vi mener også at når det gjelder f.eks. nitritt/nitrat, er det en importandel på ca. 5 pst. for de produktene det her er snakk om, og det er der en eventuelt kan se for seg at det vil komme inn produkter med høyere nitrittilsetning enn det som har vært mulig til nå. Det er der jeg sier at den praktiske hverdag for norske forbrukere praktisk talt vil være nøyaktig den samme om så skjer.

Møtelederen: Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Det kjennest trygt å høyre at forbrukaren ikkje vil merke noka vesentleg endring, om endring i det heile, dersom vi innlemmar dette direktivet. Men det kunne vere greitt å spørje om det er Næringsmiddeltilsynet og Næringsmiddeltilsynets råd sine oppfatningar òg.

Møtelederen: Gunnar Jordfald, vær så god.

Gunnar Jordfald: Jeg tror jeg overlater ordet til Kristin Færden, som er vår beste spesialist på det området.

Kristin Færden: Når det gjelder dette med krav om å bruke tilsetningsstoffer, er det faktisk et krav både i EU og Norge at det ikke skal brukes mer enn det som strengt tatt er nødvendig. Det står i regelverket og tar for så vidt noe av brodden av eventuelt å innføre høyere grenseverdier på nitritt/nitrat. Fordi norsk industri har en god hygiene, har de klart seg med de mengdene de har brukt siden 1982, og det er vel ikke noe som tilsier at det behovet plutselig skal endres fordi om det åpnes for det i regelverket.

Når det gjelder azofarger, er det kanskje en litt annen situasjon. Jeg vet ikke i hvilken grad man kan si man har teknologisk behov for å farge matvarer. Men norsk industri har siden 1978, og det norske markedet altså like lenge, hatt litt blassere matvarer, særlig sukkervarer og brus, enn man har hatt i en del andre land. Og det at dagligvarebransjen og næringsmiddelprodusentene i Norge sier at de vil fortsette med dette, regner jeg med de står inne for.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm, og deretter Ansgar Gabrielsen.

Øystein Hedstrøm (Frp): Statsråd Tønne var inne på at man nå åpner for bruk av større mengder av en del syntetiske stoffer. Det er jo slik at et syntetisk stoff ikke behøver å være mer skadelig eller ha en mer negativ helsevirkning enn et stoff fra naturens side, men at det veldig ofte er doseringen, som statsråden var inne på, får man for mye av et stoff, kan det ha negative virkninger.

Det jeg vil komme inn på, er at man nå åpner for økte maksimalgrenser av en rekke stoffer. Og jeg lurer da på om man har sett på den totale summen av syntetiske stoffer som kommer inn i organismen – for det behøver jo ikke bare å dreie seg om ett stoff, det er en cocktail av syntetiske stoffer som tilføres organismen – om den kan ha en helseskadelig effekt og om det er grunnleggende vitenskapelige undersøkelser på den biten.

Kristin Færden: Det er et veldig aktuelt spørsmål du tar opp, og det er folk som har sett på dette. Man har ikke sett så veldig mye på det hittil, men det er sånn at de forskjellige stoffene virker på forskjellig steder i kroppen og har forskjellige virkninger. Det er ikke alle av dem som interfererer med hverandre, men det er noen ganske få, og de vil man nok jobbe videre med. Så vidt jeg husker, er det ingen av de stoffene vi snakker om her, som kommer i den kategorien. Men det er noe man jobber med, denne cocktailen.

For øvrig gjelder ikke det bare tilsetningsstoffer. Det gjelder jo i like stor grad alle de andre stoffene som finnes i maten, og kombinasjonen av disse. Så det blir et ganske komplisert bilde til slutt, men det jobbes med det.

Oystein Hedstrøm (Frp): Da forstår jeg at dette med interferering mellom ulike syntetiske stoffer vurderes av fagfolk, og at man vil komme fram til konkrete svar på en del av de spørsmålene som reises i forskjellige miljøer.

Det er også slik nå at Regjeringen forsøker å få til en overgangsordning når det gjelder søtningsstoffet cyclamat. Nå er det en del som er opptatt av disse spørsmålene også innen fagmiljøene, som mener at man også burde prøve å vurdere behovet for overgangsordninger når det gjelder nitritt og nitrat, som statsråden var inne på.

Det jeg ønsker å få svar på nå, går på en helsemessig vurdering av dette. Er det en helsemessig vurdering som ligger til grunn fra Regjeringens side når man kun prioriterer å få en overgangsordning når det gjelder cyclamat, og ikke har sett på andre stoffer?

Statsråd Tore Tønne: Hvis jeg skal svare litt på dette med cyclamat, er vel en av årsakene til at man der har sett det som naturlig å søke en overgangsordning, at EUs egen vitenskapskomite har endret sitt råd når det gjelder akseptabelt daglig inntak, og at man ser for seg muligheten for at EU i nær framtid kommer til å sette ned dette. Og i den situasjonen mener vi det er naturlig å forfølge spørsmålet om en overgangsordning slik at vi ikke i første omgang skal justere vårt opp for deretter å justere det ned igjen. Det er vel årsaken.

Når det gjelder nitritt/nitrat, har man vel ikke lenger sett at det er like aktuelt. Så i de diskusjonene som har pågått med EU-kommisjonen om det, har man vel konkludert med at noen overgangsordning når det gjelder dette, ikke er aktuelt. Dessuten er det slik at vi anser – med de uttalelser som er kommet fra norsk bransjehold og norske produsenter – at noen økning i bruken av nitritt/nitrat og dermed eksponeringen på norske forbrukere av det, ikke vil skje.

Møteleder: Da er det Ansgar Gabrielsens tur.

Ansgar Gabrielsen (H): Statsråden sa i sin innledning at det var knyttet meget liten risiko til de angjeldende direktivene og disse stoffene. Når en ser i denne St. prp. nr. 12 og alle navnene på disse raritetene som forefinnes, må en jo nesten være logoped for å kunne greie å uttale dem, og jeg skal ikke på noen måte prøve å bidra!

Men nitrat og nitritt som da utvikler disse nitrosaminene, som igjen kan føre til økt fare for kreft. Er det gjort norske undersøkelser på dette stoffet om hva det vil kunne innebære av ekstra dødsfall pr. år gitt de nye grensene vi får?

Kristin Færden: Nei, det er ikke gjort noen norske undersøkelser av dette. Det har vi rett og slett ikke hatt kapasitet til å gjøre. Men vi har hentet tall bl.a. fra Danmark, som også står i stortingsproposisjonen, om hvilket antall økte tilfeller av kreft som i verste fall kan forekomme. Så vidt jeg husker, er det i størrelsesorden 0,1 – 0,4 ekstra tilfeller pr. million innbyggere. Stemmer det?

Ansgar Gabrielsen (H): Ja, her er det jeg som spør og du som svarer! Men siden jeg har tallene foran meg, så kan jeg si at du var svært nær – du få to poeng! (Munterhet i salen)

Det må jo antas å være vitenskapelig dokumenterte tall som kommer fra Danmark, og som står i proposisjonen. Og som det for så vidt står i det tilleggsbrevet vi fikk fra Utenriksdepartementet, så dreier det seg om innvilget en person pr. år ekstra for norsk befolkning.

Nå er det jo sånn at det skapes mye engstelse rundt dette. Og jo flere av disse rare navnene en begynner å si, prøver å si og begynner å skrive om, så slo tanken meg: Vil en langvarig nærmest prosess rundt dette – sett fra helsemyndighetenes side – på noen måte kunne ha innvirkning på den psykiske helsen for det norske folk? Hvis overdrivelsene blir for store og for langvarige, og Senterpartiet får holde på, mener jeg?

Møtelederen: Tore Tønne – på vegne av Senterpartiet!

Statsråd Tore Tønne: Dette er et spørsmål som man skal være forsiktig med å svare på på et faglig grunnlag, tror jeg, om dette påvirker den psykiske helsen til folk. Men det jeg forsøkte å si også i min innledning, var at det nok fra et folkehelsesynspunkt kan virke som det er en vesentlig større oppmerksomhet omkring helt marginale effekter av en del av stoffene med de rare navnene, som du sier. En del av dem forefinnes for øvrig i naturlig form – de fleste av dem – og enten de fremstilles syntetisk eller ikke, er det jo i og for seg det samme. Men det er altså en voldsomt sterk fokusering på dem i forhold til hvor opptatt man er av alt det som vi tar til oss – jeg hadde nær sagt frivillig og vel vitende om de skadelige effekter som det har. Man kan snakke om effekter av cyclamat, men i en folkehelsesammenheng er vel sukkerforbruket et atskillig større problem, og slik er det med en rekke av disse tingene. Nitrosaminer – røyking tror jeg nok er et vesentlig større problem i så henseende enn nitritt i spekemat. Men slik er det nå, uten at jeg dermed vil ha uttalt meg om den psykiske helsetilstanden som dette fører til.

Møtelederen: Det var fire minutter. Da er det Leif Helge Kongshaug, og deretter Morten Lund.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg vil gjerne stille et spørsmål til faginstansen Statens næringsmiddeltilsyn.

I stortingsproposisjonen sies det at noen av de aktuelle tilsetningsstoffene «kan øke helserisikoen for hele eller deler av befolkningen». Og de viktigste helsefarene er knyttet til økt bruk av:

- «konserveringsmidlene nitritt og nitrat som kan omdannes til kreftfremkallende nitrosaminer i kjøttvarer;
- de såkalte azofargene som kan gi overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte personer;
- søtstoffet cyclamat som i store mengder kan gi testikkelskade og nedsatt sæd kvalitet»

Og da er spørsmålet mitt: Gir dette et faglig grunnlag for å opprettholde nasjonale bestemmelser på dette områ-

det, eller mener dere at en frivillig avtale, som det ble snakket så mye om her, er godt nok?

Møtelederen: Kristin Færden.

Kristin Færden: Som du sa, endring av regelverket vil åpne for høyere bruk. Men slik vi vurderer det hvis disse tiltakene faktisk gjennomføres og er effektive, så vil ikke bruken i norske matvarer øke, og dermed vil man heller ikke ha noen økt helserisiko.

Møtelederen: Leif Helge Kongshaug.

Leif Helge Kongshaug (V): Det er jo maksimums-regler vi skal fastsette, og nå blir det ved ulike anledninger her vist til at norsk industri har en god hygiene, vi har en høy hygienestandard. Derfor ser jeg ikke noen grunn til å øke bruken av disse stoffene her. Men fører ikke en lempning i bruken av disse stoffene til at dette nettopp kan gå ut over den høye hygienestandarden, slik at denne kan bli «en sovepute» for ikke å ha så høy hygienestandard som vi har i dag?

Møtelederen: Kristin Færden. – Ja, Jordfald.

Gunnar Jordfald: Jeg kan supplere. Statens næringsmiddeltilsyn kan selvfølgelig ikke garantere hvilken praksis industrien legger seg på innenfor de grenser som er lovlige. Så vi kan i grunnen bare forholde oss til det som er sagt her i stortingsproposisjonen, at industri og handel har sagt at de vil holde seg til de gamle grenseverdier. Hvis man tar dette regelverket fullt ut, sier vi at det vil medføre en økt helserisiko. Vi sier at den sannsynligvis ikke vil være veldig stor. Hvis man forholder seg til det som står her, regner vi med at helseeffektene vil være neglisjerbare. Det som kan virke som begrensende faktorer her, er det som har vært nevnt fra flere hold, nemlig at regelverket sier at man ikke skal bruke mer enn det som er teknisk nødvendig. Og norsk industri er faktisk ganske bra når det gjelder å ha prosesser som gjør at det ikke er nødvendig å bruke høye verdier av dette.

Det som eventuelt kan settes inn i tillegg, hvis det ønskes fra et departement, er en intensivering av overvåkingen av disse stoffene for å sjekke opp hvordan saken utvikler seg.

Møtelederen: Ett spørsmål til, Kongshaug. Det må være kort.

Leif Helge Kongshaug (V): Ja. Det går i grunnen på at jeg ønsker et litt klarere svar. Når en hever terskelverdiene for tilsetning av et stoff, kan ikke det føre til at den høye standarden som en har på hygiene i dag, og den praksisen som en har i næringsmiddelindustrien, kan endre seg nettopp på grunn av at man her kan bruke tilsetningsstoff for å kompensere for hygienekravene, slik at en faktisk får et dårligere resultat hygienemessig i næringsmiddelindustrien?

Møtelederen: Gunnar Jordfald.

Gunnar Jordfald: Som jeg sa, det er umulig for oss å garantere hvilken praksis industrien vil følge i fremtiden. Hvis du er interessert i en kvalifisert synsing fra min side, tror jeg faktisk på industrien i denne sammenheng ut fra det sterke fokus som har vært på disse sakene, ut fra at det skal deklarerer. Jeg tror faktisk at dette med å minimalisere bruken av tilsetningsstoffer gradvis vil bli et salgsargument, på samme måten som miljøvennlige varer har vært et salgsargument. Men å gi noen garantier for hvordan dette utvikler seg, er helt umulig.

Som sagt, får man indikasjoner på at det endrer seg, kan man sette inn mer overvåking av dette for å få tall på hvordan det utvikler seg.

Møtelederen: Da skal jeg få stille et spørsmål som går på SNTs framtidige rolle.

Økt bruk av søtningsstoffet cyclamat kan altså gi testikkelskader og nedsatt sædkvalitet, står det, og det høres jo ikke særlig bra ut. Etter direktivet vil innholdet i is kunne økes fra null til 250 mg pr. kg. SNT skal da kontrollere at innholdet er under 250 mg, mens butikkene og industrien skal se til at det er null, slik som SNT og alle andre ønsker at det skal være. Vil da SNT ta på seg som ekstrajobb å passe på at all isen inneholder null cyclamat, slik som alle i Norge mener det bør være?

Så tar jeg med to spørsmål til med det samme: Ville SNT på eget initiativ foreslå å heve cyclamatgrensene slik som det direktivet nå åpner for, hvis en stod fritt? Og ville SNT på eget initiativ sagt at det er industrien og butikkene som skal få overta ansvaret for helsegrensene, slik som det nå legges opp til? Takk.

Gunnar Jordfald: Jeg kan svare på noen av spørsmålene, og så må jeg ha hjelp av Kristin Færden til å svare på andre.

SNTs utgangspunkt er at helserisikoen skal minimaliseres, og i den grad det dreier seg om stoff som kan gi helserisiko, ønsker vi at de prinsipielt skal være lavest mulig. Og jeg tror ikke det hadde vært aktuelt fra vår side å være aktive i å heve grensen for cyclamat.

Når det gjelder overvåking av innholdet av fremmedstoffer i mat, har vi generelt sett et ganske omfattende program. Vi bruker over 50 mill. kr på diverse former for kunnskapsinnhenting, som dreier seg om overvåking, kartlegging, støtte til forskning osv. Dette er et program som vi prøver, etter fattig evne får jeg si, å rette inn mot der problemene er størst, og hva som er aktuelle problemstillinger. Dette skjer i samråd med våre departementer, som i tildelingsbrevene setter rammer for dette. Og hvis det er et ønske om å dirigere overvåkingen i en annen retning, er det absolutt mulig å gjøre det.

Møtelederen: Jeg har et spørsmål til, hvor jeg refererer til at EUs vitenskapskomite for mattrygghet – SCF – sier at det finnes ingen nedre grense som er helsemessig sikker når det gjelder nitrosaminer, og at man må tilstrebe å redusere inntaket. På det grunnlaget sa det danske par-

lamentet enstemmig nei til å innføre dette, og de har da gått til rettssak mot EU. Er SNT enig med SCF i at det er kreftfarlig å øke grensene for nitrat og nitritt?

Kristin Færden: Ja, for så vidt er vi det. Det de sier, er jo at de ikke kan fastsette noen nedre grense. Derfor er det viktig at det man bruker av nitritt, er lavest mulig, sånn at det som eventuelt blir dannet av nitrosaminer, også blir lavest mulig. SCF går videre og sier hvor mye de mener det er nødvendig å bruke for å oppnå den effekten, som jo har å gjøre med at man ikke ønsker mikroorganismer, f.eks. botulinum, i matvarene. De mengdene de oppgir som nødvendige for å oppnå den effekten, er de samme mengdene som f.eks. Danmark og Norge bruker i dag. Derfor, som det ble sagt tidligere her, støtter vi også Danmark i den rettssaken som de nå har gående mot EU-domstolen.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da er det Mimmi Bæivi, og deretter Gunnar Breimo. Vær så god.

Mimmi Bæivi (A): Helseministeren var inne på at dette ikke gjelder et krav om økt bruk av tilsetningsstoffer. Men dersom disse nye maksimalgrensene skulle føre til større inntak av de samme stoffene, hva er da mest helsemessig betenkelig ved innlemmelse av de tre direktivene?

Statsråd Tore Tønne: Det er vel egentlig litt farlig for meg som ikke fagmann, å gradere helsemessige effekter eller risikofaktorer for de sakene det her er snakk om – enten det er nitritter, cyklamat eller fargestoffene – så det tror jeg at jeg skal være litt forsiktig med.

Hvis vi først skal snakke om kreftfare, er det nitritt og omdanning til nitrosaminer som gir det. Det er jo ikke tilfellet med de fargestoffene det er snakk om. For øvrig er det å si til det, som det jo også sies, at ingen kan garantere en minimumsgrense som ikke har den risikoen. I det ligger også at de grensene vi har i Norge i dag, innebærer at vi aksepterer at det er en slik risiko.

Vi mener, som sagt, at selv om det blir en økning til de grensene som det nå blir åpnet for, for det som da er aktuelt å importere, vil det ha en helt marginal effekt på befolkningen. Men det er vel kanskje innenfor nettopp det med nitritter, generelt sett da, at det i hvert fall er snakk om en kreftfare.

Når det gjelder cyklamat, er det eventuelt ved omdanning til cykloheksaminer, i hvert fall i dyreforsøk, at det har vist å ha en negativ effekt på forplantningsevnen.

Mimmi Bæivi (A): Mange, ikke bare i denne forsamlingen, er nok opptatt av hva den maten de kjøper, inneholder. Det er også noen som i dag stiller spørsmål ved den matmerkingen som vi har.

Har departementet planer om å innføre og utarbeide nye regler for merking og deklarasjon av næringsmidler dersom vi innlemmer disse direktivene?

Statsråd Tore Tønne: Vi mener at nettopp merking og forbrukerinformasjon er virkemidler som både er kompenserende for det som måtte være av økt risiko gjennom økt bruk av tilsetningsstoffer, og også er det viktigste vi kan gjøre for å motvirke negative effekter. Det vil vi arbeide med framover også, og styrke både forbrukerinformasjonen om og merkingen av de matvarene det gjelder. Blant annet gjelder det både for cyklamat og for azofargestoffer.

Møtelederen: Da er det siste hovedspørsmål – Gunnar Breimo. Vær så god.

Gunnar Breimo (A): Jeg er opptatt av proporsjonene i denne saken. Statsråden var så vidt inne på det i forhold til at han trakk fram en del andre ting som berørte forbrukerne. Veldig ofte ser vi at proporsjonene drukner i politisk retorikk, så jeg har et spørsmål som går litt på det:

Av proposisjonen framgår det at en utvidet bruk av azofargestoffer sannsynligvis vil berøre flere personer som er overfølsomme overfor disse stoffene. Det går på allergi. Kan det sies noe mer spesifikt om dimensjonene på dette problemet? Hvor stor andel av befolkningen snakker vi om? Hvor mange mennesker vil bli berørt på denne uheldige måten?

Møtelederen: Kristin Færden – vær så god.

Kristin Færden: Det er vanskelig å svare eksakt på det. Det man vet, er at barn med allergier – pollenallergier eller matallergier – sannsynligvis er de som er mest utsatt.

Det er gjort noen danske undersøkelser hvor man har sett på skolebarn, og en kan si at det kan ramme 1 – 2 pst. av allergiske barn. Av befolkningen i sin helhet mener man at det kan ramme rundt 0,01 – 0,04 pst. Men det er vanskelig å anslå, fordi man ikke vet. Det er veldig vanskelig å si hva en overfølsomhetsreaksjon skyldes. Den kan jo skyldes flere stoffer.

Gunnar Breimo (A): Mimmi Bæivi var inne på advarselsmerking. Har man fra departementets side noen mer konkrete planer som går på akkurat denne problematikken?

Møtelederen: Kristin Færden – vær så god.

Kristin Færden: Jeg kan jo begynne. Når det gjelder azofarger, skal jo de være merket. Alle tilsetningsstoffer skal altså stå på emballasjen. Så finnes det en del matvarer som ikke er pakket inn, som selges i løs vekt, f.eks. is og slikkerier. Der ligger det allerede et forslag i departementet om at man skal kreve merking av en del uemballerte matvarer – det kan være aktuelt ved genmodifisering, og det kan være aktuelt for disse stoffene – slik at man også får opplysninger der. I tillegg, hvis det skulle vise seg at det blir noe omfang av denne typen matvarer på markedet, må vi lage spesiell informasjon til f.eks. allergikere.

Møtelederen: Da var det ingen flere spørsmål. Vi har avsluttet innenfor tiden. Da sier vi tusen takk. Jeg håper dere får anledning til å sende tilleggsinformasjon, hvis dere føler at det kan være behov for det.

Gunnar Jorfald: Vi har fra SNTs side med et notat på to-tre sider som vi eventuelt kan legge igjen, hvis det er god kutyme å gjøre.

Møtelederen: Ja, vi vil svært gjerne ha det.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 10.27)

*Høring med Statens helsetilsyn ved konstituert helse-
direktør Lars Hanssen og førstekonsulent Øystein Solevåg
og Statens institutt for folkehelse ved professor Jan
Alexander og professor Erik Dybing (Representantene
fra Statens institutt for folkehelse møtte litt forsinket)*

Møtelederen: I denne seansen er det to spørsmål fra Arbeiderpartiet, et fra Senterpartiet og et fra Venstre.

Da ønsker vi velkommen til Statens helsetilsyn og Statens institutt for folkehelse. Vi setter av 10 minutter til innledning. Er det dere fra Statens helsetilsyn som skal ha innledningen, så kan vi godt begynne med den.

Lars Hanssen: Vi hadde tenkt kanskje å dele det litt. Det er vel mulig at det er naturlig.

Møtelederen: Da starter vi med dere med en gang.

Lars Hanssen: Takk for det. Jeg har med meg Øystein Solevåg, som er rådgiver i Helsetilsynet og DH-kandidat for mat og miljø, helse. Jeg heter Lars Hanssen og er lege av bakgrunn – indremedisiner, hvis det skulle ha betydning.

Helsetilsynet vil takke for at vi har blitt invitert til næringskomiteens høring. Dere er i en komite som i mange tilfeller behandler saker som er svært viktige for folkehelsen. Ofte tror man bare det er helsesidens innsats som er viktig, men det er faktisk slik at kanskje 9/10 av det som er viktig for folkehelsen, kommer fra den øvrige del av samfunnet. Det er jo slik at vi blir hva vi spiser. Vi lager gjerne et lite notat om vårt innspill som vi kan sende dere i løpet av dagen, hvis det er interesse for det.

Møtelederen: Ja.

Lars Hanssen: Har staten ansvaret? Det er et av spørsmålene våre. I proposisjonen vises det til at norsk næringsmiddelindustri og norske dagligvarekjeder har inngått et samarbeid for å holde produkter som inneholder mer nitrat, nitritt og azofargestoffer, ute, dvs. unngå at norske forbrukere utsettes for økt eksponering av slike produkter. Helsetilsynet ser det som veldig positivt at

næringslivet på denne måten deltar i arbeidet med å beskytte folkehelsen, og vi håper å se flere eksempler på dette også i forhold til andre faktorer som påvirker folks helse.

Det er likevel slik at ulike utviklingstrekk som endrede produksjonsforhold, endring i matimporten eller handelsstrukturen, endringer på eiersiden i næringsmiddel-sektoren, konkurranseforhold m.v. kan bidra til å endre innholdet i et slikt samarbeid over tid. På denne bakgrunnen mener Helsetilsynet at det bør vurderes om offentlige myndigheter bør følge opp samarbeidet og de nye merkereglene som foreslås innført. Dette kan f.eks. gjøres ved å legge til rette for at både næringsmiddelbransjen og forbrukerne får tilrettelagt egen informasjon om tilsetningsstoffer og helsekonsekvensene ved bruken av disse. En slik økt informasjonsinnsats kan bidra til å styrke forbrukernes muligheter til å unngå uønsket mat over tid.

Når det gjelder kreft, trygg mat og nitritt og nitrat, er det to gode grunner til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i mat i Norge. Den første grunnen er den kreftfrisikoen som disse stoffene representerer. Stortinget har tidligere vedtatt Nasjonal kreftplan, med en betydelig opptrapping av satsingen på forebygging og behandling av kreft. Når det gjelder kreftisiko og vektleggingen av denne, bør det også nevnes at Norge i implementeringen av EU-regelverket om kjemikalier har valgt å legge strengere grenser til grunn enn det EU har anbefalt.

Den andre grunnen til å unngå økt bruk av nitritt og nitrat i maten i Norge er at det å tillate økt bruk av disse stoffene kan virke som en sovepute i forhold til den innsatsen som gjøres i Norge for å få best mulig hygiene i forbindelse med matproduksjonen. Utviklingen når det gjelder næringsmiddelbårne infeksjoner i Europa de siste årene, har vist svært tydelig hvor viktig det er å fokusere på hygiene i matproduksjonen.

Norge har ved denne forebyggende satsingen klart å opprettholde en god smittesituasjon. Helsetilsynet ønsker at denne strategien skal videreføres.

Så litt om allergi og azofargestoffene. Anslag på forekomster av matvareallergier finnes foreløpig ikke i Norge, verken for barn eller voksne. Resultatet fra en dansk undersøkelse blant skolebarn som ble gjengitt i den norske faktarapporten om forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer for 1998, tyder imidlertid på at 1-2 pst. reagerte uvanlig på tilsetningsstoffer, og at de fleste av disse reaksjonene kom som en følge av azofargestoffene. Det var barn som allerede var kjente allergikere, som reagerte på tilsetningsstoffer, en gruppe som allerede er utsatt for risiko, som en var inne på under den forrige delen av høringen.

Vi tror det er viktig å se på Stortingets behandling av St.meld. nr. 37 for 1992-93, Utfordringer i helsefremmende og forebyggende arbeid. Stortinget bad da Regjeringen om å inkludere forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer blant hovedsatsingsområdene i det forebyggende og helsefremmende arbeidet i Norge. Stortingets vedtak om dette har ført til en økt satsing på allergiområdet i Norge etter 1994, og det kan være naturlig å se dette i sammenheng.

Dessverre er den internasjonale satsingen på området mindre og mer fragmentert. Dette er også omtalt i stortingsproposisjonen som vi i dag diskuterer, bl.a. under pkt. 3.2.1, hvor det heter:

«Allergi og overfølsomhetsreaksjoner har i liten grad blitt tatt hensyn til ved helserisikovurderinger av tilsetningsstoffer.»

Etter Helsetilsynets mening bør Norge vurdere å øke den internasjonale innsatsen for å få hensynet til allergi og overfølsomhetsreaksjoner inn i slike og andre helserisikovurderinger. Det bør bl.a. være aktuelt å ta dette opp i Den europeiske miljø- og helsekommisjonen, ECEH, og i Codex Alimentarius.

Når det gjelder diabetes og cyklammat, er diabetikerne en risikogruppe i forhold til inntak av kunstige søtningsmidler. Det er hele 120 000 nordmenn som lider av diabetes, og dette er en sykdom som øker i omfang også blant barn og unge. Helserisikovurderinger for søtningsstoffet cyklammat har, som det fremgår av proposisjonen, blitt gjort på nytt, og ny grense for akseptabelt daglig inntak, ADI, er foreslått, noe som forhåpentligvis også vil få konsekvenser for de grenseverdier EU har i dag. Helsetilsynet vil for øvrig vise til de svenske tiltakene som er iverksatt, etter at kommisjonen ikke gav Sverige medhold i at de kunne beholde sine opprinnelige grenseverdier.

– Jeg har tatt en litt bredere innledning, siden jeg var usikker på om Folkehelsa kom. Vi kan konkludere med å si at å akseptere økt bruk av de tilsetningsstoffene som er omtalt i St.prp. nr. 12, er et uheldig signal i forhold til den satsingen som finnes i Norge på kreftforebygging, allergi og trygg mat. Prinsipielt mener altså Helsetilsynet at de norske grenseverdiene bør opprettholdes. Det er også uheldig å akseptere EU-kommisjonens utsagn om at allerede utsatte grupper som allergikere og diabetikere, og da særlig barn med disse lidelsene, selv i enda større grad skal måtte være på vakt overfor den maten de spiser, jf. omtalen i proposisjonens kap. 4.3.2.4, femte avsnitt.

I dette utsagnet ligger også et annet syn på forholdet mellom markedet og folks helse og et annet syn på forholdet mellom myndighetene og folks eget ansvar for å trygge folkehelsa enn det som vanligvis ligger til grunn for utformingen av norsk politikk.

Helsetilsynet synes det er positivt at næringsmiddelbransjen selv tar ansvar for å hindre at befolkningen utsettes for økt eksponering av disse stoffene, og vi går ut fra at dette er mulig innenfor EØS-lovgivningen. Forhåpentligvis vil det være mulig å få til et tilsvarende samarbeid om å beskytte befolkningens helse også på andre områder.

Helsetilsynet vil også overfor komiteen lufte muligheten for en økt informasjonssatsing på tilsetningsstoffer overfor forbrukere og næringsmiddelbransjen. En slik økt informasjonsinnsats kan bidra til å opprettholde og styrke motivasjonen for bransjer og forbrukere i det arbeidet vi alle må stå sammen om for tryggere mat.

Kommunikasjonen med EU-kommisjonen og internasjonale fagorganer i denne saken har vist behovet for at

Norge vurderer å øke innsatsen for å få inn allergi som et viktig beslutningsgrunnlag også utenfor landets grenser.

Møtelederen: Takk. Da har vi to minutter igjen av innledningen, så hvis dere vil bruke dem fra Folkehelsa.

Erik Dybing: Vi ble holdt utenfor Stortingets vanlige inngang i 15 minutter, uten at vi ble gjort kjent med at det var her vi skulle møte, så jeg beklager vår sene ankomst.

Vår institusjon er den som leverer helserisikovurderingene inn mot berørte forvaltningsorganer for denne sak knyttet opp mot Statens næringsmiddeltilsyns forvaltning av tilsetningsstoffer, slik at vi har for så vidt avgitt en helsefaglig vurdering av situasjonen og står på de vurderinger som der har vært lagt til grunn.

En tilleggsopplysning, som nå kan være nyttig i forbindelse med azofargestoffer, er at det helt nylig er opprettet et register for alvorlige allergiske reaksjoner på mat, slik at man nå har en mulighet, gitt at man allikevel følger innstillingen, for å se om en eventuell økt bruk av azofargestoffer vil kunne resultere i alvorlige helsehendelser. Det har vært operativt for Folkehelsa fra 1. juli i år.

Ellers slutter jeg meg til det fungerende helsedirektør Lars Hanssen har redegjort for, i den grad vi har hørt det han har sagt!

Møtelederen: Jeg vil bare få bemerke at det var romslig gjort, siden dere ikke har hørt alt!

Erik Dybing: Jeg sa at jeg sluttet meg til det jeg hørte av det!

Møtelederen: Den presiseringen får komme med i referatet.

Da går vi over til spørsmålsrunden. Vi har satt av fire minutter til hvert hovedspørsmål, og vi ønsker kjappe spørsmål og kjappe svar.

Kjell Opseth (A): Det kan ikkje herske tvil om at vi alle saman er opptekne av folkehelsa og også av å leggje til rette for at den blir betre. Då helsedirektøren var inne på det internasjonale engasjementet innanfor ein del av dette området, har eg lyst til å spørje: Kva er viktigast for Noreg, anten å gå med på å heve desse maksimumsgrensene på ein del stoff og framleis kunne vere ein aktiv aktør i det helseførebyggjande arbeidet i Europa, eller no å nedleggje veto eller ta atterhald om innlemming av desse stoffa, som vil føre til at vi sannsynlegvis vil få mindre innverknad på det som skjer i Europa? Det er også ei avveging som helsestyresmaktene og ikkje berre vi politikarar må gjere.

Møtelederen: Vær så god, Lars Hanssen!

Lars Hanssen: Jeg er jo kommet her for å gi faglige råd, ikke politiske råd, men jeg takker for tilliten ved å få et slikt spørsmål. Jeg tror det er viktig at vi fortsetter arbeidet på den internasjonale arena. For det vi er bekymret

for i forhold til norske forbrukere, er vi jo akkurat like bekymret for i forhold til de øvrige europeiske forbrukere. Det kan være ulike matvaner som gjør at noen av disse forholdene blir mer uttalt i Norge enn andre steder, men jeg tror på det internasjonale arbeidet for f.eks. å få ned grensene for cyklammat – bekymringen for sædkvaliteten i Europa er jo like viktig for oss som bekymringen for sædkvaliteten i Norge. Så jeg tror på et internasjonalt samarbeid og en internasjonal påvirkning. Særlig synes jeg det er behov for dette med allergiarbeidet, å sette astma og allergi like sentralt i Europa som vi gjør her hjemme. Det tror jeg er riktig, og vi vil veldig gjerne bidra i det faglige arbeidet sammen med departementet.

Møtelederen: Erik Dybing har også bedt om en kommentar, vær så god!

Erik Dybing: I denne forbindelse er det interessant å vite at Europakommisjonen nå nettopp har nyoppnevnt sine vitenskapelige komiteer, der det er faglige rådgivere inn mot unionen på alle områder som også knyttes opp til helseproblemstillinger. Da kan det være interessant for komiteen å vite at min medarbeider, Jan Alexander, er nytt medlem i Den vitenskapelige komiteen for mat, som ble oppnevnt i forrige uke. På den måten har vi en meget god anledning til å komme inn med de faglige premissene på et veldig tidlig tidspunkt, slik at man også kan gjøre det norske syn bedre kjent.

Kjell Opseth (A): Det vart også understreka frå helsedirektøren si side informasjon til forbrukaren, og det er klart at styresmaktene har eit ansvar for at befolkninga ikkje blir utsett for unødig farlege stoff. Men den enkelte forbrukar har også eit ansvar for å syte for at ein tek vare på eiga helse, og her er informasjon og varemerking eit heilt sentralt spørsmål. Når ein då eventuelt går for desse høgre maksimalgrensene – og likevel ikkje, i forhold til det industrien og handelsnæringa har sagt, vil få nokon særleg auke – er det vel framleis behov for varedeklarasjon og informasjon om farlege stoff, ikkje berre desse, men også mange andre som ein blir utsett for, og som påverkar folkehelsa.

Lars Hanssen: Ja, det er jeg helt enig i. Nettopp det med merking og informasjon er en vei å gå, og nettopp når vi nå hører at næringen vil fortsette med de gamle grensene, er vi jo til en viss grad beroliget ved det. Det var spørsmål tidligere, akkurat da vi kom inn i salen, om proporsjoner, og jeg vil jo si at helserisikoen ved at en så stor del av den norske befolkning fortsatt røyker, er av en helt annen dimensjon enn dette. Så hvis vi også kan få en allianse der, tror jeg virkelig vi gjør noe for folkehelsa.

Møtelederen: Da går vi på neste hovedspørsmål, Ivar Kristiansen.

Ivar Kristiansen (H): Jeg foretok et kjapt regnestykke og fant ut at når det gjelder proporsjonene sammenlig-

net med sigarett- og tobakksrøyking, er vel risikobildet opp til 7 000 ganger større enn implementering av disse tre direktivene innebærer.

Men det var ikke det jeg tenkte jeg skulle få kontrollsjekket. Lars Hanssen er inne på at det å si ja til direktivet gir «et uheldig signal», og at man øker grenseverdiene. Nå sa statsråd Tønne litt tidligere i dag at det er ingen grunn til å tro at det vil bli noen økning i bruk av tilsetningsstoffer i Norge som følge av implementering av disse direktivene. Slutter helsedirektøren seg til Tønnes utsagn?

Lars Hanssen: I stortingsproposisjonen er det redegjort for hva næringen frivillig har pålagt seg, hvis jeg kan bruke det ordet. Så lenge det gjennomføres, er det dokumentert godt at for nitritt, nitrat og azofargestoffene har man mindre grunn til å tro at det som i hvert fall produseres i Norge, vil øke i innhold av disse stoffene. Vi støtter også forslaget om overgangsordninger når det gjelder cyklammat. Men det er klart at hvis ikke dette fører til økt bruk av disse stoffene i den maten som norske forbrukere inntar, vil også problemet være tilsvarende mindre. Når jeg sier dette med et «signal», er «signal» kanskje litt uavhengig av akkurat det konkrete innholdet. Det er mer i hvilken grad man tar dette problemet fullt ut på alvor. Men jeg er begeistret for næringens og handelsorganisasjonenes selvpålagte begrensning der.

Ivar Kristiansen (H): Jeg takker for svaret. Bare et kort oppfølgingsspørsmål: Når helsedirektøren ser utviklingen i Europa/EU de siste fem-seks år og sammenligner den med utviklingen og lovverk og lovgivning i Norge på dette området, ser han de samme tendensene som jeg gjør, at i spørsmålet om utvikling som angår grenseverdier, nærmer Norge og EU seg på disse omtalte områdene?

Lars Hanssen: Dette er et spørsmål som favner litt videre enn mine kunnskaper, men jeg tror jeg forstår deg slik at en rekke av de stoffer som er nevnt i denne stortingsproposisjonen, er det jo blitt enighet om gjennom annet arbeid i forkant, og jeg ser din fremskrivning av utviklingen som en støtte til det Kjell Opseth og jeg var inne på, nemlig at Norge må arbeide aktivt internasjonalt for at EUs gjenværende – etter vår mening for høye – grenser vil bli redusert. Så jeg oppfatter det kanskje som at man gir inspirasjon for at også Norge kan påvirke disse verdiene i EU, og da tror jeg vi får en ytterligere harmonisering – ja.

Møtelederen: Da er det min tur til å stille et hovedspørsmål. Jeg vil bare sitere litt fra matmeldingen. Der sa regjeringen Jagland:

«Regjeringen har som en grunnleggende forutsetning at all mat som omsettes i Norge skal være helsemessig trygg for forbrukerne. Den gunstige situasjonen vi har her i landet skal videreføres. Dette gjelder enten maten er produsert i Norge eller i utlandet.»

Mener Helsetilsynet at Norges tilslutning til de tre EØS-direktivene vi her snakker om, har noen innvirkning på det uttalte målet?

Lars Hanssen: Noe av vår bekymring går jo på hva som ville skje hvis disse nye grensene ble tatt ut i fullt monn. Hvis man legger til grunn at verken næringen eller handelsorganisasjonene vil benytte seg av den mulighet som foreligger, og f.eks. – etter det som er opplyst – 95 pst. av det kjøttet vi spiser i Norge, er produsert her, vil det tillegget av helsemessig belastning som kommer fra disse tre direktivene, i utgangspunktet være lite, og kunne reduseres ytterligere ved god informasjon og merking.

Møtelederen: Er det vanlig at det ved fastsetting av grenseverdier for tilsetningsstoffer blir forutsatt at det skal kunne bevege seg under de verdiene, eller regner en som så at disse verdiene ikke blir fulgt likevel, slik at en godt kan sette verdiene høyt? Er det en vanlig måte å fastsette verdier på?

Lars Hanssen: Det er kanskje et mer teknisk spørsmål. Jeg vil gjerne ha hjelp fra Folkehelsa her.

Jan Alexander: Det er jo vanlig å sette grenseverdiene til det som en mener er forsvarlig – selvfølgelig er det det.

Møtelederen: Jeg skal over på et litt annet tema, og det dreier seg da om allergi. Det sies at allergi ikke regnes som helseskade innenfor EU, men at vi i Norge regner allergi som et helseproblem. Er det en så stor forskjell på vurderingene, og er den forskjellen på vurderingene i tilfelle avgjørende for det arbeidet som skjer innenfor EU – som vi nå blir «besluttet av» – og det arbeidet som skjer i Norge?

Jan Alexander: Jeg vil ikke si at det er noen veldig stor forskjell mellom våre syn og EUs syn. Det er mer et spørsmål om hvordan en praktisk skal takle dette med allergi. Matvareallergi er jo et relativt lite problem når det gjelder tilsetningsstoffer, det er et mye større problem når det gjelder naturlige bestanddeler i maten. Spørsmålet er hvordan en skal ivareta hensynet til visse grupper av befolkningen. Og i vårt land har vi jo tatt relativt godt i for å ha en høy beskyttelse for disse gruppene. Problemet har vært drøftet i EU i flere sammenhenger, bl.a. i Den vitenskapelige komiteen for mat, der jeg har vært med på å diskutere dette.

Møtelederen: Takk.

Da er det Leif Helge Kongshaug, deretter Rita Tveiten.

Leif Helge Kongshaug (V): Vi er jo veldig glade for den holdningen som næringsmiddelindustrien har når det gjelder bruk av tilsetningsstoffer, og likeså de holdninger som dagligvarebransjen gir uttrykk for når det gjelder omsetning av varer. Men uavhengig av det står det i

proposisjonen at de aktuelle tilsetningsstoffene kan øke helserisikoen for hele eller deler av befolkningen. Spørsmålet mitt er da konkret: Er vi bekvemme med eller er det godt nok at vi har den frivillige avtalen – som det er gitt uttrykk for fra næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen – eller foreligger det et faglig grunnlag for at en bør opprettholde nasjonale bestemmelser på dette området?

Jan Alexander: Når det gjelder nitrat og nitritt, er jo det et spørsmål om at nitritt kan øke dannelsen av kreftfremkallende stoffer i kjøtt når en bruker dette i høye mengder. Og mengden som er dannet, er avhengig av den mengde nitritt som tilsettes. Derfor mener vi at den bør være lavest mulig.

Det andre hensynet, hvorfor en bruker nitritt, er jo at en vil forhindre faren for en alvorlig forgiftning med botulisme. Og norske myndigheter har ment at den grensen som vi har hatt, er tilstrekkelig for å hindre dette.

Når det gjelder hvor stor fare dette utgjør rent kvantitativt, er det faktisk ikke mulig å si. Men danskene har prøvd å estimere det, og det står i proposisjonen, og det er jo en veldig liten tilleggsrisiko det egentlig representerer rent kvantitativt. Det dreier seg om langt under ett krefttilfelle pr. million mennesker, og det anses vanligvis for å være en akseptabel risiko. Men vi mener da at denne tilsetningen bør være lavest mulig, og det mener også danske myndigheter, som har hatt denne saken oppe med EU. Vi har også støtte fra EUs vitenskapelige komite om at tilsetningen av nitritt og nitrat bør være minst mulig. Men som sagt, den antatte risikoen må være nokså liten.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg vil fortsette litt når det gjelder azofargestoffene og overfølsomhetsreaksjoner hos utsatte personer. Det står i proposisjonen at i Danmark reagerte 1-2 pst. av skolebarna på en blanding av tilsetningsstoff. Det er 1-2 pst. som reagerer, men hvor mange er i risikogruppen, som må ta hensyn til at det er økte verdier av azofargestoffene i tiden som kommer? Det er kanskje et like viktig spørsmål som hvem som konkret reagerer. Hvor store grupperinger er det som nå må ta nye hensyn i forhold til sine handlevaner og matvaner? I den forbindelse – kan vi oppleve et klaseskille i matveien med hensyn til grupperinger som har vanskelig for å tilegne seg informasjon om nettopp faren med disse verdiene?

Møtelederen: Jan Alexander, vær så god.

Jan Alexander: Hvor mange dette dreier seg om, er ikke så godt å si, men det har vært antatt at det kan dreie seg om 1 promille.

Møtelederen: Da er det Rita Tveiten som har det siste hovedspørsmålet.

Rita Tveiten (A): Me har høyringa i dag for at me skal kunna avklara ein del spørsmål og truleg få fram dei faglege data som er knytte til denne saka, slik at me kan

få redusert den retoriske skremselspropagandaen. Me har tidlegare i dag snakka litt om spørsmålet om folks psykiske helse, altså den redselen folk opplever knytt til påstandane om kor farlege desse tilsetjingsstoffa vil vera for folk. Eit spørsmål som eg har, er: Skil det omsynet som Folkehelsa og Helsetilsynet hjå oss tar til folks generelle helsetilstand, seg i vesentleg grad frå det som vert utøvt i Europa elles?

Møtelederen: Vær så god, Lars Hanssen.

Lars Hanssen: Det var et vanskelig spørsmål. Det er litt ulikt organisert i de ulike landene. Det er slik at Næringsmiddeltilsynet, Folkehelsa og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet kanskje til sammen dekker de samme hensyn som i Europa ellers. Men jeg tror kanskje den norske satsingen på allergi er tydeligere enn nedover i Europa, hvis det kan være et svar. Det har skjedd endringer i den sentrale helseforvaltning. Det skjer kontinuerlig, og det tror jeg kan være nyttig, men samlet sett skulle det ikke være store forskjellen.

Rita Tveiten (A): Så er det òg dette at folk har ganske tradisjonelle vanar når det gjeld kva slags varer dei kjøper. Eg kan tenkja meg å få stilt eit spørsmål knytt til faren ved sporadisk bruk, dvs. at ein handlar varer over grenseverdiane nokre gonger, i forhold til ein hyppig bruk. Korleis vurderer de faren for at norske forbrukarar skal verta utsette for ein helsefarleg situasjon ved at me implementerer desse direktiva?

Lars Hanssen: Det vil vel, som det fremgår av proposisjonen, særlig gjelde for cyklamater og diabetikere, folk som bruker mye sukkerfri leskedrikk, og særlig de som bruker kunstig søtningsmiddel ved siden av. Som det står i proposisjonen, kan man da av og til komme i nærheten av det maksimale. Men det er stort sett folk som bevisst og etter eget ønske bruker mye søtningsmiddel. Jeg tror ikke at en vanlig norsk forbruker som har et noenlunde normalt forbruk, vil komme over disse grenseverdiene.

Møtelederen: Jan Alexander – vær så god.

Jan Alexander: Det er også gjort rede for i proposisjonen dette med det akseptable daglige inntaket, og vi skal vel være klar over at det også her ligger store sikkerhetsmarginer inne.

Rita Tveiten (A): Eg kunne òg tenkt meg å få stilt eit spørsmål dersom det er tid, leiær.

Møtelederen: Det er det dessverre ikke. Det er bare igjen noen sekunder.

Da sier vi tusen takk til Helsetilsynet og Folkehelsa. Hvis dere har noe skriftlig informasjon til oss, tar vi gjerne det også. – Tusen takk.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring, ca. kl. 10.57.)

Høring med Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet ved direktør Gunn Elin Bjørneboe, rådgiver Anniken Owren Aarum og rådgiver Arnhild Haga Rimestad.

Møtelederen: Da er de neste Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet. I denne seansen er det bare tre spørsmål, fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Senterpartiet. – Velkommen hit.

Vi har satt av ti minutter til innledning fra dere, og det blir tre spørsmål etterpå. Hvert av dem skal besvares, og det kan komme tilleggsspørsmål i løpet av fire minutter. Vi er glade for kjappe svar, og vi skal prøve å begrense spørsmålene. Da sier vi vær så god til dere.

Gunn Elin Bjørneboe: Takk for det. Aller først takk for invitasjonen.

Vi vil starte med å si litt om tilsetningsstoffdirektivene i et folkehelseperspektiv og aller først si at vi er ganske stolte av at vi har en norsk mat- og ernæringspolitikk som vekker internasjonal oppmerksomhet, og som bygger på to sentrale forhold, nemlig trygge matvarer og et sunt ernæringsmessig kosthold.

I Norge er ansvaret delt mellom forvaltningsorganene SNT og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet. Det betyr at SNT skal legge til rette for at matvarene er helsemessig trygge, og at de tilfredsstiller forbrukernes krav samt redelig frembud av matvarer. De forvalter således regelverket på matområdet.

Vi, Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, er et kompetanse- og forvaltningsorgan under Sosial- og helsedepartementet i spørsmål som angår ernæring, fysisk aktivitet og helse. Det gjør vi gjennom å forvalte kunnskap og faglige råd og vurderinger til myndigheter og befolkningen gjennom informasjon og overvåking.

Dette sentrale spørsmålet som reises ved direktivene, er i tilknytning til helsegevinster og helserisiko. Da er det slik at det er bred internasjonal enighet om at de største helseproblemene knyttet til mat og helse i global sammenheng, også her i Norge, skyldes kostholdets ernæringsmessige sammensetning, både ut fra helseproblemenes omfang og alvorlighetsgrad.

Sunt kosthold og mosjon kan redusere forekomsten av f.eks. kreft med opptil 30-40 pst. I vårt land betyr det at vi kan forebygge 6 000 nye tilfeller av kreft hvert år, idet det årlig oppdages rundt 20 000 nye tilfeller. Det gledelige er altså at vi kan forebygge kreft ved å spise mer frukt og grønnsaker. Det høres kanskje litt banalt ut, men saken er den at frukt og grønnsaker alene kan forebygge 20 pst. av alle krefttilfellene, ett av fem tilfeller.

Så til dagens tema. Siste års forskning har dokumentert at tilsetningsstoffer og fremmedstoffer trolig bidrar med mindre enn 1 pst. av samlet kreftrisiko.

Hvis vi ser på folkesykdommene som har sammenheng med kosthold og grad av mosjon, kan vi nevne opp de fleste. Det gjelder hjerteinfarkt, høyt blodtrykk, kreft, overvekt, diabetes type II og beinskjørhet. Det som gjør

at man er optimister når man jobber i dette fagområdet, er at de fleste ting her også kan forebygges gjennom kosthold og mosjon, og det går fortsatt på at vi skal redusere fettinntaket i norsk kosthold, vi skal spise mer frukt og grønt og vi skal bevege oss mer. Så enkelt kan det sies.

Når det gjelder tilsetningsstoffdirektivene er jo det et ansvarsområde som dekkes av Statens Næringsmiddeltilsyn. Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet støtter fullt de faglige vurderinger og har full tillit til den faglige vurdering som er gjort av SNT, og som ligger til grunn for Regjeringens anbefalinger. Når det er sagt, er det fem punkter vi gjerne vil understreke.

Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet mener at Norge generelt fortsatt alltid må fremme en restriktiv politikk internasjonalt når det gjelder mat og helse. Vi mener at eksponering av tilsetningsstoffer bør holdes på det lavest mulige nivå som er nødvendig for å oppnå ønsket effekt.

Vi mener at den stadige revurdering av ADI, det akseptable daglige inntaket, bør skje kontinuerlig og må baseres på solid vitenskapelig dokumentasjon.

Mulige helsemessige konsekvenser ved implementering av direktivene må overvåkes nøye, og spesielt forekomst av matvareintoleranse/matvareallergi, da kunnskapen om mulig innvirkning på dette området er mangelfull i dag.

Samhandling med næringsmiddelindustri og dagligvarebransje bør videreutvikles, spesielt i forhold til de signaler som er gitt om at de vil opprettholde dagens grad av tilsetninger. Likevel må man følge opp om grad av implementering av direktivene, merking og informasjon skjer.

Det aller viktigste for meg å si, er at jeg synes det er veldig viktig at helsemessige betenknninger – om det gjelder tilsetningsstoffdirektivene eller annet i matpolitikken – for gjennomføring av endring av regelverk, i dette tilfelle direktivene, alltid må veie tyngre enn alle næringsinteresser.

Møtelederen: Takk for det. Da er det Kjell Opseth som har det første hovedspørsmålet.

Kjell Opseth (A): Det er jo slik at all fokusering på folkehelsen har sine positive sider, fordi det påvirker opinionen. Eg forstår på Bjørneboe si innleiing at kanskje burde vi politikarar ha fokusert på ein del andre område minst like mykje, og kanskje meir enn det vi har på det desse tre direktiva omfattar. Men no er det dei som er oppe til debatt, og som er omstridde. Spørsmålet mitt er kort og godt: Korleis meiner Statens råd for ernæring først og fremst at vi skal sørge for, når desse grensene blir heva ved at dei blir implementerte i EØS-avtalen, å hindre dei negative sidene ved dette, ved sida av det samarbeidet som ein måtte ha med næringsmiddelindustrien og handelsnæringa?

Gunn Elin Bjørneboe: Det aller viktigste tror jeg er at Norge fortsatt holder fanen høyt med den restriktive politikken i forhold til der man samles i Europa, og også

sammen med de andre nordiske landene. Det siste ordet er jo ikke sagt når det gjelder enkelte av disse direktivene, bl.a. cyclamat. Det er viktig at man holder det helsemessige flagget høyt og kommer med argumentasjon. Det er på den internasjonale arena.

Nasjonalt tror jeg det er viktig at vi viderefører det overvåkingssystemet som i dag SNT og vi i samarbeid har i forhold til norsk kosthold og tilsetningsstoffene i den maten vi spiser, i alle målgrupper. Spesielt blir det viktig i forhold til barn og unge, hvor datakunnskapen i dag kan bli bedre, og at man er observante i forhold til matvareallergi-/intoleranseproblematikken i årene fremover.

Når det gjelder næringsmiddelindustrien og bransjen, er det veldig gledelig, og også i tråd med vår erfaring tidligere, at næringsmiddelindustri og dagligvarebransje stiller lojalt opp i forhold til helsemessige vurderinger. Det er jo betryggende i denne sammenheng at de alle har gitt et incentiv om at de vil opprettholde dagens nivå til tross for at EU skal heve grensene.

Samhandling videre med næringsinteresser og næringsmiddelindustri er veldig viktig også for å påse at man ikke øker grensene, eller at man gjør det man har tenkt å gjøre.

Når det gjelder informasjon til forbrukerne, er det et siste punkt som er viktig, og det gjelder merkeforskrifter og merking av produkter. Det kan jo selvfølgelig være en utfordring å merke med alle disse E-numrene osv., men det er klart at på forpakningene og til forbrukerinformasjon er det veldig viktig. For at forbrukerne skal skjønne hva som står på pakken, er det også viktig med informasjon til forbrukeren om hva det faktisk betyr.

Kjell Opseth (A): Det kunne jo vere interessant om rådet for ernæring med bakgrunn i dei stoffa vi no aukar grensene for, kunne seie noko om korleis helsetilstanden er i EU i forhold til i Noreg, all den tid vi har ulike nivå. Dersom de kunne seie noko om det, eller har noka oversikt eller veit noko om det, kunne det vore kjekt å vite det.

Gunn Elin Bjørneboe: Jeg har litt for liten kunnskap om akkurat det, også fordi disse grensene i EU er implementert for ikke så lenge siden, så vi har ikke noen spesielt nyere data i forhold til utbredelse av matvareallergi og -intoleranse internasjonalt. Danskene har gjort noen undersøkelser og også svenskene. Men sånn sett, hvis en ser på matvareintoleranse og -allergi, skiller det seg ikke vesentlig ut fra våre data.

Men også vårt datamateriale på matvareintoleranse er egentlig mangelfullt pr. i dag. Jeg synes det er der den største utfordringen blir i forhold til azofargestoffene, hvor Norge har vært veldig restriktive siden 1978, da disse fargestoffene nesten ikke har vært brukt, og der EU nå slipper opp for bruk i veldig mange ulike produkter. Det er klart at det er stoffer som den norske befolkningen generelt ikke har vært utsatt for før, så der blir det viktig å følge utviklingen – om det skjer en økning i forekomst av matvareintoleranse og -allergi hvis norsk næringsmiddel-

industri tar disse stoffene i bruk. Det er den største utfordringen slik jeg ser det.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil følge litt opp dette spørsmålet om grenser og også spørsmålet om cyklammat som har vært inne i debatten fra flere innledere her.

Norge og Skandinavia har faktisk større forbruk av leskedrikker som inneholder kunstige søtningsstoffer – aspartam og nå også muligheten for økt mengde cyklammat. I og med at vi konsumerer mer av dette enn det som er vanlig på kontinentet, har det vært med i vurderingen når man har satt grenseverdiene på kontinentet, at det kan være andre land som konsumerer mer av disse kunstige søtningsmidlene i drikke? For det er vel tross alt slik at man lett kan nærme seg ADI her i Skandinavia når man har et høyere inntak enn det som er vanlig på kontinentet?

Gunn Elin Bjørneboe: Jeg kjenner ikke helt datagrunnlaget, det som ligger til grunn for den internasjonale bestemmelsen, men jeg kjenner til vurderingene som er gjort av vårt fagorgan, Statens næringsmiddeltilsyn, på dette området, og de beregninger de har gjort, og som ligger til grunn for denne stortingsproposisjonen. De viser at det er enkelte grupper som kan få for mye cyklammat. Det gjelder spesielt diabetikere og barn som i forhold til kroppsvekten tåler relativt mindre.

Og du har helt rett i at Norge ligger ikke bare på Europa-toppen, men vi ligger på verdenstoppen når det gjelder forbruk av både søtet og usøtet mineralvann. Enkelte grupper, f.eks. unge jenter som ønsker å slanke seg, kan ha et stort forbruk av dette. Men jeg støtter meg til Statens næringsmiddeltilsyns vurderinger og beregninger de har gjort når det gjelder disse verstoffølsomhetsgrensene, og har funnet at selv der ligger de innenfor ADI-grensen som nå er satt.

Øystein Hedstrøm (Frp): Ja, det er jo ikke noe vanskelig å være enig med Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet i at vi trenger en sunnere livsstil i Norge og kan få det med økt fysisk aktivitet og omlegging av kostholdet.

Det er jo en del som slanker seg i vårt land og bruker lettprodukter, bl.a. lettbrus. Men vi har sett noen undersøkelser som viser at til tross for et stort inntak på dette området, og med få kalorier, øker vekten på en stor prosentandel av de personene som bruker lettprodukter. Men Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet at man kunne bruke den informasjonen mer aktivt for å få mennesker i Norge til ikke å søke til disse typene lettprodukter, og dermed også få et sunnere kosthold?

Gunn Elin Bjørneboe: Når det gjelder akkurat den effekten, at kunstige søtningsmidler kan gi en vektøkning, er det omstridt – altså om det skyldes de kunstige søtningsstoffene per se. Men vi – i hvert fall SEF – anbefaler folk å holde seg til den beste tørstedrikken, som er vann. Egentlig er det ikke nødvendig å kjøpe alle disse flaskene og merkene med kunstig søtet eller søtet mineralvann. Sånn sett er det slik i Norge at selv om man kan si at det er noen vannverk som ikke holder mål, gjør de

det stort sett, og stort sett er vann den beste leskedrikken. Så det er vår oppfordring til det norske folk generelt.

Møtelederen: Takk for det.

Det siste spørsmålet til dere er det jeg som skal ha, og jeg skjønner jo at vi heller skulle hatt en høring her om røyking og latskap, hvis vi først ønsket noe bra for helsa til folk, men vi må nok prøve å holde oss til det temaet vi har.

Jeg har merket meg de fem hovedprinsippene deres, og jeg vil spørre om to av dem. Dere mener altså at det skal være vitenskapelig grunnlag og solid dokumentasjon som skal bestemme de endringene som skal skje. Når det da gjelder inntaket av nitrat og nitritt, sier EUs vitenskapelige komite at dette skal nedover, forbruket må nedover, såpass farlig er det. Og så skjer det da at vi med våre nye bestemmelser kommer til å øke det. Vi må jo tro at når vi først øker offisielt fastsatt grense, vil det også bety noe for folk.

Siste punktet deres er at helsemessige betenkeligheter skal veie tyngre enn næringsinteresser. Følges de to prinsippene når vi sier ja til de tre direktivene, inkludert de 14 stoffene som er mest omstridt?

Gunn Elin Bjørneboe: For det første er det klart – det står det også å lese – at man ikke har så veldig mange faglig dokumenterte vitenskapelige holdepunkter i forhold til hva som vil skje når det gjelder fargestoffene, bl.a. fordi man – og jeg vil bare gjenta det – i forhold til enkelte grupper, små grupper, når det gjelder slikt som matvareintoleranse, vet for lite, også fordi vitenskapskomiteen ikke har lagt til grunn matvareintoleranse som helseproblem knyttet til fargestoffer. Så det er ikke med i analysene, så vidt jeg kan forstå.

Til det siste, «Helsemessige betenkeligheter for gjennomføring av endringer i direktivene bør alltid veie tyngre enn næringsinteressene», vil jeg si et klart ja når det gjelder tilsetningsstoffdirektivene. For hvis man er føre var og legger til grunn de premissene vi nå satser på i forhold til å følge utviklingen, til å informere og samhandle med næringen, tror jeg man er på trygg grunn. Men det er klart at dette er en generell oppfordring som jeg tror i enda større grad når det gjelder andre saker, som man sikkert kan komme tilbake til, vil ha større implikasjoner i forhold til vårt siste punkt.

Møtelederen: Et tiltak for å hjelpe folk til å passe på helsa si er informasjon. Da Sverige innførte høyere grenseverdier, informerte de ved hjelp av pressemelding og via Internett. Så skal en da følge utviklingen, eventuelt komme med ytterligere informasjon og merking senere. Har dere erfaring for at slik informasjon i de kanalene har godt nok gjennomslag hos folk?

Gunn Elin Bjørneboe: Når det gjelder vår informasjonspolitik, så informerer vi allerede stort sett ved pressemeldinger og går ut på Internett. Det er viktig, tror jeg, å være i de kanalene som forbrukerne oppsøker. Selvfølgelig er det en del som bruker Internett, flere og

flere, men jeg tror det er viktig å bruke media, TV og også aviser og kronikker, for å informere. Og den største informasjonsutfordringen jeg ser i forhold til dette, er å berolige forbrukerne i forhold til den redsel for disse E-stoffene som finnes rundt omkring, og som de mener er farlige. Men med hånden på hjertet så er de i de aller fleste tilfeller helt ufarlige. Det er stoffer som finnes naturlig i den maten vi spiser – de aller fleste – og så har vi noen unntak, som vi er litt ekstra påpasselige med. Så den største utfordringen blir å berolige forbrukerne, at dette er vi trygge på, at det er ikke noe sånn hokusfokus som skjer, at det ikke er noen fare. Og så må man ha tillit til at myndighetene tar det ansvaret de har blitt pålagt, og gjør det de skal. Jeg tror det er viktig at noen gjør det. Vi kan jo få tilbake fjernsynskjølket selvfølgelig, det er noe med å bruke fjernsynet som den matkanalen det kan være, informere forbrukerne på en trygg og skikkelig måte om at dette ikke er farlig, og lære dem litt – spesielt de utsatte gruppene – om hva man skal være påpasselig med.

Møtelederen: Takk til dere. Vi har fått noe skriftlig, og da er det ikke ytterligere behov for å sende noe, men det er det mulighet for.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 11.17.)

Høring med Forbrukerrådet ved direktør Per Anders Stalheim og Stine Wohl Sem.

Møtelederen: Når det gjelder Forbrukerrådet, er det to spørsmål fra Arbeiderpartiet og ett fra Fremskrittspartiet, og så er det Ivar Kristiansen på vegne av Høyre og Randi Karlstrøm fra Kristelig Folkeparti.

Da er det 10 minutter til innledning.

Per Anders Stalheim: Jeg skal kort gå igjennom våre synspunkter på disse direktivene.

Vårt primære standpunkt er at vi ikke bør innføre de omstridte punktene i direktivene fordi det er en unødvendig risiko. For den det angår, spiller det liten rolle om de aller fleste andre slipper unna. Det er liksom vårt prinsipielle standpunkt, også at merking og informasjon er nødvendige, men ikke tilstrekkelige virkemidler, og at det alltid er en avveining hva man selv skal vite og vurdere, og hva andre skal ha bestemt på forhånd så man slipper å ta risiko eller kjenne alle egenskaper ved alle produkter. I den forbindelse legger vi også vekt på at folk har en helt annen oppfatning av risiko påført av andre enn av selv påført risiko, som røyking og annet vi har vært innom her i dag. Den risikoen som påføres av andre, er helt avgjørende både for tilliten til markedet og til myndighetene, hvor vi i Norge er i den heldige situasjon at forbrukerne har tillit både til markedet, til produktene og til myndighetene, som en undersøkelse fra SIFO for et par dager siden faktisk viste.

Dersom direktivene skulle innføres i sin nåværende form, har vi noen subsidiære standpunkter. Da er vi temmelig overbevist om at norske myndigheter bør gjøre følgende: De må arbeide aktivt for at regelverket forbedres gjennom påvirkning på både europeisk nivå og globalt nivå, altså både i EU og i WTO Codex Alimentarius. Etableringen av ny lovgivning og European Food Authority i EU nå samt kravene til en revurdering av nitrat-/nitritt-bestemmelsene fra EUs vitenskapelige komite burde være et godt grunnlag for å få gjennomslag. Så bør allergi som helseproblem understrekes i alle relevante fora der Norge deltar. Vårt andre punkt er at tilsyn og kontroll må intensiveres, dvs. at kontroll og overvåking må gjennomføres også ut fra det eksisterende regelverk og de hensyn til daglig inntak som ligger bak, og resultatene må offentliggjøres. Også i forhold til de synspunkter handelsnæringen og produsentene har gitt uttrykk for, er det viktig at man opplever noenlunde like konkurransevilkår i forhold til det som kan komme inn utenfra, fra andre. Det tredje punktet er at dersom det utarbeides bransjestandarder, som EU også oppmuntrer til, for f.eks. noen av de varene man snakker om her når det gjelder nitritt og nitrat, så må tilsynsmyndighetene bidra til kontroll også av slike standarder, så man klarer å følge med i hva som skjer i markedet.

Når det gjelder hvert enkelt stoff, tenkte jeg å overlate ordet til Stine Wohl Sem, som kanskje kan legge til litt mer.

Møtelederen: Kunne jeg bare få spørre om dere har skriftlig informasjon som vi kan få etterpå?

Per Anders Stalheim: Ja, det har vi.

Stine Wohl Sem: I utgangspunktet er verken Forbrukerrådet eller forbrukerorganisasjonene som vi samarbeider med, motstandere av bruk av tilsetningsstoffer. Vi synes det er bra at det er tilsetningsstoffer, og vi trenger tilsetningsstoffer, men vi reagerer på enkelte av dem. Jeg vil bare ha det klart, for det er av og til litt vanskelig å få igjennom det budskapet – fordi man ikke vil ha noen av dem – at vi i og for seg synes det er greit, og at vi trenger de fleste av dem. Det er tilsetningsstoffer vi reagerer på, og som ikke bare Forbrukerrådet reagerer på, men også forbrukerorganisasjonene i Europa – altså vi er med i det som heter BEUC, den europeiske forbrukerorganisasjonen. Da vi for mange år siden diskuterte de tre tilsetningsstoffdirektivene vi nå diskuterer her, så var det enighet blant forbrukerorganisasjonene om at vi ikke ville ha azofargestoffer, for spørsmål knyttet til allergi, overfølsomhet, er noe som forbrukerbevegelsen generelt er veldig opptatt av.

Når det gjelder dette med cyclamat, var det også noe vi tok opp i europeisk sammenheng, og sa at det brukes for mye cyclamat i for mange produkter. Men den gang, da disse direktivene ble vedtatt, hadde vi et håp om at det som stod i forarbeidene til direktivene, skulle følges. Der står det nemlig at man ikke skal utvide bruken av cyclamat, eller kunstige søtningsstoffer generelt, uten at man

har evaluert effekten av den bruken som da ble tillatt. Og det er et punkt som jeg gjerne vil ha frem, at vi fra forbrukersiden faktisk har etterlyst at det som står i direktivene i seg selv, skal følges opp.

Så er det spørsmål knyttet til nitrat/nitritt, som jeg vet dere har snakket om med flere her, og hvor vi prinsipielt mener at vi må være både føre var og vi må følge de rådene som gis på vitenskapelig grunnlag. Så vi ser ingen grunn til at vi skal kunne tillate mer nitrat/nitritt enn det som er eksisterende norsk regelverk, for det er godt nok. Så må vi huske på at når man godkjenner bruk av tilsetningsstoffer, er det tre prinsipper som skal følges, og det er at tilsetningsstoffet ikke skal villedde forbrukeren, det skal være et teknologisk behov, og det skal ikke være helsefarlig.

Når det gjelder azofargestoffene, så er det jo ikke noe teknologisk behov, og dessuten er de helsefarlige – for de få det gjelder. Når det gjelder cyklamater, så er det også her spørsmål om helsefare. Nå får vi se hva som skjer når de verdiene går ned – det er jo snakk om at de skal enda lenger ned, og at man er nødt til å gjøre noe med direktivene i EU også på det. Men når det gjelder nitrat og nitritt, så får vi nå se hva som skjer i EU.

Møtelederen: Takk for det. – Da er første hovedspørsmål fra Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Forbrukerrådet er ein organisasjon som skal ta vare på forbrukerane sine interesser, og slik sett er det rimeleg at dei set forbrukaren i høgsetet. Så er det ein del av oss som må ta ein del andre omsyn. Eg synest det er interessant det Forbrukerrådet seier om moglegheita til å påverke internasjonalt. Det er mogleg det er ei politisk vurdering, men mi erfaring er iallfall at ein har større påverknad når ein prøver å halde seg til det som skjer internasjonalt til kvar tid, slik også i forhold til desse direktiva. Så det er eit element ein må ta med seg. Men eg vil gjerne spørje Forbrukerrådet: Det er vel ikkje slik at næringsmiddelindustrien og handelsnæringa har noka interesse av å påføre norske forbrukarar større helsefare? Dei har òg gjeve uttrykk for at dei vil halde seg til dei reglane som gjeld i dag, og gitt at det blir følgt opp, og at det også gjennom kontroll blir sytt for at dei held seg til det dei der har sagt – kva er då Forbrukerrådet sine synspunkt på ei innlemming av desse tre direktiva?

Per Anders Stalheim: Vi har jo fortsatt vårt prinsipielle synspunkt – det skal jeg ikke gå mer inn på. Når det gjelder forhold til næringsinteressene her, så er det klart at de har en egeninteresse av ikke å ødelegge den tilliten som er i markedet. Så vi har ganske god tro på at det som er sagt fra handelsnæringen og næringsmiddelbedriftene, vil bli fulgt opp i praksis. Jeg ser ikke noen grunn til at noe annet skulle skje.

I et litt lengre tidsperspektiv kan det jo skje at det kommer inn andre aktører som ikke har de samme bindinger og holdninger. Det kan også skje at presset utenfra øker av andre grunner. Og nettopp derfor er det vi tror det er så viktig med kontroll, og også derfor er det så vik-

tig å arbeide internasjonalt, så man i løpet av ikke så forferdelig mange år faktisk kan få til endringer i regelverket på disse feltene. Og forbrukeroppmærksomheten, slik vi kjenner den fra Europa, gjør at det bør være mulig å få til endringer på de feltene som man er opptatt av.

Kjell Opseth (A): Eg forstår Forbrukerrådet slik at med dei fråsegnene som kom frå næringsmiddelindustrien og handelsnæringa, så vil ikkje dette føre til nokon ekstra helserisiko for den norske forbrukar. Så kan ein alltid risikere at det kjem nye aktørar inn, men då kan ein møte dette med kontroll og på den måten sørge for at ein ikkje påfører forbrukarane større helseskade. Elles trur eg den beste måten vi kan sørge for at vi får redusert bruken av tilsetningsstoff og helsefarleg tilsetningsstoff på, er gjennom internasjonalt samarbeid. Og då må vi også stelle oss slik at vi har størst mogleg påverknad.

Møtelederen: Vær så god – Per Anders Stalheim.

Per Anders Stalheim: Jeg har for så vidt ikke noen kommentarer å legge til det. Det som blir viktig, er at norske myndigheter faktisk satser på å delta i alle de fora som har betydning. Vi har jo merket i vårt samarbeid som Stine Wohl Sem har vært med på, at faglig bakgrunn og kunnskap om de feltene man arbeider på, er helt avgjørende for å få gjennomslag, særlig når man er et lite land i verden – som andre har uttrykt det tidligere. Og jeg tror vel at den største utfordringen for norske myndigheter er å sørge for at både forbrukerinteresser og tilsynsinteresser faktisk kan delta i det samarbeidet som pågår internasjonalt.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm – vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil gjerne følge opp noe av den tråden fra Forbrukerrådet om å se inn i framtida. Vi vet at 95 pst. av matvarene som spises i Norge i dag, er norskprodusert. Men når vi ser litt framover – internasjonale avtaler som mer vil bestemme rammene enn det norske politikere gjør, via WTO og andre avtaler – så vil jo importen av tradisjonelle matvarer øke, og da vil sammensetningen av det vi inntar også når det gjelder kunstige stoffer, syntetiske stoffer, øke, på grunn av at grenseverdiene nå blir høyere, og prisforskjellene vil jo også da kunne øke. Vi vet fra tidligere undersøkelser at når prisforskjellene blir 20–30 pst., vil kanskje norske forbrukere ta hensyn til det og mer handle produkter som er rimeligere. Vil ikke da norsk næringsmiddelindustri, denne bransjen, bli presset til å ha en annen grad av tilsetningsstoffer i sine produkter nettopp for å være konkurransedyktige, og fordi norske forbrukere tross alt har en stor tillit til de produktene som selges i Norge?

Per Anders Stalheim: Det er jo det du sier der som er grunnen til at vi har det prinsipielle syn at dette ikke bør tillates. Det er klart – konkurransepresset vil kunne ligge der både fordi man må konkurrere med andre som har andre rammevilkår, og fordi det kan komme inn andre

aktører. På den annen side er det klart at det å miste tillit i matvaremarkedet, er være eller ikke være for de som faktisk har tenkt å være der i lengre tid. Jeg tror jeg vil gjenta meg selv og si at her er det viktig å jobbe raskt med det internasjonale påvirkningsarbeidet for å unngå at det du beskriver, skal inntreffe.

Øystein Hedstrøm (Frp): I globaliseringens tidsalder får markedet og preferansene til kundene større betydning – «the invisible hand», kundenes usynlige hånd. Det er klart at det da er veldig viktig å kunne påvirke holdninger og meninger slik at forbrukerne styres mot sunne matvarer. Hva er Forbrukerrådets syn på dette? På hvilken måte skal man best kunne ivareta forbrukernes interesser når de går ut og handler i sine nærbutikker, der de tross alt gjør de fleste av sine innkjøp?

Møtelederen: Wohl Sem – vær så god!

Stine Wohl Sem: Det aller beste hadde vært om regelverket internasjonalt hadde vært slik at vi alle var enige om at det var bra, hvor man tar forbrukerhensynet på alvor og lager noe vi alle kan leve med.

Når det ikke ser ut til å være tilfellet akkurat nå, må man jobbe aktivt for å få det til. Det gjør vi fra forbrukersiden ved å ha et stort nettverk med forbrukerorganisasjoner både i Europa og internasjonalt ellers, og hvor vi utveksler både kompetanse, erfaringer og synspunkter knyttet til bruk av fødevarer-prinsippet, som også er aktuelt i denne sammenhengen. Det er jo ikke slik at man har en grenseverdi som på en måte er to streker under et svar. Det er alltid snakk om å vurdere ulike interesser mot hverandre, og hvor det er viktig at man har inne sterke forbrukerhelseinteresser og at man kan si at dette er det vi vil ha, for det er oss dere lager maten for.

Så er spørsmålet: Hva gjør den enkelte forbruker når han går og handler? Da er informasjon og dialog viktig.

Når det gjelder disse tilsetningsstoffene som vi nå snakker om, har vi selvfølgelig et håp om at regelverket ikke blir dårligere for oss. Men vi har noen subsidiære tanker om at hvis det nå er slik at vi ikke blir hørt i denne sammenhengen, kan man få til egne merkeordninger f.eks.? Kan man i hvert fall love å holde seg innenfor dette at alt som er norskprodusert, skal være «godt norsk»-merket?

Det er forskjellige sjongleringsmuligheter, avhengig av hvilke utfall som kommer.

Møtelederen: Da er det Ivar Kristiansens tur til å stille spørsmål. Vær så god.

Ivar Kristiansen (H): Jeg ser av en tidligere spørreundersøkelse fra Statens institutt for forbruksforskning at det fra forbrukerens ståsted helt tydelig kommer fram at førsteønsket er bedre forbrukermerking av alle typer matvarer. Da kan man selvfølgelig slå fast at dagens status i Norge som sådan kanskje ikke er god nok, i hvert fall oppfatter ikke publikum og forbrukerne at den er god nok.

Er det noe som tilsier at vi er kommet lenger på dette området i Norge enn hva som eksempelvis er status i Europa i dag – eller i EU, for å være spesifikk?

Møtelederen: Per Anders Stalheim – vær så god.

Per Anders Stalheim: Jeg kan begynne å svare.

Når det gjelder forskjellene mellom Norge og Europa, er de små når det gjelder regelverk, de er større når det gjelder faktisk tilsyn og tillit til nasjonale myndigheter, og de er ganske forskjellige når det gjelder informasjon, altså i hvilken grad man tar enkeltmennesker på alvor og sier at dette skal dere som enkeltmennesker selv ha ansvar for.

De som vi samarbeider med i Nord-Europa og et stykke nedover i EU, har en holdning som går på at en del av disse valgene skal myndighetene gjøre, fordi det har med sikkerhet og helse å gjøre. Hos de andre skal man være sikker på at folk faktisk vet hva de gjør. Det er det som har vært med på å bygge opp tilliten. Vi vet jo fra andre saker hvor fort tilliten kan ødelegges.

Kanskje Stine Wohl Sem kan fortsette litt?

Stine Wohl Sem: Når det gjelder dette med merking, vet jeg at jeg har vært inne i en diskusjon når det gjelder f.eks. azofargestoffer: Kan vi ikke bare merke isen, godteriet og brusen, og så kan folk velge selv? Så enkelt er det ikke. Dette er jo produkter som gjerne barn kjøper for ukepengene sine. Man kan vel ikke på noen som helst måte forvente at en sjuåring går ned i butikken og leser den bitte lille skriften som står på varemerket, et eller annet kryptisk E-nr.? Her er det en balanse mellom hva jeg som enkeltperson skal være ansvarlig for, og hva myndighetene skal være ansvarlig for.

Merkeproblematikken er veldig stor og veldig komplisert. De ulike grupperinger ønsker ulik merking: Noen ønsker helsemerking, noen ønsker opprinnelseslandmerking, noen ønsker miljømerking, og noen ønsker merking knyttet til etisk handel.

Det er på en måte det dilemmaet vi er oppe i nå. Derfor er det vi også prøver å skyve ansvaret tilbake til dere politikere og si at det som har med helse å gjøre, skal bestemmes på regelverksiden og ikke overlates til meg som forbruker. Det gjorde dere så bra når det gjaldt dette med antibiotikaresistente markørgener, ved å legge ned forbud mot det, slik at jeg ikke behøver å ta stilling til det også når jeg går i butikken. Så jeg håper at dere kan ta ansvaret for det som skal være i regelverket også på andre områder.

Møtelederen: Ivar Kristiansen – til et veldig kort spørsmål.

Ivar Kristiansen (H): Stalheim etterlyser hvis regelverket implementeres – og sjansen er vel i en viss grad til stede for at det blir det – behov for økt kontroll og overvåking nasjonalt. Det brukes ganske store ressurser i dag. Hvilke endringer er det Stalheim først og fremst ser for seg må finne sted?

Per Anders Stalheim: Jeg ser vel for meg at man kanskje ikke endrer noe, dvs. at man fortsetter å overvåke ut fra det regelverket som vi har i dag når det gjelder disse stoffene, så man vet hva som skjer i markedet, og sørger for at folk vet om det. Jeg tror den markedsinformasjonen som ligger i det, vil være et veldig sterkt virkemiddel i forhold til å opprettholde den standarden vi har i dag.

Møtelederen: Da er det Randi Karlstrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): Spørsmålet går på dette med norsk forbrukerpolitikk. Er det et brudd med norsk tradisjon innenfor forbrukerpolitikken at staten nå gir fra seg muligheten til å aksjonere overfor noe man mener er skadelig? Jeg tror man kan si at det var hyggelig å få vite at forbrukerorganisasjonene i EU i utgangspunktet var helt enige. Det er jo et signal om at her er det andre interesser som har vunnet fram underveis. Er dere da fornøyd med at ansvaret i Norge nå skal overlates til matvarekjedene og matvareprodusentene?

Et annet spørsmål: Mener dere at dette er et brudd på føre var-prinsippet, som vi prøver å gjennomføre, generelt og miljøpolitisk? Mener dere at Norge har noen sanksjonsmuligheter i tilfelle næringsmiddelkjedene ikke følger opp sin sjølpålagte restriktive holdning?

Og det siste spørsmålet: Mener dere at utviklingen videre – dette at man overlater ansvaret til forbrukerne og dagligvarekjedene – blir at vi får et klaseskille blant forbrukerne, mellom de som kan sortere informasjon og de som ikke kan?

Per Anders Stalheim: Jeg skal i hvert fall svare på det første spørsmålet. Vi er ikke fornøyd med at regelverket svekkes, selv om vi tror det finnes motmekanismer som gjør at risikoen ikke øker i særlig grad. Det er fordi vi har sett i europeisk sammenheng at det har vært en fordel at det har vært noen land som har villet ta forbrukerhensyn i sterkere grad enn andre. Det er jo en forutsetning for å nå fram i internasjonalt samarbeid at noen vil noe – sett med våre øyne da – som man bør gjøre på denne sektoren. Føre var-spørsmålet tror jeg at jeg skal overlate til Stine Wohl Sem.

Når det gjelder hvilke sanksjonsmuligheter man måtte ha, tror jeg det med kontroll, tilsyn og offentliggjøring faktisk er en meget sterk sanksjon og mye sterkere enn de sanksjonene man normalt har i medhold av lovverket, så det er ikke jeg spesielt redd for.

Når det gjelder om man overlater for mye av ansvaret til enkeltmennesker som forbrukere, har det vært diskusjonstema i EU og i det internasjonale samarbeidet vi har vært med på, hvor mye enkeltmennesker skal ta ansvar for, og hvor mye næringslivet skal ta ansvar for. Vi har hatt et veldig enkelt utgangspunkt, og det er at næring og myndigheter må ta ansvar for det som de faktisk kan påvirke. Og produktsammensetningen påvirker ikke vi som forbrukere, det er det næringslivet som gjør. Og vi taler da for å legge mye mer ansvar på næringsliv og tilsynsmyndigheter enn det som har vært tradisjonen særlig i

Sør-Europa. Men vi ser nok en bevegelse i norsk retning i Europa på dette spørsmålet.

Kanskje du sier litt om føre var?

Stine Wohl Sem: Når man spør om det er et brudd på føre var, sier jeg ja, det er det jo. Her vet man at det er liten gruppe som kan få helseproblemer, og likevel ser det ut til at man vil innføre det. Og når det gjelder nitrat/nitritt, er det helt mot de rådene som er gitt fra vitenskape-lig hold, så svaret er helt opplagt ja.

Når det gjelder dette med sanksjonsmuligheter i tilfelle man ikke kan følge opp, har vel ikke politikerne så store sanksjonsmuligheter. Hvis man godtar et regelverk som gir dårligere forbrukertrygghet, er det jo regelverket som gjelder, men markedet kan jo reagere ved at man da har åpenhet om disse spørsmålene. For vi er opptatt av at når myndighetene driver med kontroll, skal vi også ha opplysninger om hva resultatet er når det gjelder det enkelte produkt, og få offentliggjort det, slik at forbrukere kan si at jeg vil ikke ha den kjøttdeigen der, for den har for mye av de nitrat/nitrittgrediene eller si at jeg vil ikke kjøpe den kaken, for der er det visst azofargestoffer. Så sanksjonsmulighetene ligger da i markedet.

Når det gjelder dette med klaseskille, er det ganske bekymringsfullt, og dette snakker vi mye om i forbrukerorganisasjonene, fordi vi ser, spesielt i Storbritannia, et klaseskille når det gjelder helse, og hvor man f.eks. vet at de som har dårligst råd og dårligst kunnskap, får dårligere helse enn de burde, fordi det ser ut til at de lettere lar seg påvirke av reklame og velger dårligere produkter. Og det er svært bekymringsfullt.

Møtelederen: Takk. Da er det siste hovedspørsmål. Erling Brandsnes, vær så god.

Erling Brandsnes (A): I løpet av formiddagen har vi vært innom mange deltalspørsmål av ulik art. Jeg skal vende tilbake til det som kanskje blir et hovedspørsmål for oss som politikere, og det er bruk av reservasjonsrett eller å gå inn for å implementere de direktivene. Det er jo det valget vi antageligvis har, og jeg forstår at Forbrukerrådet gjerne vil ha begge deler. For å si det sånn: De vil bruke reservasjonsretten, men samtidig ha full innflytelse på utvikling i Europa og kunne ha full påvirkning. Ser ikke Forbrukerrådet at det kan være to motstridende hensyn som vi er i ferd med å måtte velge mellom?

Per Anders Stalheim: Dere er jo i ferd med å måtte foreta et valg som vi slipper, det skal jeg ærlig innrømme. Jeg ser faktisk ikke den motsetningen som du sier. Det vi har opplevd i forbrukersamarbeidet i Europa, er at det faktisk har vært en fordel at man opererer med ulike synspunkter, ulike vurderinger fra ulike land når man skal komme fram til et samlet regelverk. Så synspunkter fra Norge som bidrar til at dette går i riktig retning, vil ha stor betydning i det som kommer til å skje i Europa, det er jeg overbevist om, selv om det ikke er vår jobb å foreta den avveiningen.

Erling Brandsnes (A): Så dere frykter ikke at vi kunne bli satt på sidelinja hvis vi reserverer oss?

Per Anders Stalheim: Nei, jeg frykter ikke det i dette tilfellet, fordi det er så mye diskusjon rundt det i EU. Men den politiske vurderingen er det ikke min jobb å gjøre.

Møtelederen: Ønsker Brandsnes ordet?

Erling Brandsnes (A): Nei, det er svart på spørsmålet.

Møtelederen: Da har vi vært gjennom programmet med dere også. Takk for informasjonen.

Da møtes vi igjen kl. 15.30.

Høringen avbrutt kl. 11.45.

Høringen ble gjenopptatt kl. 15.52

Høring med Næringsmiddelbedriftenes Landsforening ved Knut Maroni, Terje Solbakken og Therese Hagtvedt.

Møtelederen: Da ønsker vi Næringsmiddelbedriftenes landsforening velkommen til åpen høring. Vi har allerede fått en skriftlig uttalelse fra dere, og det er fint. Da bruker vi 10 minutter på innledning fra deres side. Så blir det fem spørsmålsrunder à 4 minutter.

Da gir jeg ordet til Knut Maroni, vær så god!

Knut Maroni: Ja, da vil jeg først takke for invitasjonen, og så bare nevne at jeg har med meg Therese Hagtvedt fra NBL og Terje Solbakken, som er leder av vårt utvalg for mattrygghet.

Næringsmiddelindustrien er Norges nest største industri og er spredd geografisk over hele landet. NBL er en av de største landsforeningene i NHO med om lag 450 medlemsbedrifter med 22 000 sysselsatte. Det utgjør ca. halvparten av den landbaserte næringsmiddelindustrien i Norge. NBL representerer ikke rene kjøtt- og fiskebedrifter. NBLs medlemsbedrifter er store bedrifter, som f.eks. Orkla Foods, TORO, Ringnes og Kraft, og mange små, som f.eks. familiebakerier.

NBL er bekymret for hvilke konsekvenser det vil få for norsk næringsmiddelindustri hvis de aktuelle direktivene ikke implementeres i Norge. EØS-avtalen vil svekkes, og man kan få sanksjoner som vil ramme deler av norsk næringsmiddelindustri. NBL støtter Regjeringens forslag til implementering av direktivene og støtter at man fra norsk side søker å bidra med faglig påvirkning i EU. NBL er opptatt av at EØS-avtalen skal fungere best mulig, og at man søker å utnytte de mulighetene som ligger i avtalen.

Helsemessig trygghet for forbruker er helt grunnleggende for all regulering og kontroll av næringsmidler, og er et absolutt krav. Næringsmiddelindustrien er helt av-

hengig av at produktene er trygge, og at forbrukerne har tillit til dem.

Tilsetningsstoffer er regulert med hensyn til bruk i næringsmidler, og myndighetene har ansvar for godkjenning. Vitenskapelige studier legges til grunn for slik godkjenning, og kriteriene er internasjonalt akseptert. I enkelte situasjoner vil man imidlertid kunne komme over i grenseflater, hvor vurderingene er ulike i forhold til hvor man skal sette grensene i regelverket. Næringsmiddelindustrien overlater denne diskusjonen til myndighetene og deres vitenskapelige eksperter. Industrien har på sin side ansvar for at gjeldende regler følges, slik at stoffene benyttes korrekt.

NBL ønsker primært et klart og praktikabelt regelverk å forholde seg til, og dette gjelder også for tilsetningsstoffer. Regelverket skal baseres på helsemessig trygghet og bidra til konkurranseelikheter. Norsk regelverk for tilsetningsstoffer ble for vel et år siden endret med implementering av betydelige deler av EUs regelverk. Dette har medført at det tillates økt bruk av tilsetningsstoffer for enkelte produkter og redusert for andre. EUs strengere regler for enkelte områder har medført betydelig merarbeid for næringsmiddelindustrien i form av utviklingsarbeid med endring av resepter.

For produktgrupper som syltetøy, kompotter, ketchup, dressinger, majones og salater har man ved harmonisering med EUs regelverk gått betydelig ned i tillatte mengder. Mengde konserveringsmiddel i ekte majones er redusert fra 2 gram pr. kilo til 1 gram pr. kilo f. eks. For de områdene der det nå er åpnet for andre tilsetningsstoffer eller større mengder, har det ikke skjedd store endringer. Dette har sammenheng med at norske tradisjoner for produksjon av næringsmidler ikke er vesentlig endret.

Det er viktig for næringsmiddelindustrien å lytte til forbrukernes ønsker når nye produkter utvikles. Man har ingen ønsker om å bruke større mengder tilsetningsstoffer enn det som er nødvendig for å gi produktene den ønskede kvalitet i form av f.eks. smak, konsistens, farge og holdbarhet. Industrien er lydhør for forbrukerpreferanser og vil ikke tilsette stoffer som forbruker anser som uønsket, dersom man kan unngå dette.

Ved endring av bruk av konserveringsmidler er det behov for seriøst utviklingsarbeid for å sikre at produktene fremdeles har god holdbarhet og er trygge for forbruker. Endringene er meget ressurskrevende for industrien, men NBL er allikevel positivt innstilt til dette arbeidet, fordi harmoniserte regler med EU er viktig for norsk næringsmiddelindustri. Like regler for produksjon og frambud av matvarer er en viktig og grunnleggende forutsetning for at det kan handles med næringsmidler over landegrensene. Det gir norske bedrifter anledning til eksport, og det sikrer konkurranse på likeverdige vilkår i et større marked. Forskjellige regler for merking, bruk av tilsetningsstoffer og hygieniske krav til produksjon danner grunnlag for tekniske handelshindre, som hindrer produksjonssamarbeid og utveksling av produkter over landegrensene.

Næringsmiddelindustriens praksis for bruk av azofargestoffer og nitrat/nitritt skjer i tråd med de strenge reglene som er gjeldende i dagens forskrift. Innenfor denne

rammen vil norsk næringsmiddelindustri alltid produsere de produkter som markedet vil ha. Dette gjelder også for bruk av tilsetningsstoffer. Man kjenner det norske markedet godt, både når det gjelder forbrukerpreferanser og handelens ønsker. Industrien vil ikke ha problemer med å rette seg etter forhold som gjelder kun for det norske markedet.

Våre medlemsbedrifter har ikke ønske eller planer om å endre dagens praksis, selv om direktivene gjennomføres i norsk rett. NBL har stilt seg bak en felles uttalt holdning om dette fra norsk næringsmiddelindustri og dagligvarehandel. Denne holdningen er uttalt samtidig som NBL ønsker å forholde seg til et klart regelverk som er harmonisert med EU. Vår holdning er basert på en avveining, hvor NBL ønsker å bidra til løsning på et problematisk område innenfor rammene av EØS-avtalen. Vår holdning er også basert på at man ikke taper i konkurranse med tilsvarende importerte produkter på det norske markedet. Handelen vil ha en viktig rolle i å gi leverandører like vilkår, uavhengig av om produktene er produsert i Norge eller i andre land.

Det var vår introduksjon, leder.

Møtelederen: Takk for det. Første spørsmålet er fra Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Ja, det er jo vanskeleg å analysere kva som vil bli konsekvensane dersom ein ikkje innlemmar desse forskriftene i norsk regelverk, men det er heilt sentralt i høyringa så langt at næringsmiddelindustrien har sagt seg villig til å køyre vidare på dagens nivå.

Spørsmålet mitt blir då: Er dette ut frå ein vilje til å medverke til at vi ikkje får dei negative konsekvensane som ei innlemming ville medføre, eller er det andre motiv i næringsmiddelindustrien, f.eks. økonomiske grunnar, som gjer at dei vil stå fast på det nivået som vi har i Noreg i dag?

Møtelederen: Maroni, vær så god.

Knut Maroni: Jeg tror jeg sparker ballen videre til Terje Solbakken.

Terje Solbakken: Det er vel flere forhold som gjør at næringsmiddelindustrien har tatt de standpunktene de gjør. Det ene er at en ønsker å ha en godt fungerende EØS-avtale, det er viktig for næringsmiddelindustrien. Det gir et harmonisert regelverk, som gir adgang for norske bedrifter til å drive eksport inn i et stort marked. Det gir videre like konkurransevilkår med industrien i andre land. På sikt sikrer det også at regelverket i Norge utvikles og moderniseres i takt med det som EU nå har lagt opp til, og det er veldig ambisiøse planer gjennom «white paper», som ble presentert på begynnelsen av året, så på den ene siden er det hensynet til EØS-avtalen. Store økonomiske interesser i saken er det ikke for industrien, for de bakenforliggende årsakene er at NBLs medlemsbedrifter ikke har uttrykt noe ønske om å ta i bruk de aktuelle tilsetningsstoffene i større mengder og på andre om-

råder enn det som er regulert i gjeldende forskrifter i Norge i dag.

Møtelederen: Kjell Opseth.

Kjell Opseth (A): Det er eit anna spørsmål som òg har vore reist i dag, og det er: Kor trygge kan vi vere på at samtlige næringsmiddelbedrifter lever opp til den sjølvpålagde erklæringa som næringa no kjem med? Det kan vere at ein får leiarskifte og ein får nye bedrifter inn og dermed er redd for at dette etter kvart vil forsvinne, og så går ein inn på dei krava som EU no stiller. Kan de seie noko om kor reell den er, den engstelsen som mange har gjeve uttrykk for?

Møtelederen: Solbakken, vær så god.

Terje Solbakken: Noen garanti kan aldri utstedes i den sammenheng. NBL har som organisasjon ingen sanksjonsmuligheter, verken overfor egne medlemsbedrifter eller andre aktører i markedet. Men saken er grundig behandlet internt, den er godt forankret i både store og små medlemsbedrifter. Videre har styret behandlet saken, fagutvalget i NBL har behandlet saken, så slik sett føler vi at vår uttalte holdning er det god ryggdekning for i organisasjonen.

Når det gjelder endringer framover, så tror jeg kanskje at forbrukerholdninger og forbrukerkrav i den sammenheng vil spille en ganske sentral rolle, for når forbrukerne markerer såpass tydelig og når dagligvarehandelen som våre kunder i tillegg markerer så tydelig, tror jeg det vil være et veldig sterkt signal som alle bedrifter vil ta alvorlig. Med den store medieoppmerksomhet som er omkring slike spørsmål, tror jeg det vil være en så stor belastning, enten det gjelder enkeltbedrifter eller større deler av industrien, å gå noe utover det som er gjeldende praksis og regelverk og den uttalte holdningen, at jeg tror det vil bli veldig belastende for dem som eventuelt måtte ønske å gjøre det. Så slik sett tror jeg at markedet på en måte regulerer veldig greit.

Møtelederen: Øystein Hedstrøm – neste spørsmål.

Øystein Hedstrøm (Frp): Ja, det er ikke vanskelig å være enig med næringsmiddelindustrien i at man bør ha mest mulig like konkurransevilkår i Europa, også for næringsmiddelindustrien. Slik jeg forstår det, er man redd for mottiltak fra industriens side hvis Norge reserverer seg, og at det er hovedargumentasjonen for at man støtter Regjeringens implementering av disse direktivene. Man anbefaler da at man skal bidra med faglig påvirkning, slik som Maroni uttrykte det i sitt hovedinnlegg.

Så mitt første spørsmål går da på: På hvilken måte skal Norge gjøre det? Er det realistisk at vi kan ha noen praktisk innvirkning på hvordan EU vil prioritere når det gjelder f.eks. å redusere nivået på disse terskel- eller maksimalverdiene de har på en del tilsetningsstoffer?

Møtelederen: Solbakken – vær så god.

Terje Solbakken: Det er flere måter å drive påvirkning på. Det er jo Codex Alimentarius, som er FN's organ på området, som setter veiledende normer. Der deltar norske fagmyndigheter aktivt, og der teller Norges stemme like mye som alle andre lands stemmer. De som har gode og faglig godt begrunnede innspill å komme med der, vil få gjennomslag på lik linje med andre deltakere. Så det er kanskje den viktigste kanalen.

I tillegg har man mulighet for å delta til en viss grad gjennom arbeidsgrupper og ulike underkomiteer i kommisjonen, slik EØS-avtalen åpner mulighet for, og der har Norge til en viss grad også mulighet for å øve innflytelse. Den innflytelsen går jo ikke så langt som til EUs beslutningsprosess, men mye av det faglige underlaget for EUs beslutninger foregår jo i arbeidsgrupper og komiteer under kommisjonen. Så det er vel kanskje de viktigste fora der det er mulighet for å øve innflytelse.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm igjen.

Øystein Hedstrøm (Frp): Det er liten tvil om at importen av matvarer og næringsmidler vil øke til Norge, og at vi også får økt mulighet for eksport. Spørsmålet er bare tempoet i denne utviklingen. Vi har jo alt i dag dette med grensehandelslekkasjen, som stadig øker, og da handler Kari og Ola nordmann i stadig økende grad næringsmidler i Sverige, hvor man har akseptert høyere verdier for tilsetningsstoffer. Vi har MUL- og GSP-ordningene, EØS-avtalen var nevnt, og WTO-avtalen. Og vi må regne med at det tollbaserte vernet vil bli gradvis svekket, og at det kanskje innen noen nisjer ganske raskt vil bli svekket, slik at Rimi-Hagen og andre vil gå ut og handle varer i Europa. Vil ikke det bety et indirekte press på norsk næringsmiddelindustri for å tilpasse seg det nye regelverket i praksis ved at man blir konkurransedyktig ved å øke tilsetningsstoffene? Det er jo slik at norske forbrukere har stor tillit til kontrollen av de varer som selges i Norge, og at den filosofien som næringsmiddelindustrien vil etablere, vil være annerledes enn det som sies i dag.

Møtelederen: Da er det tid til et kort svar – Solbakken.

Terje Solbakken: Jeg tror ikke markedet i noen særlig grad vil etterspørre et produkt som inneholder større mengder tilsetningsstoff enn det som er tilfellet i dag. Jeg tror at de handelspolitiske forholdene vil påvirke området tilsetningsstoffer i næringsmidler i ganske liten grad.

Møtelederen: Da er det Randi Karlsrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): De gode forslagene i EU-direktivet er ikke problematiske, men man er enig om at det er faglig begrunnet at det er noen stoff som er negative for Norge.

Dere har gjort et stort poeng i avtalen mellom matvareindustrien og matvarehandelen av at forbrukerne i Norge ikke vil ha disse stoffene. Da er spørsmålet: Hva er det som skiller norske forbrukeres makt og forbrukermakt i

EU? De var ifølge det Forbrukerrådet så tidligere i dag, like mye imot disse stoffene. Men nå, når de er lovlige, har forbruket av stoffene økt.

Dette blir også et spill mellom egne eksportinteresser kontra det norske markedet. Ønsket om å harmonisere regler og redusere tekniske handelshindringer er viktig for næringa. Vil en ikke måtte velge hva som er viktigst, norske forbrukerinteresser eller forretningsmessige eksportinteresser? Og hvor lang varighet tror dere denne sjølpålagte reservasjonen vil ha i praksis? Er dere sikker på at ingen enkeltbedrifter vil prøve dette i markedet i Norge eller for eksport?

Møtelederen: Terje Solbakken, vær så god.

Terje Solbakken: Når det gjelder eksport, vil det være regelverket for de land det skal eksporteres til, som vil være førende på det. Når det gjelder varigheten av sjølpålagte restriksjoner i Norge, har ikke, som jeg nevnte, NBL noen sanksjonsmuligheter i forhold til verken egne bedrifter eller andre aktører. Slik sett tror jeg fortsatt fokusering på saken fra dagligvarehandelen, som er våre kunder, og fra forbrukerorganisasjoner, som representerer den enkeltforbruker som etterspør varer, er det mest effektive i den sammenheng.

I forhold til eksport er det ikke slik at det er noen som etterspør store mengder tilsetningsstoff i noen særlig grad. Det er slik at i Norge har det vært tradisjon for å ha ganske restriktivt bruk av det, og det har næringsmiddelindustrien tilpasset seg. Hvis du ser på det litt over et år som er gått, er veldig omfattende deler av de aktuelle direktivene blitt implementert i norske forskrifter. Så har det, som Knut Maroni nevnte innledningsvis, ikke skjedd noen stor endring av norske bedrifters bruk av tilsetningsstoff. I den grad det har skjedd endringer, har det snarere fokusert på å redusere mengden, særlig av konserveringsmidler, for å oppfylle kravene på de områdene der EUs regelverk er strengere enn de norske reglene tidligere var.

Randi Karlstrøm (KrF): Hvordan kan en over tid opprettholde en slik reservasjon når bedriftene innen matvarehandelen etter hvert blir mer og mer nordiske med hensyn til eierskap og virksomhet? Vil det ikke være et økonomisk press mot at en etter hvert gir etter også i praksis? Føler dere dere sikre på at det ikke vil være andre bedrifter som vil prøve ut markedet?

Terje Solbakken: Nei jeg tror ikke det er grunn til å forvente noe økonomisk press. I den grad nordifisering f.eks. av dagligvarekjedene gjør seg gjeldende, tror jeg ikke at holdningen hos dagligvarekjedene i de andre nordiske landene er vesensforskjellig fra de norske. Hvis du f.eks. går til Danmark, ser du at handelen og næringsmiddelindustrien der også har uttrykt en felles holdning, der en ikke ønsker å ta i bruk de utvidede rammene som EU-direktivene har gitt anledning til. Det er helt parallelt til det som nå har skjedd i Norge. Hvis du ser til Sverige, har f.eks. den svenske kjøttindustrien heller ikke tatt i

bruk de utvidede mulighetene til f.eks. å bruke nitritt i kjøttprodukt, som direktivet har gitt anledning til.

Møtelederen: Ansgar Gabrielsen, vær så god.

Ansgar Gabrielsen (H): Ja, litt videre på det samme som det stort sett har dreid seg om nå, og som innledningen belyste.

Nå er det jo slik at på samme måte som i Danmark har næringsmiddelindustrien og handelen gått inn på en uttallelse om at de skal ivareta forbrukernes interesse i stor grad, og som vi ser av proposisjonen, har Regjeringen bygd ganske mye på det. Hvilket ansvar føler NBL for at dagens situasjon med hensyn til maksimalverdier videreføres? Kan det sågar tenkes at problemstillingen er litt annerledes enn det vi har hørt, og at det vil være en fordel for norsk næringsmiddelindustri at man ikke øker verdiene? Fordi vi vet at norske forbrukere antakeligvis vil være ømfintlige i forhold til dette, vil det være et pre også i forhold til konkurranse fra utlandet, som må antas å ha varer som inneholder høyere verdier enn det som er i 95 pst. av det som ligger i disken.

Terje Solbakken: Jeg tror at det med fordeler i det norske markedet er et veldig viktig og godt poeng. Næringsmiddelbedrifter vil bestandig være opptatt av hva som er forbrukernes holdninger i forhold til f.eks. tilsetningsstoffer. Og det er i dag også et ønske fra næringsmiddelindustrien å begrense bruken av tilsetningsstoffer. I forhold til eventuell økt konkurranse fra produsenter i andre land og ved import av næringsmidler tror jeg at norske produsenter vil ha et mulig konkurransefortrinn i den grad det settes søkelys på saken, og i den grad norske forbrukere er opptatt av dette området.

Ansgar Gabrielsen (H): Næringsmiddelindustrien var den nest største industrigrenen i Norge med 22 000 ansatte. Vi vet at EØS-avtalen er viktig for store deler av disse bedriftene. Vi vet at hvis vi ikke implementerer disse direktivene, er det i alle fall en risiko for at det kan bli iverksatt visse sanksjoner, og de vil muligens spesielt rette seg mot de industribedriftene som dere representerer. Hvor viktig er EØS-avtalen for denne næringen?

Terje Solbakken: EØS-avtalen er veldig viktig, for å ha et harmonisert regelverk gjør at en unngår å få tekniske handelshindre på et område som kan brukes til å hindre eksport og import av næringsmidler.

Det gir også næringsmiddelindustrien i Norge mulighet til å ha et produksjonssamarbeid med bedrifter i andre land, og det gir oss mulighet for eksport. Og videre gir det en sikkerhet for at utviklingen av regelverket i Norge foregår parallelt med utviklingen i EU. Det er for industrien viktig, for matsikkerhet har blitt et veldig høyt prioritert område innenfor EU. Og kommisjonen har det som et av sine viktigste arbeidsområder, og det er lansert veldig ambisiøse og omfattende målsettinger for modernisering og opprusting av regelverket i EU. Det vil skje i et tempo som Norge på egen hånd aldri vil ha ressurser

og kapasitet til å utvikle parallelt med EU. Slik sett sikrer EØS-avtalen modernisering av regelverk, og det sikrer oss bedre forbrukerbeskyttelse på mange områder.

I forhold til mulige sanksjoner er det veldig vanskelig å ha noen sikker oppfatning om hvor de vil komme. Norsk fiskeeksport vil jo i mange sammenhenger kunne være utsatt, for det er kanskje den sterkeste og mest offensive handelsinteressen Norge har i forhold til EU. Men det NBL er spesielt opptatt av, er at et område som dette, hvis det ikke blir tatt inn i avtalen, vil svekke EØS-avtalen, og det vil svekke samarbeidet med EU. Og det vil være negativt for næringsmiddelområdet.

Møtelederen: Da blir de siste spørsmålene fra Karin Kjølmoe.

Karin Kjølmoe (A): De fleste av tilsetningsstoffene omhandlet i de tre direktivene er i praksis innpasset i den norske tilsetningsstofforskriften, noe som Bondevik-regjeringen gjennomførte i november 1999. Nå står vi igjen med disse fire omdiskuterte stoffene, og jeg antar at det er en svært liten andel av dem som står igjen for at dette skal bli fullstendig.

Nå har dere sagt både muntlig og skriftlig at dere er svært opptatt av at dette implementeres i EØS-avtalen, og dere har sagt at hvis det ikke blir implementert, er dere redd for annen industri. Dere har for så vidt svart på det, men kan det konkretiseres enda litt mer? Det ble nevnt fisk her, men f.eks. hvilken type industri og hvilke varer osv. vil eventuelt rammes hvis dette ikke blir implementert?

Terje Solbakken: Det er vanskelig å spå om eventuelle motreaksjoner fra EU. Fra næringsmiddelindustriens side har vi vært opptatt av at vi ikke ønsker den form for svekkelse. Det er klart at jo flere problematiske områder du har å diskutere med en avtalemotpart, jo dårligere utsikter har den samarbeidsavtalen på lang sikt. Og jo lenger en har uløste problemer på et område, jo vanskeligere blir det å finne løsninger også på andre spørsmål som er til diskusjon med EU.

Det gjør at NBL har sagt at vi ønsker harmonisering her. Som du nevnte, er det alt vesentlige av alle disse tre direktivene inne i norsk lovgivning. De har vært det i over et år. Og det har ikke ført til noen vesentlig økt bruk av tilsetningsstoff i næringsmiddelindustrien – snarere har fokus så langt vært på å oppfylle kravene til reduserte mengder, særlig av konserveringsmidler i produkter. Så å si noe mer konkret om hva slags negative konsekvenser det vil ha, utover at vi vet at matområdet vil være det fellet der eventuelle sanksjoner vil komme, er det vanskelig å peke veldig spesifikt på det. Jeg har i hvert fall ikke kunnet oppfatte noen signaler fra EU som gir grunnlag for å ha noen kvalifisert gjetning på det. Men vi vet at økonomisk sett er fiskeeksporten veldig vesentlig for Norge.

Karin Kjølmoe (A): Det har vel vært omhandlet tidligere også dette med konkurransefortrinn hvis vi be-

varer den bruken vi har i dag. Jeg ser at i proposisjonen har dere gitt en uttalelse om at det skal vare ved. Videre ser jeg at i det skriftlige materialet vi har fått tilsendt, så hevder dere at bruken av tilsetningsstoffer til og med er gått ned. Kan det være fordi grensene endrer seg i konkurranseøymed framover på andre produkter?

Terje Solbakken: Ja, en ser på enkelte områder at produktutviklingen går i retning av å bruke mindre tilsetningsstoff. Et felt der det har skjedd, er f.eks. produksjonen av ketchup, der det tidligere var vanlig å bruke tilsetningsstoff, og der det i de senere årene har blitt utviklet produktvarianter som ikke inneholder tilsetningsstoff. I den grad markedet aktivt etterspør det, vil næringsmiddelbedriftene naturligvis være opptatt av å utvikle produkter som forbrukerne vil ha, og som folk kjøper.

Det er klart at uttrykte forbrukerpreferanser vil være av stor betydning. Ellers har jo, som du nevnte, regelverket innenfor en rekke felt blitt strengere, slik at det totalt sett er blitt mindre bruk innenfor noen produktområder.

Møtelederen: Da sier vi takk til Næringsmiddelbedriftenes landsforening for muntlig og skriftlig informasjon. Mange takk!

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 16.23.)

Høring med Nettverk for mat og miljø ved Heidi Sørensen og Tine Larsen.

Møtelederen: Da er det Nettverk for mat og miljø sin tur, som representerer mange organisasjoner. Dere har også 10 minutter til orientering.

Til den organisasjonen er det Kjell Opseth, Øystein Hedstrøm, Ansgar Gabrielsen, Randi Karlstrøm og Erling Brandsnes som vil stille spørsmål etterpå.

Da er ordet deres for innledning. Vær så god.

Tine Larsen: Vi kommer fra Nettverk for mat og miljø, som består av tyve organisasjoner. Vi har slått kreftene sammen for å tale forbrukernes sak. Vi mener at maten forbrukerne tilbys, skal ha best mulig miljø- og helsemessig kvalitet. Vi jobber for at forbrukerne skal vite hva de spiser, og for at forbrukerne skal være sikret mot miljø- og helseskadelig mat gjennom et forsvarlig regelverk. Det er bakgrunnen for at matsminkedirektivene har vært den kanskje viktigste saken Nettverket har jobbet med siden vi startet opp i 1996, og det var selve inspirasjonen for at vi startet opp.

Vi representerer veldig mange store, viktige organisasjoner i Norge. Jeg kan nevne noen: Sanitetskvinnene, Bondekvinnelaget, Norges Kokkemesteres Landsforening, KVINNE & familie, Forbrukerrådet, Miljøheimvernet, Naturvernforbundet, Natur og Ungdom, Bondelaget, Astma- og Allergiforbundet og Nasjonalforeningen for folkehelsen. Vi har altså mange hundre tusen forbru-

kere i ryggen når vi sier at vi ikke vil ha mer tilsetningsstoffer i maten. Vi har også med et faktaark her i dag til dere som underbygger når det gjelder alle de ulike stoffene, hvorfor vi mener det.

Så overlater jeg ordet til Heidi. Vær så god.

Heidi Sørensen: Vårt utgangspunkt er at vi mener at forbrukerne har rett til trygg mat, og at man skal slippe å være engstelig når man går og handler i butikken, for at man kan bli syk av den maten man kjøper. Første gangen jeg var på Stortinget i denne saken, var i 1992, og den har altså versert i departementet i over åtte år.

Jeg synes det er viktig å holde fast ved hva det er vi sitter og diskuterer i dag. Vi sitter og diskuterer om Stortinget skal vedta å svekke et norsk helse- og miljøregelverk som er over hundre år gammelt, slik at vi får mer gift i maten. I den situasjonen som vi opplever i dag, med økt forbrukeroppmærksomhet og økte forekomster av forskjellige typer skandaler knyttet til maten, burde vi ha sittet og diskutert hvordan det norske regelverket skulle vært skjerpet for å gi forbrukerne en bedre beskyttelse enn den man har i dag.

Vår anbefaling er klar. Vi ber dere om ikke å svekke eksisterende regelverk slik at det blir mer gift i maten. Vi anbefaler at Stortinget tar i bruk de juridiske og politiske mulighetene man har til å gi forbrukerne den høyeste beskyttelse. Vi har de mulighetene under EØS-avtalen, og de mulighetene bør Stortinget bruke. Hensynet til forbrukerne og til folkehelsen bør veie tungt nok til at alle tilgjengelige virkemidler blir tatt i bruk.

Proposisjonen er ganske bra den, fordi den tydelig forklarer at det ikke finnes noen helseargumenter for å svekke det norske regelverket. Det er ingen som ønsker azofargene velkommen, ikke mer nitritt eller mer cyclamat heller. Ikke én har sittet her i dag og sagt at disse stoffene vil vi ha i norsk mat.

Det er inngått en frivillig avtale som gjør at dagligvarekjedene vil søke å følge det eksisterende norske regelverket. Det innebærer at ansvaret for trygg mat skal bli flyttet fra myndighetene og til markedet. Forbrukerpolitisk vil jeg understreke noe som også Forbrukerrådet sa tidligere i dag: Ansvaret for at den maten som tilbys i butikken, ikke skal være helsefarlig, er et ansvar som myndighetene har og bør fortsette å ha. Det ansvaret må ikke privatiseres ned til den enkelte som kanskje er spesielt disponert for å få matallergi. Merking av matvarer er selvfølgelig viktig, men på dette området er det ofte praktisk vanskelig. Vi kan f.eks. ikke forvente at unger som kjøper is og godterier, skal lese E-nummer med liten skrift. Forbrukerrådet var også inne på at denne privatiseringen av ansvaret har ført til en klassedeling av forbrukere i andre land, med eksempler fra Storbritannia, hvor det blir en forskjell mellom de som har og kan forholde seg til informasjon, og de som ikke kan det.

Hvis Stortinget vedtar å svekke det norske regelverket for matsminke, er det å ta en unødvendig risiko på vegne av forbrukerne, som generelt sett ønsker at man skal ha en føre var-holdning. Man skal la tvilen komme naturen, miljøet og forbrukerne til gode.

Det er mange ting som påvirker den totale folkehelsen, det har vært tydelig belyst her i dag. Jeg vil advare mot en argumentasjonslinje som sier at fordi at det allerede finnes noen produkter som er farlige, er det ikke så farlig om vi faktisk slipper ut noen ekstra produkter på markedet som også er farlige. Situasjonen er egentlig helt motsatt. Skal vi sikre trygg mat, må vi få ned antallet farlige produkter på markedet, og vi skal i alle fall ikke tillate nye produkter vi vet er farlige. Det er å gå baklengs inn i framtiden.

I barneoppdragelse ser man at praktisk handling teller veldig mye mer enn ord. I proposisjonen sier Regjeringen at Norge vil støtte Danmarks sak for EU-domstolen når det gjelder nitritt. På tross av at Danmark er tvunget til å innføre lavere grenser for nitritt, har de valgt å ta i bruk alle de juridiske og politiske virkemidlene de har, for å sikre sine forbrukere høyest mulig beskyttelse. De har altså tatt saken til EU-domstolen. Ved å bruke reservasjonsretten kan Norge gjøre det samme, nemlig bruke alle de juridiske og politiske muligheter som EØS-avtalen gir oss, slik at våre forbrukere også skal ha et høyest mulig beskyttelsesnivå. Hvis vi gjør det, betyr det at vi ikke bare støtter Danmark verbalt, men vi støtter også Danmark gjennom praktisk handling. Samtidig med at vi gjør det, bør vi aktivt gå ut og informere.

Som Forbrukerrådet har redegjort for tidligere i dag, er europeiske forbrukere enig i eksisterende norsk regelverk. Her har vi en god sak som vi kan informere om og bruke vår innflytelse på. Ønsker vi innflytelse på europeisk nivå på matsminkeområdet, må vi være offensive. Det er vi ved å bruke reservasjonsretten og ved å gå ut og informere om våre synspunkter, for det er mange der ute som deler vår oppfatning.

Møtelederen: Takk for det. Første spørsmål er fra Kjell Opseth – vær så god.

Kjell Opseth (A): No er det faktisk slik at om vi innlemmer disse direktiva i EØS-avtalen, veit vi allereie i dag at det ikkje blir nokon endringar i den faktiske bruken av desse tilsetningsstoffa i norsk mat, fordi dei som produserer i Noreg, har sagt at det blir det ikkje. Først og fremst er det forbrukarane som vil setje grenser for det, og det skal vi vere glade for. Og somme av oss vil gjerne vere i ein posisjon der vi har innverknad både på dette og andre område som har med mattryggleik å gjere, og tryggleik på andre område for befolkninga i Europa.

At Nettverk for mat og miljø ikkje deler synet på i kva for grad den eine forma har stor innverknad i ein samanheng og i mindre grad i ein annan, det er så. Men eg har lyst til å spørje: Er det slik at forbrukarane i Europa ikkje er opptekne av mattryggleik? Og er det slik at dei tek stor skade av dei grensene som er i EU i dag? Det kunne jo vere greitt å få nokre eksempel på kor stor risiko dei lever under i EU med det regelverket som dei har i dag. Eg spør om det, sjølv om det er slik at dette regelverket ikkje i praksis blir gjennomført i norsk matproduksjon.

Heidi Sørensen: Nå har jo Regjeringen veldig tydelig redegjort for hvilke helseskader som kan komme av det

nye regelverket hvis det blir implementert. Vi vet jo at det i land som Hellas brukes store mengder nitritt for å skjule bl.a. dårlig hygiene. Vi vet at forekomsten av allergi øker, noe som er veldig vanskelig å forklare, og forekomsten av kreft øker selvfølgelig også.

Det man helt tydelig har hørt når man har sittet og hørt på ekspertene i dag, er at det er vi usikre på, det er vi usikre på og det er vi usikre på, fordi man vet veldig lite om sammenhengen mellom miljøgifter, tilsetningsstoffer og faktisk sykdomsutvikling. Europeiske forbrukere er akkurat som oss, de er opptatt av at vi skal bruke føre var-prinsippet, og de er opptatt av at det regelverket de selv har, skal bli bedre.

Norge støtter ikke europeiske forbrukere, men de svekker sitt eget regelverk. Ønsker man å støtte den europeiske forbrukerbevegelsen som er enig med norske forbrukere i at vi skal ha en føre var-holdning her, bruker man reservasjonsretten, og så er man offensiv.

Kjell Opseth (A): Om vi skulle bruke reservasjonsretten vår, ville det ha konsekvensar på ulike område. Vi kan i dag ikkje slå fast kva for konsekvensar det vil ha, men internasjonalt er det jo slik at skal ein ha innverknad, må ein vere med der avgjerdene blir tekne. Og jo meir vi distanserer oss frå dei fora som gjer vedtak, jo mindre vil vi ha å seie. Det må jo også Heidi Sørensen vedgå.

Heidi Sørensen: Vi er jo faktisk med på EØS-avtalen, og i EØS-avtalen har vi en sikkerhetsklausul som gir oss en reservasjonsrett for å beskytte hensynet til miljø og hensynet til helse. Det står at hvis vi utløser den, hvis vi bruker reservasjonsretten, kan EU iverksette *balanserte* mottiltak. I denne saken har EU marginalt med økonomiske interesser, og man må forestille seg at EU skulle opptre veldig ubalansert hvis det skulle ha dramatiske konsekvenser for Norge, å la hensynet til forbrukerne veie tyngst i denne omgangen.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm – vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): De organisasjonene dere representerer og som dere nå uttaler dere på vegne av, gir uttrykk for at innlemmelsen av direktivene kan svekke helsevernet, og at føre var-holdningene må vike, hvis jeg har forstått det rett. Det vi vet – det har vi fått høre tidligere her i dag og det er bekreftet av flere – er at det er en sammenheng mellom kosthold og enkelte sykdommer, men det vi ikke vet, er langtidsvirkningene av mat med stadig flere tilsetningsstoffer som også forekommer i større mengder. Allikevel tyder alt på at det er et politisk flertall som ønsker å innlemme disse direktivene i EØS-avtalen.

Mitt spørsmål blir da: Jeg vet jo at Heidi Sørensen ikke ønsker at vi skal innlemme dem og argumenterer på en annen måte, men hvis vi nå innlemmer disse direktivene, hvordan mener da deres organisasjon vi best kan jobbe for å realisere et godt kosthold i Norge som er sunt for folk flest:

Heidi Sørensen: Nå fikk jeg assosiasjoner til noe som ble sagt her tidligere i dag. Jeg tror at å stå for en politikk hvor man mener at norske forbrukere skal jogge en gang om dagen og spise fem frukter for å kompensere for et negativt regelverk, kanskje er å forlange litt mye.

Men det er helt riktig at vi er nødt til å forholde oss til en situasjon hvor det kan bli et flertall for dette. Det betyr ikke at vi av den grunn har tenkt å gi opp å jobbe imot at det skal være mer matsminke i norske butikker. Og sånn sett er det selvfølgelig bra at vi har fått til en avtale i forhold til næringslivsbedriftene og dagligvarekjedene som gjør at dette ikke blir implementert i første omgang. Når det er sagt, føles det i grunnen paradoksalt for mange av oss som har jobbet miljø- og forbrukerpolitisk og har klart å presse næringslivet, både når det gjelder bedrifter som produserer, og detaljister, til å ha et strengere regelverk, at det skal brukes som en unnskyldning for å svekke det norske regelverket.

Jeg håper vi vil se en utvikling framover hvor forbrukerpresset fører til at man får et skjerpet regelverk, ikke et svekket regelverk.

Øystein Hedstrøm (Frp): Heidi Sørensen benyttet seg av et veldig sterkt verdiladet ord: mer «gift» i maten. Det er vel slik at alle stoffer er giftige hvis man får dem i stor nok konsentrasjon. Hvordan vil hun på en bedre måte forklare hva hun mener med å tillate «mer gift i maten» etter dette regelverket, som vi nå eventuelt vil innføre?

Heidi Sørensen: Jeg håpet du skulle si det. Du gav en meget presis definisjon av gift. Det er nettopp det det er snakk om. Gift kan være ufarlig. Gift er ikke et stoff i små mengder. Gift er et stoff i en så stor mengde at det kan være helsefarlig. De stoffene som vi skal ha inn i de mengdene som vi har tillatt med disse direktivene, er for gift å betrakte når man kan bli syk av dem.

Møtelederen: Da er neste spørsmål fra Randi Karlstrøm – vær så god.

Randi Karlstrøm (KrF): Er det noen grunn til å tro at det er sterkere forbrukermakt i Norge enn i EU? Et annet spørsmål: Hvordan kan man få best mulig internasjonalt samarbeid og politisk press for å få hevet standarden innen mat og miljø internasjonalt?

Heidi Sørensen: Jeg tror faktisk at det på mange områder er motsatt. I EU er forbrukerengasjementet større, fordi større deler av området er privatisert, hensynet til trygg mat er mer opp til den enkelte forbruker enn det tradisjonelt har vært her. Det henger sammen med én ting, der Norge skiller seg dramatisk ut fra andre europeiske land. Det er ikke på mange områder vi gjør det, men på ett område gjør vi det, og det er i forbrukerens generelle tillit til myndighetene. Mens forbrukerens generelle tillit til norske myndigheter er meget høy, så er den generelle engelske og franske forbrukers tillit til matmyndighetene for tiden meget lav. Det gjør at den enkelte har et større ansvar, og kanskje engasjementet – hvis man måler det

– er større på det europeiske kontinentet. Gjennomslaget for forbrukerinteressene har slik sett ikke vært større.

Når det gjelder hvordan vi skal organisere oss internasjonalt, hadde jeg håpet at Norge hadde vært offensiv. Man kan være offensiv innenfor EØS-avtalen også – være offensiv med å prøve å få skjerpet EUs regelverk. Men dette vil også være saker som kommer opp i WTO, hvor det er viktig at Norge spiller en offensiv rolle, slik at det blir et strengest mulig internasjonalt regelverk på området. Jeg tror at hvis vi bruker reservasjonsretten her, så er det på den måten vi best kan støtte Danmark – som har tatt saken til domstolen – og støtte de europeiske forbrukerinteressene, som jobber for den samme saken som vi som forbrukere her jobber for.

Randi Karlstrøm (KrF): Tror dere at grunnen til at man går inn for dette direktivet, er at det rammer så få?

Heidi Sørensen: Det har jo vært veldig tydelig i norsk forbrukerpolitikk at det ikke skal være slik at grupper på 1 pst., 2 pst., 5 pst. eller mindre skal være nødt til å ta veldig spesielle hensyn når de er ute og handler i butikken. Dessuten er det også et problem i forhold til allergi at mange av disse stoffene er allergiutløsende. Det betyr at når man har en unge, behøver man ikke være oppmerksom på at denne ungen er spesielt følsom. Derfor ser en kanskje ikke etter merkingen heller, fordi en ikke aner at det er tilfellet. På de gruppene som har matallergi i dag, er det store nok belastninger om de ikke skal håndtere disse spørsmålene selv. Det er mange som sliter nok som det er i dag. Snakk med foreldre som har unger – kanskje det kommer noen senere i dag som forteller hvor vanskelig det er. Hvis vi skal gjøre livet verre for dem ved å legge en større del av byrden over på dem istedenfor å ha et regelverk som er konsekvent, så syns jeg det er en veldig uheldig utvikling forbrukerpolitisk.

Randi Karlstrøm (KrF): Tror du det finnes marked i Norge for blått fargestoff?

Heidi Sørensen: Det er blått fargestoff i Norge i dag. Vi var mot at Brilliant Blue skulle bli godkjent, vi var mot aspartam, og man får kjøpt blå brus i enkelte butikker. Man må være oppmerksom på at mange av de små godtebutikkene som tar inn alle disse fargene, faktisk heller ikke er medlemmer i dagligvarekjedene. Så det er nok ikke helt utenkelig at vi kan se disse azofargene. De har tross alt – de fire store – bare 99 pst., og det fins godtebutikker som ikke har stor omsetning, men som på det norske markedet selger ganske fargerike produkter.

Møtelederen: Da er neste spørsmål fra Ansgar Gabrielsen.

Ansgar Gabrielsen (H): Nettverk for mat og miljø mener at vi skal ta i bruk reservasjonsretten med de konsekvensene som måtte følge, nærmest under vignetten: Det skal bli spennende å se hva som skjer. Jeg kunne tenke meg å spørre om Nettverk for mat og miljø i det hele tatt har vurdert konsekvensene av et slikt standpunkt, og:

Hvilket standpunkt har den organisasjonen til EØS-avtalen i sin alminnelighet – eller eventuelt Heidi Sørensen?

Heidi Sørensen: Organisasjonene i Nettverk for mat og miljø har forskjellige standpunkt når det gjelder EU-medlemskap og når det gjelder EØS-avtalen. Det som man er felles om, er at man skal ta i bruk alle juridiske og politiske virkemidler for å unngå at vi skal få flere tilsetningsstoffer som er helsefarlige, på det norske matmarkedet. Vi vil at hensynet til helse, hensynet til miljø og hensynet til forbrukerne skal veie så tungt at vi bruker de juridiske og politiske virkemidlene som vi har tilgjengelig, for å gi forbrukerne den høyeste form for beskyttelse.

Ansgar Gabrielsen (H): Er det slik at medlemmene i alle disse organisasjonene, som jeg nå ikke husker alle navnene på – det var jo en ganske svær organisasjon med ganske mange hundretusen medlemmer – mener at man skal ta i bruk reservasjonsretten helt ukritisk, og så skal det bli «spennende å se hva som skjer» uten å se på de konsekvensene det muligens kan ha? Som du helt riktig sa, er det ingen som har tatt til orde for at det er veldig viktig å sette i gang maksimalverdiene for dette veldig fort. Det er vi alle enige om. Men bruker man reservasjonsretten helt uten tanke for de mulige konsekvenser et slikt kjøp kan innebære?

Heidi Sørensen: Jeg tenker at det er akkurat like mange prosent av medlemsorganisasjonene og medlemmene bak våre organisasjoner som deler mitt standpunkt, som det er medlemmer i Høyre som deler ditt. Slik sett kan man selvfølgelig ikke garantere at alle medlemmer har akkurat det samme synet. Men på matsminkeområdet har det vært ikke bare en bred, men en fullstendig enighet, og det har vært den saken man har prioritert. Det var ikke noe vi kom på i går, at man skulle bruke reservasjonsretten. Det har vært et felles krav siden dette nettverket ble startet, fordi man ikke ønsker å få inn disse stoffene på det norske markedet.

Og som jeg har sagt tidligere: Sikkerhetsklausulen i EØS-avtalen viser til at EU kan innføre balanserte motiltak mens Norge utløser reservasjonsretten. EUs økonomiske interesser knyttet til akkurat dette området er marginale. Jeg har vanskelig for å se at EU skal opptre ubalansert i forhold til EØS-avtalen. Jeg tenker i hvert fall at EU må være en seriøs avtalepart som vi kan ha seriøse avtaler med, og at de faktisk forholder seg til de avtalene de har undertegnet. EØS-avtalen er det ikke noen grunn til at de ikke skal kunne forholde seg til. Jeg har i hvert fall ikke noen grunn til å mistenke EU for at de ikke skal gjøre det.

Ansgar Gabrielsen (H): Jeg kunne tenke meg at du hadde svart på spørsmålet om du selv er for å oppheve EØS-avtalen.

Heidi Sørensen: Det syns jeg er uinteressant. Jeg kan ikke sitte og svare på hva jeg mener i forhold til EØS-avtalen.

Ansgar Gabrielsen (H): Du vil ikke svare på det?

Heidi Sørensen: Nei, det syns jeg ikke det er noen grunn til. Jeg representerer Nettverk for mat og miljø, og vi har ikke noen holdning til det spørsmålet.

Møtelederen: Det siste spørsmålet er fra Erling Brandsnes.

Erling Brandsnes (A): Vi hørte i innledningen til Heidi Sørensen at hun var engstelig for at forbrukerne i Norge skulle bli redde for å kjøpe maten, at vi fikk engstelige forbrukere som ikke våget å kjøpe den maten som var i hyllene. Så har vi videre hørt her at industrien selv nå sier at det kommer ikke på tale for dem å heve grensene i framtiden, så langt de kan se framover. Men er det da noen grunn til å tro at vi får engstelige forbrukere hvis de tre direktivene blir innlemmet i norsk lovgivning?

Heidi Sørensen: Jeg er helt overbevist om at grunnen til at næringsmiddelindustrien har inngått den avtalen, er at forbrukerne er engstelige for disse direktivene. Hadde ikke forbrukerne vært engstelige for disse direktivene, hadde denne avtalen aldri kommet på plass. Som jeg har sagt tidligere: Denne avtalen er vi glad for, men jeg syns det er feil at ansvaret for at maten skal være trygg, at ansvaret for at en ikke skal bli syk av maten, flyttes ut i markedet. Det er et ansvar som myndighetene bør ta – og har gjort så langt. Det må ikke være slik at det skal bli en sak mellom på en måte oss som sitter her, og Rimi-Hagen, hvorvidt den maten som selges i norske butikker, er helsefarlig eller ikke.

Erling Brandsnes (A): Det var vel sagt at vi hadde hatt en del skandaler med mat, og det vet vi jo. Men det har ikke vært noen skandaler i forhold til de stoffer som vi nå snakker om, som kanskje skal implementeres i norsk lovgivning, og at vi får noe høyere verdier på enkelte stoffer. Vi har vel ikke hatt noen skandaler der, slik at å snakke om skandaler i forhold til de tre direktivene blir kanskje å dramatisere noe for mye.

Heidi Sørensen: Jeg vet ikke hva du betrakter som skandale. Men at mat som omsettes, kan inneholde verdier og stoffer som er kreftfremkallende, oppfattes kanskje av en del forbrukere som iallfall sterkt uønsket.

Erling Brandsnes (A): Det er særlig i kjøtt vi har slike stoffer. Men vi har det i øl og fisk også. Har Nettverk for mat og miljø noen aksjoner på gang mot å drikke øl og spise fisk?

Heidi Sørensen: Nå er det selvfølgelig mange områder som man kan ha et forhold til. Og når det gjelder fisk, som er et naturprodukt, har man selvfølgelig ikke det.

Møtelederen: Da var det ikke flere spørsmål, og spørserunden med Nettverk for mat og miljø er over. Vi takker for at dere kom. Og da får vi et ark fra dere.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 16.40.)

*Høring med Norges Astma- og Allergiforbund ved
generalsekretær Arne Heimdal, konsulent Arnfinn Aarnes
og klinisk ernæringsfysiolog Lisa Tobiassen*

Møtelederen: Her vil det være Kjell Opseth, Randi Karlstrøm, Ansgar Gabrielsen, Morten Lund og Gunnar Breimo som skal stille spørsmål, og da etter deres orientering, som vil vare i inntil ti minutter.

Arne Heimdal: Jeg, som er generalsekretær i Norges Astma- og Allergiforbund, taler på vegne av en organisasjon som består av ca. 24 000 medlemmer. Det er en landsomfattende organisasjon, som ser at flere og flere mennesker blir syke av årsaker som vi ikke egentlig kjenner. Jeg skal komme noe tilbake til dette.

Imidlertid har staten lagt fram en handlingsplan – hele sju departementer har vært inne i bildet – «Forebygging av astma, allergi og inneklimateykdommer 1998-2002», en handlingsplan som, som navnet sier, har til hensikt å forebygge disse sykdommene. I denne handlingsplanen kunne vi med glede registrere at man hadde tatt inn følgende når det gjaldt mat:

«Merkereglene for matvarer, som er bygget på internasjonale anbefalinger, er ikke tilfredsstillende for allergikere ... Norge er internasjonalt en initiativtaker og aktiv pådriver for å forbedre merkereglene i forhold til matvareallergikeres behov».

Hvem angår så dette? Omkring 20 pst. av befolkningen oppgir at de har en eller annen form for overfølsomhet overfor matvarer. Dette er anslag gjort ut fra undersøkelser i andre land, ettersom det ikke finnes norske landsdekkende undersøkelser som kan bekrefte dette. Kliniske studier kan bekrefte 1-2 pst. av tilfellene av disse matvarereaksjonene. Den reelle forekomsten ligger trolig et sted mellom disse tallene, ettersom diagnostiseringsmetodene er nokså utilstrekkelige.

Det ønskes nå å utvide bruken av tilsetningsstoffene i azogruppen i matvarer som tilbys på det norske markedet. Dette er betenkelig, da det har vært vist at stoffene kan gi overfølsomhetsreaksjoner i hud, luftveier, fordøyelsessystem og mage og angivelig livstruende allergiske reaksjoner, såkalte anafylaktiske sjokk.

Allergi og overfølsomhetsreaksjoner har i liten grad blitt tatt hensyn til i vurderingene av helserisiko ved tilsetningsstoffer. Til tross for dette konkluderes det i proposisjonen med at helserisikoen er marginal. Denne undervurderingen er betenkelig fordi man ikke har den nødvendige dokumentasjon. Grenseverdier for tillatte mengder tilsetningsstoffer vurderes ut fra hva friske mennesker tåler, men det tas ikke hensyn til at store grupper personer med matvareallergi og matvareintoleranse har nedsett toleransegrense.

Selv om dokumentasjonen er sparsom, finnes det dokumentasjon som viser at noen personer reagerer på azofargestoffer. I en dansk undersøkelse kunne man konkludere med at anslagsvis 1-2 pst. av skolebarna reagerte på

tilsetningsstoffer, deriblant azofargestoffer. I en norsk undersøkelse rapporterte foreldre at ca. 2 pst. av barna deres hadde overfølsomhet overfor tilsetningsstoffer. De personer som reagerer, er oftest personer som har en allergisk sykdom fra før, og som allerede er belastet med en hel rekke komplikasjoner og hensyn som må tas i forhold til sykdommen.

Stoffene det her er snakk om, er foreslått tillatt i en rekke nye matvarer. Noen av matvarene kan man tenke seg kan inngå i det daglige kostholdet, mens andre er ment til bruk ved spesielle anledninger. Personer som allerede må begrense sitt kosthold på grunn av bestanddeler i maten som ikke tåles, vil få ytterligere en faktor å ta hensyn til. Dette vil spesielt være et problem når det gjelder barn, som kan oppleve det stigmatiserende ikke å få lov til å spise slik mat som serveres til andre. Å utelate en rekke matvarer fra kosten vil også få ugunstige ernæringsmessige virkninger.

Det er ikke akseptabelt å overlate til den enkelte å skulle unngå disse stoffene. Det vil være umulig å vite om maten inneholder disse stoffene når den serveres utenfor hjemmet. Vi går mer og mer på restaurant, spiser i kantiner, i barnehager og på skolearrangementer. Det er en kjensgjerning at kunnskapen ute er liten i forhold til hvilke matvarer som kan forårsake matvareallergi og matvareintoleranse.

Med et begrenset vareutvalg på små steder er det ikke en selvfølge at det vil være mulig å velge bort matvarer med de aktuelle fargestoffene. Det er naivt å tro at det vil være et reelt valg, og at det i nærbutikken vil finnes likeverdige produkter uten og med tilsetningsstoffer som gir matvarereaksjoner. Dette gjør at innføring av direktivet vil skape et nytt usikkerhetsmoment og svekke tilliten til maten.

En og samme matvare inneholder ofte en rekke ulike tilsetningsstoffer på en gang. De fleste personer som reagerer på tilsetningsstoffer, vet ikke hvilke stoffer det egentlig er de reagerer på. Derfor er det vanlig å unngå flere tilsetningsstoffer. En rekke matvarer blir følgelig uaktuelle å spise.

En person som reagerer på azofargestoffene, vil ikke kunne forvente å få hjelp til å finne ut av dette. Tilbudet i helsevesenet om diagnosemuligheter er svært mangelfullt. Det er spesielt mangelfullt når det gjelder muligheten for å teste på hvert enkelt tilsetningsstoff.

Løftet om å beholde norsk regelverk slik det er i dag, slik det er gitt fra representanter fra handel og produksjon, er bra. Men det er ikke en sak det er akseptabelt å overlate til matvarekjedene og til norske produsenter. Dette garanterer overhodet ikke at matvarer med azofargestoffer ikke blir å finne i norske butikkhylle.

Derfor er det viktig at nyttige og uviktige stoffer i maten vår unngås. Tilsetningsstoffene det her er snakk om, har ingen nytteverdi f.eks. i form av en ernæringsmessig verdi eller forlenget holdbarhet.

Norges Astma- og Allergiforbund ser økt satsing på forskning som det viktigste virkemiddel for å redusere skadevirkningene av mat.

Innføring av direktiver som gir adgang til nye stoffer i matvarer, og som man ikke vet virkningen av, kan påføre

en gruppe mennesker økt fare for sykdom og begrenset matvareutvalg.

På bakgrunn av denne argumentasjon ber vi Stortinget avvise EUs krav om innføring av direktiv 94/36/EF.

Møtelederen: Takk for innledningen, og også for den skriftlige informasjonen vi har fått. Da er vi klar for spørre-runden, og det er Kjell Opseth først, vær så god!

Kjell Opseth (A): Eg har ingen vanskar med å forstå at forbundet som representerer dei allergiske, tek vare på deira interesser. Eg er allergisk sjølv og har ein son som er allergisk, og kunne såleis vore medlem av organisasjonen – det er eg altså ikkje. Men trass i den bakgrunnen kjem eg altså til ein annan konklusjon, fordi eg meiner at internasjonalt samarbeid er heilt avgjerande for at vi kan kome inn på fleire område som vedrører allergikarar enn dette fargestoffdirektivet. Eg er heilt sikker på at på dette området som på mange andre område må det vere den enkelte sjølv som set grenser for kva ein skal bruke, men vi skal ikkje utsetje dei for større fare enn nødvendig. Eg har lyst til å konkludere med, som eg har prøvd fleire gonger i dag: Er det ikkje avgjerande at ein internasjonalt, iallfall i Europa – der den norske befolkninga er både titt og ofte, og stadig fleire reiser mykje – har som målsetjing å få redusert desse fargestoffa, eller få dei heilt bort, nettopp fordi dei ikkje har noka ernæringsmessig grunngeving eller noko anna enn ei reint estetisk grunngeving?

Arne Heimdal: Vi står overfor veldig mange ukjente ting i dette tilfellet, og vi vet at de allergiske sykdommer øker stadig. Vi kan nå konkludere med at ca. 20 pst. av den norske befolkning har matproblemer. Hva dette skyldes, om det er allergi, vet man ikke, men de har matproblemer. Vi vet at spesielt når det gjelder barn, som ikke selv kan kontrollere dette, er prevalensen langt større.

Vi vet at det også i proposisjonen er uklare forhold når det gjelder de helsemessige virkninger ved innføring av disse stoffene. Man vet at dette vil kunne gi skadevirkninger for de som er allergiske. Og på dette grunnlag syns vi det er uforsvarlig at vi skal gå til det skritt å innføre noe som vi ikke vet virkningen av. Her bør vi etter forbundets mening innføre et føre var-prinsipp.

Kjell Opseth (A): Eg aksepterer at allergikarforbundet har den haldninga, men har forbundet vurdert kva som kan gå tapt ved at ein ikkje får dei same moglegheitene? For det er klart at dersom ein brukar reservasjonsretten her, vil det få konsekvensar på kort eller lengre sikt for vårt samarbeid med EU. Kva konsekvensar meiner de det vil ha for allergikarane i landet vårt og i Europa elles?

Arne Heimdal: Jeg ber om forståelse for at Norges Astma- og Allergiforbunds holdning til dette er å ivareta allergikernes behov og sikkerhet. Og så lenge man konkluderer med at dette kan medføre visse helsemessige problemer, syns vi det er uriktig å tilføre denne gruppen enda større belastninger.

Møtelederen: Takk for det. Neste hovedspørre er Randi Karlstrøm.

Randi Karlstrøm (KrF): Hvis man vet at man er allergisk, skjerper man seg, leser varedeklarasjonen nøye og tar vare på helsa si – altså når allergi er utløst. Men det er jo flere i dag som er disponert for dette, og som kanskje burde være litt forsiktige i matveien, men som ikke er klar over det. Og med økt tilgang av slike stoffer vil jo også denne risikoen for å utløse allergi øke.

Du sier altså at vi mangler kunnskap på dette området. Men har dere noen anslag eller tanker om f.eks. hvor mange norske barn som er i denne faregruppen – altså de som ikke har fått utløst allergi, men som er i en slags gråsonen, og som allerede nå burde være forsiktige med disse stoffene? For det snakkes veldig mye om de som har fått utløst allergi, men her er det en faregruppe.

Arne Heimdal: Ja, det er helt riktig. Det er en stor gruppe. Men norsk medisinsk statistikk er ikke god. Det vi vet, er at medisinske eksperter sier at 20 pst. av befolkningen har matproblemer, og at problemet er økende når det gjelder barn. Det har skjedd en enorm økning av allergi de siste 20 år. For 20 år siden snakket man om at 10 pst. av befolkningen var så allergisk at de måtte søke lege én eller flere ganger i året for det, i år sier de samme leger 40 pst. Og det er klart at når det gjelder mat, er det sikkert en enormt stor gråsonen her, men man kan ikke tallfeste det. Norges Astma- og Allergiforbund sitter ikke inne med slik statistikk, men ut fra medisinsk ekspertise vet vi at den er stor.

Randi Karlstrøm (KrF): Eksisterer det i dag en mulighet for å teste seg for disse farlige stoffene – altså for å påvise en ømfintlighet slik at man kan være føre var som forbruker?

Lisa Tobiassen: De metodene man bruker når man skal teste på tilsetningsstoffene, er å teste det ved å spise det. Og det gjøres stort sett bare i forskningsøyemed. Man kan gjøre det på sykehusene rundt omkring, men det er veldig liten kapasitet til å gjøre utredning på matreaksjoner i Norge. Det er en veldig omfattende prosess å finne ut om man reagerer på et stoff. Man kan ta ekstrakter av tilsetningsstoffene og observere symptomene.

Randi Karlstrøm (KrF): Dere har sikkert tenkt litt videre framover. Finnes det noen måte å forebygge allergi på hos forbrukere som ikke kan lese – dvs. de som ikke har lært seg det?

Arne Heimdal: Forbrukere som ikke kan lese, formoder jeg – i vårt land i hvert fall – er barn. Og her må vi håpe at foreldrene kan yte den nødvendige hjelp. Det som er problemet, er at varedeklarasjoner ikke er gode. De er mangelfulle, og foreldre vet ofte ikke hvordan disse skal tolkes. Det er det store opplysningsproblemet som vi har.

Møtelederen: Da er neste spørsmål fra Ansgar Gabrielsen

Ansgar Gabrielsen (H): Jeg registrerer at Norges Astma- og Allergiforbund anbefaler at man ikke går inn for disse direktivene. Det ble sagt i innledningen at man ikke kunne overlate til næringsmiddelindustrien og dagligvarehandelen å ta hånd om disse tingene. Nå er jo den uttalelsen som er kommet derfra, avgitt – for å si det slik – helt frivillig. Og det kan jo tenkes at disse direktivene sågar hadde blitt implementert uten den uttalelsen. Er det ikke likevel slik at det er positivt at dagligvarebransjen og næringsmiddelindustrien har tatt på seg en slik rolle, og – som vi har hørt i høringen nå – føler et visst ansvar for å følge opp? Det må jo i hvert fall være bedre enn om man ikke hadde fått dette?

Det siste spørsmålet er: Ser Norges Astma- og Allergiforbund noen tiltak som kan iverksettes enten av industrien, dagligvarebransjen eller det offentlige, for å bøte på de negative sidene ved disse direktivene, som jo for så vidt er belyst i proposisjonen?

Arne Heimdal: Når det gjelder det første spørsmålet, ser vi av en artikkel jeg har foran meg her, at de grenseverdier og de tilsetningsstoffer som i dag er tatt inn, er langt, langt høyere enn det som man egentlig har lov til. Dette viser klart at tilsynsmyndigheten, kontrollmyndigheten, tydeligvis ikke har vært god nok her.

Når det gjelder det siste spørsmålet, har jeg ingen gode råd å gi.

Møtelederen: Ansgar Gabrielsen – vær så god.

Ansgar Gabrielsen (H): Ingen flere spørsmål.

Møtelederen: Da skal jeg få følge opp med mitt spørsmål. For det første: Noen av oss prøver å etterlyse uttalelser fra dem det gjelder mest, altså om det har vært en vanlig høringsrunde før denne proposisjonen ble fremmet. Har Astma- og Allergiforbundet avgitt uttalelse, og er det mulig å få den?

Arne Heimdal: Ja, vi har gitt en uttalelse i brev til departementet, og vi har også sendt dette brevet til Stortinget.

Møtelederen: Takk for det. Da er det litt rart at vi ikke kan få det når vi ber om å få det fra Utenriksdepartementet. Men vi skal purre tilbake på det.

Så sier dere at det er så mye som 40 pst. – jeg oppfattet det slik – av barna som i dag må til lege en eller flere ganger i året på grunn av allergi. Finnes det noe anslag som kan angis, over alvorlighetsgraden blant de 40 pst.?

Arne Heimdal: Allergi er alt fra det lette, det som man kan håndtere, til det helt alvorlige. I den uttalelse som kom fra Voksentoppen allergi-institutt, og som vi bygger på, er det anslått at det er ca. 200 000–250 000 barn som har alvorlige lidelser.

Møtelederen: Når det da legges fram en sak om implementering av et direktiv som vil åpne for flere stoffer som innebærer helsefare, på markedet, vil man tro at det

er laget en konsekvensanalyse på forhånd, at dette er utredet best mulig. Her er det elleve azofargestoff, og noen av dem er helt nye på markedet. Har dere kjennskap til om det foreligger en slik utredning av konsekvensene av å åpne for de nye azofargestoffene, som både Jagland-regjeringen og Bondevik-regjeringen har sagt er av en slik art at vi ikke burde åpne for dem?

Lisa Tobiassen: Nei, jeg kjenner i hvert fall ikke til at det finnes en slik rapport. Det viser jo den mangel på dokumentasjon som er på dette feltet. Det er problematisk også hvordan man skal gjøre utprøvinger med disse stoffene, men det er ikke gjort noe forsøk på det, så vidt jeg vet.

Møtelederen: Til slutt et spørsmål som går på dette med forbrukermakt kontra det som ellers bestemmer hva som kommer i butikkene. Når det da i andre land heller ikke er slik at folk er likegyldige på noe vis til hva de spiser, og når det i EU-direktivet står at det skal ikke brukes azofargestoff hvis det ikke trengs for produksjon, og det skal ikke brukes hvis det er helsefarlig, og Forbrukerrådet, som har vært her før, likevel sier at forbruket av azofargestoff etter at grensene ble hevet, går rett oppover i europeiske land, har dere noen forestilling om hva det er som gjør at det blir et økt forbruk? Er det rett og slik at når tilbudet kommer, vil forbrukerne likevel ta det, selv om det finnes en liten helserisiko?

Arne Heimdal: Hva dette kan skyldes, ville være uriktig av meg å svare på og ha noen formening om. Men det som er vårt anliggende i denne saken, er at det er utrolig mange mennesker som er bekymret for innføring av nye stoffer. De har problemer fra før med å ivareta sine barn og hva barna spiser, og det er på dette grunnlaget vi er bekymret for at det nå innføres nye stoffer som man ikke vet virkningen av. Vår danske søsterorganisasjon har arbeidet etter nøyaktig de samme linjer, og vi vet at Danmark har reservert seg og har fått et avslag. Det er på dette grunnlag vi hadde håpet at også Norge hadde vist litt sterkere holdninger og gjort sitt for å avvise dette.

Møtelederen: Da er det siste spørsmål fra Gunnar Breimo.

Gunnar Breimo (A): Da har jeg lyst til å ta fatt i det siste, som går på dette med bekymring, at forbrukerne er bekymret. Derfor er det veldig viktig at man får fram de faktiske proporsjonene i denne saken. Det er etter min oppfatning iallfall ikke slik at det skjer noe revolusjonerende nytt. Vi har vel de fleste av disse stoffene fra før. Nå skal man ikke gjøre dette til en diskusjon om prosenter, for det er veldig ofte farlig. Men når det gjelder azostoffer, viser en undersøkelse i Sverige at det er snakk om 0,04 pst. som får problemer med akkurat dem.

Hvis vi ser på cyklammat, står det i proposisjonen at voksne storforbrukere vil kunne komme opp i totalinntak som er 80 pst. av den nye ADI-verdien fastsatt av SCF. Gjennom det nye direktivet vil de 80 pst. øke til 95 pst. Da vil jeg tilbake til det som for så vidt Kjell Opseth var

inne på innledningsvis, og da sett på bakgrunn av den uttalelsen fra næringsmiddelprodusentene som har gitt uttrykk for at de ikke vil følge opp dette, for det er ikke noe krav om å øke. Det er jo en øvre grense man har satt. Er ikke det som har kommet fra produsentene, betryggende? Hvis vi da i tillegg kan bevare et godt forhold til EU og SCF og jobbe sammen med dem for i neste omgang kanskje å få forbedret dette i europeisk sammenheng, ville ikke det være en riktigere strategi enn kanskje nå å risikere at vi skader vårt forhold til EU?

Arne Heimdal: Jo. Forhold til naboer er viktig. Men jeg synes at det viktige er å ta hensyn til norske allergikere, som det blir flere og flere av. Jeg stiller også et spørsmål: Hva er årsaken til at flere og flere reagerer på mat? Jeg leser en artikkel her, hvor det står at internasjonale undersøkelser anslår at vi får i oss om lag 4 kg med kunstige tilsetningsstoffer i maten i løpet av et år. Det meste av dette kommer fra brød og kornvarer. Godt naboskap – ja; dog føler jeg behovet for å ivareta de norske allergikere, som er et enormt helseproblem for Kongeriket og en enorm belastning for det norske helsevesen.

Gunnar Breimo (A): Akkurat det siste er vi vel for så vidt enig i. Det er vel også slik at det ikke er mange av oss som ivrer etter å få innført disse direktivene. Det blir en avveining som vi som politikere må foreta.

Jeg har et lite oppfølgingsspørsmål som går på det med advarselsmerking. Departementet gav uttrykk for tidligere i dag at de i tilfelle man registrerte økte problemer, både ville intensivere informasjonen til spesielt astmatikere og ta mer på alvor det med advarselsmerking. Er ikke det også en vei å gå?

Arne Heimdal: Jo, det er veldig betryggende. Men vi ville ha foretrukket et føre var-prinsipp. Dette vet vi for lite om. Har man først fått inn disse stoffene, og det viser seg at det får store helsemessige konsekvenser, er det vanskelig å reversere. Det viser all historikk.

Det er fint at departementet ser slik på det med merking, men vi har arbeidet mot departementet om god merking av matvarer i mange, mange år. Det går veldig sent.

Møtelederen: Takk for det. Da er tiden oppbrukt. Tusen takk for informasjonen, både den muntlige og den skriftlige.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring
ca. kl. 17.18)

Høring med Landsorganisasjonen i Norge ved Bjørn Erikson og Øyvind Rognvåg.

Møtelederen: I denne sekvensen skal det være to spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Høyre, ett fra Fremskrittspartiet og ett fra Senterpartiet.

Vær så god, dere har inntil 10 minutter til innledningen deres – først Bjørn Erikson.

Bjørn Erikson: Takk for det, ordstyrer! Vi takker for invitasjonen til dette åpne høringsmøtet og vil med en gang understreke at vi, til tross for at vi er barhodet her inne, fra Landsorganisasjonens, LOs, side har to hatter på oss i denne sak. Det henger sammen med at på den ene side representerer vi over 800 000 medlemmer som alle er forbrukere. Så det er klart at forbrukeraspectet er tungt inne. På den annen side representerer vi også de næringer som eventuelt blir berørt av eventuelle vedtak, slik at vi har også en viss – kall det – næringsinteresse i denne sammenheng.

Ut fra det som er sagt tidligere, tror jeg det er forståelse for at vi tar utgangspunkt i forbrukerhatten først, for det er der vi ser problemer. Generelt har Landsorganisasjonen i Norge det syn at mat skal være trygg. Når det gjelder mat, har vi så mange alternativer at det skulle ikke være nødvendig å gå på kant med regelverket og gi oss inn på utrygge veier – iallfall ikke bevisst.

Vi vil gjerne understreke det som kanskje flere andre har vært inne på tidligere, at vi har mange problemer i forhold til mat for enkeltmennesker. Mange av disse problemene er slett ikke knyttet til tilsetningsstoffer, men de er knyttet til reaksjoner på naturlig forekommende stoffer i mat.

Men det vi snakker om i denne sammenheng, er hvorvidt vi skal endre regelverket, slik at vi formelt sett tillater bruk av tilsetningsstoffer som de norske helsemiljøene fraråder. Vi deler det syn som disse norske helsemiljøene har kommet med, at det er uønsket med våre øyne som forbrukerorganisasjon å tillate økt tilsetning av nitritt/nitrat. Vi ønsker ikke bruk av azofargestoffer. Vi ser heller ikke noe behov for å øke grensene i forhold til cyclamat. Når det gjelder cyclamat, vil jeg gjerne minne om at det er et stoff som i utgangspunktet først og fremst er på markedet i Norge av hensyn til en spesiell gruppe, nemlig diabetikere. Så har vi senere, mye senere enn vi begynte å bruke cyclamat ut fra hensynet til diabetikere, også fått det som et problem i forhold til grupper som inntar større deler av dette for å slippe sukker, altså en frivillig overgang fra et naturlig næringsmiddel, sukker, til å bruke cyclamat, aspartam eller andre kunstige søtningssmidler.

Imidlertid er det slik at det er svært vanskelig for den enkelte forbruker å orientere seg om disse forholdene. Derfor er vi helt avhengige av at myndighetene – jeg understreker myndighetene – trekker opp et regelverk som gir den nødvendige regulering. Det er ikke lett for selv den som er godt inne i problemområdene, å lese på forbrukerpakninger, langt mindre skjønne hva som ligger i disse begrepene – E-er eller andre ting – som de er kodet med. Som det også er blitt sagt tidligere i dag, er det mange av disse stoffene som vi vet altfor lite om, slik at det er muligheter for at vi i fremtiden oppdager nye virkninger av dem som vi ikke kjenner så godt i øyeblikket. Det er også mulig at folk endrer sin atferd på grunn av at de stadig utsettes for stoffene, slik at man plutselig får en

reaksjon i forhold til noen av disse stoffene. Så ut fra et rent matforbrukerstandpunkt er disse tre problemområdene uønsket med LOs øyne.

Vi vil gjerne understreke at synet jo også har endret seg hos forbrukerne over tid. Jeg tror de fleste, iallfall av komited medlemmene, kan greie å huske tilbake til den gang vi hadde ganske heftige diskusjoner rundt den røde kjøttdeigen som plutselig ble grå, og en lignende reaksjon i forhold til spekemat.

Vi så også at vi i forhold til azofargestoffer har hatt flere tilfeller av import som har vært stoppet fordi vi først og fremst, så vidt jeg vet, har hatt sukkertøy som har vært solgt med disse. Men ut fra det regelverk vi hadde på den tiden, og fortsatt så vidt har, var det forbudt å omsette disse, så de ble trukket tilbake fra markedet av den grunn.

Ut fra det jeg sa innledningsvis, har LO også hensyn å ta i forhold til – kall det – de næringer som eventuelt vil bli berørt. Og jeg vil gjerne understreke at jeg har ikke den tredje hatten, utenrikspolitikk, på meg, for dertil mangler vi grunnlag for å ta de avveininger som er i den sammenheng.

Som det har kommet frem, har næringene små eller ingen problemer i forhold til de tre direktivene, rett og slett fordi det som direktivene tillater, er jo at man får en økt bruk av tilsetningsstoffer som det verken er behov for eller av næringen er ønsket i dag. Det som kan bli et problem, uten at vi vet noe om omfanget av det, er selvsagt at EU eventuelt gjennomfører tiltak som rammer vår eksport i forhold til disse områdene. Det anser jeg meg imidlertid ikke kompetent til å spekulere på. Så jeg vil bare slutte med at vi synes det er positivt at næringene har kommet med et frivillig tilbud, et tilbud som omfatter både produksjon og omsetningsleddet. På den annen side mener vi at det er et område som burde vært regulert av myndigheter. Frivillige avtaler, særlig med de raske endringer vi har innenfor dagens næringslivsstruktur, er i morgen slett ikke hva de var i går eller kanskje ikke engang i dag.

Så vil jeg gjerne gi ordet til min kollega, som vil fylle ut litt fra forbrukersiden.

Møtelederen: Da er det Øyvind Rognvær – vær så god.

Øyvind Rognvær: Jeg vil bare følge opp det som Bjørn Erikson sluttet med nå, og det går på at selv om næringene ikke vil øke sine tilsetninger, kan en risikere at importerte matvarer kan inneholde økte verdier av de tilsetningsstoffene vi snakker om. Dersom disse varene da er i stand til å konkurrere på pris, kan vi risikere at spesielt utsatte grupper vil bli skadelidende. Og spørsmålet vårt blir: Er det verdt det?

Dersom Stortinget til tross for dette velger å implementere de tre direktivene, er det ganske sikkert at folks tillit til matsikkerheten vil bli redusert. Vi har tidligere hørt at noe av det som kjennetegner norske forbrukere framfor andre europeiske forbrukere, er den sterke myndighetstiltroen. Og spesielt fordi vi ikke kan se noe sær-

lig annet enn utenrikspolitiske begrunnelser for et slikt vedtak, vil det være veldig vanskelig å forklare overfor forbrukerne hvorfor en går inn for disse endringene. Velger en likevel å gjøre det, mener vi at en i så fall som et minimum må følge opp med økt ressursbruk for å redusere skadevirkningene. Det er derfor ganske bekymringsfullt å se at det i det budsjettet som er vedtatt, ikke er en økning til forbrukerpåvirkning. Men det vil i en slik situasjon være ganske avgjørende at en øker det internasjonale påvirkningsarbeidet i forhold til EU på rimelig kort sikt og skjerper reglene for at de tilsetningsstoffene som kan føre til redusert matvaresikkerhet, blir redusert også i EU. Kontrollen må økes.

Merkningen av slik mat må være slik at folk forstår den, for det er ikke bare små barn som ikke kan lese i Norge. Det er bortimot 10 pst. analfabetisme blant voksne i Norge. Den generelle informasjonen må økes. Folk må bli skikkelig klar over hva det betyr hvis en får en økt import, en økt verdi av de stoffene vi har snakket om.

Det er spesielt viktig at en fokuserer denne informasjonen i forhold til barn og befolkningsgrupper som jeg antar vil være mest utsatt for de matvarene som ofte inneholder disse stoffene. Vi har lest om og vi har sett drikking av mineralvann blant grupper som tradisjonelt ikke drikker melk i Norge.

Møtelederen: Takk for det.

Da skal vi ha fem spørsmålsrunder.

Første runde er da med Kjell Opseth – vær så god.

Kjell Opseth (A): Som du sjølv var inne på, har jo næringsmiddelindustrien klart gjeve uttrykk for, også i løpet av den høyringa vi har hatt, at dei ikkje har tenkt å ta i bruk dei moglegheitene dei har til å bruke større mengder tilsetjingsstoff enn det dei har i dag. Altså blir det ikkje noka faktisk endring i forhold til forbruket. I forhold til import blir det heller ikkje noka faktisk endring, for dei aller fleste landa vi handlar med, har jo i dag desse direktiva inne og har ulike mengder tilsetjingsstoff. Både Sverige og Danmark har behalde sine tidlegare grenser på same basisen som det no ligg til rette for her i landet.

Difor ligg det det igjen i det LO no uttrykkjer, at det viktige er at dei signala som blir gjevne ved at ein endrar desse grensene til dei noko høgare maksimalgrensene vi har i dag, vil påverke folks haldning til mattryggleik. Eg skulle gjerne ha visst noko meir om korleis LO kjem fram til ein slik konklusjon.

Og så skulle eg gjerne ha stilt nokre spørsmål om det forhandlingstekniske i forhold til EU og den slags. LO har jo relativt lange tradisjonar i kva moglegheiter dei har når det gjeld å forhandle, og sånn sett undrar det meg litt at ein ikkje har teke det litt med i vurderinga når ein vurderer sitt syn på dei direktiva vi her snakkar om.

Bjørn Erikson: Når det gjelder det siste, det forhandlingstekniske, vil jeg gjerne understreke at LO ser det

som veldig viktig at både norske myndigheter, norsk industri og i og for seg også norske organisasjoner i størst mulig grad bruker de muligheter de har til å påvirke, ikke bare i forhold til EU, for en del av dette regelverket er jo regelverk som også håndteres andre steder, ikke minst i Codex Alimentarius.

Jeg får få lov til å si at dessverre er det en relativt kostbar sak, hvor vi ikke får noen støtte fra myndighetene, slik at vi som organisasjoner bare i liten grad kan delta i det arbeidet internasjonalt. Det skjer nok en langt hardere prioritering i organisasjonslivet enn det myndighetene foretar. Og selv myndighetene vet vi jo må foreta relativt hardhendte prioriteringer i forhold til hvor de kan være med, og hvor de kan bruke ressurser.

Vi ser ingen direkte sammenheng i denne saken mellom å delta i Codex Alimentarius og i de ulike komiteer innenfor EU – det er ikke bare én komite, det er flere komiteer som er aktuelle her. Så jeg håper jo at norske myndigheter og organisasjonslivet, i den utstrekning det kan, vil fortsette å gjøre det.

I forhold til dette med grenser og matsikkerhet mener vi det har to virkninger. Jeg må jo si at vi føler at hvis man først endrer grensene, så har ikke myndighetene noe å stille opp med om noen bruker opp til grensene. De eneste som da kan reagere, er jo forbrukerorganisasjonene. Så vi kan ikke da lenger snakke om at myndighetene kan reagere. Det går heller ikke an, tror jeg, for næringsmiddelindustrien å finne seg i at myndighetene går ut og sier at her er det noen som har doblet forbruket av nitritt/nitrat, men fortsatt holder seg under grensen. Det tror jeg vil bli betraktet som en aldeles uakseptabel innblanding fra myndighetenes side. Som forbrukere kan vi selvsagt gjøre det, men det kan ikke myndighetene. Derfor er nok det å heve grensene, slik vi ser det, et signal innenfor et område som betyr veldig mye for folk, om at her er myndighetene villig til å akseptere en høyere grense enn det man ut fra rent helsemessige betraktninger burde akseptere.

Jeg tror også det er riktig å peke på at det ikke bare er i denne saken – og det er vel noe av det som gjør det så følsomt – at vi ser at vi er i en slik situasjon. Det er vel kjent at vi har barnematdirektivet liggende foran oss, hvor vi har en liknende problemstilling. Vi har også hatt en liknende problemstilling i forhold til leketøysdirektivet og ioniserende stråling.

Møtelederen: Da har de fire minuttene gått allerede dessverre.

Da er det Øystein Hedstrøm, vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg vil følge opp det Bjørn Erikson sa om at LO har to hatter, at dere har 800 000 medlemmer totalt sett, og at det er forbrukerinteressene som skal være sterke. På den annen side har vi en næringsmiddelindustri, og da vi behandlet matmeldingen, fikk vi høre at det var 52 000 mennesker sysselsatt i den industrien, og at en god del var LO-medlemmer. Da blir selvfølgelig konkurransedyktigheten for denne industrien og arbeidsplassene også viktig for LO.

Nå uttrykte Bjørn Erikson en viss skepsis på vegne av LO til disse stoffene som var problematiske – nitritt, nitrat, azofargestoffer, cyclamat osv. Mitt spørsmål til LO blir: Hva har dere gjort i god tid internasjonalt, via LO som organisasjon og kontakt med tilsvarende arbeidstakerorganisasjoner internasjonalt, for å påvirke denne prosessen til beste for norske forbrukere og LOs medlemmer?

Bjørn Erikson: Når det gjelder det næringspolitiske, er ikke det av de ting det er naturlig for oss å jobbe med internasjonalt i denne sammenheng, men det er jobbet med dem i forhold til EU-kommisjonen gjennom Den europeiske faglige samorganisasjon. Det er klart at der føler vi det er veldig vanskelig for oss å komme med i disse prosessene, fordi det rett og slett er for ressurskrevende å bli tung, og dermed vil en hard prioritering tilsi at det er på andre områder vi må satse.

Når det gjelder azofargestoffer, har vi tatt opp det fordi det er en svær gruppe fargestoffer – de brukes jo også innenfor tekstilindustrien, riktignok noen andre enn dem vi har i matvarer. Og det er mange år siden vi bad norske myndigheter vurdere f.eks. den kreftfremkallende virkningen av azofargestoffene. Så vi jobber i forhold til dette både internasjonalt og i Norge. Jeg gjentar: I forhold til fargestoffer i tekstilindustrien er det andre azofargestoffer, men det er en gruppe stoffer som medfører betenkeligheter – ikke bare allergier.

Øystein Hedstrøm (Frp): Du var også inne på dette med at vi etter hvert, på grunn av internasjonale avtaler osv., kan risikere økt import, at denne importen i sterkere grad vil inneholde tilsetningsstoffer, og at dette også kan påvirke norsk produksjon. Du sa at vi må øke muligheten for informasjon til forbrukerne. Men vi har jo en del undersøkelser som viser at man har sterk tillit til norsk produksjon, slik at hvis prisforskjellene blir for store, vil likevel forbrukerne og LO-medlemmene velge matvarer som er godkjente, men som da kan inneholde en annen mengde tilsetningsstoffer. Hvordan kommenterer du det?

Bjørn Erikson: Jeg synes svarene er relativt greie, jeg. Forbrukere gjør som alle andre – avveier ulike momenter, ikke bare pris eller bare kvalitet. Så skjer det et forhåpentligvis rimelig valg som er balansert, hvor man tar begge hensyn.

I forhold til de importerte matvarene synes jeg det er grunn til å understreke at noe av det positive med EU-direktivene er at man fra Europa da i hvert fall vil få langt mer ensartet kvalitet, også i forhold til de problemstillingene vi står overfor nå, enn om hvert enkelt land hadde kunnet fastsette sine egne grenser. Så det er noe av det positive, ikke isolert sett med Norges øyne i forhold til det å vedta direktivet, men i forhold til at EU gjennomfører et fellesdirektiv – akkurat som et fellesdirektiv forutsetter en veldig koordinering av ressursene, som Norge også drar nytte av når det gjelder kunnskap om forskning og utvikling innenfor det området vi nå står overfor, altså

næringsmidler, tilsetningsstoffer og helsemessige og andre konsekvenser av det.

Møtelederen: Takk for det.

Da skal jeg stille et spørsmål som tar utgangspunkt i LOs handlingsprogram, som ble vedtatt i 1997, der det bl.a. står:

«LO krever at regjeringen og Stortinget sørger for at de faglige rettigheter, norske velferdsordninger og norske standarder for helse, miljø og matkvalitet minst kan opprettholdes. For å få dette til må norske myndigheter utnytte de muligheter EØS-avtalen gir gjennom deltakelse i arbeidsgrupper og planleggingsarbeid på europeisk plan, gjennom aktivt arbeid i EØS-komiteen og eventuelt ved å benytte seg av vetoretten som ligger i EØS-avtalen.»

Mener LO i dag at den vetoretten bør brukes, slik den saken ligger?

Bjørn Erikson: Som jeg prøvde å si: Den tredje hatten vil jeg ikke ta på meg i dag, for det er klart at det forutsetter en avveining mellom de ulike hensyn. Jeg tror jeg har gjort det rimelig klart for komiteen at for LO er dette med mattrygghet et sentralt spørsmål. Det er det som gjør at vi bruker ressurser først og fremst i forhold til det hjemlige systemet. Vi deltar i Statens næringsmiddeltilsyns råd, og vi deltar i en lang rekke av de prosesser som bestemmer det nasjonale regelverket.

I forhold til EØS-avtalen ser vi det som en relevant problemstilling å vurdere å bruke det som er kalt både vetoretten og – mer korrekt – reservasjonsretten. Men i og med at dette er blitt en problemstilling hvor vi føler at det utenrikspolitiske er blitt veldig mye mer følsomt enn det var for fire år siden da det handlingsprogrammet ble vedtatt, ønsker vi ikke her å ta noe bastant standpunkt. Men det er klart at vi ser det som nødvendig i hvert fall å utforske den muligheten, ja.

Møtelederen: Mener da LO, ut fra det som er sagt, at konsekvensene av å bruke reservasjonsretten burde ha vært utredet på dette tidspunktet – etter så mange års forhandlinger, der det for mange er et avgjørende punkt?

Bjørn Erikson: Det er litt sent å utrede når vi vet at vi har ganske klare uttalelser fra kommissæren om at nå må vi gjennomføre disse direktivene. Jeg er nok redd for at de mulighetene til å utrede tingene langt på vei er forspilt, fordi vi er kommet opp i en akutt situasjon.

Møtelederen: Det foreligger jo bl.a. en uttalelse fra EU-kommissæren som sier at det er utelukket at Norge blir rammet på fiskeeksport, mens noen andre sier noe annet, så da går det vel an å komme et stykke på vei.

Men jeg skal få stille et spørsmål som går på at vi på dette området her kan få en rettssituasjon der vi da sier at det er ett nivå vi vil ha, men vi fastsetter det offentlige nivået det skal kontrolleres etter, på et helt annet nivå. Man kan jo kanskje frykte for at det også kan komme til å

smitte over på andre områder, der vi føler vi blir nødt til å forandre på våre standarder, f.eks. innenfor arbeidsmiljø, der vi har strenge regler – lovfastsatt – for arbeidstid, ansettelser og slike ting. Har LO vært inne på tanken at dette kan være den første barrieren vi passerer mot å gjøre også rettssikkerheten på det området privatisert?

Bjørn Erikson: Nei, vi har ikke plutselig kommet på den tanken, for den tror jeg har ligget der i ganske mange år. I forhold til både arbeidsmiljø og en del andre områder ser vi at vi har et regelverk som på mange måter skal være en minimumssikring, og det er jo det som også gjelder i forhold til dette regelverket, mens vi ofte ønsker en langt bedre sikring enn det minimumskravet som fins i regelverket. Og sånn sett er det vel karakteristisk at mange forbrukere i dag satser på økologiske matvarer. Jeg tror det er noe delte meninger om i hvilken grad det er sunnere enn andre matvarer, men det er i hvert fall et uttrykk for at vi har et regelverk som skal gi en garanti for at sånn skal nivået være, mens vi på mange områder både har valgmuligheter og ønsker å ha en bedre kvalitet enn den minimumskvaliteten som gis i regelverket.

Møtelederen: Takk for det.

Da har jeg hoppet over Høyre i rekkefølgen – men nå er det i hvert fall Ivar Kristiansens tur, vær så god.

Ivar Kristiansen (H): Takk – vi registrerte jo det; det kommer vi oss raskt over.

Men det som er verre å fordøye, er å registrere at vi har Landsorganisasjonen her som sier de har tre hatter på seg. Vi har hatt Forbrukerrådet inne, og vi har hatt Næringsmiddeltilsynet inne, og jeg går ut fra at LO er til stede her for å gi et råd til Stortinget på vegne av landets dominerende arbeidstakerorganisasjon. Og da synes jeg, hvis dette skal ha noen verdi, at LO må være i stand til å gi et råd. Stortinget har ikke en rikholdig meny å velge i – det er enten å si ja eller å si nei til direktivet. Hva slags råd er det LO vil gi til Stortinget? Timeglasset har rent i seks år, og renner ut i løpet av få dager.

Bjørn Erikson: Ja, det har nok rent i seks år, men jeg føler at det er ikke akkurat LO som har sørget for at det har rent i den tiden der!

I forhold til LO prøvde jeg – og det ber jeg om forståelse for – å gjøre det klart at vi har to hensyn å ta, som vi begge har prøvd å begrunne i denne sak. Det ene er hensynet som forbrukerorganisasjon, hvor vi ser de muligheter som de tre direktivene åpner for, som uønsket. Det andre er hensynet til arbeidsplasser, hvor vi ser at dette har ingen konsekvenser for norske arbeidsplasser, i den forstand at direktivene ikke vil føre til noe nytt eller skape nye problemer. Men jeg vil gjerne understreke, enda sterkere enn andre har gjort før i dag, at EØS-avtalen i meget stor grad har ført til store investeringer for norsk næringsmiddelproduksjon. Industrien har betalt milliardbeløp, og fortsatt står det igjen store investeringer, ikke minst til å sikre den tilfredsstillende vann, for vi har en vannkvalitet innenfor deler av industrien vår som ikke

holder mål etter EUs regler. Så i forhold til å ta den politiske avgjørelsen, sa jeg at det forutsetter en del kunnskap om det utenrikspolitiske som dere som politikere har, men som vi mangler, herunder vurdering av hvor langt man har strukket strikken, og hva reaksjonen er hos samarbeidspartnere. Og det går jeg ut fra er noe som de som er involvert i prosessen, kan gjøre, men som utenforstående helst bør holde seg utenfor.

Ivar Kristiansen (H): Jeg synes det er nesten oppsiktsvekkende å høre LO som fraskriver seg, for det første, klare standpunkter på helt vitale områder for norsk eksportindustri, og som ikke påtar seg å ha klar oppfatning hva angår utenrikspolitiske spørsmål. Men jeg bare konstaterer at det som sies fra LO her, står i sterk strid med det som vi får fra andre organisasjoner. Her blir det sagt – i hvert fall oppfatter jeg det sånn – at det å reservere seg vil ikke få noen slags konsekvenser for norske arbeidsplasser. Der konstaterer jeg at det er sikkert svært mange av deres medlemstakere som har det stikk motsatte syn – iallfall er det det som er blitt hevdet tidligere i dag. Jeg bare tar det som gitt svar at man ikke har noe råd å gi til Stortinget i dette spørsmålet. Der må jeg bli korrigert hvis jeg har oppfattet det feil.

For det andre: Når vi har helseministeren som sier at det ikke er grunn til å tro at det vil bli noen økning i bruk av tilsetningsstoffer ved å si ja til direktivet, er det sånn å forstå at dette er et synspunkt og et standpunkt som LO drar i tvil?

Bjørn Erikson: For det første har jeg prøvd å understreke at vi synes myndighetene skal ta sitt ansvar og fastsette reglene, ikke overlate det til frivillige avtaler. Vi har altfor ofte sett at det ikke holder mål. Og som jeg var inne på, har vi et næringsliv som i ganske stor grad er utsatt for endringer, og i forhold til de avtalene som gjelder i dag, er vi ikke en gang sikre på at – jeg hadde nær sagt – aktørene, i hvert fall ikke alle av dem, er norske om et halvt år. Så det viser hvor viktig det er, sett med våre øyne, at de mer fundamentale rammer for det som gjelder helse, miljø og sikkerhet, må fastsettes av myndighetene.

Når det gjelder våre medlemmer, tror jeg ingen av våre medlemsorganisasjoner har vært hørt tidligere i dag. Så da tror jeg at jeg opprettholder at det når det gjelder våre medlemmer, ikke er noen problemer i forhold til det å gjennomføre direktivet innenfor norsk arbeidsliv. Vi ser ingen arbeidsplasser som kan være truet – antakelig ikke en gang, som jeg sa, påvirket – gjennom direktivet, fordi vi i grove trekk har overholdt tingene som er i direktivet, og vi har gjort de endringer som er nødvendige. Det som da gjenstår, er en mulighet til å øke tilsetningen utover det man ønsker, både av hensyn til norske forbrukere og av hensyn til industrien selv.

Med hensyn til råd: Jeg tror at jeg har vært så klar som jeg overhodet kan være. Norske forbrukere ønsker ikke disse endringene, og det står vi på. Når det gjelder norske arbeidsplasser, ser vi ingen trusler – jeg tror jeg var tydelig også der – med mindre EU gjennomfører straffetiltak.

Da får vi en helt annen situasjon, og den vil jeg si er meget alvorlig.

Det er det som gjør at vi fra LOs side ikke vil foreta den politiske avveiningen.

Møtelederen: Da gjenstår ett spørsmål. Mimmi Bæivi – vær så god.

Mimmi Bæivi (A): I proposisjonen slås det fast at helsemessig trygghet for forbrukerne er helt grunnleggende, og det har LO nå sagt seg helt enig i. Men i proposisjonen står det også at dersom direktivene ikke implementeres i Norge, vil det kunne ha negative konsekvenser for EØS-avtalen.

Nå har Erikson sagt at de ikke har tatt utenrikspolitisk standpunkt når det gjelder dette. Jeg tillater meg likevel å spørre: Mener ikke LO at de utenrikspolitiske elementene i dette er en viktig del av den helheten som vi skal ha med når vi skal ta en endelig avgjørelse? Tror LOs medlemmer at det er mulig å opprettholde nåværende norsk praksis i forhold til bruk av tilsetningsstoffer i næringsmidler?

Bjørn Erikson: Når det gjelder det siste spørsmålet, tror vi ikke det er noen problemer i forhold til å fortsette produksjonen slik den er nå.

Når det gjelder det utenrikspolitiske, tror jeg nok at våre medlemmer – omtrent som befolkningen for øvrig – er relativt delt i forhold til sitt syn på EØS-avtalen.

Men det som jeg tror er meget viktig for våre medlemmer, er å opprettholde et forhold til EU som gjør at vi ikke risikerer store problemer i forhold til eksport og import. Det er en utenrikspolitisk konsekvens som vil ramme norske arbeidsplasser i en tid hvor vi trenger dem, og hvor vi også ser at det står andre – f.eks. hvis vi berører fiskeeksporten – klare til å overta de norske markedsandelen. Og vi vet jo hvor tungt det er å skaffe oss nye. Så det blir litt spekulativt i forhold til hva EU-kommisjonen vil gjøre eller ikke gjøre. Jeg ser ingen grunn til å tro at jeg her har noen bedre krystallkule enn folk flest.

Mimmi Bæivi (A): Har LO noen ekspertuttalelse eller rapporter som man har brukt for å komme fram til sitt standpunkt, som ville kunne tilføre Stortinget info som vi ikke allerede har?

Bjørn Erikson: Nei, jeg tror den saken er rimelig godt dekket. La meg bare understreke at da Helsetilsynet redegjorde for det helsemessige før i dag, følte vi at det var en redegjørelse som var svært dekkende, også på våre medlemmers vegne, og som vi slutter fullt og helt opp om.

Det er noe av dette som har ligget bak at vi i en rekke av disse EU-sakene har ment at her skal norske myndigheter sørge for å opprettholde norsk standard, og hvor vi kanskje har et noe annet syn på en del spørsmål enn det man har i EU. Men det går begge veier. Både når det gjelder disse tre aktuelle direktivene og i forhold til andre spørsmål, ser vi at det ikke er på alle områder at Norge

ligger fremst. Senest når det gjelder forhold om regulering av arbeid av barn og ungdom, har vi måttet stramme inn når det gjelder noen bestemmelser i den norske arbeidsmiljøloven, for å følge opp det som EU har vedtatt i sitt direktiv.

Så det går litt begge veier. Og det er vel kanskje noe av det som sett med LOs øyne blir galt i en slik høring hvis man fokuserer på detaljene uten å få med seg helheten. For det er jo en helhet i dette som er veldig vesentlig, og den helheten omfatter langsiktighet, EØS-avtalen og det å jobbe bevisst mot en bedre standard over et større og bredere område hvor det av og til går litt galt innenfor små sektorer.

Møtelederen: Takk.

Da er alle spørsmålene til LO stilt.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 17.50)

Høring med Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon ved direktør Martin Dræge og sjeføkonom Lars Haartveit.

Møtelederen: Velkommen hit!

Til HSH er det to spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Fremskrittspartiet, ett fra Kristelig Folkeparti og ett fra Venstre. Først er det inntil 10 minutter til innledning. Vær så god!

Martin Dræge: Takk for innbydelsen til å delta på høringen i dag.

HSH organiserer medlemmer som dekker et vidt spekter av bransjer innenfor handel og service, alt fra frivillige organisasjoner til handelsorganisasjoner, inklusiv dagligvarehandelen. Matspørsmål står sentralt på agendaen, både hos forbrukerne, hos dagligvareaktørene og hos oss som hovedorganisasjon. Det er ikke kun pris som står på dagsordenen, selv om det framstår slik i mediene. Trygghet for forbrukeren, kvalitet, genmodifisering, matsminke, etisk handel, internasjonalisering og konkurranse er alle viktige temaer for oss.

I mange år har dagligvarehandelen vist at det lar seg gjøre å selge matvarer fullt ut forsvarlig med mindre innhold av matsminke enn det det legges opp til i EU-direktivene. Handelsnæringen har ikke noe ønske om økt bruk av de aktuelle stoffene.

Våre medlemmer har bedt oss om å jobbe for at regelverket i EU blir i tråd med norsk praksis på dette området. Vi vet at norske myndigheter har fokusert på dette internasjonalt. Vi hadde håpet at Norge hadde nådd fram overfor EU med sine krav. Det skjedde ikke, og av hensyn til EØS-avtalen støtter vi proposisjonen. Vi forutsetter at myndighetene framover fokuserer sterkt på dette internasjonalt. Det er et ansvar for myndighetene i Norge å jobbe for at EU-landene tilpasser seg og EU-reglene tilpasses norsk nivå. I denne saken vil ikke Norge stå aleine, og vi i HSH bidrar etter fattig, men beste evne til at

det skjer. Og for oss har hver av dagligvarekjedene for sin egen del sagt helt tydelig at de ønsker å videreføre dagens praksis når det gjelder matsminke. Det er likevel viktig å understreke at det ikke eksisterer en avtale om dette. En avtale ville kunne oppfattes som å stride mot konkurranselovgivningen. Men vi understreker at aktørene ønsker å opprettholde dagens innkjøpspraksis framover.

Møtelederen: Takk for det. Kjell Opseth til første spørsmål.

Kjell Opseth (A): Det kjem heilt klart fram at det er omsynet til EØS-avtalen og kva for konsekvensar ein kan få dersom ein brukar vetoretten i denne saka, som er bakgrunnen for det standpunktet som handelsnæringa her tek. Ein del av det som er sentralt i dette – den eine sida av dette er nokså openberr – er at vi gjerne ville ha behalde dagens grenser for desse tilsetjingsstoffa. Det har ikkje vi fått til gjennom lange og krevjande forhandlingar, og vi står no overfor eit press frå EU, og ingen veit kva for sanksjonar vi har dersom vi reserverer oss mot desse direktiva. Det har blitt hevda av mange at det at handelsnæringa ikkje vil omsetje desse matprodukta med høgare verdiar av matsminke, ikkje er noko forbrukarane kan stole på i det lange løp, og eg kunne tenkt meg å spørje om dette meir er eit kortsiktig signal enn det er noko som ein vil syte for å ta vare på inn i framtida.

Martin Dræge: Det er riktig at de står i en avveinings situasjon totalt sett: EØS-avtalen kontra det ideelt sett ønskede. Og da faller vi totalt sett ned på at EØS-avtalen og et nært samarbeid med resten av Europa er veldig sentralt. Tilbakemeldingene fra kjedene er klare, det er: Vi ønsker å videreføre dagens praksis. Det sier alle kjedene, på egne bein etter eget initiativ. Når det gjelder dette videre framover, vil jo forbrukerne og forbrukerkravene styre dette. Mattrygghet, matsikkerhet, står på dagsordenen, og det gjør at dagligvarekjedene, ut fra tilbakemeldingene vi får, vil gå sammen med konsumentene, forbrukerne, om dette.

Kjell Opseth (A): Det er betryggande at det som ein då står igjen med i forhold til mattryggleiken, er at det er betre at dette er eit myndigheitskrav enn ein realitet der forbrukarane syter for, slik at vi blir i den situasjonen at vi held ved lag dagens norske grenseverdiar. I den situasjonen er det litt underleg at vi skal få så sterke argument for at det er viktigare at vi reserverer oss i denne samanhengen enn at vi prøver å sjå dette i ein total samanheng, og eg vonar handelsnæringa vil vere ein god støttespelar dersom Stortinget no vedtek å innlemme desse direktiva, at vi kan halde ved lag dei nasjonale krava i framtida.

Martin Dræge: Ideelt sett hadde det vært ønskelig at EU tilpasset seg det norske nivået. Når det ikke skjer, vil tilbakemeldingene fra dagligvarekjedene på det være at de vil opprettholde dagens praksis framover. Men ideelt sett hadde det vært en fordel om regelverket i EU hadde

ligget på samme nivå som Norge, og det forutsetter vi at norske myndigheter jobber videre med i framtida.

Møtelederen: Da er det Øystein Hedstrøm, vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Signalet fra HSH og Dræge er jo helt klart her at man ønsker at det skal jobbes for en tilnærming til praksis i Norge når det gjelder tilsetningsstoffer. Men er det ikke tross alt slik at det nå er EU som bestemmer dette, både når det gjelder tempo for en eventuell tilpasning og i hvilken grad man ønsker å tilpasse seg det nivået Norge har for tilsetningsstoffer?

Martin Dræge: Der må vi bare bruke de kanalene vi har. Myndighetene bruker sine kanaler så godt de kan i møte med EU-myndighetene, om det nå er i Food Authority, om det er i den vitenskapelige komiteen eller om det er i andre sammenhenger gjennom EFTA-systemet.

Øystein Hedstrøm (Frp): Hvis jeg da har forstått det rett, legger Handels- og servicenæringen og dets medlemmer seg på den samme argumentasjon og samme holdning som næringsmiddelindustrien har i denne saken.

Martin Dræge: Det er korrekt.

Møtelederen: Neste spørsmål er fra Randi Karlstrøm, vær så god.

Randi Karlstrøm (KrF): Jeg oppfatter det som om dere også har flere hatter som dere prøver å balansere.

Det er sagt at EUs reaksjon vil være bagatellmessig fordi det har en bagatellmessig økonomisk betydning for EU om vi følger opp dette regelverket. Reaksjonen skal altså være balansert. Hvis man skal stå på for viktige verdier, må man jo også ofre litt. Og hvis man er villig til å betale for en bagatellmessig reaksjon på en bagatellmessig økonomisk sak for EU, hvis så var tilfellet at dette ikke åpnet ballet for å forhandle på nytt noe som helst innenfor fiskeri og andre eksportområder som har stor betydning, vil dere da kreve at man brukte reservasjonsretten i EØS-avtalen, altså hvis betydningen av reaksjonen fra EU var definert som liten økonomisk for oss?

Martin Dræge: Jeg vil bare slå fast at EØS-avtalen for oss er veldig viktig. Vi ønsker stor internasjonal handel, ikke bare fordi en av landsforeningene som er tilsluttet oss, står for 60 pst. av fiskeeksporten i Norge, men også fordi dette generelt sett når det gjelder handel, har stor betydning.

Vi har hørt uttalelsen «bagatellmessig». Det vet vi ikke. Vi ønsker å ha et ryddig og ordentlig forhold til EU. Vi ser det ikke som hensiktsmessig å bruke veto retten i dette spørsmålet.

Randi Karlstrøm (KrF): Det har vært mye fokus på den avtalen dere har gjort mellom handelsleddet og mat-

produsentene, og jeg vil spørre litt om varigheten. Hva slags varighet tror dere det er på denne avtalen, og på hva slags måte kan dere hindre at norske bedrifter faktisk utnytter den lovligheten som det vil bli? Altså, hva er deres anslag med hensyn til varigheten av avtalen?

Lars Haartveit: Vi ønsker å bidra til trygg mat – og trygg mat er viktig for våre medlemmer. Jeg tror faktisk at det at vi har store aktører i Norge, øker sannsynligheten for at dette vil følges opp lenge. Kostnaden for en stor kjede som går på tvers av det befolkningen her ønsker, vil være meget høy. Det er ingen av kjedene som har sagt til oss at våre synspunkter her er situasjonsbestemt, dagsbestemt. Det er ingen som har sagt at dette er noe som vi tenker i øyeblikket.

Randi Karlstrøm (KrF): Det er jo veldig vanskelig å bruke merkevarsystemet for å vise forbrukerne forskjellen mellom norsk og EUs standard. Er det lov å merke sånn at vi kan utnytte konkurransefortrinnet? For hvis det ikke er lov å merke, vil det over tid være dalende forbrukeroppmærksomhet rundt dette spørsmålet, og da vil også muligheten for de som vil konkurrere med dere med lavere standard, øke.

Martin Dræge: Vi har ikke gått dypt inn i den materien, men sånn som dagens system er, er det jo merking av forbruksvarene på etikettene. Men vi har ikke gått dypere inn i spørsmålet om å etablere en merkeordning, hvis det er det du tenker på, knyttet til denne standarden.

Møtelederen: Da er det neste spørrerunde. Leif Helge Kongshaug, vær så god.

Leif Helge Kongshaug (V): I utgangspunktet syns jeg at det er myndighetene som skal sette grenser for tilatelse når det gjelder bruk av tilsetningsstoff, men den såkalte avtalen har blitt rimelig sentral i denne sammenhengen, slik at jeg også vil litt inn på det for å prøve å få større klarhet i det.

Jeg er faktisk litt usikker på hva jeg skal kalle det som det er blitt enighet om, om dette er en uttalt holdning i næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen, eller om det er en avtale – om vi skal bruke det ordet – som her er inngått. I den sammenhengen: Hvor sterk er den felles uttalelsen, eventuelt avtalen, her, og er det noe som kan bli gjort overfor enkeltbedrifter hvis de ikke holder den avtalen? Og er det en avtale, slik at dette f.eks. er en sak som kan granskes av ESA og ses i forhold til konkurranse-reglementet? Jeg vil gjerne ha definert det nærmere.

Martin Dræge: Ideelt sett er det sånn at myndighetene bør stille de kravene som skal holdes. I den situasjonen har en ikke oppnådd det. Og da er det sånn at vi har fått tilbakemeldinger fra våre kjeder om at holdningen er at dagens praksis videreføres. Det eksisterer ingen avtale, og dermed heller ingen sanksjonsmyndighet – og jeg vil si, heldigvis, ut fra at en da kan risikere å havne i en sak knyttet til konkurranseforholdene i EØS-området.

Leif Helge Kongshaug (V): Det er en kjensgjerning at bruk av tilsetningsstoff i Europa har økt sterkt, dette til tross for at europeiske forbrukere ikke er noen store tilhengere av tilsetningsstoff. Og spørsmålet mitt er: Hva er forskjellen på norske og andre forbrukere i Europa som tilsier at næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen i Norge vil ha et hardere trykk på seg for ikke å bruke tilsetningsstoff i forhold til f.eks. i Europa for øvrig?

Lars Haartveit: Jeg tør ikke si hvordan trykket er i andre land, jeg er ikke godt nok kjent med det. Men at trykket har vært klart økende på matvaresikkerhet og mattrygghet i Norge, er hevet over tvil. Vi har også i sånne sammenhenger hatt et godt samarbeid med SNT, som har vært observatør for – Martin Dræge nevnte det tidligere – GMO. Med det har man sørget for at det regelverk som er, blir forstått felles over hele landet – et nytt trykk rundt de tingene. Men, som sagt, jeg har ikke inngående kjennskap til hvordan det er i andre land, så jeg tør ikke svare på hvordan det er i andre land.

Møtelederen: Kongshaug – et spørsmål til?

Leif Helge Kongshaug (V): Vi kommer vel kanskje ikke lenger med det.

Men da må det gå på merkingen av varer. Hvor tydelig kan en merke her for at dette skal bli forstått av forbrukerne og for å få gitt skikkelig informasjon? Jeg vil påstå at det som er merket i dag, er det mange forbrukere som ikke forstår, selv om det er formelt riktig. Vil organisasjonen gjøre noe i den forbindelse for å få en pedagogisk god informasjon om produktene?

Martin Dræge: Det er jo ulike nivåer her. Det ene er myndighetenes krav, og der innlemmes det nå i direktivet. Det andre er oppfølgingen fra innkjøperne eller fra dagligvareaktørene som innkjøpere av dette i forhold til sine innkjøpsrutiner. Der vil jo dagligvareaktørene vurdere produktene når de kjøper inn, og videreføre dagens praksis. Det tredje elementet er konsumentenes eller forbrukernes innsyn i dette, og da vil jeg si at det viktige her er informasjon. Et sentralt punkt er også merking. Men som jeg sa i stad: Vi har ikke diskutert konsekvensene eller hvorledes dette skal håndteres framover. Det må vi få lov å komme tilbake til. Men også i dag er det merking av produkter ut fra varedeklarasjon.

Som sagt: Det spørsmålet må vi få lov å komme tilbake til.

Møtelederen: Siste spørsmålet i denne runden – Karin Kjølmoen.

Karin Kjølmoen (A): Takk for det.

Det var litt det samme som forrige spørrer var inne på, dette med merking. Det har vært sagt fra deres side her at det er fullt forsvarlig å selge varer uten tilsetningsstoffer – det var det ene punktet jeg merket meg – og at det er litt likegyldig for dere om dette implementeres i EØS-avta-

len eller ikke, fordi dere gir på en måte en garanti for at dagens praksis uansett skal videreføres.

Så var det litt om hvordan kunden skal overbevises om at så skjer. Vi har hørt tidligere her, fra Astma- og Allergiforbundet f.eks., at det er mange mennesker som er bekymret for disse stoffene. Vi vet at dette med E-stoffer er veldig vanskelig å forholde seg til for mange. Så mitt spørsmål blir: Er det mulig for forbrukerne å unngå de nye tilsetningsstoffene ved hjelp av bevisste valg under handlerunden?

Martin Dræge: Jeg vil presisere én ting: Vi er ikke likegyldige til EØS-avtalen eller innholdet i direktivet. Vi mener at det ideelle hadde vært at norske myndigheter hadde nådd fram. Vi mener at det hadde vært det ideelle. Når ikke det skjedde, er EØS-avtalen viktigere enn det punktet for oss som hovedorganisasjon.

Samtidig er det viktig for våre medlemmer, altså dagligvarehandelen, å sette fokus på det, fordi forbrukerne er veldig opptatt av det. Men det er umulig for oss som HSH å gi noen garantier. Det kan vi ikke gjøre. Det er umulig.

Kjedene må svare for seg her. Men de har sagt at de viderefører dagens praksis i forhold til sine krav.

Når det gjelder forbrukerne og mulighetene for å merke: Som sagt, det er spørsmål vi må få lov å komme tilbake til.

Møtelederen: Karin Kjølmoen – vær så god.

Karin Kjølmoen (A): Takk – det var bra.

Møtelederen: Det var siste spørsmål til dere. Takk skal dere ha.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 18.12)

*Høring med Norges Kvinne- og Familieforbund ved
Elisabeth Rusdal, Bjarnhild Hodneland og Grete Norbæk*

Møtelederen: Til den høringsinstansen er det tre spørsmål fra Arbeiderpartiet, ett fra Høyre og ett fra Venstre.

Her går det unna – stadig sceneskifte.

Velkommen hit, og da er det inntil 10 minutter på innledningen.

Elisabeth Rusdal: Takk for det.

Innledningsvis vil jeg si at vi da også stiller med Grete Norbæk, som er sentralstyremedlem hos oss. Men hun kom med i siste liten, og det er vel derfor navnet ikke er kommet på plass.

Norges Kvinne- og Familieforbund er, som det tidligere har vært sagt, en del av Nettverk for mat og miljø. Vi er opptatt av forbrukerspørsmål, og vi har tidligere uttalt oss om dette sammen med Nettverk for mat og miljø, men vi har denne gangen valgt også å be om en egen høring.

For oss, i vårt forbrukerpolitiske arbeid, har nettopp spørsmål knyttet til trygg mat vært sentrale. Vi som forbrukere har tilgang til et variert utvalg av matvarer, og vi ønsker at det skal være færrest mulig tilsetningsstoffer.

Norges Kvinne- og Familieforbund mener at det er våre myndigheter som har ansvaret for at det ikke selges helsefarlig mat i butikkene. Det må være enkle merkeordninger, som sikrer oss som forbrukere all nødvendig informasjon om varens innhold og produksjonsland. Men man kan jo etter hvert stille seg spørsmål om hvor mange merkeordninger vi skal ha, hvor mye kompetanse vi skal ha som forbrukere, hvor mye vi skal sitte med av detaljkunnskap til enhver tid, og det er bakgrunnen for at vi sier at dette må være et ansvar myndighetene har. Det kan jammen bli ganske vanskelig å være forbruker.

Det sies i proposisjonen også noe om de helseskadelige virkningene – det er usikkerhet om det, og man skal ha en avventende holdning i forhold til myndighetene. Norges Kvinne- og Familieforbund synes at det er klokt, og mener det er helt riktig å følge et føre var-prinsipp og at det må være grunnleggende i alle sammenhenger i spørsmål om trygg mat.

Vi som forbrukere forventer faktisk at myndighetene er årvåkne, og at de gjennomfører kontrolltiltak, som må være nødvendig. Vi forventer at det er en åpenhet fra myndighetenes side overfor oss som forbrukere om mulige skadevirkninger, resultater av kontroller og forskning. Det gir grunnlag for trygghet.

Vi finner likevel ikke at det nå er grunnlag for at Norge skal godkjenne de nye direktivene.

Som forbrukere undrer vi oss litt over at ting har skjedd som tydelig gjør at tilsetningsstoffer som man hadde lavere regler og grenser for tidligere, nå plutselig skal liberaliseres og være en mindre helsemessig risiko. Det er faktisk verdt å være litt på vakt i forhold til den helsemessige risikoen som en liberalisering av regelverket kan ha.

Forbrukeraspektet har vært oppe i mange sammenhenger her i dag, og det er klart at vi som forbrukere ikke alltid er en ensartet gruppe. Men jeg synes det er verdt å legge merke til at de forbrukere som nå uttaler seg, faktisk samtlige, har sagt at dette ønsker vi ikke. Dette er en av de gangene det er verdt å merke seg at forbrukerne er helt klare.

Jeg tror jeg gir meg der. Takk.

Møtelederen: Takk for det og for det som vi også har fått skriftlig fra dere. Da starter vi med Kjell Opseth – vær så god.

Kjell Opseth (A): Norges Kvinne- og Familieforbund meiner at vi bør halde oppe dagens nivå, og i det praktiske liv er det også det som blir tilfellet. Og det at det må setjast inn kontrolltiltak, og at ein skal vere årvaken, det er noko vi får ta med oss i den situasjonen vi er i. Men igjen sit vi med eit skjønnsspørsmål som Norges Kvinne- og Familieforbund ikkje i same grad må ta innover seg som vi som politikarar, som må prøve å sjå dette i eit vidare perspektiv enn berre forbrukarens. Vi må finne

fram til det som balansert sett er det beste. Eg skulle gjerne ha ønskt meg det slik at det var relativt enkelt å seie at dette gjer vi ikkje, og så berre sjå til sides for konsekvensane. Slik kan vi ikkje gjere det, men dersom vi – slik det no gjennom mange høyringar er blitt fortalt – er sikra at dagens standardar i Noreg blir haldne oppe, og vi samtidig kan ha den same gode innverknaden på våre europeiske vener når det gjeld å få stadig større forbedringar på matkvalitet på ulike område, ikkje berre på dette området, kva ville Norges Kvinne- og Familieforbund da tilrå oss å gjere?

Elisabeth Rusdal: Norges Kvinne- og Familieforbund er klar der: Det er et myndighetsansvar å si at hvis man innfører disse direktivene, så flytter man ansvaret over til den enkelte, til det private området. Ingen kan spå om fremtiden. Vi har hørt at det er avtaler ute og går i dag, vi vet ikke hvordan dette vil være i fremtiden. Vi vet alle fra tidligere erfaringer hvordan det er når man har liberalisert en ting og man skal stramme inn. Det er kanskje nærliggende å trekke det også til barneoppdragelse: Man har noen regler som man flytter litt på, og så ønsker man å stramme inn. Vi vet alle hvilke konsekvenser, hvilke diskusjoner, dette medfører. Og det synes jeg det er verdt å legge seg på sinne. Her er det en helserisiko, og jeg synes at man skal ta hensyn til den og ta føre var-prinsippet på alvor.

Kjell Opseth (A): No har vi i denne høyringa fått høyre at det i det norske samfunnet i dag er mange produkt som inneheld desse stoffa, og som er minst like farlege som dei vi no får om vi skulle få oppjustert innhaldet av desse tilsetjingsstoffa hos norske produsentar.

Har Norges Kvinne- og Familieforbund engasjert seg like sterkt i å få redusert tilsetjingane i dei produkta som allereie er på marknaden i dag, slik at det er ein balanse i argumentasjonen frå forbundet si side?

Elisabeth Rusdal: Norges Kvinne- og Familieforbund har vært aktiv i Forbrukerrådet siden dannelsen, og var en av dem som var med og tok det initiativet i sin tid. Vi har vært aktive i Nettverk for mat og miljø siden det startet, og har jobbet den veien og vil hele tiden gjøre det. Vi har siden 1993 vært opptatt av og har snakket om å ta matvaresikkerhet og merking av produksjonsland. Vi har på en rekke områder gjort dette, også i forhold til tilsetningsstoffer. Vi har også tatt de argumentasjonene, og vil fortsatt gjøre det.

Jeg har lyst til å si noe i forbindelse med at du bringer inn det at man snakker om at det finnes produkt i dag som inneholder ting som er helseskadelige. Det er minefelt, og det er et spørsmål om hvor mange flere steder vi skal trekke dette inn. Vi som har barn med allergier, vet hvor vanskelig det er, og det blir etter hvert et spørsmål om hvor mye mat du skal pakke med deg for å forflytte deg rundt, hvor mye du skal lære dine barn, hvor mye dine barn skal være en «særing».

Samtidig synes jeg det kanskje kunne vært interessant for noen av komiteens medlemmer å ha tatt seg en tur ut i

kiosker, ut til enkelte steder hvor ting selges i løs vekt, hvor det er forferdelig vanskelig å være forbruker og få detaljinformasjon om hva ting inneholder.

Møtelederen: Da er det Ivar Kristiansen som skal stille spørsmål.

Ivar Kristiansen (H): Jeg tror jeg vil definere meg som en standard kioskgjenger, og jeg kan forsikre om at det kan være problemer nok for en kanskje representativ kioskgjenger å finne ut hva innholdet er i alle de produktene som vi kjøper i dag, før man eventuelt har sluttet seg til dette direktivet.

Jeg registrerer det som blir sagt om at «det kan jammen bli ganske vanskelig å være forbruker» – for å sitere din innledning. Mener dere at dagens merkepraksis, som den allerede er, ikke er god nok når du henviser til kioskbesøk for å vise hvordan tilstanden er i dag? Hva bør man ta fatt på å gjøre for å få en mer tilfredsstillende merkepraktisering innenfor dagligvaresektoren i Norge?

Elisabeth Rusdal: Hvis jeg skal ta dette med kioskvarer, som du er opptatt av, er det fryktelig vanskelig når det gjelder alt som selges i løs vekt. Det puttes over i salgscontainere, og de er ikke merket. Det blir et problem, særlig fordi det dreier seg om fargestoffer. Da er vi med en gang ute i allergiens minefelt, og det synes jeg man skal ta på alvor. Ingen av oss har noen garanti i dag for hvorvidt vi ikke får en allergi i morgen. Ingen av oss vet om vi er potensielle allergikere. Ingen vet hvordan dette etter hvert vil akselerere. Det synes jeg man skal ta på alvor. Vi jobber aktivt med merkeordninger hele tiden, både gjennom Forbrukerrådet og andre instanser, og vi samarbeider om dette.

Ivar Kristiansen (H): Nå ble det sagt fra autorisert hold helt klart i dag at det ikke er noe som tyder på at bruken av de tilsetningsstoffene som er nevnt i den proposisjonen som vi i dag behandler, vil øke noe utover dagens nivå. Det er klart at man nærmest kan bli skremt av alle disse adjektivene som vi har fått høre i løpet av en hel dag, og som karakteriserer de ulempene økt bruk av tilsetningsstoffer kan medføre. Det forstår jeg veldig godt. Og din henvisning til føre var-situasjonen tror jeg vi alle er enige om.

Men her får vi i nyhetsbildet også presentert at eksempelvis økomat ikke gir noen større matsikkerhet og bedre kvalitet enn tradisjonelt produserte landbruksvarer. Og her har man hatt et støttenivå på rundt 300 mill. kr for å trygge produksjonen og for å henvise til økt satsing på økoproduksjon i norsk landbruk!

Hvordan ser du for deg at man kan styrke kontrollsituasjonen, som du henviser til, om Stortinget skulle slutte seg til direktivene? Hvordan kan man forbedre forbrukernes situasjon?

Elisabeth Rusdal: Aller først vil jeg si at det vil jo være slik at hvis man liberaliserer et regelverk, har man ikke noen sanksjonsmuligheter så lenge man holder seg

innenfor regelverket, og det vil da være vanskelig å gripe inn. Det står allerede at om man vet at det er en viss fare for en helserisiko... Det synes jeg i utgangspunktet er grunnlag nok for å si at her må man være føre var, og her må man opprettholde det man har.

Det er også et underlig signal å gi til forbrukerne å si at disse tingene ikke lenger er så farlige som vi kanskje trodde, når vi samtidig vet at det diskuteres at det er en helserisiko forbundet med det. Det er det andre.

Når det gjelder kontrolltiltakene i detalj, må vi få lov til å komme tilbake til det. Men jeg synes også det er verdt å merke seg at mer kontroll også koster mer penger.

Møtelederen: Leif Helge Kongshaug, vær så god.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg registrerer at når det gjelder innføring av direktivene, blir det sagt at det er et myndighetsansvar. Det er jeg enig i. Men i den forbindelse er jo dette med merking og informativ merking et sentralt tema. En vare kan jo være merket riktig formelt, men den trenger likevel ikke være merket så pedagogisk riktig. Jeg kunne godt tenke meg at du kunne si noe generelt om hvilken oppfatning du har av den informative delen av merkingen av varer i dag. Kan du gå litt inn på det? Blir lov- og regelverk fulgt?

Men problemet er kanskje at dette ikke er godt nok gjort informativt, slik at folk ikke får et reelt valg, men går surr i forskjellige E-stoffer, tall osv. – iallfall kjenner jeg folk som har gjort det.

Møtelederen: Da er det Bjarnhild Hodneland, vær så god.

Bjarnhild Hodneland: Vi vet fra forbrukernes side i vår travle hverdag at det er veldig mange barn som går og handler. Det er slett ikke foreldrene. Da er det ofte vanskelig for barn å finne merkingen.

Jeg vil også si at en del av dette skyldes liten opplæring av barn. Jeg kommer i dag fra heimkunnskapsrommet, og derfra kan jeg si mye. Først: De fleste av barna som var der i dag, kunne ikke spise den maten vi hadde, fordi de var allergiske. Jeg har vært på skolekjøkken i mange år, så jeg ser økningen i allergi der. Det andre er at heimkunnskapsfaget er blitt nedtrappet, og man får ikke nok opplæring. Barn vet ikke hva de skal se etter, og de får heller ikke den opplæringen hjemme. Foreldrene har det travelt. Da hjelper det på en måte ikke hvor god merkingen er, hvis ingen vet hva det er de skal se etter.

Vi vet også at det er mange forskjellige merkinger. Godt Norsk, f.eks., diskuterer hvor mye merking de skal ha – tre merkinger av forskjellig slag. Hvor mye skal man legge på forbrukeren? Og hvis dette nå er barn, hvor mye skal de lete etter og se etter?

Leif Helge Kongshaug (V): Det har vært snakket mye om at forbrukerne har makt, og at kjedene vil tilpasse seg den makta som forbrukerne har, osv. Det kunne ha vært interessant å stille spørsmål om hvilken forbruker-

makt barn har overfor godteriindustrien f.eks. og tilsetningsstoff i den forbindelse.

Øg vidare: Nå er det jo tre ulike direktiv vi skal vurde-
re. Det gjelder tilsetning av nitritt/nitrat, azofargestoff og
cyklamat. Er alle tre like ille, sett fra deres ståsted, eller
kan en her differensiere mellom graden av fare på de tre?

Elisabeth Rusdal: Først til barn og forbrukermakt i
forhold til godteriindustrien. Her vil jeg tro at det vel hel-
ler er industrien som har makten over barna. Man kan vel
også legge til at de gjør jo også sitt beste for at det skal
være slik.

Nei, vi mener ikke at vi kan spise noen av disse direk-
tivene. Det blir nesten som å velge mellom pest eller ko-
lera, så vi sier nei takk, ingenting.

Møtelederen: Da går vi til neste spørreunde.
Først ut er Rita Tveiten, vær så god.

Rita Tveiten (A): Eg synest det er positivt å høyra at
tidlegare Husmorforbundet – slik eg kjende det då – er
opptatt av merking, for det trur eg er ein veldig vesentleg
faktor her. Men når det gjeld tilsetjingsstoff, fekk eg
høyra i dag – og dette er litt i tilknytning til dette med barn
sine utfordringar – at for å koma opp i det som er gjel-
dande grenseverdiar i dag på fargestoff, må ein f.eks. set-
ja til livs tusen seigmenn på ei veke for at ein skal nå i ta-
ket. No skal ikkje eg seia kva som vil vera den mengda
som må til, men eg trur det er viktig å ha eit perspektiv
på dette. Kva for mengd er det som skal til for at ein
kjem i ei risikosone? Eg veit at det er annleis for potensi-
elle allergikarar og allergikarar, men det seier noko om
proporsjonane her.

Så har eg eit konkret spørsmål – eg går ut frå at de har
systerorganisasjonar i andre land –: På kva måte jobbar
dei i forhold til desse direktiva i Europa elles?

Så er det eit spørsmål til som eg har lyst til å stilla, og
det gjeld Norges Kvinne- og Familieforbund si vurdering
av verdien av EØS-avtalen. Det stiller eg fordi eg reknar
det som heilt openbert at velferdsutviklinga i Noreg er eit
sentralt tema for forbundet dykkar. Korleis ser de på
EØS-avtalen sin innverknad på utviklinga av Noreg som
velferdssamfunn?

Elisabeth Rusdal: Aller først i forhold til mengde: Ja.
Jeg er enig med spørsmålsstiller i at det er ulike grense-
verdier, og hva de er, det vet vi altså ikke før vi har
prøvd. For noen kan det være tusen seigmenn, for andre
kan det være én.

Når det gjelder vårt internasjonale arbeid, så jobber vi
både gjennom Nordens Kvinneforbund og gjennom vårt
verdensforbund, Associated Country Women of the
World. Matvaresikkerhet var nettopp et av temaene på
vår verdenskonferanse i Sør-Afrika i 1998, og jeg vil
ikke være overrasket om det også vil være temaet på ver-
denskonferansen kommende sommer. Det er begrensede
midler i frivillige organisasjoner, både hos oss og hos
våre internasjonale kontakter. Vi møtes altså i Norden en
gang årlig i tilknytning til andre samlinger, og ellers har

vi anledning til å møtes en gang hvert annet eller tredje
år. Men man diskuterer det, og vi snakker selvfølgelig
sammen og utveksler erfaringer.

Når det gjelder spørsmålet om EØS-avtalen og EU, så
er det et vedtak i vår organisasjon om at vi ikke har noen
mening om EU og EØS-avtalen, og det ber jeg om forstå-
else for.

Rita Tveiten (A): Akkurat EØS-avtalen, om ein er
for eller imot den, er så si sak, men kva har han å seia for
f.eks. norsk næringsmiddelindustri og det å ha mogleg-
heit for tilgang til det som er vår heimemarknad nr.1? Eg
går ut frå at det er eit interessefelt for Norges Kvinne- og
Familieforbund å vurdere kva avtalen har å seia for eks-
portmoglegheitene for Noreg.

Elisabeth Rusdal: Norges Kvinne- og Familiefor-
bund har ikke tatt den vurderingen, fordi vi tenker i for-
brukerperspektivet i forhold til trygg mat og i forhold til
hvor ansvaret for trygg mat skal ligge. Det har vært vårt
ståsted.

Møtelederen: Da er det siste spørsmål. Det blir fra
Mimmi Bæivi – vær så god!

Mimmi Bæivi (A): Det har gjennom dagens høringer
vært fremhevet at tilsetningsstoffer i en totalsammenheng
har svært lite omfang, og at det er kostens totale sam-
menheng som betyr mest – det at vi spiser for lite fiber,
at vi ikke gir våre barn frukt, og at vi ikke spiser grønnsa-
ker. Det innebærer dårlig kosthold og har selvfølgelig
også dermed en stor innvirkning på en forverret folke-
helse. Er forbundet enig i det?

Elisabeth Rusdal: Jeg synes nok at tilsetningsstoffer
også har sin del av skylden, men det er viktig at vi har et
allsidig kosthold. Jeg har lyst til å understreke det nestle-
der Bjarnhild Hodneland var inne på, nemlig kunnskapen
om og kompetansen rundt dette med hvordan vi skal set-
te sammen et riktig kosthold og styrke det. Men jeg ser
ikke dette som noen motsetning, Jeg ser ikke at det skal
være en grunn til å si ja til disse tilsetningsstoffene, fordi
de helsemessige konsekvenser ligger der, og man må
oppretholde et føre var-prinsipp. Det dreier seg til en
viss grad, føler jeg, om at det begynner å bli slik at det er
vi som på privat initiativ skal ta ansvar for regler og
grenser og oppfølging av dette. Dette er et myndighets-
ansvar.

Mimmi Bæivi (A): Departementet har sagt at de har
planer om å utarbeide nye regler for merking og deklara-
sjon av næringsmidler etter en eventuell innlemmelse av
direktivene. Tror forbundet ut fra det at det er mulig for
forbrukerne å unngå tilsetningsstoffer? Jeg har selv hatt
en opplevelse hvor jeg stilte et spørsmål i forbindelse
med en diskusjon: Hva gjør at du velger det produktet
foran et annet? Og da var det en som svarte meg: Jeg ser
hvor mange E-stoffer det har, og det som har minst, vel-
ger jeg. Det kan godt hende at det hun valgte, var det far-

ligste av alle, og at hun kanskje skulle valgt det som hadde hundre ganger så mye. Hva da med forbundets argumentasjon rundt dette med merking?

Møtelederen: Bjarnhild Hodneland – vær så god.

Bjarnhild Hodneland: Forbundet har gått sterkt inn for at varene skal inneholde både opprinnelsesland og de forskjellige E-stoffer. Men når du spør om hvem som velger hva, tror jeg også at forbrukerne i stor grad tenker like mye på økonomi. Store barnefamilier: Det er ikke hva de ønsker å kjøpe, men hva de har råd til å kjøpe, som til en viss grad styrer innkjøpene. Men så har vi de bevisste, og heldigvis er det mange unge som har blitt så bevisst på dette med E-stoff at de ser etter. Likevel har vi en stor del forbrukere som fordi de har det travelt, og fordi økonomien til en del mennesker setter grenser, kjøper ikke etter kvaliteten dessverre, men etter hva lommeboken tilsier at de har råd til å kjøpe.

Møtelederen: Mimmi Bæivi – har du et lite spørsmål til?

Mimmi Bæivi (A): Da kan jeg spørre om det finnes noen ekspertuttalelser og rapporter som dere har bygd deres standpunkt på?

Bjarnhild Hodneland: Det føler vi er forskjellig. Men med den tilknytning vår medlemsmasse har til forbrukerne, bygger vi det som gjelder maten, bl.a. på Nettverk mat og miljø, Forbrukerrådet osv., som har forskjellige rapporter. Dette diskuteres jo. Ut fra det er det i hvert fall vi tenker på dette med økonomi og mat. Prinsippet hos oss er jo at alt skal være merket.

Møtelederen: Da sier jeg takk til Norges Kvinne- og Familieforbund for informasjon og for svar.

(Man gikk umiddelbart over til neste høring,
ca. kl. 18.38)

*Høring med Utenriksdepartementet ved statssekretær
Espen Barth Eide, avdelingsdirektør Helge Skaara og
underdirektør Beate Ekeberg*

Møtelederen: Da har vi én runde igjen, og det er en oppsummeringsrunde med Utenriksdepartementet. Vi har satt av plass til én spørreunde på 4 minutter til hvert parti. Da er vi klare.

Kjell Opseth først – vær så god.

Kjell Opseth (A): Gjennom denne dagen har det come klart fram at dei som har meint at vi ikkje bør innlemme desse direktiva i EØS-avtalen, ser på direktiva isolert sett og ser i mindre grad på totaliteten i forhold til verknaden på EØS-avtalen. Klarast i så måte var nok utan tvil Landsorganisasjonen.

Eg er klar over at det er ei uvanleg tilnærming til problemstillinga å seie det på denne måten, men var det mogleg – endå det veit eg det ikkje er, all den tid vi ikkje veit kva for slags sanksjonar eventuelt EU vil innføre dersom ein går imot å innlemme desse direktiva – å seie noko meir om det?

Og så ein ting til. Det som har stått sentralt i dette, er merking og kontroll. Ei merking som er lett tilgjengeleg, den skulle vel helst vore tilgjengeleg for barn også, og også merking av produkt eller informasjon om produkt som ikkje er emballerte, som vi òg har vore inne på i dag. Dersom det kan seiast noko meir om kva det er Regjeringa tenkjer å gripe fatt i når det gjeld merking og kontroll, så ville vi gjerne høyrte litt om det.

Møtelederen: Barth Eide –vær så god.

Espen Barth Eide: Takk skal du ha. Vi understreket fra Utenriksdepartementets side innledningsvis veldig sterkt viktigheten av å se direktiv som dette i en sammenheng. Det er viktig både å diskutere direktivene som sådanne og å diskutere den EØS-politiske helheten de inngår i. Det er to måter å tilnærme seg det spørsmålet på. Det ene er hvordan man bør oppføre seg når man jo faktisk ønsker å ha en avtale. Her har vi en avtale som legger til grunn at man skal arbeide seg fram mot et regelverk der et produkt blir godkjent på fellesskapsnivå og deretter kan selges fritt, slik at man i stadig større grad får et indre marked. Bærebjelken i det er at man skal jobbe sammen fram mot en lovgivning, og så skal man re- spekttere den.

Når vi da eventuelt skulle bryte med det prinsippet, er det et mye mer dramatisk valg enn bare ikke å implementere noen enkeltdirektiver, fordi det er et brudd på selve prinsippet. De reaksjoner vi mener det er grunn til å forvente fra kommisjonen, vil i mye større grad konsentrere seg om ønsket om å unngå videre brudd på systemet som går ut på at man har flere omganger der man kan være med på utarbeidelsen gjennom fagkomiteer, man kan ta opp tilpasningstekst i flere runder osv. Men når de er uttømt, skal man implementere. Dersom Norge ikke gjør det, tror jeg reaksjonene også vil bli sett i lys av at flere land på innsiden av EU har prøvd å få til endringer og ikke lyktes. Og det ville være, sett fra kommisjonens ståsted, en nesten uholdbar situasjon om Sverige og Danmark ble tvunget til å implementere, mens halvveis-medlemmet eller utenfor-landet Norge gjennom EØS-avtalen fikk en bedre ordning. Derfor tror jeg at reaksjonene kan være relativt dramatiske. Det er riktig at de da må fokuseres på det området i avtalen som vi setter ut av spill, men de kan godt gå langt utover det som vi i utgangspunktet mener er proporsjonalt med vår definisjon, fordi de også er opptatt av å forsvare selve prinsippet.

Der vil jeg også si at det er litt typisk at vi i denne diskusjonen diskuterer hva vi har rett til å gjøre. Vi bør også skjule litt til hva vi bør gjøre, og hva som er riktig å gjøre, ut fra at vi faktisk har betydelig større interesse av å opprettholde EØS-avtalen enn EU-siden har. For EU-siden er EØS-avtalen relativt lite viktig. De er glade for å

ha den, tror jeg. Men det er altså der Norge, Island og Liechtenstein kobler seg til et stort marked. For oss er jo det hele bærebjelken i at vi har sikre rammebetingelser opp mot EUs indre marked.

Når det gjelder spørsmål om merking, er det vanskelig å si noe veldig presist. Jeg tror det har vært uttrykt mange ganger i dag at vi ønsker å få til en merking i egnet form, og fagmyndighetene vil da jobbe med det. Jeg vet ikke om Skaara har noe å tilføye?

Møtelederen: Nå er tiden egentlig gått, men bare du er snar skal du få lov. Vær så god, Skaara.

Helge Skaara: Takk for det. I utgangspunktet er merking den vanlige teknikken – i en annen grad kanskje enn her i EØS-systemet – å basere seg på. Grunnen til det er at man anser det som et mindre restriktivt inngrep enn å ta varer ut av handelen. Når det gjelder utformingen av det og kombinasjonen av informasjonstiltak, er det klart at man kan tenke grundig over det for å få et mest mulig treffsikkert virkemiddel, men det vil i og for seg være en annen og lengre debatt.

Møtelederen: Øystein Hedstrøm – vær så god.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg fikk dessverre ikke tildelt tid når det gjaldt å ta opp dette med allergispørsmålene. Det kan virke litt perifert i forhold til Utenriksdepartementet, kanskje, men jeg vet jo at dere søker råd hos Sosial- og helsedepartementet når dere inntar standpunkt, og at dette også sikkert har vært vurdert.

Hvorfor jeg har blitt engasjert i det nå, er fordi flere organisasjoner, bl.a. Norges Kvinne- og Familieforbund, som nylig var inne her, og Norges Astma- og Allergiforbund tidligere, har tatt opp dette. Det er jo en skremmende utvikling når man sier at 40 pst. av alle mennesker i Norge har mer eller mindre allergi, og når det også sies at ca. halvparten av alle barn i barnehager ikke kan spise den ordinære maten. Vi vet at dette er både en arvelighetsfaktor og en miljøfaktor. I løpet av et par generasjoner vil kanskje alle mennesker i Norge være mer eller mindre allergiske. Vi utsettes for stadig flere syntetiske stoffer og må etter hvert ha flere og flere legemidler til en symptomatisk behandling. Her kommer vi da inn i en ond sirkel. Hvordan har man vurdert dette fra Utenriksdepartementets side når man har valgt å innlemme matminkedirektivene?

Espen Barth Eide: Det viktigste svaret på det er at verken Norge eller EU, eller f.eks. Finlands, Sveriges eller Danmarks myndigheter, ønsker å øke forekomsten av allergi i befolkningen, snarere tvert imot. Og det er altså slik at man har et felles sett av prinsipper som man legger til grunn for vurdering av implementering av bruk av tilsetningsstoffer. Blant annet er dette en løpende vurdering, og der er tendensen at det går mer mot strengere tolkning enn mot mer liberal tolkning, i hvert fall når det begynner å nærme seg den faglige konsensus om at her kan det være en reell risiko. Slik er det i Norge, og slik er

det også i EU. Jeg ville ha vært alvorlig bekymret hvis det var slik at man hadde et annet grunnsyn på disse spørsmålene i EU og vi skulle tilpasse oss til det, men jeg er faktisk veldig overbevist om at det motsatte er tilfellet. Vi har det samme utgangspunktet, og så er det slik at av tusenvis av stoffer er det da noen hvor vi treffer litt forskjellig. Men som vi var inne på tidligere i dag, det at vi har tilpasset oss ganske mye av dette sett av direktiver, har også ført til at vi har økt den norske standarden, altså i helsemessig favør, i forhold til hva som ellers ville vært tilfellet. Og de generelle spørsmålene om at vi går inn i en mer kjemisk verden, tror jeg er veldig viktige, men de går litt utenfor diskusjonen om cyklamater og azofargestoffer og nitritt osv. selv isolert sett. Jeg tror det viktige her er at vi er enige om å ha en høy grad av beskyttelse.

Møtelederen: Øystein Hedstrøm.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg har ikke noe oppfølgingsspørsmål.

Møtelederen: Da er det Randi Karlstrøm. Vær så god!

Randi Karlstrøm (KrF): Vi er jo glad for den delen av disse direktivene som øker norsk standard. Det er jo ikke noe problem i det hele tatt. Men hvis man reserverer seg og nytter sikkerhetsklausulen, reserverer man seg jo mot standarder for næringsmidler, altså dette gjelder ikke markedstilgang, slik en får inntrykk av i debatten. Så jeg har lyst til å følge opp litt fra tidligere i dag, da UD også brukte svært mye tid på å forklare at EØS-avtalen stod på spill. I Dagsavisen 11. desember 1999 fikk daværende leder for EU-kommisjonens delegasjon i Norge, John Madisson, et spørsmål om EU kan gripe inn overfor norsk eksport f.eks. av fisk hvis Norge legger ned et veto mot matminkedirektivet. Og svaret var: Nei, vi vil holde oss til dette området med direkte henvisning til kapittel XII i EØS-avtalens vedlegg II, altså det som gjelder standarder for næringsmidler. Er det grunn til å tro at dette ikke vil bli EUs holdning i en slik situasjon? Er EU uetterrettelige, hevnjerrige samarbeidspartnere som ikke holder seg til sine egne avtaler?

Espen Barth Eide: Jeg tror man kan si mye om EU, og det gjør vi også her i landet, men hele poenget med denne eksersisen fra kommisjonens side er å være etterrettelig. Men enten man liker det eller ikke, er poenget at man skal forsøke å utvikle felles standarder, og man skal også utvikle et system på hvordan man der kommer fram. Alle de 18 landene som deltar, femten EU-land og tre EFTA-land, må gi og ta. Noen ganger vil standarden bli økt på en måte man ønsker, noen ganger vil standarden bli økt på områder man ikke ønsker, noen ganger vil standarden bli svekket noe innenfor et slingsmonn som ikke er så veldig stort. Og når man går inn i dette, er man i utgangspunktet enig om at man må veie fordeler mot ulemper og kanskje veie fordeler på én sektor opp mot ulemper på en annen sektor. Det betyr ikke at vi blindt skal tilpasse oss alt som kommer, men det betyr at

vi skal tenke oss grundig om før vi prøver hva slags motreaksjoner vi vil få. Og jeg tror jeg svarte på spørsmålet fra representanten Opseth at selv om dette ikke er utprøvd, kan det være at reaksjonene vil ses i sammenheng, ikke akkurat azofargestoffene og cyklamat i seg selv, men i forhold til at vi setter et viktig prinsipp ut av spill. Det er ikke testet, vi vet ikke hvordan reaksjonene er. Det kan være kommisjonen ønsker å sette foten ganske kraftig ned for å unngå at dette gjentar seg. Og da kan jeg bare gjenta én gang til at det er ikke slik at vi begynte å diskutere dette spørsmålet i forrige uke, dette spørsmålet har gått mellom Norge og kommisjonen i mange år, og vi har utprøvd de mulighetene vi har.

På det direkte spørsmålet har du rett i at jeg på ingen måte tror EØS vil gå løs på vår fiskeeksport, jeg tror de vil finne reaksjonsformene innenfor næringsmiddel-delen vedlegg II. Det er også et viktig område for Norge, fordi vi har store og offensive interesser på dette området.

Randi Karlstrøm (KrF): Ja, vi har også offensive interesser på det området, men det skal også være en balansert reaksjon. Det skal stå i forhold til det at EU ikke får gjennomslag for det som for dem er økonomisk bagatellmessig.

Du argumenterte med at fordi vi er EØS-medlem, skulle vi være enda mer interessert i å følge opp EØS-regelverket. Men jeg vil si det motsatt, nemlig at da vi sa nei til EU-medlemskap, var nettopp dette området en viktig begrunnelse for det norske folk. Så vi burde være mer restriktiv.

Espen Barth Eide: Jeg synes det er en veldig viktig diskusjon som jeg håper også vil bli ført i debatten i forbindelse med Europa-meldingen, men kanskje ikke i sin fulle bredde her. Men det er altså slik at hadde man vært med i EU, hadde man hatt noe man på en viss måte kan kalle en vetorett. Da kan du være med på å hindre et EU-direktiv og også direkte påvirke hvordan et EU-direktiv ser ut. Hvis man ikke er med, men er med i EØS, er den retten mer begrenset, slik at her må man veie sin formelle rett til å sette en del av avtalen ut av spill hvis vi ønsker det, mot det som jeg opplever som et bredt fundert politisk ønske om å opprettholde og videreutvikle, eventuelt styrke, avtalen på lang sikt, og da er dette et usedvanlig uheldig tidspunkt for å sette dette ut av spill. Jeg mener også at dette spørsmålet må avveies opp mot de helsepolitiske vurderingene, og fra fagekspertisen ble det i formiddag gjort klart at det fins innvendinger, men de er ikke helsefaglig spesielt sterke, og da spørs det hvilke slag man velger.

Møtelederen: Ivar Kristiansen.

Ivar Kristiansen (H): Utenriksdepartementets representant startet jo denne dagen nokså friskt og utdelte frivillig høyst velvillige karakterer til sine forgjengere i departementet, og han var inne på at bruken av tid har skapt irritasjon i EU. Hvordan kommer denne typen irritasjon

til uttrykk? Hva slags konsekvenser kan en slik irritasjon få for Norge på lang sikt? Det var mitt første spørsmål.

Det andre spørsmålet går på: Det blir sagt fra organisasjoner og forbund som gir et annet råd enn det Regjeringen gir, at reaksjonene hvis Norge sier nei, vil være rent bagatellmessige, og at dette er begrunnet i at en reaksjon fra EUs side skal være såkalt saklig. Nå har jo statssekretæren i sitt svar til Karlstrøm bl.a. sagt at dette vil kunne gå ut over eksempelvis norsk fiskeeksport. Vil en slik reaksjon kunne gi seg rent bagatellmessige utslag?

Møtelederen: Barth Eide – vær så god.

Espen Barth Eide: Jeg har ikke sagt at den vil ha en direkte implikasjon for norsk fiskeeksport. Jeg nevnte næringsmiddel-delen av avtalen, og det er viktig nok, men det er klart at de indirekte virkningene dersom vi kommer inn i en krise i avtaleverket, vil jo kunne ha virkninger for ulike andre sektorer også. Men på det konkrete spørsmålet som ble stilt, ville de formelle reaksjonene være innenfor den delen av avtalen vi snakker om.

Men vi er nødt til, ikke bare som juridisk interesserte, men også som politisk interesserte, å påpeke at vi er i en fase i EUs utvikling, og dermed også EØS' utvikling, hvor EU-kommisjonen har veldig mange store og vanskelige spørsmål på dagsordenen, i forhold til utvidelse og sårne ting, veldig mange krav om særordninger fra land som egentlig har tyngre argumenter enn oss for å få særordninger. Og da spørs det i hvilken grad og med hvilken tyngde vi skal gå inn og kreve spesialordninger når vi har brukt alle de formelle prosedyrene vi har for å endre på dette. Dette er hovedpoenget.

Hvordan kommer dette til uttrykk? Dette har kommet til uttrykk i økende grad gjennom stadig sterkere beskjeder til oss i EØS-komiteen, der man møtes på embetsnivå, og i EØS-rådet, der vi møtes på politisk nivå. Og på det siste møtet så langt i EØS-rådet ble dette fremført i vendinger som var relativt tydelige selv innenfor det man kan kalle diplomatisk språkbruk, om at her ville reaksjonene etter hvert komme. Og de nevnte, for også å ha nevnt det her, ikke bare disse direktivene her, men også patentdirektivet og gassmarkedsdirektivet, slik at Norge har et slags akkumulert underskudd på gjennomføring. Og derfor er vel det sentrale poenget her at første gang kommisjonen vil reagere på en slik faktisk bruk av reservasjonsretten, så vil de nok i hvert fall skjele ganske mye, tror jeg, til hva slags signal de ønsker å sende, om de skal inspirere andre til å prøve det samme, eller om de vil gjøre det klart at dette burde man ikke prøve om igjen.

Møtelederen: Da var tiden ute så å si her også.

Jeg vil følge opp med et spørsmål som går på det som også ut fra høringen i dag er lite utredet i proposisjonen. Det viser seg at vetoretten og konsekvenser ved bruk av den vet vi for lite om, og likedan den frivillige avtalen og konsekvensene av den hvis den ikke skulle virke. Det øn-

sker Senterpartiet å stille spørsmål om skriftlig, så det får vi komme nærmere tilbake til.

Så har vi fra Senterpartiets side sendt brev til departementet, der vi har reagert på at det i denne proposisjonen, som omhandler helsefaglige spørsmål, ikke er sitert fra de innspillene som er kommet fra de helsefaglige myndighetene og fra de gruppene av befolkningen som er mest berørt. Det svaret vi fikk, var uten de sitatene som vi bad om, og i dag har vi fått høre at Helsetilsynet har kommet med sine innspill skriftlig, og Norges Astma- og Allergiforbund har kommet med sine innspill. Til andre proposisjoner som vi får, der vi, får tilsendt fra departementet hele bunken av høringsuttalelser når vi ber om det. Er det noen spesiell grunn til at høringsuttalelsene i denne saken skal være hemmeligstemplet? Kan vi nå få bekreftet fra departementet at vi i morgen får de uttalelsene oversendt?

Espen Barth Eide: Den departementsinterne høringen – er det den du refererer til? – Høringsprosessen med andre instanser, det som er knyttet opp mot denne proposisjonen – der er det ikke noe. Det har ikke vært en allminnelig høringsprosess på det. Det har vært en del høringer om disse stoffene uavhengig av denne proposisjonen, det er i og for seg riktig.

Møtelederen: Jeg ville jo tro at ved en høring omkring konsekvensene av å si ja eller nei til et sånt direktiv, ville de som er berørt av det, ha blitt spurt om hva deres mening er om det.

Espen Barth Eide: Kan ikke du bare forklare prosedyren.

Helge Skaara: Det som komiteleder sikter til, ligger nok en to-tre år tilbake i tid, da en rekke organisasjoner meg bekjent gav uttrykk for sine synspunkter på disse tilsetningsstoffdirektivene og helsevirkninger av dem, og de var ikke ledd i en høringsprosess. Dette brevet som ble nevnt, som da var sendt til Sosial- og helsedepartementet, med kopi til Stortinget, var så vidt jeg vet, en del av den prosessen, men det var ikke en formell høringsrunde.

Disse direktivene har vært behandlet i den ordinære prosess i Norge over flere år i tilknytning til de spesialutvalgene som finnes for EØS-sakene, som har trukket på referansegrupper. Dette ligger nå såpass langt tilbake i tid at jeg ikke kan gå god for all brevveksling som har foregått der. Det vil være materiale som Sosial- og helsedepartementet har mottatt, og ikke Utenriksdepartementet.

Møtelederen: Det vi har spurt om i dette brevet, er å få de helsefaglige uttalelsene som ligger til grunn for disse konklusjonene, og få se dem på trykk, og også de innspillene som har kommet fra grupper i befolkningen som anses å være mest berørt, f.eks. Norges Astma- og Allergiforbund. Og vi opprettholder det ønsket.

Til slutt vil jeg bare spørre om det gikk an å få bekreftet fra Utenriksdepartementet at det som ble sagt på ra-

dioen i dag tidlig om at ingen av de azofargestoffene som har vært regnet som problematiske, er nye. Kan vi få bekreftet at flere av de stoffene har vært totalforbudt i Norge til nå og er det i dag?

Espen Barth Eide: Det komitelederen viser til som en høring, har ikke vært en høring som sådan. Men Sosial- og helsedepartementet har innhentet en god del materiale, og det må da utleveres fra Sosial- og helsedepartementet. Vi sitter ikke på noe ytterligere materiale om de faglige vurderingene der, for Utenriksdepartementets del av dette går på den utenrikspolitiske vurderingen. Vil du svare på det?

Helge Skaara: Det som står, er i og for seg ikke opplysninger utover det som står i proposisjonen når det gjelder azofargestoffene, som med noen få unntak ikke har vært tillatt i Norge, og det gjelder vel unntak som sei, laks og en del rognprodukter osv. Utover det har det i flere år vært et forbud mot bruk av azofargestoffer i Norge.

Møtelederen: Da er det til slutt Venstre – Kongshaug, vær så god.

Leif Helge Kongshaug (V): Takk skal du ha.

Når en skal foreta en helhetsvurdering til slutt, er det klart en med tanke på føre var-prinsippet ville ønske seg lave verdier når det gjelder tilsetningsstoff. Men det en selvfølgelig må vurdere, er konsekvensene hvis en går imot. Jeg synes det er viktig å prøve å lage et helhetsbilde av dette, og det har vært forsøkt gjort.

Når det gjelder artikkel 102, fastslår den at dersom Norge skulle reservere seg mot et direktiv, skal den berørte del av vedlegget betraktes som midlertidig satt ut av kraft. Og som sidemannen – sidedamen – Randi Karlstrøm var inne på i stad, handler dette om tekniske forskrifter, standarder, prøving og sertifisering, og videre om renhetskriterier for konserveringsmidler, regler for honning og tørrmelk og plantevernmidler som kan godtas, osv. Så vet vi også at i flere EU-land står befolkningen i samme stilling som i Norge, de ønsker færre tilsetningsstoff og strammere mengderegler enn hva matsminke-direktivene tillater. EUs vitenskapskomite vil ha strengere regler for bruk av nitrat, nitritt og sulfitt, som de stempler som «alvorlig helserisiko». Er det ikke når en ser dette i et helhetsbilde, litt urimelig å si det som er sagt i proposisjonen, at hvis vi nå ikke går inn på dette med det helhetsbildet vi også prøver å danne oss når det gjelder holdningene internt i EU-landene, kan det få vidtrekkende konsekvenser for norsk eksportindustri? Virker det ikke urimelig hvis EU vil gå til så drastiske tiltak at dette kan få vidtrekkende konsekvenser, når vi vet om de indre forholdene i EU nettopp på dette området?

Espen Barth Eide: Her må vi igjen si at ettersom dette aldri har vært forsøkt, vet ingen av oss nøyaktig hvordan motreaksjonene vil være. Det vi må legge til grunn, er hva som står, altså hvilke motreaksjonsrettigheter kommisjonen har, og så må vi legge til grunn en antatt

vurdering av hvordan kommisjonen vil se på at man for første gang prøver å bruke denne ordningen som må forstås som en slags nødklausul. Det vil komme reaksjoner, og det vil være i et spektrum fra relativt midlere dramatisk til mer dramatisk for avtalen. Men samme hvor mye tid vi bruker på å diskutere det, eller forsøker å utrede det, har vi ikke et empirisk grunnlag å bygge på. Men det er svært viktig å understreke at kommisjonen ikke forsvarer hvert enkelt direktiv fordi de er spesielt opptatt av f.eks. cyklamat. Kommisjonen forsvarer et prinsipp om at beslutningene om beskyttelsesnivå skal fattes på fellesskapsnivå, slik at man kan handle fritt med produkter – og derfor er kommisjonens interesser dette. Dette går langt utover den mulige kommersielle interesse i eventuell eksport av nettopp disse varene. Det tror jeg er et sentralt poeng for oss.

Derfor må man gjøre en avveining mellom kostnadene ved å bruke denne reservasjonsretten, mot hvor alvorlig selve saken er, altså hvor stor vekt man legger på de helsefaglige vurderingene, og hvilke eventuelle andre slag et land som Norge har tenkt å kjempe med EU i tiden fremover, fordi her vil man ha en meget begrenset adgang til å bruke denne retten i praksis før det kommer betydelig mer alvorlige reaksjoner. Hvis vi f.eks. skulle gjøre det til et mønster å reservere oss én-to-tre-fire ganger, kan reaksjonene kumulativt også bli mye verre. Det har også vært en sentrumsregjering i to og et halvt år som ikke brukte adgangen til å reservere seg mot dette, og som valgte å skyve på problemstillingen. Min gjetning er at det gjorde man fordi man på den ene siden hadde pro-

blemer med direktivene, men på den andre siden hadde en realistisk forståelse av hva vårt reelle handlingsrom nå er når det gjelder å sette deler av avtalen ut av spill.

En ting til som jeg synes det er riktig å nevne, er at Liechtenstein og Island også følger med i hva vi gjør. De er, om mulig, enda mer opptatt av at EØS-avtalen skal følges, enn vi er, fordi jeg faktisk tror at den relative betydningen av en avtale som EØS-avtalen for Island og Liechtenstein er enda viktigere enn for Norge. Vi har nå havnet i dette skjebnefellesskapet med de to små landene gjennom den historiske utviklingen i Europa de siste ti årene. Derfor vil vi i hvert fall høre på hva de mener om vår oppførsel innenfor EØS-avtalen.

Møtelederen: Da er vi faktisk ferdig med denne spørre-
runden til UD, og det står 10 minutter igjen til avslutning, og vi skal vel da synges en sang, tenker jeg. – Nei, vi avslutter ganske fort.

Jeg vil takke alle som har medvirket både til å informere og svare, og komiteen, som har være flink til å spørre. En takk også til dem som har hørt på.

Som jeg innledet med, har næringskomiteen tanke om å avgi en foreløpig innstilling førstkommende torsdag og endelig innstilling den 16. januar, etter at også utenrikskomiteen har behandlet saken.

Jeg har varslet at det vil komme noen få spørsmål. Alle våre henvendelser om en slik sak skal gå til UD, og en henvendelse om faglige uttalelser vil også gå til UD – hvis dere vil være så snille å videreformidle det.

Høringen avsluttet kl. 19.05.
